

**ÇANKAYA KENT SAĞLIK
GÖSTERGELERİ
ve
ÇANKAYA KENT SAĞLIK
GELİŞİM PLANI
2019-2023**

Çankaya
BELEDİYESİ

ÇANKAYA KENT SAĞLIK GÖSTERGELERİ ve ÇANKAYA KENT SAĞLIK GELİŞİM PLANI 2019-2023

Yayına Hazırlayan: Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Proje Ofisi

Yayın Hazırlık ve Çalışma Grubu:

Dr. Ethem Torunoğlu
Dr. Nilay Oğultürk
Dr. Tunga Köroğlu
Nuran Duman
Hande Göymen
Esra Tekin

“Çankaya Kent Sağlık Göstergeleri ve Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı 2019-2023” Kitabı, yaklaşık bir yıllık bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Proje Ofisi’nin eşgüdümünde, Çankaya Belediyesi’nin ilgili tüm Müdürlüklerinin katılımıyla araştırmanın ana çerçevesi çizilmiştir. Bu çalışma, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile Dış İlişkiler Müdürlüğü’nün işbirliğinde geliştirilmiş ve yayın haline getirilmiştir. Araştırma süresince, Ankara’ya ve Çankaya İlçesi’ne ait sağlık ve sosyal hizmetler alanındaki göstergeler değişik kurumlardan yazılı ve görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Kitapta yer alan tablo ve grafikler, bu veriler doğrultusunda oluşturulmuştur. Kitapta kullanılan fotoğraflar ise Çankaya Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü fotoğraf arşivinden temin edilmiştir.

Çankaya Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü
Ziya Gökalp Cad. No: 11 A2 Blok Kat:12 Kızılay Ankara
Tel: 0 312 458 90 23
Çankaya Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Ziya Gökalp Cad. No:11 A2 Blok Kat:5 Kızılay Ankara
0 312 458 89 11
İletişim e posta: dim@cankaya.bel.tr

Tasarım : Cafer ASLAN

Baskı : Boyut Tanıtım Matbaacılık Ltd. Şti.
İvedik Org.San. 1354 Cd. Fora İş Mrk 1.Kat No:138 / 76 Yenimahalle | Ankara
Tel 0 312 385 72 12 | Fax 0 312 385 72 13 | info@boyutmatbaa.com | www.boyutmatbaa.com

Ankara, Nisan, 2018.

... bu ulusa ve ÷lkeye
hizmet görevi bitmeyecektir.

Mustafa Kemal Atatürk

SUNUŞ

Çankaya
BELEDİYESİ

Mutluluk İçin Sağlık Şart...

Çankaya Belediyesi ülkemizin dünyaya açılan kapısıdır. Bir taraftan bütün elçilikler Çankaya'da bulunmakta ve dünya ile iletişim Çankaya'dan gerçekleşmektedir. Diğer yandan Çankaya örnek ve öncü projeleriyle dünya ve Türkiye arasında bilgi, iletişim, ortak çalışma alanında köprü görevi görmektedir. Bu çerçevede 2004 yılında üyesi olduğumuz Sağlıklı Kentler Birliği bizim belediye olarak yerine getirmekle sorumlu olduğumuz, kendimizi sorumlu gördüğümüz ve kent yönetiminin olmazsa olmazı olarak kabul ettiğimiz ilke ve hareket tarzını ortaya koymaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu projesinin her alanda hayata geçmesi için yoğun bir biçimde çalışıyoruz.

Sağlıklı Kent teması aslında insanın yaşadığı çevrenin bütünlüğüne, bu bütünlük içindeki bütün bileşenlerin ortak hareketine ve en nihayetinde sağlıklı bir ortamda insanın yaşamasına dönük bir eylem planıdır. Bu planın kapsayıcılığına dönük olarak bizde belediyemiz bünyesinde farklı eylem planları hazırladık ve bunların altyapılarını kurarak birçok alanda önemli çalışmalar gerçekleştirdik. Belediyemizin bütün bileşenlerini bu çok önemli projenin bir paydaşı haline getirdik. Her alanda sağlıklı bir kent anlayışının yerleşmesi için hem teorik hem pratik süreçleri işlettik. Kadınlardan gençlere, yaşlılardan engellilere toplumun bütün kesimlerine dönük projeler hayata geçirdik. İnsanın çevresiyle olan bütünsel ilişkisini koparmamak adına doğaya yatırım yaptık. Yaşanılabilir, sürdürülebilir sağlıklı bir yaşamın altyapısını kurmak adına çok ciddi çalışmalar gerçekleştirdik. Toplumun dezavantajlı kesimlerini bütün projelerimize ortaklaştırdık.

Çankaya Belediyesi geleceğin kent temasının, bunun gereklerinin, sorumluluklarının farkında olarak Çankaya'nın envanterini çıkarmış, her alandaki ihtiyaç sahiplerini belirlemiş ve buna dönük eylem planlarını devreye sokmuştur. Bu çabalarımızı belli bir disiplin, plan ve elbette insanlara karşı duyduğumuz sorumlulukla sürdüreceğiz. Daha çok çalışmaya, üretmeye, paylaşmaya devam edeceğiz. Ancak böylesi bir çaba dünyayı yaşanabilir kılacaktır.

Alper TAŞDELEN

Çankaya Belediye Başkanı

İçindekiler

İçindekiler.....	10
Tablolar.....	12
Şekiller.....	16
A. HERKES İÇİN SAĞLIK	21
ANKARA VE ÇANKAYA	25
1. Ankara'nın Tarihi	25
2. Çankaya'nın Tarihi	33
SAĞLIKLI KENT KAVRAMI VE ÇANKAYA BELEDİYESİ.....	35
1. Sağlıklı Kent Kavramının Tarihsel Arka Planı.....	35
2. Sağlıklı Kent İçin Sağlıklı ve Planlı Kentsel Altyapı	37
3. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı	39
4. Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği	40
5. Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisi Yapılanması	41
ÇANKAYA BELEDİYESİNDE SAĞLIKLI BİR DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM	43
1. Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Projesi ile İlgili Hizmetler ve Çalışmalar	43
2. Bazı Projeler ve İlkesel Yaklaşımlar	47
B. ÇANKAYA KENT SAĞLIK PROFİLİ VE PLANI: SAĞLIĞIN SOSYAL BELİRLEYİCİLERİ VE STRATEJİLER	53
ÇANKAYA KENT SAĞLIK PROFİLİ VE KENT SAĞLIK GELİŞİM PLANI ANA ÇERÇEVESİ	55
1. Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planının Geçmişi	57
2. Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planının Güncelleme Çalışmaları	57
3. Kent Sağlığı Planının Ana Çerçevesi	58
BÖLÜM 1: ÇANKAYA'DA YAŞAM: NÜFUS YAPISI VE DEMOGRAFİ	61
1. Nüfus Büyüklüğü ve Yapısı	63
2. Nüfus Artış Hızı ve Nüfus Yoğunluğu	66
3. Cinsiyete ve Yaşa Göre Nüfus Yapısı	68
4. Medeni Durum	72
5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	74
6. Göç.....	74
STRATEJİ: NÜFUS YAPISI VE DEMOGRAFİ	80
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Demografi Temel Hedefi	80
2. Önceliklerimiz	80
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar	80
BÖLÜM 2: ÇANKAYA'DA SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET: SAĞLIK HİZMETLERİ VE SUNUMU	83
1. Genel Sağlık Harcamaları	85
2. Sağlık Hizmetleri	87
3. Doğum ve Doğurganlık Hızı	90
4. Ölüm İstatistikleri.....	91
5. Sık Görülen Sağlık Sorunları	95
6. Diş Sağlığı	97
7. Enfeksiyon Hastalıkları ve Bağışıklama.....	98
8. Evde Sağlık Hizmetleri.....	99
9. Ruh Sağlığı Göstergeleri	100
10. Engelli Sağlığı	102
11. Sağlıklı Yaşlanma: Yaşlı Sağlığı	106
12. Çocuk Hakları	108
STRATEJİ: SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER	110
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Sağlık ve Sosyal Hizmetler Temel Hedefleri	110
2. Önceliklerimiz	110
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar	112
BÖLÜM 3: ÇANKAYA'DA EĞİTİM: EĞİTİM DÜZEYİ VE DİNAMİKLERİ.....	117

STRATEJİ: EĞİTİM DÜZEYİ VE DİNAMİKLERİ.....	129
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Eğitim Temel Hedefi.....	129
2. Önceliklerimiz	129
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar.....	129
BÖLÜM 4: ÇANKAYA'DA ÇALIŞMAK: TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER	133
1. Temel Ekonomik Göstergeler	135
2. İstihdam	138
3. Yoksulluk	141
4. Tarım ve Hayvancılık	143
5. Ar-Ge ve Yenilikçilik.....	145
STRATEJİ: EKONOMİK YAŞAM	149
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Ekonomi Temel Hedefi	149
2. Önceliklerimiz	149
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar.....	149
BÖLÜM 5: ÇANKAYA'DA FİZİKİ ÇEVRE VE BARINMA.....	153
1. Parklar ve Açık Yeşil Alanlar	155
2. Konut ve Barınma	156
3. Sit Alanları.....	160
STRATEJİ: FİZİKİ ÇEVRE VE BARINMA	161
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Fiziki Çevre Temel Hedefi.....	161
2. Önceliklerimiz	161
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar.....	162
BÖLÜM 6: ÇANKAYA'DA ÇEVRE	167
1. Ankara'da ve Çankaya'da Çevre Göstergeleri	168
2. Su Kullanımı ve Tüketimi	169
3. Katı Atık Sorunu ve Atık Yönetimi.....	171
4. Enerji Politikaları	175
5. İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme	177
6. Çevresel Harcamalar.....	181
STRATEJİ: ÇEVRE STRATEJİLERİ.....	182
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Çevre Temel Hedefleri	182
2. Önceliklerimiz	182
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar.....	183
BÖLÜM 7: ÇANKAYA'DA KÜLTÜR, SANAT VE TURİZM.....	187
1. Tiyatro, Sinema, Opera ve Bale	189
2. Kültür Merkezleri ve Sanat Galerileri	191
3. Kütüphaneler	194
4. Müzeler ve Sit Alanları	195
5. Turizm	196
STRATEJİ: KÜLTÜR, SANAT VE TURİZM	198
1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Kültür Temel Hedefleri.....	198
2. Önceliklerimiz	198
3. Uygulamada Öncelikli Adımlar.....	199
C. EKLER	203
SAYILARLA ÇANKAYA BELEDİYESİ	205
1. İnsan Kaynakları	205
2. Çankaya Belediyesi Hizmet Binaları ve Tesisleri	208
3. Bilgi ve Teknolojik Kaynaklar	214
AVRUPA KENTLİ HAKLARI DEKLARASYONU	217
SAĞLIK 21 HEDEFLERİ	218
KAYNAKÇA.....	224

Tablolar

Tablo 1: Yıllara Göre Ankara Nüfusu	63
Tablo 2: Ankara'nın İlçelerine Göre Merkezi Nüfusu	64
Tablo 3: Nüfusun Yıllara Göre Değişimi ve Toplam Nüfusa Oranı, Çankaya	65
Tablo 4: Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfusu Oranları, Çankaya	66
Tablo 5: Cinsiyete Göre Ortanca Yaş, Ankara	68
Tablo 6: Ankara ve İlçelerinde Cinsiyete Göre Okur-Yazar Oranı (6+ Yaş Nüfus,%)	71
Tablo 7: Kaba Evlenme ve Kaba Boşanma Hızı, Ankara	72
Tablo 8: Ortalama ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı, Ankara	72
Tablo 9: Yaş Gruplarına Göre Evlenme Sayıları, Ankara	73
Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları, Ankara	73
Tablo 11: Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, Ankara	74
Tablo 12: Kadın Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranı	74
Tablo 13: Kadın Konukevi Verileri, Ankara	74
Tablo 14: Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı, Çankaya	75
Tablo 15: Çankaya'nın İllerden Aldığı, İllere Verdiği Göç	76
Tablo 16: İlçelerin Aldığı Göç- Verdiği Göç-Net Göç ve Net Göç Hızı	77
Tablo 17: Alınan ve Verilen Göçte Eğitim Düzeyi, Ankara	79
Tablo 18: Demografik Stratejiler	80
Tablo 19: Sağlık Harcamalarına İlişkin Temel Göstergeler, Türkiye	86
Tablo 20: Sağlık Hizmetlerine Dair Temel Veriler, Ankara	87
Tablo 21: Sağlık Hizmetlerine Dair Temel Veriler, Çankaya	87
Tablo 22: Sağlık Personeli Sayısı, Ankara	88
Tablo 23: Sağlık Personeli Sayısı, Çankaya	88
Tablo 24: Aile Sağlığı Merkezi ve Aile Hekimliği Birimlerinin İlçelere Göre Dağılımı ve Aile Hekimliğine Kayıtlı Kişi Sayısı	89
Tablo 25: Eczane ve Eczacı Sayısı	89
Tablo 26: Ambulans Sayısı, Çankaya	90
Tablo 27: Ankara'daki Birinci, İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kurumlarına Başvuru Durumu	90
Tablo 28: Yıllara Göre Doğurganlık Hızı, Ankara	90
Tablo 29: Cinsiyete Göre Doğum Sayısı, Doğum Oranı ve Cinsiyet Oranı	91
Tablo 30: Anne ve Bebek Ölüm Hızı (%), Çankaya	92
Tablo 31: Kurum Bazında Ölüm Bildirimlerinin Dağılımı, Ankara	94
Tablo 32: Ölüm Oranları, Ankara	94
Tablo 33: Ölüm Sayıları, Çankaya	94
Tablo 34: 0-6 Yaş Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Başlıca Hastalık/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı, Türkiye	95
Tablo 35: 7-14 Yaş Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Başlıca Hastalık/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı, Türkiye	95
Tablo 36: 15 Yaş ve üzeri Bireylerin Son On İki Ay İçerisinde Geçirdiği Başlıca Hastalıklar/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), Türkiye	96
Tablo 37: Sağlıklı Beslenme ve Obezite Danışmanlığı Hizmeti Veren TSM Sayılarının Dağılımı, Ankara	97
Tablo 38: Obezite Danışmanlığı Verilen Kişi Sayısı, Çankaya	97
Tablo 39: Diş Sağlığı Göstergeleri, Ankara	97
Tablo 40: Diş Sağlığı Göstergeleri, Çankaya	97
Tablo 41: Diş Sağlığında Korumucu ve Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri, Çankaya	98
Tablo 42: Tespit Edilen Enfeksiyon Hastalıkları Sayısı, Çankaya	98
Tablo 43: Çankaya Belediyesi Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi Verileri	98
Tablo 44: Aşılama Verilerinin Dağılımı, Ankara	98
Tablo 45: Aşı Sonuçları, Çankaya	99

Tablo 46: Zorunlu Aşı Listesi ve Aşılama Yüzdesi, Çankaya	99
Tablo 47: Evde Sağlık Hizmetleri Koordinasyon Merkezi Hasta Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı, Ankara	99
Tablo 48: Yıllara Göre Kaba İntihar Hızı ve İntihar Sayısı, Ankara.....	100
Tablo 49: Nedenlerine Göre İntiharlar, Ankara	101
Tablo 50: Ruhsal Hastalık Takip Verileri, Ankara	101
Tablo 51: AMATEM'e Sevk Edilen Bağımlı Sayısı, Çankaya	101
Tablo 52: Engelli Bireylerin Cinsiyet Dağılımı.....	102
Tablo 53: Engel Türüne Göre Dağılım	102
Tablo 54: Engelli Bireylerin Çalışma Durumu.....	102
Tablo 55: Rehabilitasyon Hizmeti Alma Durumu	103
Tablo 56: Toplumsal Yaşam İçinde Yer Alabilme Durumu	103
Tablo 57: Eğitsel Faaliyetler ile İlgili Destek Alma	103
Tablo 58: Sportif Faaliyetler ile İlgili Destek Alabilme Durumu.....	103
Tablo 59: Kültürel Faaliyetler ile İlgili Destek Alabilme Durumu.....	104
Tablo 60: Çankaya'da Yaşama Memnuniyeti.....	104
Tablo 61: Engellilere Yönelik Eğitim Hizmetleri, 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı, Ankara.....	105
Tablo 62: Engellilere Yönelik Diğer Eğitim Hizmetleri, 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı, Ankara	105
Tablo 63: Evde Bakım Hizmetlerinden Yararlanan Engelli Sayısı, Ayrılan Kaynak, Türkiye Karşılaştırmalı Ankara Verileri	106
Tablo 64: Özel Bakım Merkezlerinde Bakım Hizmeti Alan Engellilerin ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı	106
Tablo 65: Yaşa ve Cinsiyete Göre Beklenen Yaşam Süresi, Türkiye	106
Tablo 66: Kamu-Özel-Belediye-Dernek-Vakıf ve Azınlıklara Ait Huzurevleri Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Yaşlı Sayısı (Türkiye) .	107
Tablo 67: Kamu, Özel, Belediye, Vakıflara Ait Huzurevleri Sayıları.....	108
Tablo 68: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Huzurevlerinde Kalan ve Sırada Bekleyen Yaşlı Birey Sayısının Bakım Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Ankara.....	108
Tablo 69: Ankara Çocuk Evleri Sitesi, Saray Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Koordinasyon Merkezi Müdürlüklerine Ait Temel Veriler	108
Tablo 70: Çocuk Destek Merkezi Hizmetine Ait Temel Veriler, Ankara	109
Tablo 71: Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, Ankara	109
Tablo 72: Sağlık ve Sosyal Hizmet Stratejileri.....	114
Tablo 73: Ankara ve İlçelerinde Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Oranları (6 Yaş+) (%)	120
Tablo 74: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfus (15 Yaş+), Türkiye, İstanbul, İzmir, Ankara.....	121
Tablo 75: Eğitim Düzeylerine Göre Temel Veriler, Çankaya.....	123
Tablo 76: Çankaya'da Yer Alan Yükseköğretim Kurumları	125
Tablo 77: Dünyada Mevcut Üniversite Sıralama Sistemlerinin En Az Birinde İlk 500'de Yer Alan Üniversiteler	125
Tablo 78: Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Çankaya'da Yer Alan Yükseköğretim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları	126
Tablo 79: Çankaya'da Yer Alan Yüksek Öğretim Kurumlarındaki Öğretim Elemanı Sayıları.....	127
Tablo 80: Eğitim Stratejileri.....	130
Tablo 81: Bölgelere Göre Kişi Başına ve Toplam Gayrisafi Katma Değer (Kişi Başına Değerde İlk 3 Bölge, Cari Fiyatlarla, 2011) .	136
Tablo 82: Bölgelere Göre Sektörlerin Gayrisafi Katma Değerdeki Payları (Cari Fiyatlarla, 2011)	136
Tablo 83: Temel İşgücü Göstergeleri, 15+ Yaş.....	138
Tablo 84: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılığa Göre İstihdam Edilenler, 15+ Yaş (bin kişi)	138
Tablo 85: Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı İstihdam, 15+ Yaş (bin kişi).....	138
Tablo 86: İşgücüne Dâhil Olamama Nedenleri, 15+ Yaş (bin kişi)	139
Tablo 87: İlçelere Göre Yoksulluk Oranları, Ankara	141
Tablo 88: Yıllara Göre Bitkisel Üretim (ton), Çankaya, Ankara	143
Tablo 89: Tarım Alanları Türkiye, İstanbul, Ankara (dekar)	144
Tablo 90: Yıllara Göre Tarım Alanları Ankara, Çankaya (dekar)	144
Tablo 91: Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim, Çankaya	144
Tablo 92: Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim, Çankaya.....	145

Tablo 93: Kümes Hayvancılığı, Çankaya	145
Tablo 94: Arıcılık Faaliyetleri, Çankaya.....	145
Tablo 95: AR-GE Merkezi, TGB ve OSB Verileri	145
Tablo 96: Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Performans Endeksleri Sıralaması (2011-2015) (2015'te ilk 5'te yer alan TGB'ler ile Ankara'daki TGB'lerin sıralaması).....	146
Tablo 97: Faydalı Model Başvuru ve Tescillerinin İllere ve Yıllara Göre Dağılımı.....	146
Tablo 98: Marka Başvuru ve Tescillerinin İllere ve Yıllara Göre Dağılımı.....	147
Tablo 99: Tekno-girişim Sermayesi Desteği Kapsamında Desteklenen Projelerin Üniversitelere Göre Dağılımı.....	147
Tablo 100: TÜBİTAK Bilim İnsanı Daire Başkanlığı (BİDEB) Desteklerinden En Çok Yararlanan İlk 5 Üniversite	148
Tablo 101: Ankara Üniversiteleri Girişimcilik ve Yenilik Endeksi Sıralaması, 2015	148
Tablo 102: Ekonomi Stratejileri.....	150
Tablo 103: Çankaya Belediyesi Tarafından Yapılan Parklar, 2016.....	155
Tablo 104: Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	156
Tablo 105: Hane Halkı Yapısı, Ankara.....	156
Tablo 106: Konut Satış Sayıları.....	156
Tablo 107: Hane Halklarının Konuttaki Mülkiyet Durumlarına Göre Dağılımı (Ankara)	157
Tablo 108: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Kullanım Amacı	158
Tablo 109: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Yapı Sahibi	158
Tablo 110: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Kat Sayısı	159
Tablo 111: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Isıtma Yakıt Türü	159
Tablo 112: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Isıtma Sistemi	159
Tablo 113: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Sıcak Su Temin Şekli.....	160
Tablo 114: Çankaya'da Bulunan Sit Alanları.....	160
Tablo 115: Fiziki Çevre Ve Planlama Stratejileri	164
Tablo 116: İçme Suyu Barajları Kapasite ve Doluluk Oranı, Ankara	170
Tablo 117: Belediye Su İstatistikleri, Ankara	171
Tablo 118: Belediye Atık Su İstatistikleri, Ankara	171
Tablo 119: Belediye Atık İstatistikleri, Ankara.....	171
Tablo 120: Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktar (ton/yıl), Ankara	172
Tablo 121: Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Oranı (%), Çankaya	172
Tablo 122: Evsel Atık ve Kaynağında Ayrı Toplanan Ambalaj Atığı Miktarı (ton), Çankaya.....	173
Tablo 123: Kişi Başı Elektrik Tüketimi (KWh), Ankara.....	175
Tablo 124: Yıllara Göre Doğalgaz Tüketimi (milyon m ³), Ankara	176
Tablo 125: Aylara Göre İklimsel Değerler, Ankara.....	177
Tablo 126: Hava Kalitesi Değerleri, Çankaya	178
Tablo 127: Çankaya Belediyesi Sınırlarında 2010 Yılı Sera Gazı Emisyonlarının Kapsamlara Göre Dağılımı	178
Tablo 128: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kurumsal Sera Gazı Emisyon Envanteri	178
Tablo 129: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kent Ölçeğinde Sera Gazı Emisyon Envanteri	179
Tablo 130: Ankara'nın Kent İçi Ulaşımındaki Türel Dağılımı	180
Tablo 131: Ankara'da İş Gününde Yapılan Yolculukların Ulaşım Türlerine Göre Dağılımı.....	180
Tablo 132: Bin Kişi Başına Otomobil Sahipliği.....	181
Tablo 133: Yolcu Başına CO ₂ Salınımı Karşılaştırması, 2012, Ankara	181
Tablo 134: Belediyelerin Çevresel Harcamaları, Ankara	181
Tablo 135: Belediyelerin Çevresel Harcamaları, Çankaya	181
Tablo 136: Çankaya Belediyesi Çevresel Harcamalar, 2016	181
Tablo 137: Çevre Stratejileri	184
Tablo 138: Çankaya'da Bulunan Devlet Tiyatroları Sahneleri.....	189
Tablo 139: Çankaya'da Bulunan Özel Tiyatroları Sahneleri	189

Tablo 140: Tiyatro Göstergeleri	190
Tablo 141: Çankaya'da Bulunan Sinemalar	190
Tablo 142: Sinema Göstergeleri.....	191
Tablo 143: Devlet Opera ve Balesi Göstergeleri	191
Tablo 144: Çankaya'da Kültür ve Sanat Merkezleri	192
Tablo 145: Çankaya Belediyesi Sanat Merkezleri İstatistikleri	193
Tablo 146: Çankaya'da Yer Alan Kütüphaneler	194
Tablo 147: Milli Kütüphane İstatistikleri	194
Tablo 148: Milli Kütüphane Koleksiyonu	195
Tablo 149: Çankaya'da Yer Alan Müzeler	195
Tablo 150: Ankara'da Yer Alan Sit Alanları	196
Tablo 151: Ankara'da Yer Alan Taşınmaz Kültür Varlıkları	196
Tablo 152: Turizm Göstergeleri.....	197
Tablo 153: Ankara'da Kongre Turizmi Kapasitesi	197
Tablo 154: Kültür Stratejileri.....	199
Tablo 155: Hizmet Binaları.....	208
Tablo 156: Belediye Lojmanları.....	209
Tablo 157: Vedat Dalokay Nikâh Salonu	209
Tablo 158: Tarihi Bina	209
Tablo 159: Kapalı Spor Salonu	209
Tablo 160: Gündüz Bakımevleri	210
Tablo 161: Oyunevleri.....	210
Tablo 162: Benzin İstasyonu/Yeri.....	210
Tablo 163: Hayvan Barınağı	210
Tablo 164: Pazar Yerleri	211
Tablo 165: Çankaya Evleri	211
Tablo 166: Sağlıkevleri	212
Tablo 167: Baharevleri.....	212
Tablo 168: Semt Vergi Büroları	212
Tablo 169: Çankaya Belediyesi Araç Durumu.....	213
Tablo 170: Sistem Odası Bilişim Sistemleri	214
Tablo 171: Güç Kaynağı-İklimleme.....	214
Tablo 172: Yedek Sistem Envanteri (Eğitim ve Test Sistemleri	214
Tablo 173: Sistem Odası ve Bilgi İşlem Müdürlüğü Yedekleme, Güvenlik ve Network Ürünleri	214
Tablo 174: Kişisel Bilgisayarlar ve Yazıcılar	215

Şekiller

Şekil 1: Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisi Organizasyon Şeması.....	41
Şekil 2: Ankara’da Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı (%).....	65
Şekil 3: Nüfus Artış Hızı ve Nüfusun Türkiye Oranının Tarihsel Değişimi, Ankara.....	66
Şekil 4: Nüfus Artış Hızı Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya).....	67
Şekil 5: Ankara’nın İlçelerinde Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²).....	67
Şekil 6: Çankaya Nüfus Piramidi	68
Şekil 7: Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı, Çankaya	69
Şekil 8: 0-14 Yaş Arası Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya).....	69
Şekil 9: 65+ Yaş Üzeri Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)	70
Şekil 10: Medeni Duruma Göre Nüfus, Ankara	72
Şekil 11: Ankara İlçelerinde Net Göç (‰).....	78
Şekil 12: Karşılaştırmalı Net Göç Hızı (‰).....	78
Şekil 13: Yaş Grubuna Göre Alınan ve Verilen Göç, Ankara.....	79
Şekil 14: Kamu Sağlık Harcamalarının GSYİH İçindeki Oranları, (%)	85
Şekil 15: Hizmet Sunucularına Göre Sağlık Harcamaları, Türkiye	86
Şekil 16: Koruyucu ve Temel Sağlık Hizmetleri için Ayrılan Bütçe, (milyon TL).....	87
Şekil 17: Annenin Yaş Grubuna Göre Doğumlar, Ankara.....	91
Şekil 18: Anne Ölümlerinin Yıllara Göre Dağılımı, Ankara	92
Şekil 19: Bebek Ölümlerinin Yıllara Göre Dağılımı, Ankara.....	92
Şekil 20: Ölüm Vakalarının İlk 10 Nedene Göre Dağılımı, Türkiye	93
Şekil 21: Seçilmiş Ölüm Nedenlerinin Dağılımı, Ankara.....	93
Şekil 22: 19 Yaş ve Üzeri Bireylerde Vücut Kitle İndeksinin Dağılımı, Türkiye	96
Şekil 23: Evde Sağlık Hizmeti Alan Hastaların Nedenlerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Ankara	100
Şekil 24: 65+ Yaş Üzeri Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)	107
Şekil 25: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 15 Yaş Üzeri Nüfus (%), Çankaya	121
Şekil 26: Eğitim Düzeylerine Göre Net Okullaşma Oranları Karşılaştırmaları (%), Çankaya.....	122
Şekil 27: İlçelere Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları.....	124
Şekil 28: İlçelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları	124
Şekil 29: Ankara’da Yıllara Göre Sektörlerden Elde Edilen Gayrisafi Katma Değer (Cari Fiyatlarla, Milyar TL).....	135
Şekil 30: Ankara’da Üretilen Gayrisafi Katma Değerde Sektörlerin Payları, 2011	135
Şekil 31: Ankara’da Kişi Başına Gayrisafi Katma Değerin (GSKD) Yıllara Göre Gelişimi (Cari fiyatlarla, \$).....	136
Şekil 32: Ankara’nın En Fazla İhracat Yaptığı Beş Ülke ile Dış Ticaret (2011-2015, TL).....	137
Şekil 33: Ankara’nın En Fazla İthalat Yaptığı Beş Ülke ile Dış Ticaret (2011-2015, TL).....	137
Şekil 34: Eğitim Durumuna Göre İşgücü, İstihdam ve İşsiz Sayıları, Ankara, 15+ Yaş (bin kişi).....	139
Şekil 35: İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%), Ankara.....	140
Şekil 36: İstihdam Biçimleri	140
Şekil 37: Genç Bağımlılık Oranı Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)	141
Şekil 38: Yaşlı Bağımlılık Oranı Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)	142
Şekil 39: Ankara’da Teknoparklarda Faaliyet Alanı Dağılımı.....	146
Şekil 40: Teknolojik Ürünlerin Tanıtım ve Pazarlaması Destek Programı İllere Göre Desteklenen Proje Sayıları.....	147
Şekil 41: Yeni Yapılan Konut Sayısı, Ankara	157
Şekil 42: 2000-2014 Döneminde Yeni Yapılan Dairelerin İlçelere Göre Dağılımı.....	158
Şekil 43: İçme Suyu Barajlarına Gelen Suyun Yıllara Göre Değişimi, Ankara	170
Şekil 44: Kişi Başı Ortalama Atık Miktarı, Türkiye-Ankara Karşılaştırması	172
Şekil 45: Toplanan Ambalaj Atığı Miktarının Yıllara Göre Değişimi (ton), Çankaya	173

Şekil 46: Toplanan e-Atık Miktarının Yıllara Göre Değişimi (kg), Çankaya	174
Şekil 47: Toplanan Atık Pil Miktarının Yıllara Göre Değişimi (kg), Çankaya	174
Şekil 48: Türlerle Göre Net Elektrik Tüketimi, Ankara	176
Şekil 49: Yıllara Göre Doğalgaz Abone Sayıları, Ankara	176
Şekil 50: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kurumsal Sera Gazı Emisyon Envanteri	178
Şekil 51: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kent Ölçeğinde Sera Gazı Emisyon Envanteri	179
Şekil 52: Personel Sayısı	205
Şekil 53: Cinsiyet Dağılımı	205
Şekil 54: Memur Personel Öğrenim Durumu	205
Şekil 55: İşçi Personel Öğrenim Durumu	206
Şekil 56: Müdürlüklere Göre Memur Personel Dağılımı	206
Şekil 57: Müdürlüklere Göre İşçi Personel Dağılım	207
Şekil 58: Müdürlüklere Göre İhale Kapsamında Çalışan Şirket Personeli Dağılımı	207

BÖLÜM A

HERKES İÇİN SAĞLIK

Çankaya
BELEDİYESİ

WHO European Healthy Cities Network – Phase VI (2014–2018)

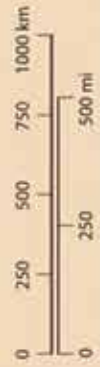

1	Cork	IRE	50	Viana do Castelo	POR
2	Galway	IRE	51	Seoane	POR
3	Belfast	UNK	52	Novi Sad	SRB
4	Cardiff	UNK	53	Sarajevo	BH
5	Newcastle	UNK	54	Ulyanovsk	RUS
6	Cheboksary	RUS	55	Venice	ITA
7	Liverpool	UNK	56	Denli	TUR
8	Stoke-on-Trent	UNK	57	Chisinau	MDA
9	Swansea	UNK	58	Bucharest	ROM
10	Sandnes	NOR	59	Frederiksberg	DEN
11	Orkney County	NOR	60	Flotien-Pyckhau	GRE
12	Horsens	DEN	61	Chapayevsk	RUS
13	Copenhagen	DEN	62	Bardar City	TUR
14	Kuopio	FIN	63	Osmangazi	TUR
15	Klaipeda	LTH	64	Riga	LVA
16	Jurmala	LVA	65	Meziti Municipality	TUR
17	Cherepovets	RUS	66	Poznan	POL
18	Vely Ustiyug	RUS	67	Tracon Metropolitan	TUR
19	Izhevsk	RUS	68	Skopje	MKD
20	Dimitrograd	RUS	69	Beno	CZE
21	Stavropol City	RUS	70	Ljubljana	SVN
22	Eskişehir	TUR	71	Stupino	RUS
23	Golitsk	TUR	72	Planu	EST
24	Yalova	TUR	73	Saint Andreu de la Barca	SPA
25	Bursa	TUR	74	Waterford	IRE
26	Müller	TUR	75	Barcelona	SPA
27	Kadıköy	TUR	76	Brussels	BEL
28	İzmir	TUR	77	Derry City and Strabane	UNK
29	Karşıyaka/İzmir	TUR	78	Düsseldorf	DEU
30	Amarousion	GRE	79	Gorki	BLR
31	Warsaw	POL	80	Kaunas	LTH
32	Lodz	POL	81	L'Hospitalet de Llobregat	SPA
33	Dresden	DEU	82	Rennes	FRA
34	Vienna	AUS	83	Stockholm	SWE
35	Győr	HUN	84	Sunderland	UNK
36	Pécs	HUN	85	Samos	GRE
37	Zagreb	CRO	86	Turku	FIN
38	Celje	SVN	87	Novosibirsk	RUS
39	St Petersburg	RUS	88	Municipality of Arad	ROM
40	Rijeka	CRO	89	Municipality of Bačeva	TUR
41	Udine	ITA	90	Jerusalem	ISR
42	Modena	ITA	91	Podgorica	MON
43	Bologna	ITA	92	Canikaya	TUR
44	Milan	ITA	93	Tirana	ALB
45	Rotterdam	NET	94	Almaty	KAZ
46	Sokleshehivir	HUN	95	Utrecht	NET
47	Orsha (Trabzon)	TUR	96	Lolland	DEN
48	Vitoria-Gasteiz	SPA			
49	Villanueva de la	SPA			
	Canada				

78 Designated cities
18 Applicant cities

REGIONAL OFFICE FOR EUROPE

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply official endorsement or acceptance by the United Nations.

Herkes İçin Sağlık

İnsanların sosyal ve ekonomik koşulları tüm yaşamları boyunca sağlıklarını etkilemektedir. Bu yüzden sağlık politikası, sağlığın sosyal ve ekonomik belirleyicileri ile bağlantılı olarak ele alınmak durumundadır. Türkiye’de halk sağlığının ve toplum hekimliğinin önemli isimlerinden biri, 1960’lı yıllarda “Sağlıkta Sosyalizasyon Programını” hayata geçiren kadronun başındaki isim Prof. Dr. Nusret Fişek, bu bakış açısını tedavi edici sağlık hizmetlerinin önemi yanında, ondan daha önemli olmak kaydı ile “koruyucu sağlık hizmetlerine” öncelik verilmesi gereği üzerinde durarak açıklığa kavuşturmuştur.

12 Eylül 1978 tarihinde, o günkü Sovyetler Birliği’nin Alma Ata Kentinde (Kazakistan) yapılan Temel Sağlık Hizmetleri konulu uluslararası konferans, dünyadaki tüm insanların sağlıklarını korumak ve daha iyi bir duruma getirmek için hükümetlerin, sağlık ve kalkınma alanında, dünya toplumlarının en kısa zamanda gerekli çalışmaları yapmaları ve sağlıktaki eşitsizliklerin giderilmesi için önlemler almalarını içeren bir bildirge yayınlamıştır. Bu bildirgenin ifade ettiği durum şu şekildedir:

“...Sağlık hizmetlerindeki eşitsizliğin ve dengesizliğin gelişmiş memleketler ile gelişmekte olan ve özellikle sosyal ve ekonomik alanlarda bir varlık göstermemiş memleketler arasında en yüksek derecesine ulaşması, bu durumu tüm ülkelerin ortak sorunu haline getirmiştir.”

Bu verili durum karşısında, DSÖ kuruluş felsefesinden aldığı ruhla, Prof. Dr. Andrija Stampar’ın halk sağlığı alanında işaret ettiği yaklaşımları ülkeler düzeyinde bir politik anlayışa dönüştürmek adına, “herkes için sağlık” kavramını ortaya atmıştır. Bu yaklaşım, DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı’nın kurulmasını da belirleyen temel ilke olmuştur.

Çankaya Belediyesi, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölge Ofisi’nin eşgüdümünde süren Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına **ve Sağlıklı Kentler Projesine** ilişkin süreçlere 1994 yılında dâhil olmuştur. “Sağlık” ve “Kent” kavramlarının bir yerel yönetim dizgesinde taşıdığı önem ve öncelik Çankaya Belediyesi’nin bu süreçte var olmasının temel nedenlerinden biri olmuştur. Dönemin Çankaya Belediye Başkanı Sayın Doğan TAŞDELEN’in ön açıcı yaklaşımları ve çabalarıyla, Çankaya Belediyesi Birleşmiş Milletler Türkiye Ofisi ve DSÖ Türkiye Temsilciliği ile ikili iyi ilişkiler geliştirmiştir. Bu süreç bir süre sonra DSÖ Avrupa Bölge Ofisi ile çalışma ve ortaklıklar kurma biçimine dönüşmüştür.

Çankaya Belediyesi, 2002 yılında DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına dâhil olmuştur. DSÖ Avrupa Sağlıklı Kent Ağı’nın üyesi olmak, öncelikle sağlıklı kent felsefesini ve düşüncesini kent bütününde hayata geçirmek yönünde bir iradenin ortaya koyulması olarak görülebilir.

Ayrıca, böyle bir üyelik Çankaya Belediyesine Türkiye’deki yerel yönetimlere de öncülük yapmak gibi bir sorumluluğu yüklemiş, Çankaya hem ulusal hem de uluslararası ortamlarda “sağlıklı kent kavramı” ile anılan ve tanınan bir kurum olmaya başlamıştır.

Bugün, Çankaya, DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı’nın 6. Fazına üye bir belediye olarak çalışmalarını çok daha olgun ve yetkin bir düzeyde hayata geçirmektedir. Belediye Başkanımız Sayın Alper TAŞDELEN, adeta projeye de yeni nesil bir bakış açısı katarak, sağlığın sosyal belirleyicileri olarak sıralayabileceğimiz kente dair her konuda ve her alanda etkin ve üretken bir politika izlemektedir. Bu bağlamda, Çankaya Sağlıklı Kent Projesi kapsamında, DSÖ’nün belirlediği politika, ilke ve programlar, Belediyemizde “sosyal belediyecilik” uygulamaları olarak, “yeni nesil belediyecilik” programının bir parçası olarak hayata geçirilmektedir.

Çankaya Belediyesi, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üye bir belediye olarak, kentsel hizmetlerde **“herkes için sağlık”** temel politikasını benimsemiştir. Bu noktada, Belediyemiz değişik kurumlarla, yerel yönetimler ortamında bilgi ve deneyim paylaşımını anlamlı ve önemli bulmaktadır. Çankaya Belediyesinin 2004 yılında Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği’nin (SKB) kurucu üyeleri arasında yer alması da bu politikanın bir yansımasıdır. Ayrıca, Belediyemizin yürüttüğü projelerde, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile oluşturulan işbirliği, dayanışma ve katılımcı anlayış öncelikli çalışma aksıdır.

Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Projesi, sağlık ve sosyal hizmet politikalarının geliştirilip yaygınlaştırılmasını, kent ve çevre alanındaki proje ve uygulamalarının kentin her mahallesine erişmesini hedeflerken, insanlarımızın daha sağlıklı, güvenli ve mutlu bir çevrede yaşamalarını amaçlamaktadır. Bu noktada, temel ilkemiz, “mutluluk için sağlık şart” olmuştur.

Buradan hareketle, Belediyemizce, yerel ölçekte sağlıklı yaşam, dayanışmacı sosyal çevre ve kent ortamında sağlıklı çevre koşullarının oluşturulması gibi ana temalarda çalışmaların ele alınması temel hedefler olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşımın bir gereği olarak, Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Proje Ofisi yaklaşık bir yıllık yoğun bir çabanın ve çalışmanın sonunda, değişik kurum ve kuruluşun katkılarıyla, kolektif aklın ve uğraşının bir ürünü olarak Çankaya’ya dair sağlık ve kent alanındaki 2019-2023 stratejilerini içeren **“Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planını”** hazırlamıştır.

Bu çalışmanın, **Büyük Önder Mustafa Kemal ATATÜRK**’ün ülkemizin bağımsızlık ve özgürlük mücadelesine başladığı 1919 yılının 100. Yılı, 2019 yılını başlangıç olarak alması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu, yani 1923’ün 100. Yılı, 2023 yılını öngören bir çalışma anlayışını içermesi tesadüf değildir. Ülkemizin aydınlık yarınları, güzel ve çağdaş bir gelecek adına Cumhuriyetimizin yüzüncü yılı Çankaya için büyük bir anlam ve değer taşımaktadır.

Çağdaş medeniyet ve uygarlık, kent ölçeğinde, özgür ve mutlu insanların yaşadığı kentleri yaratmayı öngörür...

Bu ilke ve yaklaşım, DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı çalışmalarıyla örtüştüğü noktada, DSÖ’nün **“herkes için sağlık ve sağlıkta eşitlik”** anlayışı yaşamda karşılığını bulacaktır. Çankaya Belediyesi, bu çalışma ile birlikte, temel bir yaklaşımı ve politikayı belirlemektedir. “Çankaya Kent Sağlık Profili” Çankaya’nın kente ilişkin verilerini sayısal olarak ortaya koyarken, bu verili durum karşısında ve bu durumdan hareketle “Çankaya Kent Sağlık Planı” da süreç içerisinde yapılması gerekenleri sıralamaktadır. Kentin, Çankaya’nın, kent ve sağlık alanındaki, 2019-2023 yıllarını öngören strateji dokümanı diyebiliriz elinizdeki kitaba...

Çankaya, bu doküman ile artık, DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı’nın 30. yılında, Belfast ve Atina Deklarasyonları ile şekillenen, 2018 yılı DSÖ Kopenhag Belediye Başkanları Deklarasyonu ile genişleyen yeni bir döneme de hazırdır.

2019-2023 Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı, Ankara’nın kalbi Çankaya’yı daha yaşanabilir, daha sağlıklı ve daha güzel bir kent olarak tasarlama yolunda önemli ve değerli bir adımdır.

Bu çalışmaya emeği geçenleri kutlarken, öncelikle her aşamada Çankaya Sağlıklı Kent Proje Ofisi’ne desteğini esirgemeyen çok değerli Belediye Başkanımız Sayın Alper Taşdelen’e teşekkür etmek isteriz.

Çankaya Belediye Meclisine, Belediye Meclisinin Sağlıklı Kentler Projesinden ve Sağlıklı Kentler Birliğinden sorumlu üyeleri, Sayın Emre Çakır ve Sayın İbrahim Yollu’ya, Çankaya Belediyesi Başkan Yardımcıları Sayın Gülsün Bor Güner, Sayın Yasemin Asil, Sayın Nafiz Kaya ve Sayın Anıl Sevinç’e değerli katkıları için de tek tek teşekkür ederiz.

Ayrıca, çalışma süresince bizlere değerli katkıları olan bilim insanlarına, üniversitelere, meslek örgütlerine, ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcilerine de sonsuz teşekkürü borç biliyoruz.

Bu çalışmaya, Proje Ofisinin değerli bileşenleri yanında, Çankaya Belediyesi’nin tüm müdürlükleri katkı verdi. Bu konudaki duyarlılıkları için yönetici arkadaşlarımıza ve çalışanlarımıza kucak dolusu teşekkür ediyoruz.

Son olarak, “Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planı” çalışmasını ve kitabı uzun süredir yaşamlarının bir parçası haline getiren, özveri ve mütevazı gayretleri ile çalışmaya yön veren Sosyal Yardım İşleri Müdürü Dr. Nilay Oğultürk’e, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Üst Sorumlusu Nuran Duman’a, Dış İlişkiler Müdürlüğü Üst Sorumlusu Dr. Tunga Köroğlu’na ve çalışmanın bir bütün olarak derlenmesinde, verilerin toplanması ve tek tek işlenmesinde, özetle çalışmanın her aşamasında emekleri olan çok değerli yol arkadaşlarım, Belediyemizin genç ve değerli uzmanları Esra Tekin ve Hande Göymen’e kucak dolusu teşekkür etmenin mutluluğunu ve onurunu yaşıyorum.

Büyük Usta Nazım Hikmet’in dizelerinde ifade ettiği gibi,

*“ Dörtnala gelip Uzak Asya’dan
Akdeniz’e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket, bizim.
Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir haliya benzeyene toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.
Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim....
Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesin,
bu hasret bizim...” **

Sağlıklı, Mutlu ve Yaşanabilir Bir Çankaya İçin...

2019’dan 2023’e Umutla, Sevgiyle,

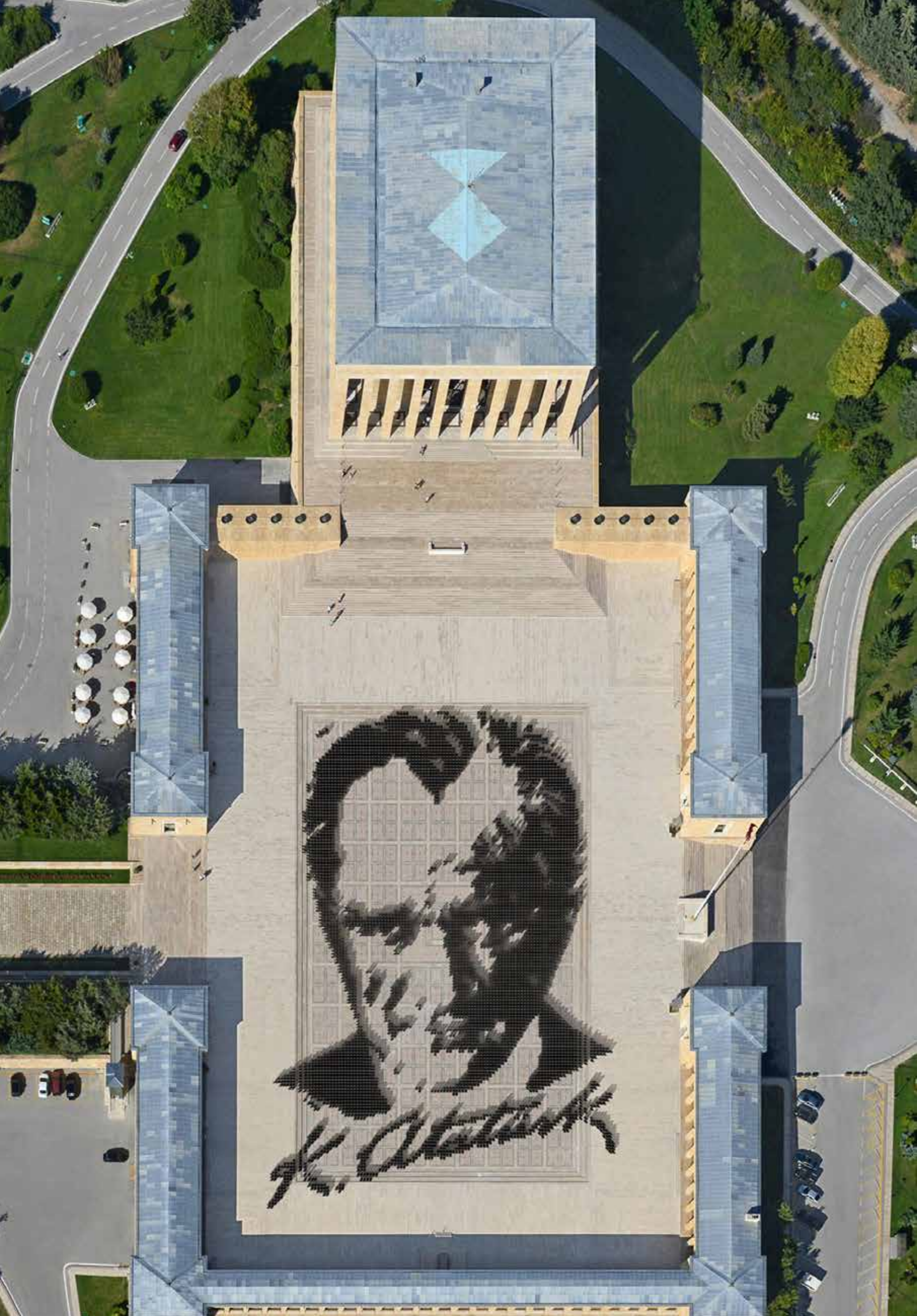
Dr. Ethem TORUNOĞLU

Çankaya Belediyesi

Dış İlişkiler Müdürü

Çankaya Sağlıklı Kent Proje Koordinatörü

*Nazım Hikmet, “Davet” Şiiri, Bütün Şiirleri, YKY Yayınları, 2007, İstanbul.

ANKARA VE ÇANKAYA

1. Ankara'nın Tarihi

Ankara, 3000 yıl kadar önce kurulmuştur. Galatlar bu kente, “durduran, yol kesen” anlamına gelen Ankyra adını verdiler. Bu deyim daha sonra gemicilikte kullanılarak gemi çapası (Anchor) anlamını aldı. Deyimin, bugün Kale'nin bulunduğu kayalık alanın konumu yüzünden düşünüldüğü anlaşılmaktadır.

Ankara'nın isimleri arasında bir de Engürü vardır. Söylenceye göre bu adın aslı Farsça “üzüm” sözcüğünün karşılığı olan “Engür”dür. Engürü adı bir zamanların bağlık bahçelik Ankara'sını çok güzel anlatan adlardandır. Ankara ve çevresi üzümün anavatanıdır. En iyi şarapların da Çankaya'nın Kavaklıdere'sinde yapıldığı bilinir.

Ankara'nın kurucularına ilişkin iddialar bir değil, ikidir. Uzmanlar Ankara'yı ünlü bir baba oğul arasında kime mal edeceklerini şaşırırlar. Bir rivayete göre, Ankara'nın kurucusu Frig Kralı Gordios'tur. Bir rivayete göre de onun oğlu Midas'tır.

Hititler döneminde Ankara bir askeri garnizon olarak kullanılmıştır. Daha sonra bu alanda Frigyalılar egemen oldu ve kenti kuran da onlar oldu.

MÖ.700'den sonra kentin yeni hâkimleri olarak Lidyalıları görüyoruz. MÖ.547 tarihinden itibaren de iki yüzyıl kadar kent ve bölge Pers egemenliği altında kaldı.

MÖ.333 yılında Büyük İskender kenti Makedon-Helen egemenliğine soktu. Gordion'un ünlü ve efsanevi kördüğümünü çözemeyince kılıcıyla kesen İskender'in, yörede bir süre kaldığı biliniyor. Ankara Kalesi de bu dönemde Anadolu'ya gelen Galatlar tarafından yapıldı.

MÖ.189 yılında Romalı Komutan Vulso, Galatları yenerek Ankara'yı Roma egemenliğine aldı. Ankara'yı uzun yıllar egemenlikleri altında tutan Romalılar zamanında kente önemli yatırımlar yapıldı. Bugün Ankara'da, Roma döneminden kalma hamam, tapınak, sur, agora, hipodrom, sütun, tiyatro gibi çok sayıda eser görülür. Örneğin, Ulus'ta, Hükümet Meydanı'ndaki Julianus Sütunu bunlardan biridir. Roma İmparatoru Julianus'un MÖ. 362'de Ankara'dan geçişi anısına dikilen bu sütun, yivli taşlardan oluşmuş ve yaprak biçiminde bir taçla süslenmiştir. Yeri, bu yüzyılın başında, iki yüz metre kadar kuzeye taşınarak değiştirildi. Halen kalıntıları bulunan Roma Hamamı, döneminin dünyadaki üç büyük hamamından biri olarak nitelendirilir. 1939'da başlanan bir kazı sonunda ortaya çıkan, 12 külhanlı, dev boyutlardaki bu hamamın MS. 2. yüzyıl sonu ile 3. yüzyıl başında yapıldığı bilinmektedir. Hamamda, yılan tutan kocaman bir elin varlığı, yapının Sağlık Tanrısı Asklepius adına inşa edildiğini düşündürmektedir. Hamamın ortaya çıkarılması amacıyla yapılan kazılarda Roma İmparatoru Caracalla ve annesi Julia Domna adına çıkarılmış çok miktarda sikkeye rastlanmıştır. Taş temeller üzerine oturan hamamın dış duvarları, dört sıra tuğlanın üst üste konmasından oluşmaktadır. İç duvarlar ise mermerle kaplıdır.

Hacıbayram Camiinin yanında yer alan Augustus Tapınağı konusunda Prof. Dr. Akurgal şunları yazıyor: "Roma İmparatoru Augustus (MÖ.63–MS.14), ölümünden on altı ay önce Vesta Rahibelerine dört belge teslim eder. Bunlardan biri vasiyetnamesidir; ikincisi cenaze töreni hakkındaki buyruklarını, üçüncüsü imparatorluğun parasal ve askeri durumu ile ilgili kayıtlarını kapsamakta, dördüncüsü ise yaşadığı sürece yaptığı işleri (icraatı) anlatmakta idi. Bunlardan ancak sonuncusu, "indexrerumgestarum", Ankara Augustus Tapınağının duvarlarında iki dilde, Latince ve Helence yazılmış olarak günümüze değin gelmiştir. Buna karşılık madenden iki levha üzerine yazılı olup Roma'da imparatorun mezarının önünde yer alan orijinal metin ise tamamen yok olmuştur.

Güzel bir rastlantı sonucu "Res Gestae Divi Augusti" (yani tanrılaşmış Augustus'un yaptığı işler) adını taşıyan bu kitabenin günümüze değin bilinen diğer iki kopyasına ait parçalar yine Anadolu'da ele geçirilmiştir. Şimdi Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde saklanmakta olan bu parçalar Ankara Tapınağının bazı eksik bölümlerinin tamamlanmasında yardımcı olmuşlardır.

Augustus'un uğraşlarını anlatan Latince metin, tapınağın Pronaos (ön oda) adı verilen iki yan duvarının iç yüzeylerinde yer almaktadır. Yazıt Hacıbayram Camiine yakın olan duvarın üstünde halen okunaklı iri harfler halinde "Re-rumges tarum divi Augusti" (yani tanrılaşmış Augustus'un icraatı) sözcükleri ile başlar ve duvarın büyük bir bölümünü kaplar. Latince yazıtın arkası, onun karşısında kalan duvarın iç yüzünde devam eder. Latince metnin Helence çevirisi ise bu duvarın, yani batı-doğu doğrultusundaki tapınak duvarının dış yüzündedir.

Eski tarih boyunca Ankara'nın akropolisi (tepe kenti) Hacıbayram Camiinin bulunduğu yerde idi. Roma döneminde Ankara kenti, Roma ve Augustus Tapınağının bulunduğu bu kutsal tepenin etrafını çeviriyordu. Çankırı Caddesi üzerindeki Roma Hamamı, Kale dibindeki Roma Tiyatrosu ve Hisardaki Kalenin kendisi Roma kenti sınırları içindeydi. Kentin kuzey ucu Radyoevi'ne doğru uzanıyordu. Roma dönemi sikkelerindeki tasvirlerden ve yazıtlardan anlaşıldığına göre Ankara'da Romalılardan önce Tanrı Kadın Kybele'ye (bereket tanrıçasına) ve Ay Tanrısı Men'e tapılıyordu. Kybele, Çatalhöyük'te gördüğümüz üzere, daha neolitik çağda, yani MÖ. 7. ve 6. binlerde Anadolu halklarının başlıca Tanrısı olduğu gibi, Friglerin de en önemli Tanrısı idi. Men de bir Anadolulu Tanrı olup büyük olasılıkla Luvi kökenlidir. Ona özellikle Frigya ile Lydia bölgelerindeki yerli halklar tapınıyordu. Helenler'in Ay Tanrısı dişi olup adı Selene idi. Bununla beraber aynı bölgelerde yaşayan Helenler de Men'e tapıyorlardı.

Augustus Tapınağında cephenin ve giriş yerinin Helen kutsal yapılarındaki gibi doğuya değil de, batıya dönük oluşu da burasının eski Anadolu geleneğine, yani Helenler'den önceki dönemlere ait bir tapınma yeri olduğuna işaret etmektedir.

Bizans çağında Augustus ve Roma Tapınağını kiliseye dönüştüren Hristiyanlar, Cella'nın (ortadaki büyük odanın) güney duvarında üç pencere açmışlar ve Cella ile Opisthodomos'un(arka odanın) arasındaki duvarı yıkarak orayı bir Krypta haline sokmuşlardır." (Ankara Dergisi, s. 1. 1990)

Türkler, Augustus ve Roma Tapınağına hiç dokunmadılar; ona saygı ve hoşgörü göstererek Hacıbayram Camiini kilisenin hemen yanı başında inşa ettiler.

Roma dönemi kentin onarılıp güzelleştirildiği dönem olmuştur. İmparator Neron, Ankara'yı metropol yani başkent ilan etmişti. Bu döneme ait yazıt ve sikkelerde Ankara'nın başkent olduğu açıkça yazılıdır. Bir başka Roma İmparatoru Caracalla da, kenti çevreleyen surları onarmıştı.

Ankara Kalesinin eteklerinde bir bedesten ve iki hanın onarılıp müzeye dönüştürülmesiyle kazanılan çok değerli bir yapıda, taş devrine ait bulgulardan, anılan Roma dönemi kalıntılarına kadar pek çok eser sergilenmektedir. Müze şimdilerde Anadolu Medeniyetleri Müzesi olarak adlandırılıyor.

Ankara'nın Selçuklu yönetimi altındaki adı ZatülSelasil'di. Ankara bir ara Haçlı ordularının elinde kalmış daha sonraları Danişmentliler, Moğollar ve Ahiler devrini yaşamış, ardından da Orhan Gazi'nin büyük oğlu Rumeli Fatih Süleyman Paşa tarafından Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir.

Yıldırım Beyazıt ve Timur arasında Çubuk Ovasında yapılan Ankara Savaşının ardından bir müddet Timur'un yönetiminde kalmışsa da birkaç yıl sonra tekrar Osmanlı egemenliğine geçmiştir.

Ankara Fatih Sultan Mehmet zamanında Beylerbeyi (Eyalet) merkezi, sonra Sancak Beyliği, Tanzimat'tan sonra ise tekrar Beylerbeyi merkezi olmuştur. Ankara 1833 yılında Mısır ordusunun egemenliğine girmişse de kısa bir süre sonra tekrar Osmanlıların eline geçmiştir.

Kentin ilk planı 1839 yılında Vinke tarafından yapılmıştır. Ankara'ya demiryolu 1892 yılında ulaşmıştır.

Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti 27 Aralık 1919'da Ankara'ya ilk geldiği zaman kentin nüfusu yaklaşık olarak 25 bindi. Şehre, jeneratörden belli saatlerde verilen elektrik 1918'de getirilmişti. Kalenin batı yakasında otel, han ve lokantalar ile küçük bir çarşısı, iki katlı ahşap evleri, mezarlıktan sonra ulaşılan bir tren istasyonu vardı. Yolları, asfaltı, altyapısı yoktu. Yazın tozlu, kışın çamurluydu. At arabalarından başka taşıt da yoktu. Kendi halinde, kendi yağıyla kavrulan tipik bir İç Anadolu kenti görünümündeydi.

Yeni Türk devleti Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara, Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden birisi olan İç Anadolu Bölgesinin kuzeybatısında bulunmaktadır. Yerküre üzerinde ise Ankara ili 38 43 40 41 kuzey enlemleri ile 30 51 34 05 doğu boylamları arasında yer almaktadır. Yüzölçümü 25 437 km²'dir.

Şehir merkezinin önemli bir bölümünün üzerinde kurulu olduğu Ankara Ovasının denizden yüksekliği yaklaşık olarak 850 m kadardır. Çankaya'nın rakımı (denizden yüksekliği) ise 857 m'dir. Şehrin ilk kuruluş yeri olarak bilinen Ankara Kalesi'nin yüksekliği ise 980 m'yi bulmaktadır.

Türkiye'nin nüfus bakımından ikinci büyük ili durumundaki Ankara'nın 24 ilçesi vardır. Bu ilçeler Akyurt, Altındağ, Ayaş, Balâ, Beypazarı, Çamlıdere, Çankaya, Çubuk, Elmadağ, Etimesgut, Evren, Gölbaşı, Güdül, Haymana, Kalecik, Kazan, Keçiören, Kızılcahamam, Mamak, Nallıhan, Polatlı, Sincan, Şereflikoçhisar, Yenimahalle adlarını taşımaktadır.

Ankara, 1924 yılında, Cumhuriyet'in kuruluşundan hemen sonra bugünkü anlamda belediye yönetimine kavuşmuştur. 1984 yılından sonra metropoliten ölçekteki büyük sorunlarla uğraşmak üzere Ankara Büyükşehir Belediyesi ve bunun sınırları içinde 5 ilçe belediyesi (Çankaya, Altındağ, Yenimahalle, Mamak, Keçiören) kurulmuştur. Daha sonraki tarihlerde (Sincan, Etimesgut ve Gölbaşı) ilçelerinin kurulmasıyla Ankara'daki ilçe belediyeleri sayısı 8'e ulaşmıştır.

Başkent Ankara

Türkiye, çöken Osmanlı İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde, 1923 yılının 29 Ekiminde kurulmuş bir cumhuriyettir. Cumhuriyetin kurucuları, bu tarihe gelinceye kadar, dört yıl süre ile hem Osmanlı İmparatorluğunu işgal etmiş ülkelerle, hem de Osmanlı İmparatorluğunun köhnemiş yönetimi ile savaşmak zorunda kalmışlardı. İşte bu savaş Ankara'dan yönetildi ve Cumhuriyet Ankara'da ilan edildi.

Cumhuriyeti kuracak ve daha sonra Atatürk adını alacak olan Mustafa Kemal, dağılıp dökülen Osmanlı İmparatorluğundan yeni bir devlet yaratmak üzere İstanbul'dan Samsun'a hareket ettiğinde, tarih 15 Mayıs 1919'dur. Tam o gün İzmir işgal edilecektir. Samsun'a vardığında ise tarih 19 Mayıs 1919 olmuştur. Ankara'nın daha doğusunda yer alan Erzurum ve Sivas kentlerinde toplanan kongrelerden sonra Ankara'ya gelen Mustafa Kemal Paşa, mücadelenin nasıl yürütüleceği konusunda tam bir karara varamamıştır. Çünkü bütün koşullar onun aleyhinedir. Ülkenin aklı başında görülen bütün aydınları mücadele etmeme yanlısıdır.

Ama Ankara'nın, Seğmen adı verilen yiğitleri vardır. 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya gelen Mustafa Kemal Paşa'yı Dikmen sırtlarında Seğmenler karşılarlar. Seğmen alayına ve Ankaralılara Mustafa Kemal Paşa sorar:

“Nasılsınız Ankaralılar?”

Yanıt, umulanın, beklenenin çok üstündedir; tüm karşılayıcılar birlikte haykırırlar:

“Seni görmeye geldik, yolunda ölmeye geldik.”

Mücadelenin kesin kararı orada, o an verilir ve Ankara'nın güzel yazgısı başlar. Ankara, Mustafa Kemal'i ve arkadaşlarını sınırsız bir sevgiyle bağrına basar. Bu sevgi, maddi katkılarla da desteklenir. Kurtuluş Savaşı Ankara'dan yönlendirilir. 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi her olayın odak noktası olur. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki bu Meclis, Kurtuluş Savaşını 9 Eylül 1922'de İzmir'in kurtarılmasıyla tamamlar.

Bu başarı, esaret altında olan bütün insanlar için bir ümit işareti olur. Haberi bir gazetede okuyan Mahatma Gandhi, “üzerinde düşünülmesi gerek” der ve J.Pandit Nehru'nun anlattığına göre bir ateş yakarak kutlama yapar. Yıllar sonra bile, farklı ulusların özgürlük savaşçılarının kurşunlanmış vücutlarının göğüslerinden Atatürk'ün resimleri çıkar.

Ama garip bir durum vardır ortada. Türk Dışişleri Bakanlığı Ankara'da, ülkelerin temsilcileri İstanbul'dadır. Yeni devletin tüm etkinlikleri ve uluslararası ilişkileri Ankara'dan yönetilmektedir. Elçiliklerin İstanbul'da olması hem bir boşluk yaratmakta, hem de yeni devletin kabullenilmemesi gibi bir görünüm vermektedir. İşte bu nedenlerle Türk Dışişleri Bakanlığı İstanbul'da bir büro açar. “Hariciye Vekâleti Dersaadet Murahhaslığı” adındaki bu büro, bakanlıkla yabancı temsilcilikler arasındaki ilişkiyi sağlayacaktır. Zaman, Lozan günleridir.

Türk'ün askeri zaferini, siyasal zaferle güçlendirebilmesi için, İsmet Paşa'nın yedi düvelin bu zaferi içine sindiremeyen temsilcileriyle boğuştuğu günlerdir. İşte o günlerde, hemen bütün ülkelerde Türkiye'nin başkentinin neresi olacağının belirsizliğinden doğan bir tedirginlik vardır. 1923'ün Şubat ayında İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri ilk kez bu sorunu dile getirir. Yüksek Komiser, olayların gelişmesinden ve bazı Türk yetkilileriyle yaptığı konuşmalardan edindiği izlenimleri Londra'ya rapor ederken “yeni yöneticilerin İstanbul'u başkent olarak bırakmaya hiç niyetli olmadıklarını ve başkenti Anadolu'ya, büyük olasılıkla da Ankara'ya taşıyacaklarından kaygı duyduğunu” belirtir. Komiserin anlattıklarına göre İstanbul halifeliliğin merkezi olarak korunacaktır.

Bu rapor, bütün öteki ülkelerin tedirginliğini rahatsızlığa dönüştürmekte gecikmemiştir. Bu rahatsızlık, kısa sürede “diplomatik bir saldırıyı başlatarak, Ankara’ya karşı ortak bir cephe oluşturma” noktasına ulaşır. Bu tepkinin nedeni çok basittir: İçlerine sindirememiş olsalar bile, hiç değilse toprakları açısından büyük bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğundan sonra, daralmış sınırlar içinde kurulan Türk Devleti’yle diplomatik ilişki kurmak kabullenecekleri bir şey değildir. Böyle bir ilişkiyi kabullenmek, “bu küçük ve yoksul devleti fazla önemsemek, ona fazla değer vermek” olacaktır.

İngiltere’nin başını çektiği bu diplomatik saldırıya öteki ülkeler de katılmakta gecikmez. Ankara’nın başkent yapılmasını engellemek için akla gelen-gelmeyen bütün sorunlar bir tehdit şeklinde ortaya dökülür. Konu Lozan Konferansı’nda bile gündeme getirilir ve ünlü Lord Curzon, İsmet Paşa’ya, Osmanlı İmparatorluğundan Türk Devletine geçişte çok çeşitli sorunlarla uğraşmak ve bunlara çözüm bulmak zorunluluğu olduğunu anımsatarak, aba altından sopa gösterir. İsmet Paşa bu kök söktürme çabalarını kendi yöntemleriyle boşa çıkarır.

Tarih, 24 Temmuz 1923...

Lozan Konferansı Türk Devletinin siyasal zaferi olarak sona erer.

Tarih 6 Ekim 1923... Türk askerleri İstanbul’a girer ve İstanbul’un işgali sona erer. İşgal kuvvetleri, Dolmabahçe önündeki Türk bayrağını ve Türk askerlerini selamlayarak, çekilip giderler.

Tarih 13 Ekim 1923... Malatya milletvekili İsmet Paşa ve 13 arkadaşının 9 Ekim’de sundukları tek maddelik yasa tasarısı kabul edilir:

“Türkiye Devletinin makam idaresi (Başkenti) Ankara şehridir.”

Bağımsızlık savaşının en büyük destekçisi, zafere kanını, canını, emeğini, tüm varlığını adanmış, yoksul ve yoksun bir bozkır kasabası Ankara, Türk Devletinin başkentidir artık. Hemen hemen bütün ülkelerin direnişine, engellemesine, çıkardığı güçlüklerle, savurduğu tehditlere, dayattığı koşullara karşın kimi devletler, başlattıkları elçi atama hazırlıklarını durdurur; kimi ülkeler eninde sonunda başkentini yeniden İstanbul olacağı beklentisi içinde elçi atama işini savsaklar. Kimi ülkeler İstanbul’a bir elçi, Ankara’ya kıdemsiz bir diplomat atama konusunu, kimi ülkeler de başkentini Ankara olmasına karşın, elçisinin İstanbul’da oturacağı konusunu gündeme getirir. Fransa ve İtalya, Ankara’da elçilerinin yerleşebilecekleri binalar olmadığını ve önce bunun sağlanması gerektiğini söylerler. İngiltere ise hepsini geride bırakarak “Türkiye’ye bir temsilci atamayacağı” tehdidini savurur. Hiçbir şey, Türk Devletinin yöneticilerini yollarından döndürmez. Yola çıkmıştır ve yürünecektir. Hem de her şeye karşın. Türkiye’nin başkenti Ankara’dır ve ne kadar direnirlerse dirensinler, bir süre sonra tüm ülkelerin temsilcileri Ankara’ya geleceklerdir. 1921’den, 1923’ten ve 1924’ten beri Ankara’da yaşayan Afganistan, Sovyetler Birliği ve Polonya büyükelçileri Ankara’nın başkent oluşunu sorun yapmayarak başından beri burada oturanlara katılırlar. Bu gelişlere Türk Hükümeti de “elçilik binalarını yapmaları için bedava arsalar vererek” katkıda bulunur. Büyükelçiler, hep Yenışehir-Çankaya arasındaki bağları, bahçeleri beğenir, ister ve alırlar. 1925’ten başlayarak 5-6 yıl boyunca bu alan bir “elçilikler şantiyesine” döner.

Ankara'nın başkent olma savaşı bundan sonra da çeşitli aşamalardan geçerek, Ocak 1930'da Ankara'nın zaferiyle sonuçlanacaktır. Ankara 27 Aralık 1919'dan bu yana, alınının teri, bileğinin gücüyle hak ettiği yere gelmiştir artık.

Ankara'da Sosyal ve Ekonomik Yaşam

Ankara, tarih içinde tekrar tekrar doğmuş bir kenttir. Cumhuriyet dönemindeki doğumu onun siyasal önemi nedeniyle olmuştur; ama daha önceki doğumları ekonomik nedenlere dayanır. Sözelimi Ankara 17. yüzyılda dokumacılığı ile ünlü ve nüfusu yüz bini aşan bir kentken, el emeğine dayalı bu endüstrinin gerilemesi ile gözden düşmüş, bozkırın sessizliğinde yeniden kaybolmuştur.

Çeşitli tarihlerde Kırşehir-Kayseri-Yozgat sancaklarının ayrılması, iki büyük yangın, iki büyük kıtlık, çekirge saldırıları nedeniyle başka kentlere göçler ve savaşların getirdiği kırim, Ankara'da nüfusun azalması, ticaretin gerilemesi, ekonominin bozulması ve insanların yoksullaşması sonucunu getirdi. Baştan beri ağır basan memurluk mesleğinin yanı sıra, insanlar demir, bakır ve kuyumculuk, ayrıca terzilikle de uğraşıyorlardı. Ama Ankara en önemli gelirini tiftik ticaretinden sağlıyordu. 1838'e kadar bu ticaret Türkiye'nin tekelindeydi. İnce, kıvrır kıvrır, bembeyaz ve 25-30 santim uzunluğunda parlak tüylü tiftik keçilerinin İngilizler tarafından Güney Afrika'ya götürülmesinden sonra tekel elden kaçırıldı. Ama tiftik keçisinin adı hala Ankara keçisidir, tiftikten yapılan kazakların adı da hala Angora kazaktır. Tiftik tekelinin yitirilmesi Ankara için en büyük darbe oldu. Ne Ankara'dan geçip dört bir yana giden yollar, ne bunların üzerinde, geçişleri kolaylaştırmak üzere kurulan yüzlerce köprü, ne de 1893'te gelen demiryolu Ankara'yı diriltebildi. Diriliş, 1923 yılında Ankara'nın başkent yapılmasıyla gerçekleşti. Cumhuriyet ilanına hazırlanan yeni devletin yöneticileri, bir Orta Anadolu kasabası olarak buldukları Ankara'dan, ülkede çağdaş yaşam biçimini başlatan bir başkent yarattılar.

Başkent olmak Ankara'nın yazgısını hızla değiştirdi. Türkiye'nin her yanından, özellikle de çevre illerden gelenlerle önce nüfus arttı. 70'li yılların ortalarına kadar %5,6-6 dolaylarındaki yıllık artış, bu tarihten sonra biraz düştü. Şimdilerde Ankara'ya her yıl 200 bin nüfuslu bir kent ekleniyor.

Bugün Ankara, Ortadoğu Avrupa bağlantısını sağlayan E-5 karayolu üzerinde, nüfusu altı milyona tırmanan, çok çeşitli hizmet alanlarının yoğun biçimde yer aldığı, sanayinin küçümsenemeyecek ölçüde geliştiği, ülke yönetimine yön veren kararların alındığı bir metropol kenttir.

Cumhuriyet dönemi içinde ekonomik yaşamın gelişimini gözlemlediğimizde, ilk yıllarda, TBMM'nin çatısının kiremitlerini değiştirmeye yetmeyen bir güçsüz yapıyı görürüz. Zaman içinde canlanan ekonomik yaşam, kendini önce Anafartalar Caddesi'nde yarattığı hareketlilikle gösterdi. Bu cadde ve çevredeki bazı sokaklar, bugün de dikkati çekmektedirler.

Sözelimi Çıkırıkçılar Yokuşu... Eski Ankara'dan günümüze kalan tipik bir sokaktır burası. İlk Adliye binasının hemen arkasından başlayıp, yukarılarda, At Pazarında biten bir yokuş. İki yanındaki manifaturacılar, tuhafiyeciler genellikle el ürünleri satarlar: Yurdun dört bir yanından getirilen dokumalar, bezler, seccadeler, duvar halıları, sofra örtüleri, döşemelikler, yazmalar, yemeniler, şallar, şalvarlar, kadifeler vb. Yokuşun bitimine yakın yerde hırdavatçılar tipik Ankara esnafının davranış ve geleneklerini yansıtır. Bakırcılar Çarşısı ise bakırın kızılığının pirincin sarısına karıştığı, küçük çekiçlerden çıkan ritmik seslerin müziğe dönüştüğü bir ortamdır.

Çıkırıkçılar Yokuşu, özellikle yabancı turist ve konukların uğramadan edemedikleri, ülkelerine götürmek üzere mutlaka bir şeyler aldıkları bir alışveriş merkezidir. Ankara'nın köylerinden gelenlerin çok yoğun olarak kullandıkları bir merkez olma niteliğini de korumaktadır.

Eski TBMM binası çevresinden başlayıp, Ulus Meydanı, Anafartalar Caddesi ve Samanpazarı'na kadar uzanan canlı ticaret merkezi zamanla önemini yitirdi ve gelişen Ankara'nın simgesi 1950'lerde Kızılay oldu. Bu dönemi simgeleyen bir başka unsur, pasajlardı. Kızılay-Sıhhiye arası kısacık mesafede yapılan Ulus, Büyük ve Ankara Sinemaları o günlerin toplumsal ve kültürel yaşamının merkezi oldular. Bulvarın bu kesimine yakın sokaklar da gelişmeden paylarını aldılar. Bir yanda Sakarya Caddesi, diğer yanda İzmir Caddesi, alışveriş yerleri, lokanta ve pastaneleri, kitapçıları ve Ankara'nın minik, vazgeçilemez tiyatrosu Ankara Sanat Tiyatrosu ile bir dünya oluşturdular.

Kızılay'ın gözde bir ortam olması ile birlikte ticaret yaşamı da Çankaya İlçesine geçti. Çankaya bu üstünlüğü bugüne dek sürdürdü; ama zamanla Çankaya içinde başka gözde alanlar doğdu. Önce Kızılay'dan Bakanlıklar'a doğru çıkan ticari merkez, bu bölgede büyük moda evlerini barındırdı. Moda evleri, Gökdelen'den itibaren kendilerini gösterdiler. Gerek Kızılay'ın, gerekse Bakanlıklar'ın bugün eski görkemleri kalmasa bile önemleri devam ediyor. Kızılay, kentin önemli alışveriş merkezi olma niteliğini koruyor, ayrıca kentin yaya alanları da bu bölgede bulunuyor. Sakarya Caddesi yaya bölgesi her türlü gıda alışverişini yapabileceğiniz, balıkçı tezgâhları ile manav sergilerinin birbirine karıştığı, arada çiçekçilerin renk kattığı, dinlenme yerleri, kafeleri, lokantaları ile günün her saatinde cıvı cıvıdır. 1990 yılbaşıda bir açık hava eğlencesiyle açılan Yüksel Caddesi yaya bölgesi ise gençlerin ve sanatçıların toplandıkları bir merkez haline gelmiştir.

70'li yıllarda ticaret merkezi Bakanlıklar'dan yukarı yürümeye devam ederken, karşısına elçiliklerle kaplı alan çıkınca Akay yokuşundan yukarı dönerek Küçükesat-Tunalı Hilmi Caddesine bir sıçrama yaptı. Kuğulu Parkın yanında yer alan pasaj ve alışveriş merkezleri, sanat galerileri, lokanta ve pastaneleri ile cadde önem kazandı.

Adını, Atatürk'ün arkadaşlarından biri olan ve Kurtuluş Savaşı yıllarında mecliste kadın haklarını savunan milletvekili Tunalı Hilmi Beyden alan cadde, başkent'in en önemli caddesine adını veren bir caddedir. Bu cadde Ankara'nın yaya alanlarından biridir. Ankara'nın her kesiminden akıp gelen gençler burada kendi usullerince eğlenirler. Yine caddede bulunan Kuğulu Parkta zaman zaman görkemli konserler de verilir.

Ankara'da Doğal Ortam ve Ekosistem / İklim Koşulları

Ankara, Orta Anadolu'nun düzlükleri ortasında kayalık bir alanda kurulmuştur. Bugün Ankara Kalesinin yer aldığı bu kayalık alan, artık kentin merkezinde küçük bir ada niteliğindedir. Bu adayı aralarında Çankaya tepelerinin de olduğu yükseltiler çevreler, ortada bir çanak bırakırlar. Eskiden bataklık olan bu çanak, Cumhuriyet döneminde kurutularak yerleşime açılmıştır.

Yakın çevreye baktığımızda, kuzeydeki dağlık ve ormanlık alan Karadeniz Bölgesine geçişin eşiğini oluşturur. İstanbul Yolu üzerindeki Kızılcahamam ve onun doğusuna düşen Ilgaz Dağları Ankara'ya oldukça yakındır.

Kızılcahamam ilçe ve bölge olarak doğal anlamda oldukça fazla ve ilginç, jeolojik ve biyolojik çeşitliliği içinde barındırmaktadır. Bölgenin dağlık ve geçmişinde aktif volkanların bulunması bu özelliğe ve güzelliğe zemin hazırlamıştır. Kızılcahamam doğa turizmi yanında, jeosit alanları bulunduğu için kaplıca turizmi ile anılmaktadır.

Yine İç Anadolu bölgesinin kuzeyinde yer alan Çamlıdere ilçesi sınırları içinde dünyada sayısı çok az olan ve Türkiye'de bugüne kadar bilinmeyen taşlaşmış çam, meşe ve ardıc ağaçlarından oluşan 23 milyon yıl öncesine ait olduğu anlaşılan zengin fosilleşmiş-silisleşmiş bir fosil ormanının yanında, Ankara'nın içme suyunun %70'ini karşılayan Bayındır Barajı da bulunmaktadır.

Ankara'nın hava alanı ile Çubuk Barajı ve Karagöl, bu yükseltilerin güneyinde ve Ankara'nın kuzeyinde yer alırlar. Ankara kentinin en kurak mevsimlerde bile susuzluk çekmemesini sağlayan su kaynakları gibi Ankara'nın denize en yakın noktası da kuzeydedir. Zonguldak, Kastamonu ve Sinop illerinin Karadeniz'e kıyısı olan bölgelerine Ankara'dan 4-6 saatlik bir otomobil yolculuğu ile erişilebilir.

Ankara'nın güneyinde ise düz ve bozkır bir alan uzanır. Hemen yakınlardaki Eymir ve Mogan gölleri artık Ankara kentinin içinde kalmışlardır. Bozkırın ortasında bir orman adası olan Beynam Ormanları da güneydedir. Mogan Gölü kenarındaki Gölbaşı ilçesi, bir saat kadar daha ötede Hirfanlı Barajı, Kesikköprü Barajı hep bu yönde yer alır. Ankara'dan, Konya'ya da Adana tarafına bu yönden gidilebilir. Konya 4, Adana 6 saatlik yoldadır. Kapadokya ve civarındaki turistik bölgeler de yine güneyde yer alırlar ve yalnızca birkaç saatlik mesafede bulunurlar.

Ankara'nın batısında, Ege Bölgesine açılan birkaç arter paralelinde çeşitli yerleşim yerleri vardır. Eskişehir yönüne giden yollar, Ege ve Akdeniz Bölgelerine ulaşımı sağlarlar. Bu hat üzerindeki en yakın nokta Polatlı İlçesidir. Ankara'ya bir saat uzaklıkta yer alan Polatlı, Orta Anadolu'nun buğday ambarlarından biridir. Sakarya Nehri bu ilçe sınırları içinde doğar.

Başka bir hat, Ayaş, Beypazarı, Nallıhan doğrultusunda gider. Sarıyar Barajı bu yönde, Nallıhan yakınlarındadır. Ayaş kaplıca ve içmeleri ile de ünlü bir yerleşim yeridir. Ayaş'tan itibaren bu alan bahçe tarımının çok yaygın olduğu bir bölgedir.

Ankara, doğuda Elmadağ yükseltisine yaslanmıştır. Ankara'dan birkaç dakikada ulaşılabilen bu dağ üzerinde, telesiyeci ile birlikte kayak tesisleri bulunmaktadır. Bu tesislerde turistik bir otel ve küçük başka kuruluşlar çeşitli olanaklar sunar.

Elmadağ ilçesi, adını aldığı dağın öteki yamacındadır. Bu ilçeden sonra karşınıza Kırıkkale ili çıkar. Kızılırmak bu yöreyi şekillendiren en önemli doğal olaydır.

Ankara kara ikliminin bütün özelliklerini taşımasına karşın, güneşli günlerinin sayısı bakımından Akdeniz Bölgeleri ile yarışabilir. Yılın üçte birinde güneşli günler yaşanır. Yazları sıcak ve yağışsızdır. Uzun bir sonbaharı vardır. Sert ama kısa bir kış, yağışlı ve yine kısa bahar bu iklimin özelliklerindendir.

Ankara’da Kültürel Yaşam

Ankara siyasal açıdan olduğu gibi kültürel ve sanatsal açıdan da Türkiye’nin başkenti durumundadır. ve Çankaya bu kültür ve sanat başkentinin en canlı ve coşkulu noktasıdır. Devlet Tiyatroları, özel ve amatör tiyatrolar, Devlet Opera ve Balesi, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Devlet Resim ve Heykel Müzesi, çok sayıda resim galerisi, amatör müzik grupları, kültür merkezleri başkentlileri, özellikle de Çankayalıları birinden ötekine koşturan etkinliklerdir.

Yine, 1988’de başlayan “Ankara Film Şenliği”, 1984’ten bu yana süregelen “Uluslararası Ankara Sanat Festivali”, “Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali”, “Uluslararası İşçi Filmleri Festivali” “Ankara Küçük Hanımlar Küçük Beyler Uluslararası Çocuk Tiyatroları Festivali” ve Büyükelçiliklerin Belediyemiz işbirliğinde gerçekleştirdiği film festivalleri başkentlilerin yaşamına yeni renkler katmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin yarım yüzyılı aşan tiyatrosu, Ankara’da en güzel oyunları sergilemekle kalmamış, bilinçli ve son derece ince zevkli bir tiyatro seyircisi de yetiştirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 40 yılı aşan balesi Ankara’da filizlenmiştir. Bu sanat dalı da, tıpkı tiyatro gibi seyircisini de birlikte yaratmış ve geliştirmiştir. Her yıl ekim ayında perdelerini açan tiyatro, opera ve bale sahneleri mayıs sonuna kadar yerli ve yabancı eserlerin seçkin örneklerini sunar.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası da aynı zaman aralığında konserler verir. Çankaya’da on iki üniversite yer alır. Ankara Üniversitesi 1930’lu yıllarda çağdaş ve Batılı anlamda kurulan ilk üniversitedir. Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip’in, Atatürk’ün emriyle gerçekleştirdiği Üniversite Reformu ile kuruluşu gerçekleştirilen bu üniversitede, Nazi Almayasından kaçan öğretim üyeleri de ders vermişlerdir. Savaş sonrasında Berlin’in ilk Belediye Başkanı olan ünlü şehirci Ernst Reuter de bunlardan biridir.

Reuter, Berlin Belediye başkanlığına aday olması için davet edildiğinde, Türk vatandaşlığını terk etmeyi kabul etmemiş, ölene kadar bir Türk ve Ankaralı olarak kalmıştır. Yaşamı boyunca kendisine “Koca Türk” diye hitap edilmiştir. 1946’da Üniversite Kanununu hazırlayan, Mustafa Kemal’in 1919’daki Erzurum Kongresinden ölümüne kadar en önemli mücadele arkadaşlarından olan, değerli devlet adamı Cevat Dursunoğlu’nun gayretleriyle Türkiye’ye, Ankara’ya gelen çok sayıda değerli Avrupalı bilim, teknik, sanat adamlarının bazıları şunlardır: Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik Bölümü Kurucusu Eduard Zuckmayer, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını geliştiren ünlü orkestra şefi Ernst Praetorius, Ankara Konservatuvarı’nın kurucusu Paul Hindemith, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nin kuruluşunda görev alan ünlü uygarlıklar tarihi uzmanı Prof. Landsberger, Hitit uygarlığı üzerinde önemli bulguları olan Prof. Kurt Bittel, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi kurucularından Ernst Hirsch, İktisatçı Fritz Neumark, Devlet Tiyatrosu, Opera ve Balesi Kurucularından Carl Ebert, Avrupa’da ve Türkiye’de mimarinin önderlerinden, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Binasının da mimarı olan Bruno Taut, mimari alanında önemli kuramcılardan ve Saraçoğlu Mahallesinin şehir plancısı ve mimarı Paul Bonatz, Hitit yazısını çözen ünlü arkeolog Prof. Güterbock, tanınmış Macar besteci Bela Bartok, İngiliz Koreograf Dame Ninette De Valois.

Yüz bini aşan üniversite öğrencisi topluluğunun Çankaya’nın kültürel yaşamında önemi çok büyüktür. Yaratıkları sosyal ortamlar, çeşitli etkinlikleriyle, yaptıkları alışverişle ve her şeyden öte dinamik, dipdiri varlıklarıyla bir güzel dünyadır bu öğrenciler.

Devlet Tiyatrolarının yanı sıra Ankara Sanat Tiyatrosu, başkentin son 55 yıllık tiyatro yaşamına damgasını vurmuş bir kuruluştur.

Türkiye’nin Milli Kütüphanesi Çankaya’da yer alır. Basma kitaptan yazma kitaba, haritadan atlasa, plaktan notaya, ses bandından mikrofilme, tabloya, süreli yayına kadar neyi ararsanız bulabileceğiniz bir hazinedir Milli Kütüphane. Türkiye’de her türlü yapıtı arşivinde bulunduran altı kütüphaneden biridir. 1948’de hizmete açılmıştır. Başlangıçta yetersiz bir örgütlenme ve az bir kadroyla çalışan Milli Kütüphane, eklenen yeni bölümleriyle hızla gelişti. Kütüphanede bugün 1.090.300

dolayında basma kitap, 27.450 dolayında da yazma kitap bulunmaktadır. Kütüphanede ayrıca görmeyen okurlara hizmet eden “Konuşan Kitaplık”, Adnan Ötügen Okuma Salonu, Nadir Eserler Müzesi, araştırmacılar için özel odalar, seminer ve çeşitli toplantıların yapıldığı grup odaları, cilt atölyesi ve basımevi hizmet vermektedir.

1983 yılında yeni binasına taşınan Milli Kütüphane bir etüt ve araştırma kütüphanesi olarak görevini sürdürmekle birlikte, ayırım gözetmeksizin her çeşit okuru kabul etmektedir. Saraçoğlu Mahallesinde yer alan eski Milli Kütüphane Binası ise bugün Ankara İl Halk Kütüphanesi olarak hizmet vermektedir. Üniversite kitaplıkları ve TBMM Kitaplığı da araştırmacıların hizmetindedir.

Daha teknik içerikli araştırma yapanların başvurabileceği bir yer ise Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)’dur. 1963 yılında, pozitif bilimler alanında temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak, bu alandaki çalışmaları özendirmek amacıyla Çankaya’da kurulmuştur.

Anadolu’nun doğal yapısına ilişkin pek çok eserin sergilendiği Maden Tetkik ve Arama Kurumunun (MTA) Tabiat Müzesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin yanında yer alan kurum bünyesi içindedir.

Türk tarihi, folkloru ve sanatı hakkında bilgi edinmek için Etnografya Müzesini gezmek gerekir. Bu müze 1932’de, o zamanki adı Namazgâh olan, kente egemen bir tepede kurulmuştur. Girişteki Şeref Holü dışında 10 büyük salonda etnografik eserlerden, Türk-İslam eserlerine, pek çoğu altın ve gümüş işlemeli halk giysilerinden, Türk nakışlarına, değerli belgelerden, Türk yazı sanatının eşsiz örnekleme ve Osmanlı ahşap ürünlerinden Selçuklu ahşap ürünlerine kadar pek çok şeyi bu müzede görebilirsiniz. Bir salonda bakırcılık örneklerini ve bir Türk mutfağını, bir başka salonda tekke, salon ve türbe eşyalarından bir bölümünü tanımak mümkündür. Besim Atalay salonunda ise, bu ünlü dil bilimcisinin yaşamı boyunca topladığı ve müzeye bıraktığı eserler bulunmaktadır. Salonlardan biri de 17. yüzyıl Ankara evlerinden birinin konuk odası gibi düzenlenmiştir. Müzeye girmeden bahçeye şöyle bir göz atarsanız, çevreden getirilmiş İslam mezar taşlarının sergilendiğini görürsünüz. 20 bin dolayında eserin bulunduğu müze 1938’den 1953’e kadar Atatürk’ün geçici kabri olarak kullanıldı. Arabesk kubbenin altına rastlayan bu yer, şimdi Atatürk köşesi olarak değerlendirilmektedir.

Devlet Resim ve Heykel Galerisi, Türk resim sanatının eski, önemli, ilginç tablolarını ve koleksiyonlarını görmek, tanımak isteyenler için hazine değerinde bir müzedir. Şeker Ahmet Paşa’dan Halife Abdülmecid’e ve Osman Hamdi Bey’e kadar ilk Türk ressamlarının yanı sıra, Cumhuriyet kuşağı ressamlarının ve 1940’ın “Türk İzlenimcileri”nin tablolarından oluşan koleksiyonla, İş Bankası’nın ve Cimcoz ailesinin koleksiyonları bu müzededir. Ayrıca, İbrahim Çallı, Turgut Zaim, Eşref Üren, Orhan Peker ve diğer ödüllü sanatçıların eserleriyle zenginleşen müzede özgün baskı sanatçılarına da yer verilmektedir. Müzenin bodrum katı resim atölyelerine ayrılmış durumdadır. Bu atölyelerde hasar görmüş tabloların bakım ve onarımları yapılır. Görülmeye değerdir.

2. Çankaya’nın Tarihi

Çankaya ilçesinin tarihi Ankara’nın genel tarihinden ayrılmaya da onun gerçek tarihi Cumhuriyetle başlar. Milli Mücadelenin ilk günlerinde Çankaya, bağ ve bahçeleri ile yayla görüntüsündeydi. Birkaç küçük bağ evi, bozkırın ortasında yer alan yeşilliklerin arasında zar zor seçiliyordu. Şehirse şimdi Numune Hastanesinin bulunduğu tepede bitiyordu. İncesu Deresinin olduğu yer ise sel taşkınları ile oluşmuş bir bataklıktan ibaretti. Cebeci ve çevresi çayırıktı. Yer yer kavun ve karpuz, bağ-bostan ekiliyordu.

Mustafa Kemal Paşa’ya Dikmen tepelerinde yapılan görkemli karşılama ve Çankaya’da küçük, havuzlu bir bağ evinin ayrılması, Çankaya için dönüm noktası oldu. Mustafa Kemal’e ayrılan bağ evi elden geçirilerek köşk haline getirildi. Hemen yakınına Başbakanlık konutu yapıldı.

Türkiye Devletini tanıyan ülkeler, gösterilen yerlere inşaatlarını yaparak elçiliklerini İstanbul’dan Çankaya’ya taşıdılar. Böylece Yenışehir ve Atatürk Bulvarı doldu, Sakarya ve İzmir Caddelerine taşdı. 1950’li yıllardan sonra Ankara yoğun iç göç sonrasında gecekonduyla çevrelendi. Bundan da en büyük payı ne yazık ki Çankaya ilçesi aldı.

Çankaya, 9 Haziran 1936’da merkez ilçe yapıldı. O zamanlar bucak olan Gölbaşı ve Elmadağ ilçemize bağlandı. Daha sonra Kayaş, Cebeci, Bahçelievler ve Dikmen bucak oldu. 1960 yılında bucak teşkilatlarının kaldırılmasıyla Kayaş, Cebeci, Bahçelievler ve Dikmen Çankaya’nın semtleri haline geldiler. 30 Kasım 1983’te Mamak ve Gölbaşı ilçe yapılarak Çankaya’dan ayrıldı.

Çankaya'nın bugün 124 mahallesi vardır. 2015 yılı nüfus sayımına göre Çankaya'nın nüfusu 922.536'dır. Fakat Çankaya'nın Ankara'nın diğer metropol ilçelerinden farkı, gündüz nüfusunun 2 milyonu aşmasıdır. Çünkü Ankara'nın sosyal, kültürel, siyasi ve ticari hayatına yön veren kuruluşların önemli bir bölümü Çankaya sınırları içerisinde. Cumhuriyetle birlikte devlet yöneticilerine ve konuklarına hizmet vermektedir.

Çankaya başkent içinde başkent olarak Ankara'nın en itibarlı, en dikkat çeken ilçesi olmuştur. Çünkü Çankaya sınırları içerisinde Cumhurbaşkanlığı Köşkü, TBMM, Başbakanlık, kuvvet komutanlıkları (Genelkurmay Başkanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Hava Kuvvetleri Komutanlığı, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı), bakanlıklar, üniversiteler, kamu kuruluşları, büyükelçilikler, önemli ticari, kültürel ve sosyal merkezler yer almaktadır.

“Çankaya”nın Adı

“...Üzeri tamamen yeşil yosunlarla kaplanmış büyükçe bir kaya ve kayanın koltuğundan pırıl pırıl akan bir su kaynağı. Suyun ayağında yıkılmış harap havuza benzer bir taş yığını. Yıllarca önce burada bir hayat varmış, bu besbelli...

Yaşlı beyaz sakallı bir hoca, subaşında oturan yolculara anlatıyordu. Hafızamda kalan kırıntılar hâlâ dün gibi. Şöyle diyordu hoca:

Asırlar önce bu akan su şu ilerdeki havuzda toplanırmış. Nice dertlere deva, onulmaz hastalara şifa, canlara can verirdi. Bu yüzden buraya Çankaya demişler. Harplerde istilalarda yıkılmış harap kalmış, suyun gözü kapanmış; bizim olunca buralara yerleşen ekalliyet suyun gözünü açmıştır. Ama ne derde deva, ne hastaya şifa, ne de cana can vermez olmuş. Lakin Çankaya adı bugüne kadar sürmüş gelmiş...” (Erdoğan, 1999, s.59).

“Çankaya ismi, Yazar Mehmet Kemal'in bir araştırmasına göre Çankaya isminden gelmektedir. Zamanla sonundaki “sı” hecesi düşerek bugünkü şeklini almıştır. Mehmet Kemal bu konuda şunları yazıyor: “Papazın Bağı denen bölgede bir kilise varmış. Tapınma saatlerinde bu çan durmadan çalarmış” (Çankaya İsmi Nereden Geliyor?” Sabah Başkent, 25 Haziran 2000).

Hürriyet gazetesinden Ceyda Küçükali'nin 2 Mayıs 2004 tarihli Hürriyet gazetesinin Ankara ekinde yer alan röportajın ardından; Ankaralılarından semt, sokak, yapı adları hakkında bilgisi olanların bilgilerini aktarmaları çağrısında bulunulmuştu. Birkaç Ankaralıdan yanıt geldi. Çağrımı yanıtlayanlardan biri Türk Ocakları Genel Sekreteri Yücel Hacaloğlu idi. Çankaya adı hakkında verdiği bilgi şöyleydi:

“Çankaya isminin Çengikayası olduğu, burada çengi oynatıldığı, Çengikayası'nın değişerek Çankaya olduğu rivayeti vardır. (Rıfkı Melul Meriç'ten naklen Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil tarafından bana aktarılmıştı).”

Dr. Rifat Özdemir'in “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara” adlı kitabında da Ankara'nın çevresindeki tarım yapılan yeşil kuşakta yer alan bağ ve bahçeler tanımlanırken Çengi Kayası Bağları anılmaktadır (Özdemir,1986, s.217).

SAĞLIKLI KENT KAVRAMI VE ÇANKAYA BELEDİYESİ

1. Sağlıklı Kent Kavramının Tarihsel Arka Planı

Sağlıklı bir kent için, çevre ve doğal varlıkların korunması, kentsel ortamın sağlıklı ve yaşanabilir bir şekilde planlanması artık günümüz dünyasında kabul gören evrensel bir değer olmakla birlikte yaşadıklarımız ve yüz yüze kaldığımız yaşam ortamları durumun teoride öngörüldüğünden farklı olduğunu ortaya koymaktadır. “Koruma” kavramının geçmişi çok eski devirlere dayanmakla birlikte, çağdaş korumanın kuramsal temelleri 20. yüzyılda atılmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde Avrupa’da kentsel koruma çabaları hız kazanmıştır. Koruma alanında uluslararası platformda yapılan çalışmaların ilk adımı, “Uluslararası Müzeler Örgütü” tarafından 1931 yılında Atina’da toplanan “I. Uluslararası Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenler Konferansı”nda atılmıştır. “Atina Konferansı” olarak da bilinen bu toplantıda önemli tarihi anıtlara fon oluşturan çevrelerin, yapı gruplarının ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların korunması önerilmiş, bu ilkeler bütünü 1932 yılında İtalya’da “Carta del Restauro” olarak yasal bir kimlik kazanmıştır.

1931 yılında tarihi binaların restorasyonu üzerine yapılan Atina Konferansında bir konsey vasıtasıyla dünya miraslarının tespiti ve korunması fikri ortaya atılmıştır. 1964 yılında düzenlenen 2. Mimarlar ve Tarihi Bina Uzmanları Kongresinde “Venedik Tüzüğü” ortaya çıkınca, UNESCO tarafından 1965 yılında bu tüzüğün uygulayıcısı ve koruyucusu olarak Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi oluşturulmuştur. 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü korumada en önemli belgelerden biridir. 1965 yılında kültür varlıklarına ilişkin araştırma, dokümantasyon ve teknik yardımla ilgili olarak ICOMOS Vakfı (International Council on Monument and Sites) kurulmuştur. UNESCO tarafından 1972 yılında düzenlenen konferansta “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” imzalanmıştır.

Bu arada, 19-22 Temmuz 1946 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) New York kentinde düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansında Birleşmiş Milletler Örgütüne üye 51 ülkenin temsilcisi ile Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), OIHP (Merkezi Paris’te bulunan Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu), PAHO, Kızılhaç, Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu ve Rockefeller Vakfı temsilcileri **Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)**’nün kuruluşunun temeli sayılabilecek bir adım atmış ve “**DSÖ Anayasasını**” oluşturmuşlardır.

DSÖ Anayasası 22 Temmuz 1946 tarihinde 61 ülkenin temsilcisi tarafından imzalanmıştır. Bu sürecin devamı olarak, “DSÖ Anayasası”nın en az 26 üye ülkenin resmen kabulü ile yürürlüğe gireceği ilkesi kabul edilmiştir. Bu süre içerisinde DSÖ işlevlerini yerine getirecek bir ara komisyon seçilmiştir. Bu ara komisyon iki yıl süreyle bir anlamda kurulacak DSÖ’nün görevlerini üstlenmiştir. Yugoslavya adına komisyonda yer alan halk sağlığı bilim dalının önemli isimlerinden **Prof. Dr. Andrija Stampar** başkanlığındaki ara komisyon tüm çalışmalarını ön görülen zaman içinde tamamlamış ve 26 üye ülkenin onayı ile Dünya Sağlık Örgütü’nün kuruluşu 7 Nisan 1948 tarihinde gerçekleşmiştir.

Yıllar içinde, DSÖ Anayasasının yürürlüğe girdiği 7 Nisan tarihi her yıl “**Dünya Sağlık Günü**” olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, dünyanın birçok ülkesinde ve kentlerde, *Dünya Sağlık Günü*nde, insanların ve toplumun sağlığı için çalışmalar yürütmek ve kamuoyunu bilinçlendirmek amacı ile etkinlikler düzenlenir. Bu etkinliklerde sağlığın toplumsal hayatımızdaki önemi vurgulanır. DSÖ’nün kuruluş süreci ile birlikte sağlık alanında yeni politika ve yaklaşımlar ortaya koyulurken, aslında sağlıklı yaşam ortamlarının tesis edilmesinin hem insan sağlığı hem de doğal varlıkların sağlığı ve yaşamın sürekliliği açısından taşıdığı önem üzerinde durulmaya başlanmıştır.

Atina Konferansından Almaata Bildirgesine kadar geçen süreçte yaşam ortamlarının, kentlerin ve kırsal yerleşim bölgelerinin yaşam kalitesini artırmaya dönük arayış ve politikalar güçlenerek sürmüştür.

Kentsel koruma, sağlıklı yaşam ortamları kavramlarının yanına 1978 yılında “Alma Ata Bildirisi” ile yeni bir bakış açısı daha eklenmiştir: Halkların Temel Sağlık Bildirgesi olarak da bilinen bu belge, sağlık hakkını ulusların temel insan hakkı olarak benimsemesi gereği üzerine şekillenmiştir.

12 Eylül 1978 tarihinde, o günkü Sovyetler Birliğinin Alma Ata Kentinde (Kazakistan) yapılan Temel Sağlık Hizmetleri konulu uluslararası konferans, dünyadaki tüm insanların sağlıklarını korumak ve daha iyi bir duruma getirmek için tüm hükümetlerin, tüm sağlık ve kalkınmada görevli olanların ve dünya toplumlarının en kısa zamanda gerekli çalışmaları yapmaları ve sağlıktaki eşitsizliklerin giderilmesi için önlemler almalarını içeren bir bildirge yayınlamışlardır.

“...Sağlık hizmetlerindeki eşitsizliğin ve dengesizliğin gelişmiş memleketler ile gelişmekte olan ve özellikle sosyal ve ekonomik alanlarda bir varlık göstermemiş memleketler arasında en yüksek derecesine ulaşması, bu durumu tüm ülkelerin ortak sorunu haline getirmiştir.”

“Bütün ülkeler tüm halkı için gerekli temel sağlığı sağlamak için bir ortaklık ruhu ile işbirliği yapmalıdır. Çünkü herhangi bir ülkede insanların sağlıklı olması diğer ülkeleri ve onların menfaatlerini de ilgilendirir. Bu konuda DSÖ/UNICEF’in temel sağlık hakkında beraberce hazırladıkları rapor, tüm dünyada faaliyet gösteren temel sağlığın daha fazla gelişme ve yaygınlaşmaya devam etmesi için gerekli sağlam temelleri oluşturmuştur.

Bugün dünyada yaşayan tüm insanların gereksinimi olan yeterli bir sağlık düzeyini 2000 yılında elde etmek için dünya kaynaklarının tam ve daha elverişli bir şekilde kullanılması gerekir. Ancak bu kaynakların bugün büyük bir kısmı silahsızlanma ve askeri anlaşmazlıklar uğruna harcanmaktadır. Silahsızlanma ve yumuşamanın sağlanması ve oluşturulması daha birçok ek kaynakların barışçı maksatlarla kullanılmasına ve özellikle temel sağlığın en önemli kısmını oluşturduğu sosyal ve ekonomik kalkınmanın hızlandırılmasına olanak sağlar.” (<http://195.142.135.65/who/ALMAATA.HTM>)

Süreç içinde, DSÖ sağlıklı kent olgusu ile ilgili proje ve programları temel çalışma alanları içerisine alarak, kendi bünyesinde merkezler ve ağlar oluşturmuştur. DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı tarafından düzenlenen konferanslar ve bu alanda yapılan proje ve çalışmalar, üye kentlerin kentleşme ve sağlık sorunlarının çözümünde yol gösterici bir işleve sahip olmuştur. Sağlıklı Kentler Belfast Deklarasyonu (2003), Sağlıklı Kent Hareketi’nin 15. Yılında, “yerel eylemin gücü” başlığı ile sağlık alanında ve sürdürülebilir kalkınmada “kent liderliğinin” ve katılımın önemi üzerinde yoğunlaşmıştır. 2014 yılında düzenlenen ve sağlıklı kentler hareketinin 25. yılına tekabül eden DSÖ Sağlıklı Kentler Atina Konferansı ve bu konferansın sonrasında yayınlanan Atina Bildirgesinde ise **herkes için sağlık ve sağlıktaki eşitlik** kavramlarının politik bir strateji olarak benimsenmesi üzerinde durulmuştur.

Bir diğer açıdan bakıldığında, tarihsel birikim olarak, BM Konferanslarının ayrı bir önem taşıdığı ve ülkeler açısından hem uluslararası işbirliğin tesis edilmesi hem de uluslararası dayanışma yönünden yol gösterici olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Kentsel sorunlara dair kaygıların uluslararası alanda ele alındığı toplantılardan biri ve önemlisi, 1976 yılında toplanan “BM Habitat 1 Konferansı” olarak bilinen Vancouver Kent Zirvesidir. Habitat, Latince kökenli bir sözcük olarak herhangi bir şeyin doğal yeri, ikamet, oturma, mesken, ev anlamına gelmektedir. Birleşmiş Milletler ilk defa 31 Mayıs-11 Haziran 1976’da Kanada Vancouver’da yapılan konferansın adında “Habitat” kavramını kullanmıştır. “Habitat: Birleşmiş Milletler İskân Konferansı”. Bu konferans sonraları Habitat olarak anılmıştır. Bu sürecin devamı olarak, Birleşmiş Milletler, insan yerleşmeleri ve barınma konusundaki çalışmalara daha geniş yer vermek için yeni bir yapılanmaya gitmiş ve 1978 yılında merkezi Nairobi/Kenya’da olan “Birleşmiş Milletler İskân Merkezini (Habitat)” kurmuştur. 1996 yılında, İstanbul’da toplanan Habitat 2 Konferansı ile uluslararası ortamda kent ve çevre sorunları ülkelerin öncelikli ve önemli bir gündem maddesi olarak yerini almıştır. Örneğin, İstanbul Habitat Konferansı, “konut hakkı” kavramının uluslararası ilişkilerde ve süreçlerde kabul görmesi açısından önemli bir dönemeci ifade etmektedir.

Bu noktada, bir başka milat ya da dönemeç 1972 Stockholm “Çevre ve İnsan” Konferansı olmuştur. Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen ilk uluslararası çevre konferansı olan Stockholm Konferansı, çevre sorunlarının nedenleri üzerine yoğunlaşan, çevre hakkı ve sürdürülebilir kalkınmanın nüveleri üzerine kafa yoran bir yaklaşımı ortaya koymuştur.

Çevre sorunlarının küresel bir nitelik taşıması, çevre koruma politikalarının ve sorunun çözümüne yönelik arayışların da küresel olması gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Böylece, çevre olgusu yerel olmaktan çıkarak, giderek ulusal ve uluslararası politikaların konusu olmaya başlamıştır.

2. Sağlıklı Kent İçin Sağlıklı ve Planlı Kentsel Altyapı

Sağlıklı Kentin Amaçları

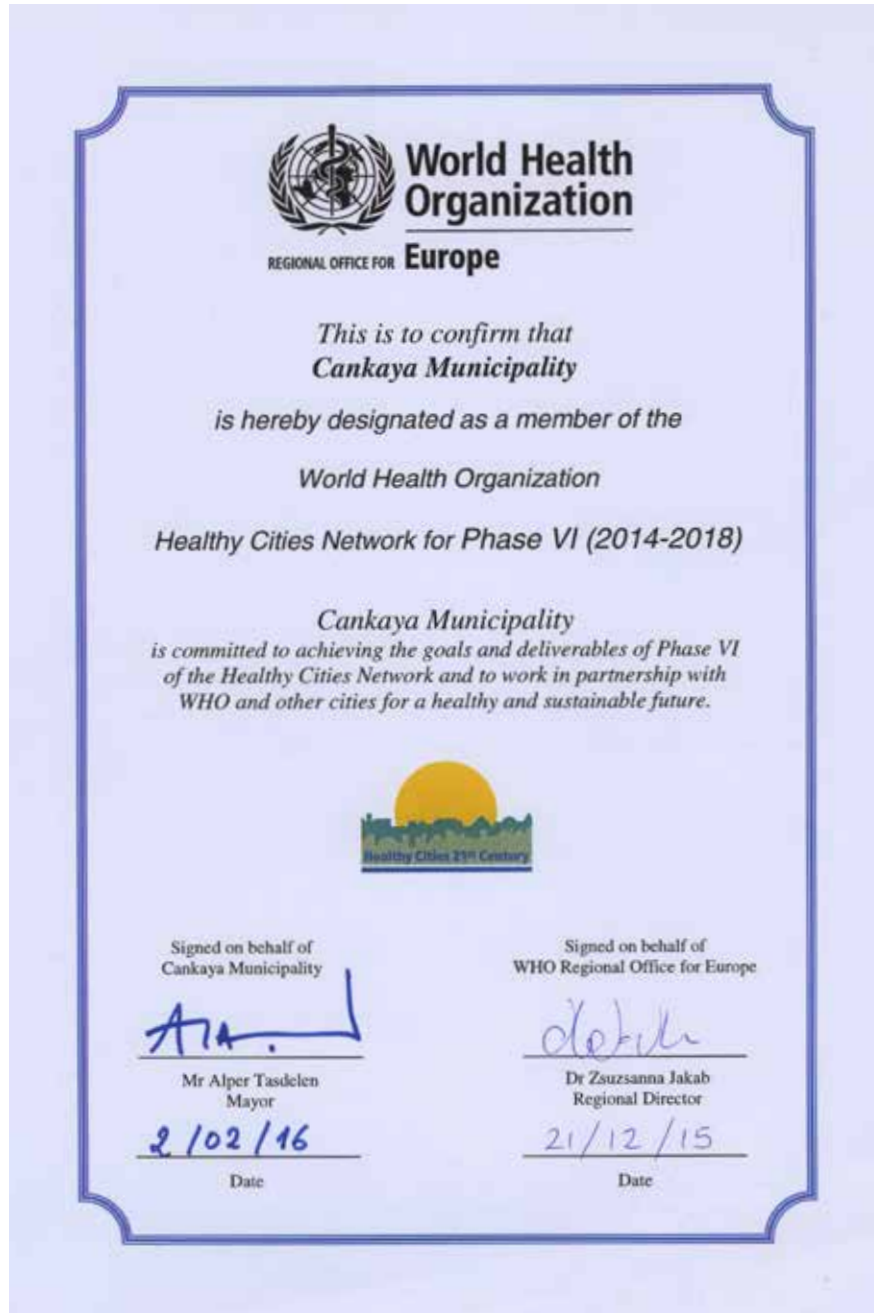
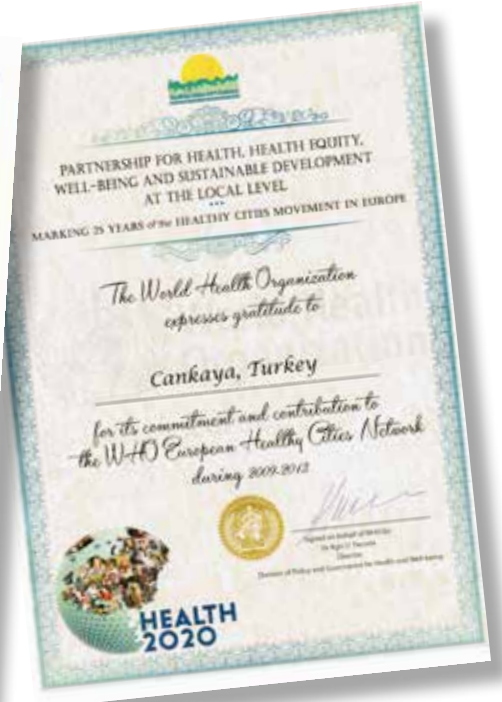
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) – 1978 – “Herkes İçin Sağlık” ilkesi
- “1992, BM-Çevre ve Kalkınma Konferansı” –Yerel Gündem 21 Programı Hedefleri– “Sürdürülebilir Kalkınma” programları.
- Programların ana temaları: hakkaniyet, sürdürülebilirlik, halkın katılımı ve sektörler arası çalışma ilkeleri
- 21. yüzyılda “Herkes İçin Sağlık” hedeflerinden Hedef 13: “Sağlıklı Çevreler” hedefi; “... 2015 yılına kadar kentlerdeki değişik gruplar; evde, okulda, işyerlerinde ve yerel toplulukta, sağlıklı bir fiziksel ve sosyal çevrede yaşamak için daha fazla olanağa sahip olmalıdır.” Bu hedefe ulaşmada öncelikli strateji ise; kentsel yönetimlerin ve toplulukların en az %50’sinin, sağlıklı kent ya da sağlıklı topluluk ağının aktif üyeleri olmalarıdır.

Sağlıklı Kent Nedir?

- Belli bir sağlık statüsüne ulaşmakta olan kenttir.
- Sağlık bilincine sahip ve bunları geliştirmek için çaba gösteren bir kenttir.
- Sürekli olarak fiziksel ve sosyal çevrenin oluşması ve gelişmesi, toplumsal kaynakların hayatın tüm aşamalarında, karşılıklı olarak birbirini geliştirme yönünde kullanılmasıdır.
- Kentte yaşayan değişik gruplar için sosyal projeler yolu ile özgür, eşit ve demokratik bir kent ortamının sağlanmasıdır.

Sağlıklı Bir Kentin Nitelikleri

- Temiz, güvenilir bir fiziksel çevre (konut kalitesi dâhil)
- Kalıcı olan ve uzun vadede devam edebilecek bir ekolojik sistem
- Güçlü dayanışma içinde sömürülmeyen bir toplum
- Halkın; kendi hayat, sağlık ve gönencini etkileyen kararlarda katılımı ve bu süreçleri kontrolü
- Kentte yaşayanların temel ihtiyaçlarının (yiyecek, su, barınak, gelir, güvenlik, iş) karşılanması
- Katılım ve kitle iletişimi yoluyla çeşitli deneyimlere ve kaynaklara ulaşım
- Geniş kapsamlı, özgün ve yenilikçi bir kent ekonomisi
- Geçmişe, kentte yaşayanların kültürel ve tarihsel mirasına toplumdaki değişik kesimlerin birbirleri ile olan iletişimlerinin desteklenmesi
- Önceki özelliklere uyumlu ve geliştiren bir yapı
- Herkese ulaşabilen toplum sağlığı ve hastalık bakım servisleri
- Yüksek sağlık seviyesi (yüksek düzeyde önleyici sağlık hizmetleri ve düşük düzeyde hastalık)
- Katılım ve kitle iletişimi yoluyla çeşitli deneyimlere ve kaynaklara ulaşım
- Geniş kapsamlı, özgün ve yenilikçi bir kent ekonomisi
- Geçmişe, kentte yaşayanların kültürel ve tarihsel mirasına toplumdaki değişik kesimlerin birbirleri ile olan iletişimlerinin desteklenmesine
- Önceki özelliklere uyumlu ve geliştiren bir yapı
- Herkese ulaşabilen toplum sağlığı ve hastalık bakım servisleri
- Yüksek sağlık seviyesi (yüksek düzeyde önleyici sağlık hizmetleri ve düşük düzeyde hastalık)

3. Dünya Sağlık Örgütü ve Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı

Çankaya Belediyesi, Sağlıklı Kentler Projesi ile ilgili çalışmalara ilk olarak 1994 yılında, dönemin Belediye Başkanı Doğan Taşdelen'in Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü Ankara Ofisi ile kurduğu ikili ilişkilerle başlamıştır.

Bu projeye dâhil olmanın temelinde “Herkes için Sağlık” ilkesinin benimsenmesi ve bu ilkenin Çankaya Belediyesi içerisinde uygulanması vardır. 09 Eylül 1994 yılında alınan Belediye Meclis Kararı ile Çankaya Belediyesinin Sağlıklı Kentler Projesine katılım süreci yasallaşmıştır.

Çankaya Belediyesi, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Avrupa Bölge Ofisi'nin eşgüdümünde süren “Sağlıklı Kentler Projesi”ne 2004 yılında Türkiye’den üye olmuş öncü belediyelerden biridir. Çankaya Sağlıklı Kent Projesi kapsamında, DSÖ’nün belirlediği politika, ilke ve programlar, Belediyemizde “yeni nesil belediyecilik” uygulamaları olarak hayata geçirilmektedir.

Çankaya Belediyesi, Sağlıklı Kentler Projesi kapsamında “Herkes için Sağlık” felsefesini yerel düzeyde hayata geçirmek amacı ile bir dizi yapılanma ve düzenleme içerisine girmiştir. Çankaya Belediye Meclisinin aldığı karar çerçevesinde oluşturulan “Sağlıklı Kentler Proje Ofisi”nce, Çankaya Sağlıklı Kent Göstergeleri ve Kent Sağlık Profili ve ardından bu bilgilerin ışığında 2002-2007 yıllarını kapsayacak olan Kent Sağlık Gelişim Planı hazırlanmıştır.

Her iki belge Ağustos 2002’de Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi’ne iletilmiş ve bu dokümanlar DSÖ tarafından uygun bulunmuştur. Böylece Çankaya Belediyesinin Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına üyelik süreci ve bu kapsamdaki çalışmaları başlamıştır.

Çankaya Belediyesi DSÖ Avrupa Sağlıklı Kentler Ağı Kronolojisi

- 09.09.1994– Çankaya Belediyesi Meclis Kararı
- 2000– Danimarka’nın Horsens kentinde düzenlenen “Sağlıklı Kentler Toplantısı” na katılım
- Şubat 2002– Sağlıklı Kentler Proje Ofisinin Kurulması ve SKP Proje Koordinatörünün görevlendirilmesi
- Ağustos 2002– Çankaya Sağlıklı Kent Göstergeleri ve Kent Sağlık Profili, Kent Sağlık Gelişim Planının Hazırlanması ve Yayınlanması
- Eylül 2002– Hırvatistan’ın Rijeka kentinde düzenlenen “Sağlıklı Kentler Toplantısı”nda, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)Avrupa Sağlıklı Kentler Ağına Üyelik
- 22.12.2004– Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Üyeliği
- 2004–2009 DSÖ Sağlıklı Kent Projesinde, 4. Fazda belirlenen program ve ilkeler doğrultusunda yapılan çalışmalar
- 2009 yılında DSÖ Sağlıklı Kent Projesi’ne, 5. Faz olarak adlandırılan döneme Türkiye’den üye olan ilk belediye (Haziran 2009)
- Çankaya Belediyesi’nin DSÖ 6. Faz Üyeliği (2015 -...).

4. Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği

Dünyadaki 6 DSÖ Bölge Ofisi'nde, 66 ülkede, 220 Dünya kentinde ve 55 Avrupa kentinde devam eden ve gelişen "Sağlıklı Kentler" hareketinin Türkiye'de gelişebilmesi, benimsenmesi, uygulanabilmesi için resmi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve bu gereklilikten hareketle bu konuya önem veren kentler bir araya gelerek "Sağlıklı Kentler Birliği"ni kurmuşlardır.

Türkiye'den ilk DSÖ Sağlıklı Kentler Projesi üye kenti olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi, Türkiye'de Sağlıklı Kentler Birliği kurulması ve geliştirilmesi için öncülük etmiştir.

Ulusal ağa üye olan kentlere Sağlıklı Kentler Birliğine kurucu üye olarak katılma çağrısı yapılmış; Yalova, Van, Kadıköy, Afyon, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri birliğe katılmak istediğini belirten meclis kararı almış ve birliğin kurucu üyeleri olmuşlardır.

Sağlıklı Kentler Birliğinin kurulması için İçişleri Bakanlığı tarafından Birlik Tüzüğü 22 Aralık 2004 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanarak onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Çankaya Belediye Meclisi ise 07 Nisan 2006 tarihinde aldığı 330 sayılı karar ile Sağlıklı Kentler Birliği toplantılarına ve Birlik ile ilgili süreçlere etkin ve işlevsel katılım yönünde önemli bir adım atmıştır.

Değişik dönemlerde, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği organlarında Belediyemiz temsil edilmiş ve düzenlenen konferanslara da Belediyemiz çalışmalarını yansıtan bilimsel bildiriler ile katılım sağlanmıştır.

2007 yılında Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği tarafından düzenlenen İzmir Konferansında sunduğumuz Zihinsel Engelli Bireylerin Mesleki ve Sosyal Rehabilitasyonunda Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları "Çengel Cafe Uygulaması" projemiz ile ödül kazanılmıştır. (<http://www.skb.org.tr/wp-content/uploads/2012/09/ÇENGEL-CAFE-UYGULAMASI.pdf>)

Yine, 2012 yılında "ÇAÇOY Projesi" ile Belediyemiz, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliğinde "En İyi Uygulama Ödülü"nü almıştır. (<http://www.skb.org.tr/wp-content/uploads/2012/09/Çankaya-Belediyesi-Ahşap-Çocuk-Oyuncakları-Atölyesi.pdf>)

Sağlıklı Kentler Birliği'nin 2015 yılı En İyi Proje Yarışması'nda, Belediyemiz "Doğal-Biyolojik Gölet/Çansera Park" projesi ile Jüri Özel Ödülü kazanmıştır. (<http://www.skb.org.tr/2015-saglikli-sehirler-en-iyi-uygulama-odulleri-sahiplerini-buldu-2-s13550k/>)

Sağlıklı Kentler Birliği'nin 2016 yılı En İyi Proje Yarışmasında, Belediyemiz "Sokak Toplayıcılarının Sisteme Entegre Edilmesi" projesi ile Sağlıklı Çevre kategorisinde ödül kazanmıştır.

(<http://www.skb.gov.tr/2016-saglikli-sehirler-en-iyi-uygulama-odulleri-sahiplerini-buldu-s19377k/>)

Son olarak; Sağlıklı Kentler Birliğinin 2017 yılı En İyi Proje Yarışmasında, Belediyemiz "Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi Projesi" ile Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sağlıklı Yaşam Kategorisinde Birincilik Ödülü, "Yağmur Hasadı Yoluyla İklim Değişikliğine Uyum Projesi" ile Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sağlıklı Şehir Planlaması Kategorisinde Jüri Özel Ödülü kazanmıştır. (<http://www.skb.gov.tr/2017-saglikli-sehirler-en-iyi-uygulama-odulleri-sahiplerini-buldu-s25360k/>)

5. Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisi Yapılanması

Çankaya ilçesinde yaşayan insanlar ve toplumun değişik kesimleri arasında; kent sağlık bilincinin yaratılması, sağlıklı bir kent yaratma sürecinde tarafların katılımını ve ortaklığını sağlamak yolunda programatik çalışmalar yürütülmüştür. Bu noktada, çalışmaların sürekliliğini sağlayacak organizasyonlar oluşturulması, bu anlayıştan hareketle, oluşturulan organizasyonları dayanışma içerisinde harekete geçirmek temel öncelik olmuştur/olmalıdır.

Çankaya Sağlıklı Kentler Proje çalışmaları, Çankaya Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğüne bağlı “Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisi” dâhilinde ayrı bir birim olarak çalışmaktadır. Çalışmalarda konusunda uzman 12 personel yer almaktadır.

Şekil 1. Çankaya Sağlıklı Kentler Proje Ofisi Organizasyon Şeması

Çankaya Sağlıklı Kent Proje Ofisinin temel görev ve sorumluluk alanı, Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planının hayata geçirilmesi yönünde temel ilke ve önceliklerin ilgili Belediye birimlerince uygulamasını sağlamak olmuştur.

Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı, Dünya Sağlık Örgütü'nün temel aldığı Çankaya Kent Profili ve Sağlıklı Kentler Göstergeleri çerçevesinde değerlendirilerek öncelikli konuların ve sorunların belirlenmesi için hazırlanmış bir kılavuz plandır. Bu plan, bir anlamda hizmet ve proje öncelikleri ortaya koymaktadır.

- Çankaya Belediyesi 2014-2018 Stratejik Planı
- Sağlık hizmetlerinin ve sosyal projelerin yaygınlaştırılması
- Mahalle ve semt ölçeğinde sosyal program ve projeler
- Dış İlişkiler Müdürlüğü eşgüdümünde ilgili müdürlük ve birimlerle yapılacak, proje ve çalışmalar
- Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Engelliler Hizmet Birimi eşgüdümünde yapılacak çalışmalar
- Çevre, imar, park ve bahçeler alanlarında, “Herkes İçin Sağlık” felsefesine uygun tasarım ve uygulamalar

Çankaya Belediyesi sorumluluk alanı içinde, sağlıklı bir kent oluşumu için koruyucu, önleyici ve denetleyici çalışmalar yapan Belediyemizin ilgili birimleri, Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı kapsamında hizmetlerin kalitesinin artırılmasına özen göstermişlerdir.

Belediyemizin sağlıklı kent gelişim planı ve strateji ana planında öngörülen çalışmalar, ilgili müdürlükler tarafından hayata geçirilen değişik projeler, DSÖ Avrupa Bölge Ofisine ve Türkiye Sağlıklı Kentler Birliğine (SKB) rapor edilmiş, bu noktada Belediyemizin “Sağlıklı Kent Çankaya” hedefine yönelik çalışmaları bir bütün olarak ele alınmıştır.

Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, Park ve Bahçeler Müdürlüğü, Fen İşleri Müdürlüğü, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü gibi teknik ve sosyal alanlarda kentsel hizmetlerden doğrudan sorumlu hizmet birimleriyle eşgüdüm içinde yapılan faaliyetlerin “Kent Sağlık Gelişim Planı” hedefleri ile uyumu sağlanacaktır.

ÇANKAYA BELEDİYESİNDE SAĞLIKLI BİR DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM

1. Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Projesi ile İlgili Hizmetler ve Çalışmalar

Gündüz Bakımevi

Belediyemiz bünyesinde yer alan 12 Gündüz Bakımevimizde çocuk merkezli, aile katılımına dayalı, yaratıcılığı destekleyen, toplumsal cinsiyet eşitliği, ekolojik düşünce, özgürlük, eşitlik, çağdaş yaşam, barış ve dostluk gibi evrensel değerleri temel alan eğitim programları uygulanmaktadır.

Çankaya Belediyesi Gündüz Bakımevlerinde 4-6 yaş arası çocuklara tam gün eğitim hizmeti verilmektedir. Gündüz Bakımevlerinde, okul deneyimi için güçlü bir temel oluşturmaya dönük olarak uzman personel ile hizmet verilmektedir. Gündüz Bakımevlerinde çocuk merkezli yaklaşım uygulanmaktadır. Dezavantajlı çocuklar için kaynaştırma eğitimi verilmektedir. Aileler ve çocuklar için alanında uzman psikologlar tarafından aile desteği ve anne-baba eğitimi verilmektedir. Ayrıca, problem yaşayan çocuklarımız için psikolojik destek de verilmektedir.

Okul öncesi eğitim çocuklar için önemlidir, çünkü bu dönemde çocuklar refleksleri ve duyuuları ile öğrenirler. Bu da, ancak okul öncesi dönemde bu refleks ve duyu gelişiminin öğrenilmesi ile mümkün olur. Nitelikli öğretmenlerimizle, çocuklarımız “yaratıcı oyun” yoluyla öğrenirler. Çocukların yeni fikirler üretmesi, problem çözme becerilerinin, dil ve kavramalarının gelişmesi, psikolojik farkındalık ve özgüvenlerinin gelişimi en uygun materyaller ve etkinliklerle birlikte verdiğimiz eğitimlerle desteklenir.

Baharevi

Baharevleri, Çankaya bölgesinde yaşayan yaşlılara yönelik eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel faaliyetlerin paylaşım ve buluşma noktasıdır. Çankaya sınırları içerisinde 7 Baharevi bulunmaktadır. Baharevi uygulaması ile yaşlılarımıza verilen hizmetler tek çatı altında toplanmıştır. Yaşlı bireylerin zamanlarını iyi değerlendirebileceği, psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılayabileceği sıcak bir ortam sunulmaktadır.

Baharevinde; çok amaçlı salon, okuma salonu, çocuklar için oyunevi, kafeterya ve sağlık birimi yer almaktadır. Bu merkezlerde Dünya Sağlık Örgütü’nün aktif yaşlanma kriterleri doğrultusunda; aktif sportif etkinlikler, koro ve dans kursları, geziler, film ve belgesel gösterimleri, tiyatro ve dans gösterileri, müzik dinletileri, çaylı sohbet toplantıları, kutlamalar düzenlenmektedir. Yaşlı konuklarımıza özellikle yaşlı bireylerin yaşayacakları sağlık sorunları ve baş etme yolları konusunda bilinç artırıcı eğitimler düzenlenmektedir. Bu yöndeki işbirliğimiz yönüyle Baharevleri, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin yürüttükleri faaliyetleri halkla buluşturdukları bir merkez olarak da işlev görmektedir.

Oyunevi

Çankaya Belediyesi; 4-6 yaş aralığında çocuğu olan annelerin kurslara rahatlıkla katılmaları, çalışmayan ancak ev dışında yapacağı işleri olan (hastane, alışveriş, banka vb. kurumsal işler) annelerin çocukları ile ilgili endişe duymadan işlerini halletmeleri, Çankaya Belediyesi Baharevinde zaman geçiren ancak torun bakma sorumluluğu olan yaşlı sakinlerin akrabalarıyla özgürce sosyal aktivitelere dâhil olabilmelerini sağlamak amacıyla Oyunevleri hizmete açılmıştır.

Oyun evlerinde ücretsiz olarak konuk edilen çocuklar bu alanda eğitim almış deneyimli öğretmenler eşliğinde, yaş grubu gelişim özellikleri dikkate alınarak oyun, resim, müzik, drama çalışmaları ile keyifli zaman geçirmeleri amaçlanmaktadır.

Kadın Sığınmaevi

Çankaya Belediyesi Kadın Sığınma Evinde; 18 yaş üstü, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama riski bulunan kadınlar, varsa çocuklarıyla birlikte konuk edilmektedirler. Ayrıca, 18 yaşından küçük aile onayı ve hâkim kararıyla resmi olarak evlenen çocuk gelinler de sığınma evine kabul edilmektedir.

Sığınma evinde kaldıkları süre içinde kadınlara, yaşadıkları şiddet nedeniyle ortaya çıkan olumsuz psikolojik durumu iyileştirmeye, yeni yaşam seçenekleri geliştirme ve güçlendirmeye yönelik sosyal ve psikolojik destek hizmetleri sunulmaktadır.

Kadın Danışma Merkezi

Çankaya Belediyesi Kadın Danışma Merkezi; 18 yaş üstü, fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddete maruz kalan, sosyal ve politik dışlanmaya ve her türlü ayrımcılığa uğrayan, aile içi şiddet mağduriyeti olmasa da ayakta kalmakta zorlanan ve destek isteyen kadınlara hukuksal, psikolojik ve sosyal danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Çankaya Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdüren, Sığınmaevi ve Kadın Danışma Merkezinde şiddet gören kadınlara psikolojik katkı sağlarken, toplumsal farkındalık ve duyarlılığın artırılması alanında da etkin görevler üstlenerek kadının toplumsal yaşama aktif ve üretken katılımına destek olunmaktadır.

Engelsiz Çankaya

Çankaya Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdüren Engelli Hizmet Birimi, Çankaya'da yaşayan engelli bireyler ile ilgili tüm proje ve hizmetlerin yürütüldüğü ve desteklendiği birimdir. Engelli Hizmet Biriminde, engelli bireyler ve onlara bakım yükümlülüğü bulunan yakınlarının toplumsal yaşama, diğer bireylerle eşit fırsatlarla tam katılımını sağlamak üzere çalışmalar yapılmaktadır.

Engelli bireylerin kapasiteleri doğrultusunda en üst düzeyde gelişmelerine katkıda bulunmak, engelli birey ve ailesinin yaşam kalitesini arttırmak uygulamaların vazgeçilmez hareket noktasıdır.

Engelli birey ve ailelerine danışmanlık hizmeti verilmekte, kurumsal yönlendirme yapılmakta, yararlanabilecekleri kaynaklar kendilerine aktarılmaktadır. Ayrıca yasal boyutta karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik savunuculuk faaliyetleri yürütülmektedir.

Toplumda engelli bireyler ve haklarına yönelik farkındalığı artırmak, karşılaştıkları sorunlara ve toplumun engelli bireye bakış açısını değiştirmeye yönelik; üniversiteler, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar ve etkinlikler düzenlenmektedir.

Çankaya Belediyesi "Engelsiz Çankaya Merkezi"nin oluşturulması ve işlevsel hale getirilmesi, Belediyemizin engelli hizmet alanındaki hedefleri arasında ilk sırada sayılabilir.

Engelliler alanındaki çok sayıdaki uygulama, ülke ve yerel yönetimler düzeyinde ilk kez uygulanmış, başarılarıyla ödül almış ve o konuda örneklerinin çoğalmasına neden olmuştur. Çengel Kafe, Engelsiz Oyun Parkı, Çankaya Ahşap Çocuk Oyuncakları Atölyesi (ÇAÇOY), Engelsiz Dershane, Görme Engelliler Spor Kulübü, Sesli Kütüphane, Engelsiz İşletme bu alandaki uygulamalarımızdan bazılarıdır.

Aile Danışmanlığı

Aile Danışmanlığı; aileyi oluşturan bireylerin bir araya gelmesi ve paylaştıkları sorunları birlikte çözmeye çalışması üzerine gerçekleşen psikolojik danışmanlık hizmetidir. Merkezde aile danışmanlığı, bireysel danışmanlık, evlilik öncesi çift danışmanlığı ve cinsel terapi hizmetleri verilmektedir. Amacımız; ailenin yaşadığı sorunların çözümünün yanı sıra aile sistemindeki bireylerin birbirini daha iyi anlamalarını, belirgin ya da esnek sınırlar çizebilmelerini, açık iletişim kurmalarını sağlamayı kolaylaştıracak yeni beceriler kazandırmaktır.

Hoşgeldin Bebek

“Hoşgeldin Bebek” uygulamasıyla, doğumdan başlayarak gelişim sürecinde eğitim ve sağlık desteğiyle bebek ve annenin izlenmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

Çankaya İlçe sınırlarında yaşayan ailelerden yeni bebeğe sahip olacakların bütçelerine katkı sağlamak için, sağlık çalışanlarımız aracılığıyla ücretsiz sağlık danışmanlığı yaparak, bebek ve annenin sağlığı ile ilgili eğitim desteği verilmektedir.

Hoşgeldin Bebek uygulamasında, Çankaya’da doğan bebeklerin doğumdan itibaren ilk dört ay ihtiyacı olan, organik ve anti alerjik giysi ve bakım malzemelerinden

oluşan “Bebek Seti” ailelerine hediye edilmektedir.

Çankaya’da yaşayan, yeni bebeğe sahip olan ve bebek bekleyen annelere destek olmak, sağlıklı bir aile ve toplumun oluşmasına katkıda bulunmak, doğum sonrası hijyen ve bakım, anne ve bebek sağlığı, emzirme ve beslenme, meme bakımı ve göbük bakımı konularında uzman hemşireler vasıtasıyla eğitimler verilmektedir. Ayrıca, doğumdan başlayarak gelişim sürecinde bebek ve annenin izlenerek olası sağlık sorunlarının önceden tespit edilmesi ve önlenmesine yönelik eğitim ve sağlık desteği verilmektedir.

Evde Bakım Hizmeti

Yaş sınırı olmaksızın tüm engelli yurttaşlara, 65 yaş üstü ve sağlık hizmeti alabilmek için sağlık kuruluşlarına gidemeyecek durumdaki hastalara evde sağlık hizmeti; fiziksel olarak evini temizleyemeyecek (yaşlı, hasta, engelli), maddi açıdan bakıcı ve temizlikçi çalıştıramayacak durumdaki kişilere, evlerinde daha temiz ve sağlıklı bir ortamda yaşayabilmelerine yardımcı olmak amacıyla da evde temizlik hizmeti verilmektedir.

Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi

Çankaya Belediyesine bağlı Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde; sağlık güvencesi olsun olmasın tüm Çankayalılara, birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında (koruyucu ve tedavi edici) ağız ve diş sağlığı hizmetleri verilmektedir.

Sağlık Kart

Belediyemizde kendi sunduğumuz sağlık hizmetleri ücretsiz olarak verilmektedir. Bunun dışında, Sağlık Kart uygulaması ile dışardan alınan hizmetlerde aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla ilçe sınırlarında faaliyet sürdüren özel sağlık kuruluşları ile imzalanan protokoller doğrultusunda sağlık harcamalarında (muayene tetkik ameliyat tedavi bakım) çeşitli oranlarda indirim yapmayı taahhüt eden, % 50'lere varan indirimler sağlanmaktadır. Protokol indirimlerin yanı sıra, sağlık kuruluşları tarafından yapılacak eğitimler ve ücretsiz taramaları da içermektedir.

Mutluluk için sağlık şart...
Mutlu Çankaya için **Sağlık Kart!**

SAĞLIK KART

0000 0000 0000 0000

Sağlık hizmetlerinde
%50'ye
varan indirimler
Sağlık Kart'ta.

ALPER TAŞDELEN
MUTLULUK HEPİMİZİN HAKKI

Sağlık Eğitimi Hizmetleri ve Taramalar

Belediyemize ait Çankaya Evlerinde ve Bahar Evlerinde genel sağlık eğitimi konularında; sağlık bilinci, sağlığın tanımı, erken ölüm nedenleri, kadın ve üreme sağlığı, diyabet, obezite, kalp-damar hastalıkları, menapoz, diyabet, kanser ve mücadele yolları, alzheimer, madde bağımlılığı, çevre sağlığı, kişisel hijyen kuralları, ağız ve diş sağlığı vb. konularda yetişkin eğitimleri verilmektedir. Bunun yansira çeşitli konularda (tansiyon, şeker, göz vb) taramalar yapılmaktadır.

Gündüz Bakımevleri, Oyunevleri ile devlet ve özel sektöre ait okullarda ise sağlıklı ve doğru beslenme, ağız ve diş sağlığı, cinsel eğitim, bulaşıcı hastalıklar vb. konularda drama ve oyun gibi uygun yöntemler kullanılarak eğitimler verilmekte, göz, ağız ve diş muayenesi yapılmakta, boy-kilo gelişimi izlenmektedir.

Aktif Yaşam

Çankaya sınırları içerisinde sorumluluğumuzda bulunan tüm parklara spor aletleri yerleştirilmiştir. Uygun büyüklükte ve fiziki yapıda olan parklarımıza ise yürüyüş parkuru inşa edilmektedir. Çocuklarımızın sağlıklı gelişmeleri için kendi ürettiğimiz, tümüyle doğal malzemelerden yaptığımız oyun aletleri parklarda kullanılmaya başlanmıştır. Sınırlarımız içerisinde bulunan 3 parka Ankara'da ilk defa biyolojik gölet inşa edilmiştir.

Lozan Park, Ahlatlıbel Atatürk Parkı ve Uğur Mumcu Parkı aktif ve sağlıklı yaşam için önemli tesislerimizdir. Ayrıca, 2018 yılında 3 adet yüzme havuzu, 6 adet spor parkı, yeni parklar açılacak ve Lozan Park 3. ve 4. etap projeleri ile büyütülecektir.

Sağlık Denetimi Hizmetleri

Sağlık Denetim Hizmetleri; Çankaya ilçe sınırları içerisinde yaşayan tüm sakinlerin sağlıklı bir ortam ve çevrede yaşamalarının temini ile yaşam alanlarının asgari düzeyde insan ve çevre sağlığına uygun hale getirilmesinin sağlanması için yürütülen çalışmalardır. Toplum ve çevre sağlığının korunması, sürekliliğinin sağlanması amacıyla sıhhi ve gayri sıhhi müesseseler ile halkın toplu olarak kullandığı yerlerin ve umuma açık eğlence yerleri ile konutların denetimlerinin yapılması ve bu konularda gelen istek ve şikâyetleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmektir.

Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi

Halk Sağlığı Merkezimizde, sosyal güvence koşulu aranmadan herkese HIV testi ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.

Halk Sağlığı Merkezinde, HIV/AIDS ile mücadele kapsamında; risk altındaki kişilere sosyal güvence koşulu aranmadan, hastalıktan korunma yolları hakkında danışmanlık ve anonim test hizmetleri verilmektedir.

Çalışma Çankaya Belediyesi, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği ve Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği işbirliği ile yürütülmektedir

Çocuk Psikolojik Danışma Hizmetleri

Çocuklarımızın sağlıklı büyümesi ve gelişimi için okul öncesi dönemi son derece önemlidir. Çankaya Belediyesi olarak erken çocukluk dönemindeki çocuklarımızın iyi bir eğitim almalarını sağlamayı toplumsal sorumluluğun bir gereği olarak görmekteyiz. Bununla birlikte iyi bir eğitim ortamı ve eğitim sunmanın yeterli olmadığını, çocuklarımızın ruhsal gelişiminin de ihmal edilmemesi gerektiğinin bilincindeyiz. Bu amaca yönelik olarak, çocuklarda karşılaşılabilecek duygusal ve davranışsal sorunların giderilmesine yönelik olarak Çocuk Psikolojik Danışma Hizmetleri birimimiz bulunmaktadır.

2. Bazı Projeler ve İlkesel Yaklaşımlar

Yerel Eşitlik Eylem Planı

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyinin Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitlik Şartını imzalayan Belediyemiz, Şartta yer alan ilkelerin hayata geçirilmesi ve belediye hizmetlerine toplumsal cinsiyet eşitliğinin yansıtılması amacıyla bu alanda çalışan tüm sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla sağlık, eğitim, katılım, istihdam, şiddet ve kentsel hizmetler başlıklarını içeren “Yerel Eşitlik Eylem Planı” hazırlamıştır. Belediyemiz, “Yerel Eşitlik Eylem Planı” çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Başkanlar Sözleşmesi ve İklim Dostu Kent

Çankaya Belediyesi “Başkanlar Sözleşmesini” (Covenant of Mayor) 22.04.2015 tarihinde, yani çevre açısından simgesel bir günde, **Dünya Günü**nde imzalamıştır. Çankaya Belediye Başkanı Sayın Alper TAŞDELEN bu sözleşme ile iklim dostu projeler ve uygulamalar için ilk adımı atarken; Belediye bünyesinde çevre, enerji ve enerji tasarrufu konularında bir dizi proje gündeme alınmıştır. Bu çerçevede, yereldeki paydaşlarla birlikte kentteki karbondioksit salımını azaltma gösterge hedefini de içeren “Çankaya Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı”, ilgili kuruluşların katılımıyla 2017 yılı içinde hazırlanmış ve yayınlamıştır.

Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı

Yerel Yönetimlerin de küresel iklim değişikliği ile mücadelede inisiyatif alması ve iklim değişikliği ile uyum konusunda politikalar, stratejiler geliştirmesi gereği açıktır. Bu gereklilikten hareketle, Çankaya Belediyesi olarak Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen “Covenant of Mayors” Belediye Başkanları Sözleşmesine taraf olmanın getirdiği sorumluluk ve yerel yönetimlerden beklenen 2020 taahhüdü gereğince karbon salımlarımızı 2020 yılına kadar %25 oranında azaltma taahhüdünde bulunulmuştur. Bu hedefe nasıl ulaşacağımızı anlatan bir belge olarak Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı (SEEP) Belediyemizce yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıktı.

21. Yüzyılda bilim insanların üzerinde uzlaştıkları küresel ölçekli sorunların en önemlisi insan kaynaklı küresel iklim değişikliği olarak öne çıkmaktadır. Bölgesel savaşlar, açlık ve göç gibi diğer siyasal, sosyal ve iktisadi sorunların birçoğunun temelinde iklimin değişikliği olgusunun yattığı yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Bu durum tüm insanlığı saran bir küresel bir krizle karşı karşıya olduğumuzu artık tüm çıplaklığıyla bize göstermektedir. Zaten bu yüzdendir ki 2016 yılının Nisan ayında imzalanan “Paris İklim Anlaşması” küresel düzeyde en büyük katılımı imzalanan anlaşma olarak tarihe geçmiştir.

Küresel iklim değişikliğiyle mücadele etmenin birden fazla boyutu vardır. Devletlerin dâhil olduğu Kyoto, Paris gibi uluslararası çevre anlaşmaları bu mücadelenin bir ayağını oluşturmaktadır ve kendi mecrasında güçlü ve zayıf yanlarıyla akmaya devam etmektedir. Bu mücadelenin bir diğer ayağı ise yerel mücadeledir. İklim değişikliği her ne kadar adında küresel kelimesini taşısa da aslında yerel bir sorundur da. Çünkü etkileri doğrudan yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarında görülmektedir. Küresel iklim değişikliğiyle bozulan doğanın dengesi ağır sonuçlar ortaya çıkaran doğa olaylarına sebebiyet vermektedir. Ortaya çıkan sorunlar, yerel yönetimleri etkileyen ve kentlinin yerel yönetimlerden çözümlerini bekledikleri sorunlardır. Musluktan akmayan ya da eve dolan sel suyunun sebebi küresel iklim değişikliği olsa dahi, bu durumun kentlerimizde yaşayan yurttaşlara açıklanabilir ya da izah edilebilir bir yönü yoktur.

İşte bu sebeple yerel yönetimlerin de küresel iklim değişikliği ile mücadelede insiyatif alması ve iklim değişikliği ile uyum konusunda politikalar, stratejiler geliştirmesi gereği açıktır. Biz de bu gereklilikten hareketle, Çankaya Belediyesi olarak Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Dünya’da 6 binden fazla yerel yönetimin taraf olduğu “Covenant of Mayors” Belediye Başkanları Sözleşmesine taraf olduk ve yerel yönetimlerden beklenen 2020 taahhüdümüzü kayıt altına aldık. Buna göre Çankaya Belediyesi olarak karbon salımlarımızı 2020 yılına kadar %25 oranında azaltacaktır. Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı (SEEP) bu hedefe nasıl ulaşacağını anlatan bir belge olarak, Belediyemizce yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır.

Çankaya Belediyesi olarak, son bilimsel raporlar eşliğinde, %25 hedefinin yeterli bir son değil; bir durak olduğunu biliyoruz ve yaptığımız tüm çalışmalar ile bu durağı aşip Dünyamızda sürdürülebilir bir yaşamı oluşturma hedefine katkı koymayı hedefliyoruz.

Avrupa Bisiklet Meydan Okuması

Çankaya Belediyesi toplumda tekrardan bisiklet kullanımını teşvik ederek, daha temiz bir çevreye sahip olmaya, daha az karbon emisyonuna ve daha sağlıklı kentler yaratmaya dikkat çekmek için Avrupa Bisiklet Meydan Okuması-ECC2015’a Mayıs ayında katılmıştır.

Yağmur Hasadı Projesi

Belediyemiz sürdürülebilir, geleceğe dokunan bir kent oluşturmak için kentsel ekoloji çalışmalarına yenilerini eklemektedir. Bu kapsamda yağmur hasadı ve su tutma yöntemlerini öğrenmek ve Belediye bünyesinde bu konuda çalışan yöneticilerin, tasarımcılar, uzmanlar ve uygulayıcıların sürekliliğini sağlamak için AB ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde proje hazırlamıştır. Belediyemiz, proje ortakları ile birlikte AB ve Türkiye Sivil Toplum Diyaloğu-IV Çevre Hibe Programı kapsamında hibe almaya hak kazanmıştır.

İklim değişikliği sürecinde Türkiye’nin karşı karşıya kalacağı öngörülen sorunların başında, yağış rejiminde değişiklik, kuraklıkta artış ve buna bağlı olarak su kaynaklarında azalma gelmektedir. Yağmur hasadı ile kentsel ve

kırsal alanlarda yağmur suyu depolanarak farklı sektörlerin su ihtiyacı karşılanabilmektedir. Projenin ana hedefi kentlerin iklim değişikliği sürecinde uyum kapasitesini artırarak beklenen sıra dışı hava olaylarına direncini artırmaktır.

Çankaya Belediyesi, Portekiz İnsani Dünya Derneği (AMH) ve Peyzaj Araştırmaları Derneği işbirliği ile yürütülen proje geleceğe dokunan bir kent oluşturmak için, kentsel ekoloji çalışmalarına başarılı bir örnek sunmaktadır. Proje kapsamında yağmur hasadı ve su tutma yöntemlerini öğrenmek, PAD ve Belediye bünyesinde bu konuda çalışan yöneticilerin, tasarımcılar, uzmanlar ve uygulayıcıların sürekliliğini sağlamak için farkındalık temelinde hazırlanmış bir projedir. Yerel yönetimler ve sivil toplumların ortaklığını geliştiren proje ile halka ulaşan, paydaşlarını geniş kitlelere ulaştıran çıktılar elde edilmektedir.

Çevre Koruma ve Kontrol

Çankaya Belediyesi, çevre koruma ve iklim değişikliğiyle mücadele alanında yasaların verdiği yetki, görev ve sorumluluk ile içinden geçtiğimiz çağın gerekliliklerini birleştiren bir anlayış ile hareket etmektedir. Yetki, görev ve sorumluluklar ile belediyelere verilmiş olan atık yönetimi, gürültü kontrolü ve kirlilik kontrolü hizmetlerini veren Çankaya Belediyesi; iklim değişikliği ile mücadele konusunda da mütevazı da olsa adımlar atmakta, çağın gerekliliklerini takip etmektedir.

Geri dönüşüm alanında elde ettiği rakamlarla Türkiye'nin önde gelen belediyelerinden olan Çankaya Belediyesi ambalaj atıkları, piller, atık yağlar, elektronik atıklar alanlarında çalışmakta ve dönemsel olarak gerçekleşen kampanyalar ile toplanan atıkların miktarını arttırma, halkı bu yönde bilinçlendirme ve çevre korumanın yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Toplanan atıklar ayrıştırıldıktan sonra geri dönüştürülmekte ve bertaraf edilmektedir. Geri dönüşüm bir taraftan çevre kirliliği ile mücadele olarak görülmelidir, diğer taraftan ise hammaddelerin yeniden kullanılmasıyla ekonomik bir tasarruf ve doğa koruma hamlesi olarak da kendisini göstermektedir.

Çankaya Belediyesinin geri dönüşüm ve atık konusunda attığı adımlar aynı zamanda sosyal bir proje olarak da kendisini göstermektedir. Türkiye'de çok yaygın olan sigortasız, iş güvencesiz ve tehlikeli koşullarda sokakta çalışan atık toplayıcılarından bir bölümü belediyenin atık toplama sistemi içerisine alınmaya çalışılmakta ve böylece hem atık toplama işi daha sistemli hale gelmekte, hem de sosyal bir yara olan bu çalışma sistemindeki yara biraz da olsa iyileştirilmeye çalışılmaktadır.

Gürültü ve kirlilik kontrolünde ilçede hayatın yaşanabilir sınırlar içerisinde kalması ve bunun aksi yönde çabaların engellenmesi için çalışan Çankaya Belediyesi bu konularda denetim ve gözlem faaliyetlerini sürdürmektedir.

Çevrenin kirlenmesi ile ilgili mücadelede Çankaya Belediyesinin en çok önem verdiği konulardan biri de farkındalık çalışmalarıdır. Bu alanda ilçede bulunan okullarda çalışan Çankaya Belediyesi, en genç Çankayalılara yönelik olarak çevre bilincini aşılama hedefleyen kampanyalar yapmaktadır.

BÖLÜM B

ÇANKAYA KENT SAĞLIK PROFİLİ VE
KENT SAĞLIK GELİŞİM PLANI:
SAĞLIĞIN SOSYAL BELİRLEYİCİLERİ
VE STRATEJİLER

ÇANKAYA
KENT SAĞLIK PROFİLİ VE
KENT SAĞLIK GELİŞİM PLANI
ANA ÇERÇEVESİ

SANKU

Hoş Ge
Masası

1. Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planının Geçmişi

Çankaya Belediyesi ilk Çankaya Sağlıklı Kent Göstergeleri ve Kent Sağlık Profilini, 2002 yılında Sağlıklı Kentler Ağına üyelik sürecinde hazırlamıştır. Ardından profildeki bilgilerin ışığında 2002-2007 yıllarını kapsayacak olan **Kent Sağlık Gelişim Planı** hazırlanmıştır. Her iki belge Ağustos 2002'de Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisine iletilmiştir.

Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı, Dünya Sağlık Örgütü'nün temel aldığı Kent Profili ve Sağlıklı Kentler Göstergeleri çerçevesinde değerlendirilerek öncelikli konuların ve sorunların belirlenmesi için hazırlanmış bir kılavuz plandır. Bu plan, bir anlamda hizmet ve proje öncelikleri ortaya koymaktadır.

Kent Sağlık Gelişim Planı; Çankaya Belediyesinin sağlık, çevre, kent planlama, kentte suç ve şiddet, eşitsizlikler, kültür-sanat ve spor, eğitim, ekonomi gibi alanlarda tespit ettiği öngörüler ve proje önerileri üzerine şekillenmiştir. Bu gelişim planı, demokratik- katılımcı bir tarzda sivil toplum örgütleri, meslek odaları, sendikalar, üniversiteler ve konu ile ilgili uzman kurumların katkıları ile son şeklini almıştır.

2. Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planını Güncelleme Çalışmaları

Çankaya Sağlıklı Kent Proje Ofisi 2017 yılında Çankaya Kent Sağlık Profili ve Kent Sağlık Gelişim Planını güncellemek üzere yeniden çalışmalara başlamış, ortalama bir yıl içerisinde de güncelleme çalışmasını bitirmeyi hedeflemiştir. Bu hedef kapsamında izlenen basamaklar şu şekildedir:

Proje Ekibinin Oluşturulması

Çankaya Sağlıklı Kent Proje Ofisi koordinatörlüğünde; belediyenin ilgili her biriminden uzmanlardan oluşan bir proje ekibi oluşturulmuştur. Belirlenen çalışma takvimi doğrultusunda, profilin konu başlıklarının belirlenmesi, her bir konu başlığı için alt çalışma gruplarının oluşturulması, çalışma gruplarında konu başlıklarına ilişkin verilerin toplanması, toplanan verilerin derlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması için düzenli çalışma ve değerlendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir.

Konu Başlıkları ve Toplanacak Verilerin Belirlenmesi

Hem sağlığın sosyal belirleyicileri hem de yasal prosedürler ve politik durumla oluşan yeni sınırlar, sorumluluklar ve gelişmeler göz önüne alınarak Çankaya'nın yerel öncelikleri belirlenmiş, belirlenen önceliklere göre stratejiler ve eylemler oluşturulmuştur. Bu öncelikler üzerinden, hangi kent sağlığı göstergelerine odaklanılacağı da netleşmiştir. Önceki profillerde yer alan göstergeler, ulaşılan veriler, başka profillerin de incelenmesi sonucunda toplanacak veriler kesinlik kazanmıştır.

Veri Toplama

Profilin ilk hazırlandığı 2002 yılı veri toplama açısından farklı kurumların verileri arasındaki tutarsızlıklar, veri toplamanın uzun vakit alması, izinler, dijital olmayan veriler, standartların bulunmaması gibi sebeplerle oldukça zorlu geçmiştir.

İnternetin yaygınlaşması ve kurumların dijital çağı sunduğu olanaklardan yararlanmasıyla birlikte veri toplama görece kolaylaşmıştır. Ancak yine de güncel, güvenilir ve tutarlı verilere ulaşmak çalışmanın en zorlu aşamalarından biridir.

Kent Sağlık Profilini ilçe bazında hazırlamak da ilgili sağlık göstergelerine yönelik veri toplamayı oldukça zorlaştıran bir başka faktördür.

Veri toplama aşamasında öncelikle Çankaya Belediyesinin ilgili birimlerinin veri tabanları, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara Kalkınma Ajansı, Bakanlıklar ve ilgili kurum ve kuruluşların elektronik ortamdaki veri tabanları ve bilgi sistemleri taranmış, ardından ulaşılamayan veriler için yazışmalar ve kurumlarla yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. İlçe bazında ulaşılamayan veriler yerine ilgili başlıktaki il verileri kullanılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Elde edilen tüm veriler öncelikle alt çalışma gruplarında değerlendirilerek kent sağlık göstergelerine ilişkin mevcut durum analizi yapılmıştır. Alt çalışma grupları çalışmalarını tamamladığında genel değerlendirme toplantıları ile Kent Sağlık Profili'nin son hali verilmiştir.

Strateji Belirleme

Kent sağlık göstergelerinden yola çıkarak sektörlerle işbirliğinde kent sağlığını geliştirici planlar hazırlamak üzere hem Çankaya Belediyesi Stratejik Planı hem de ilgili kurumların stratejik planları taranarak stratejiler arasında eşgüdüm sağlanmasına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Stratejilerin ve eylemlerin oluşturulmasında sektörler arası iş birliği gözetilmiştir. Stratejileri hayata geçirecek eylemler tanımlanmış, ilgili kurumlar ve zamanlama ortaya konmuştur.

3. Kent Sağlığı Planının Ana Çerçevesi

Kent Sağlık Gelişim Planında Ana Hedefi

- Sağlıklı bir çevrede bireylerin; tüm süreçlere etkin katılabildiği, kültürel ve doğal mirasın korunduğu, kentte yaşayanların; eşitlik, özgürlük, barış ve güven ortamı içerisinde bütün kamusal ve kentsel hizmetlerden ayrımsız yararlandığı, bütün karar süreçlerine doğrudan katılabileceği bir kent demokrasisi içerisinde bireyin toplumsallaşmasını yaratmak.

Kısa Vade Hedeflerimiz

- Çankaya ilçesinde yaşayan toplumun değişik kesimleri arasında kent sağlık bilincinin yaratılması, sağlıklı bir kent yaratma sürecinde tarafların katılımını ve ortaklığını, çalışmaların sürekliliğini sağlayacak organizasyonlar oluşturulması, bu anlayıştan hareketle, oluşturulan organizasyonları dayanışma içerisinde harekete geçirmek planlanmaktadır.

Uzun Vade Hedeflerimiz

- Dünya Sağlık Örgütü'nün benimsediği "Herkes İçin Sağlık 21 ve 21. Yüzyılda 21 Hedef" sloganlarıyla, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunda belirlenen kriterleri rehber alarak, 2023 yılı itibariyle Çankaya'da yaşayanların, kentte fiziksel ve sosyal açıdan daha fazla olanaklara sahip olması ve oluşturulan kent sağlık gelişim planının öncelikli konularında % 30 verim elde edilmesi hedeflenmektedir.

Uygulamada Öncelikli Adımlar

- **Bilgilendirme:** Belirlenen tüm konularda öncelikle tanıtım, kampanyalar, eğitim programları yapmak.
- **Altyapı Oluşturma:** Teknik altyapı, insan gücü, yeterlilik.
- **Ulaşılabilirlik:** Bilgiye erişimde, bilginin paylaşılmasında ve temel hizmetlerin alınmasında eşitlik, şeffaflık ve adalet içinde ulaşılabilirlik.
- **İşbirliği:** Belediyeler, kurumlar, bölgeler, kültürler ve uluslararası ilişkilerin oluşturulması.
- **Devamlılık:** Tüm konularda, izleme, araştırma, geliştirme, değerlendirme ve yeniden üretme.

EYLEMLER, SÜREÇLER, ZAMANLAR

2019-2021 Hedefleri

Beş yıl için de gerçekleştirilmesi düşünülen Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planının ilk 2 yılında Kent Sağlık Planının gerçekleşmesi sürecine ilişkin altyapı oluşturma doğrultusunda yapılması planlanan işler ve hedefler aşağıda kısaca özetlenmektedir.

- Çankaya Belediyesi bünyesinde süren iş ve işlemlerin yeniden tanımlanması, bu kapsamda önleyici çevre yönetiminin ve geliştirici sağlık politikalarının hayata geçirilmesi yönünde devam eden projeleri, yeni kurulacak işbirlikleri ile Kent Sağlık Planının uygulama süreçlerine uyarlayarak yeniden düzenlemek.
- Planın uygulamasında rehber aldığımız kavramlar ve anahtar kelimelerin ışığında, Çankaya'da yaşayanların sağlıklı kent konusundaki bakış açılarını yenileyecek, geliştirecek bilgilendirme ve tanıtım sürecini hayata geçirmek.
- Tanıtım ve bilgilendirme sürecinde; okullarda eğitim programları, mahallelerde kahve toplantıları, kampanyalar, kent gazetesi, festivaller, seminer, konferans, sempozyum, yazılı ve görsel malzemeler (afiş, bülten vb.), dijital çalışmalar vb. aktiviteleri yürütmek.

- Yapılan her çalışmada Çankaya’da yaşayan ve kentsel hizmetlerden eşit düzeyde yararlanamayan kesimlere -çocuklar, kadınlar, özürllüler, yaşlılar, kent yoksulları- yönelik ayrı programlar oluşturmak, oluşturulmuş programlarla işbirliği yaparak programları yaygın hale getirmek.
- Kentte toplumsal katılımın yaratılması ve kent demokrasisinin oluşmasını sağlayıcı temel adımları atarak, kentlilerin yapabilirliklerini harekete geçirmek için gerçekçi mekanizmalar ve eylemlilik süreçleri oluşturmak.
- Her konuda yeniden yapılanmanın değerlendirildiği süreçlerde göz önüne alınarak; resmi kurumlara ve politika belirleyicilere, sorunları ve yapılması gerekenleri tespit ederek, bu konuda alternatif önerebilmek için komite, komisyon, vb. gibi alt çalışma grupları oluşturmak.
- Kentte önerilmiş ve gerçekleşmekte olan, değişik kurum kuruluş ve kişilerin projelerine, oluşturulmuş olan Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı çerçevesinde destek olmak, gerektiği durumlarda bu çabaları ortaklaştırmak üzere girişimlerde bulunmak.
- Kentteki tüm gelişmelerin izlenmesi, verilerin toplanması, güncellenmesine katkıda bulunmak, kentte yaşayanların bilgiye erişimlerinin eşit ve adil koşullarda gerçekleştirmek ve bunların sürekliliğini sağlamak, bir kent hafızası oluşturmak için şeffaf, güvenilir bir bilgi bankası oluşturmak.
- Sivil toplum örgütleri, dernekler, vakıflar, yerel inisiyatifler, üniversitelerle ve gençlerle katılımcı bir politika kapsamında, planlanacak konularda işbirliğinin arttırılarak, yerel inisiyatiflerle kurumsal yapıların buluşmasını sağlamak.
- Kentin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması doğrultusunda çalışma yapan tüm kurum, kuruluş ve kişilerin çabalarını bir araya getirmek için çalışmalar yürütmek.
- Kent Sağlık Profiline belirlenen sorunların yeni verilerle güncellenerek yeni göstergelerin oluşmasını ve bunların kurumsallaşmasını sağlamak.
- Tespit edilen konularda sektörleri farklı profiller oluşturmaya teşvik etmek.
- Projelerin yaşama geçmesi için gerekli akçalı kaynağı sağlayacak organizasyonlar oluşturmak.
- Altyapıları olmuş projelerin hemen uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmak.
- Hedefler ve uygulama açısından yapılabilirliklerini ve sonuçların derlenmesini ve ölçümünün nasıl yapılacağını belirlemek üzere çalışmalar yapmak.

2021-2023 Hedefleri

Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planının ikinci döneminde ise;

- Oluşmuş bir alt yapıyla birlikte, uygulanmasına başlanılan projelerin devamlılığını sağlamak, çeşitli ilişkiler ve ortaklıklar düzeyinde olgunlaşan ve finans olanakları yaratılan projelerin yaşama geçirilmesini sağlamak.
- Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı çerçevesinde programlanan ve yaşama geçirilen çalışmaların hedefler ve yapılabilenler açısından değerlendirilmesinin ve ölçümlerinin yapılarak, yeni profil ve yeni planın oluşturulması sürecini tasarlamak.

BÖLÜM 1:

ÇANKAYA'DA YAŞAM: NÜFUS YAPISI VE DEMOGRAFİ

1. Nüfus Büyüklüğü ve Yapısı

2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Ankara nüfusu 5.346.518 kişi, nüfus artış hızı ise %14,3'tür. Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Pursaklar, Sincan ve Yenimahalle'den oluşan Ankara merkez bölgesi, Ankara nüfusunun yaklaşık %89'una ev sahipliği yapmaktadır. Şehirleşmenin, eğitim düzeyinin, sosyal hizmetlere ve fiziki altyapıya erişimin, gelir seviyesinin yüksek olduğu merkez bölgesi, Ankara'nın sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin de önemli bir kısmının gerçekleştirildiği bölgedir.

2016 ADNKS verilerine göre Çankaya İlçesi, 919.119 nüfusu ile Ankara nüfusunun %17,19'unu oluşturmaktadır. Bu haliyle Çankaya hem Ankara'nın hem de Türkiye'nin en kalabalık nüfusa sahip ilçesidir. İlçe nüfusunun %52'sini kadınlar, %48'ini erkekler oluşturmaktadır. Nüfusun %55'i 0-39 yaş aralığında kümelenmiştir. Yani diğer bir ifade ile Çankaya için demografik fırsat penceresi hala açıktır, ilçe dinamik ve genç nüfusunu korumaktadır. Ancak diğer yandan; Çankaya'nın toplam nüfusu içerisinde, 65 yaş ve üzeri olanların oranı yaklaşık %11,7'dir. Bu oran hem Ankara hem de Türkiye ortalamasının üstündedir. Çankaya şu an için genç bir nüfusa sahip olsa da nüfus kompozisyonundaki değişim eğilimlerine bakıldığında, yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının artacağı öngörülmektedir.

Tablo 1: Yıllara Göre Nüfusu

Yıl	Nüfus	Kadın Nüfusu	Erkek Nüfusu
2016	5.346.518	2.693.087	2.653.431
2015	5.270.575	2.649.340	2.621.235
2014	5.150.072	2.587.267	2.562.805
2013	5.045.083	2.537.558	2.507.525
2012	4.965.542	2.474.456	2.491.086
2011	4.890.893	2.451.835	2.439.058
2010	4.771.716	2.392.490	2.379.226
2009	4.650.802	2.332.169	2.318.633
2008	4.548.939	2.281.160	2.267.779

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

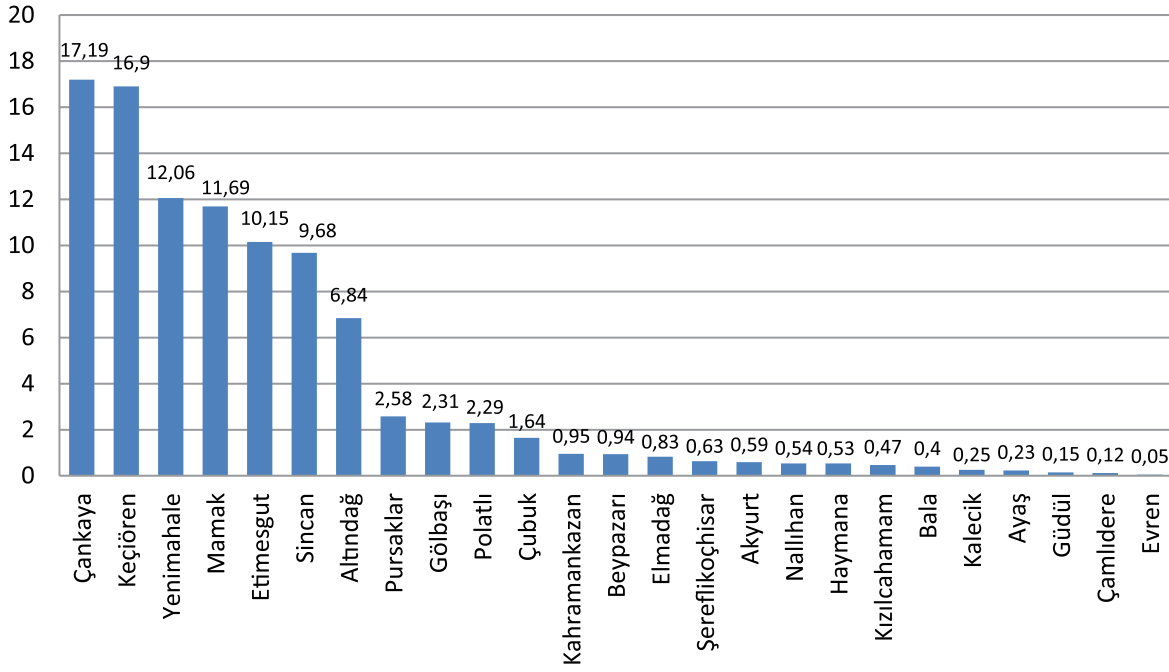
Ankara nüfusunun cinsiyet yönünden yıllara göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Kadın nüfusunun 2008-2016 yılları arasında erkek nüfusundan fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Ankara'nın İlçelerine Göre Merkezi Nüfusu

İlçeler	Toplam	Kadın	Erkek
Akyurt	31.541	15.473	16.068
Altındağ	365.842	181.353	184.489
Ayaş	12.276	6.062	6.214
Bala	21.533	10.378	11.155
Beypazarı	50.431	25.220	25.211
Çamlıdere	6.483	3.260	3.223
Çankaya	919.119	479.744	439.375
Çubuk	87.603	43.560	44.043
Elmadağ	44.166	21.578	22.588
Etimesgut	542.752	270.878	271.874
Evren	2.784	1.415	1.369
Gölbaşı	123.681	60.168	63.513
Güdül	8.282	4.246	4.036
Haymana	28.127	13.749	14.378
Kalecik	50.746	24.825	25.921
Kahramankazan	13.251	6.552	6.699
Keçiören	903.565	457.864	445.701
Kızılcahamam	25.021	12.573	12.448
Mamak	625.083	311.909	313.174
Nallıhan	28.721	14.486	14.235
Polatlı	122.424	61.071	61.353
Pursaklar	137.808	68.604	69.204
Sincan	517.316	252.518	264.798
Şereflikoçhisar	33.420	16.546	16.874
Yenimahalle	644.543	329.055	315.488
TOPLAM	5.346.518	2.693.087	2.653.431

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Ankara Büyükşehir Belediyesini oluşturan 25 ilçe arasında Çankaya en büyük nüfusa sahip ilçedir. Ayrıca, tüm ilçeler arasında en yoğun kadın nüfusuna sahip ilçe Çankaya'dır (Tablo 2).

Şekil 2: Ankara’da Nüfusun İlçelere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Ankara nüfusunun %17,1’i Çankaya’da bulunmaktadır. Keçiören ilçesi il nüfusunun %16,9’unu barındırırken, nüfus açısından üçüncü büyük ilçenin Yenimahalle olduğu görülmektedir (Şekil 2).

Tablo 3: Nüfusun Yıllara Göre Değişimi ve Toplam Nüfusa Oranı, Çankaya

Yıl	Nüfus	Değişim	Şehre %
2016	919.119	-0,37	17,19
2015	922.536	0,97	17,50
2014	913.715	-0,09	17,74
2013	914.501	9,91	18,13
2012	832.075	2,30	16,76
2011	813.339	2,04	16,63
2010	797.109	0,36	16,70
2009	794.288	1,14	17,08
2008	785.330	-0,87	17,26

Kaynak: TÜİK, 2016

Tablo 3’te Çankaya nüfusunun 2008-2016 yılları arasında %17 arttığı görülmektedir. 2014 ve 2016 yıllarındaki düşüş dışında Çankaya nüfusu artış eğilimindedir.

Tablo 4: Yıllara Göre Kadın-Erkek Nüfusu Oranları, Çankaya

Yıl	Kadın	Erkek	Kadın %	Erkek %
2016	479.744	439.375	52,20	47,80
2015	475.961	446.575	51,59	48,41
2014	470.658	443.057	51,51	48,49
2013	472.443	442.058	51,66	48,34
2012	425.274	406.801	51,11	48,89
2011	422.210	391.129	51,91	48,09
2010	412.424	384.685	51,74	48,26
2009	408.299	385.989	51,40	48,60
2008	401.676	383.654	51,15	48,85

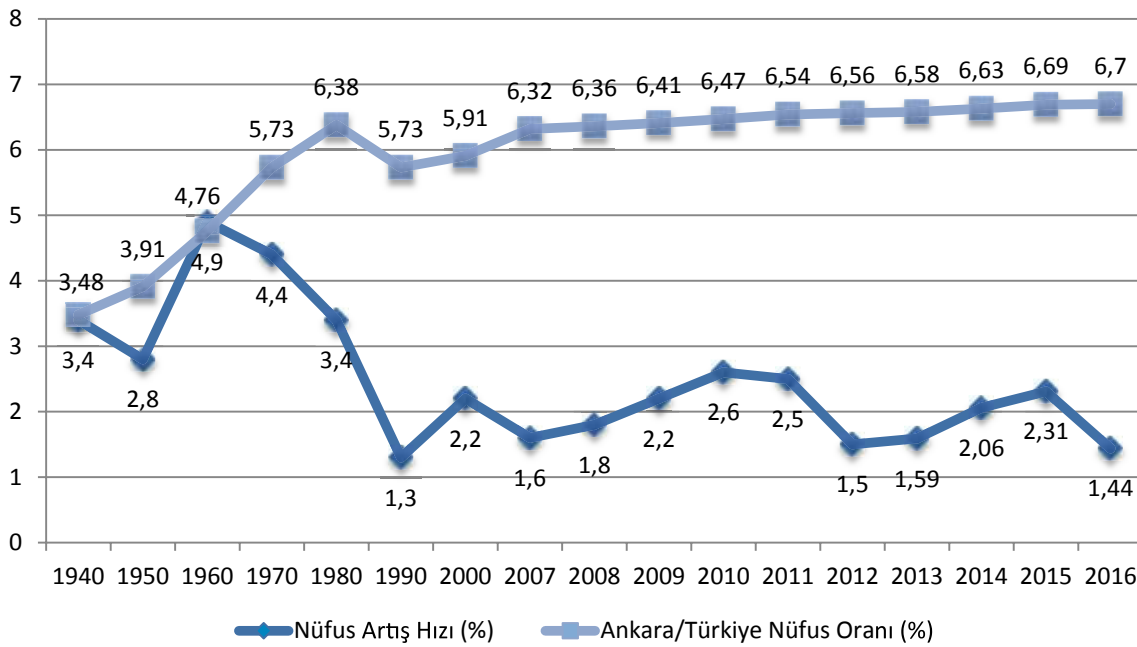
Kaynak: TÜİK, 2016

2008-2016 yılları arasında Çankaya nüfusu cinsiyetlerin dağılımı yönünden büyük değişim göstermemiştir. İki cinsiyet grubunda da nüfus artış hızları değişkenlik göstermekle beraber genellikle paralel ilerlemektedir (Tablo 4).

2. Nüfus Artış Hızı ve Nüfus Yoğunluğu

Ankara'nın uzun yıllardır aldığı sürekli ve genç nüfus ağırlıklı göç özellikle merkez bölgesinde aşırı hızlı nüfus artışına ve kontrol dışı şehirleşmeye yol açmıştır. Bu durum sosyal hizmet ve fiziki altyapı sunumu üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskının giderilmesi; eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmet alanlarında artan ihtiyaç eğilimlerine göre yenilerinin geliştirilmesi; plansız konutlaşmanın yoğun olduğu mahallelerde sosyal içermeye duyarlı dönüşüm faaliyetlerinin tamamlanması kent politikalarında belirleyici rol oynayacaktır.

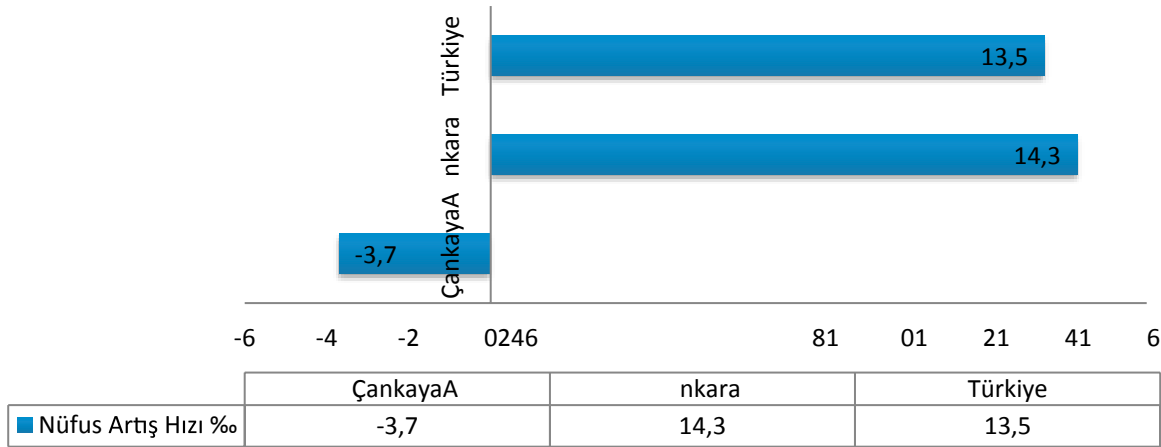
Çankaya yoğun nüfusuna yapısına rağmen, ADNKS 2016 yılı verilerine göre nüfus kaybetmiş görünmektedir. Çankaya göç istatistikleri incelendiğinde net göç hızı ise pozitifdir. Nüfus artış hızının negatif değerlerde seyretmesi yaşlanma eğilimindeki nüfus yapısının bir sonucu olabileceği gibi, sosyal hizmet, fiziki alt yapı ve ulaşım sunumunun merkezde oluşturduğu baskının tersi yönündeki iç hareketliliğinin de bir sonucu olabilir.

Şekil 3: Nüfus Artış Hızı ve Nüfusun Türkiye Oranının Tarihsel Değişimi, Ankara

Kaynak: TÜİK, İstatistik Göstergeler, 1927-2007; ADNKS, 2016

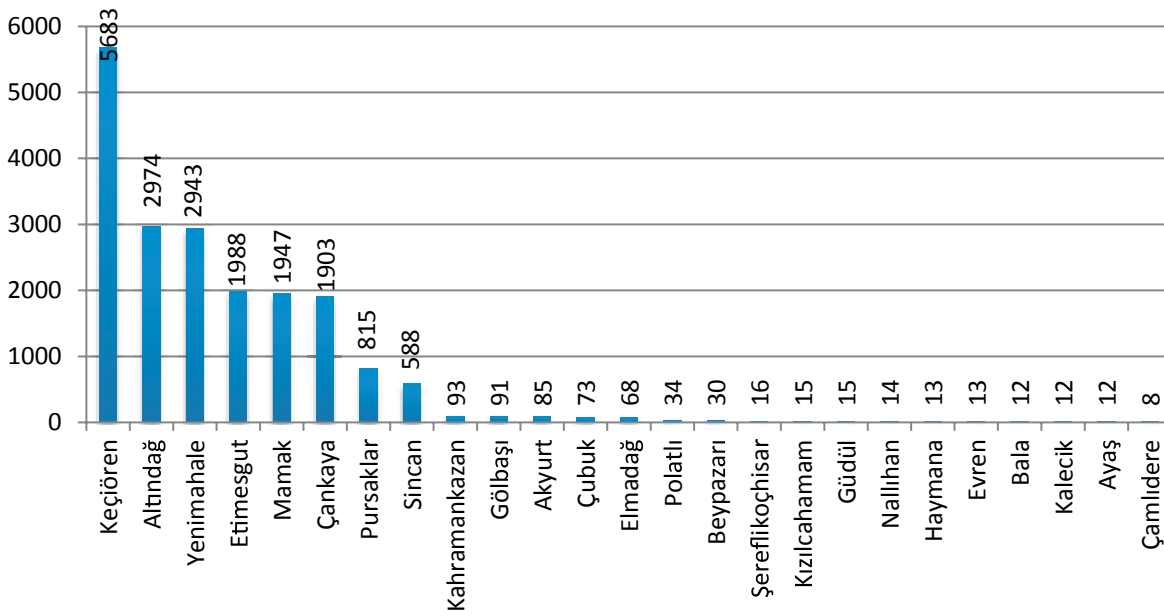
Şekil 3'te Ankara'da nüfus artış hızı ile nüfusun Türkiye oranının 1940-2016 yılları açısından değerlendirilmesi görülmektedir.

Şekil 4: Nüfus Artış Hızı Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

TÜİK-ADNKS 2016 verilerine göre Ankara'nın nüfus artış hızı Türkiye oranının %1,2 üzerinde seyretmesine karşın, aynı dönemde Çankaya'nın %3,7 oranında nüfus kaybetmiştir (Şekil 4).

Şekil 5: Ankara'nın İlçelerinde Nüfus Yoğunluğu (kişi/km²)

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2014; TÜİK, 2016

Ankara'nın ilçelerindeki nüfus yoğunluğu incelendiğinde Çankaya'nın 1903 kişi/km² ile 6. sırada olduğu görülmektedir (Şekil 5).

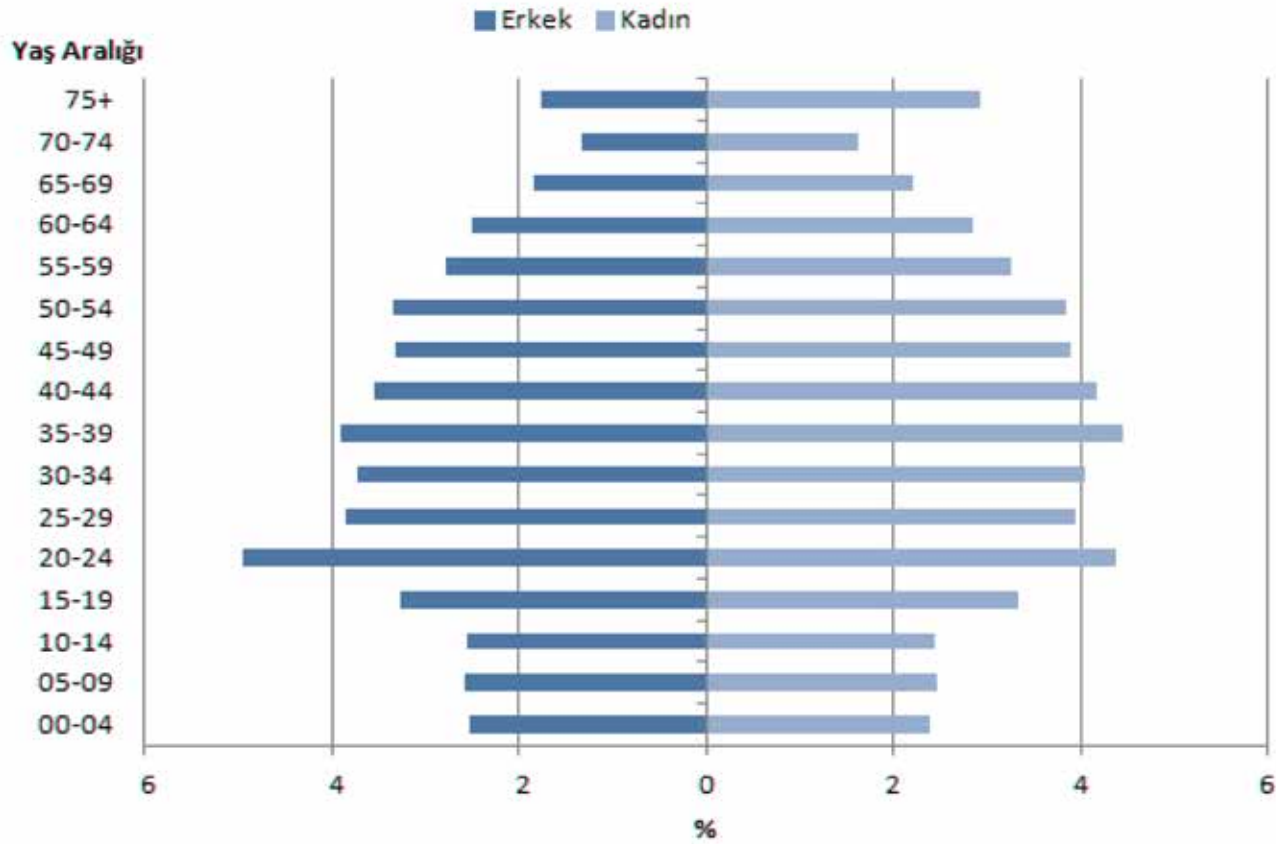
3. Cinsiyete ve Yaşa Göre Nüfus Yapısı

Tablo 5: Cinsiyete Göre Ortanca Yaş, Ankara

	2014			2023		
	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek
Türkiye	30,7	30,1	31,3	34	33,3	34,6
Ankara	32,3	31,6	33	35,7	35	36,3
İstanbul	31,2	30,8	31,5	34,8	34,4	35,2
İzmir	34,9	34,1	35,7	38,9	38,1	39,8

Kaynak: TÜİK

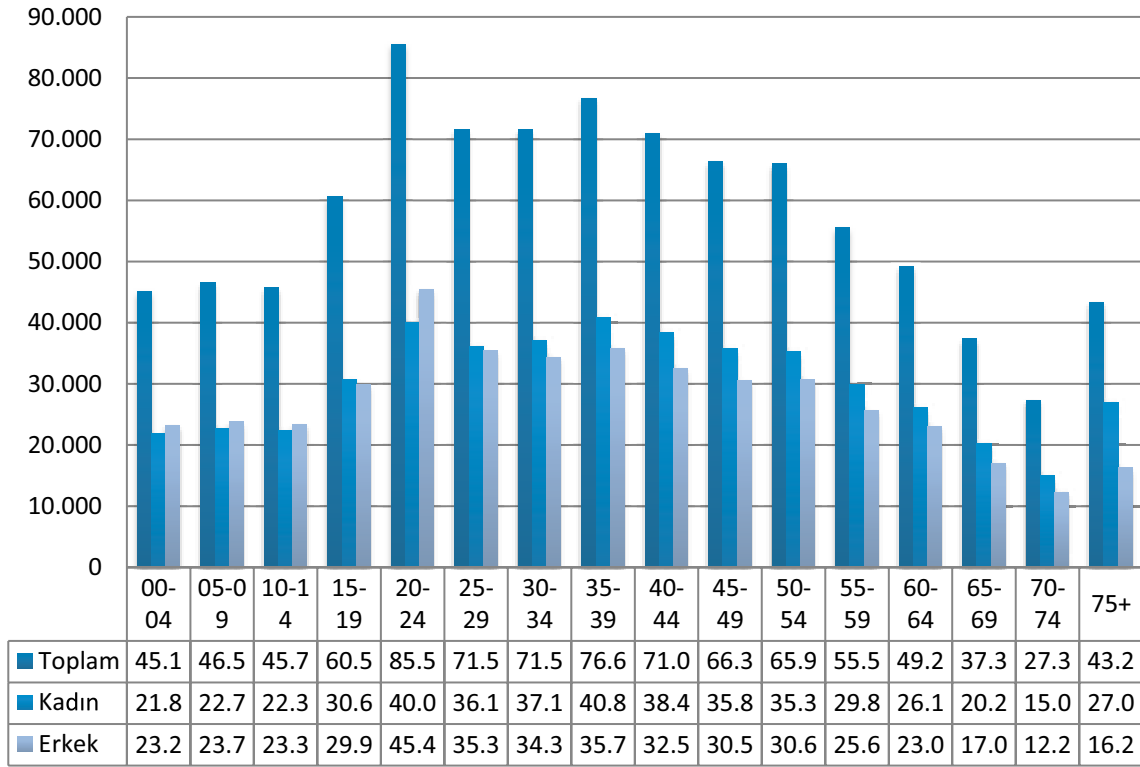
Nüfus projeksiyonlarına göre Ankara’da ortalama yaş 2023 yılında 36 olacaktır. Türkiye genelinden iki yaş yaşlı olan Ankara nüfusu, İzmir’den genç, İstanbul’dan yaşlıdır. Ankara nüfusunun geneli incelendiğinde, eğilimler yaşlı nüfusun payının giderek artacağını göstermektedir. Ancak hali hazırda dahi, çeper ilçelerde yaşlılığın önemli bir problem olduğu görülmektedir. Başta çeperdeki ilçeler olmak üzere, uzun vadede de Ankara’nın merkez ilçelerine yönelik yaşlı nüfusu toplumsal hayata entegre edecek sosyal politikaların hayata geçirilmesinin gerekeceği yönünde projeksiyonlar yapmak yanlış olmayacaktır (Tablo 5).

Şekil 6: Çankaya Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

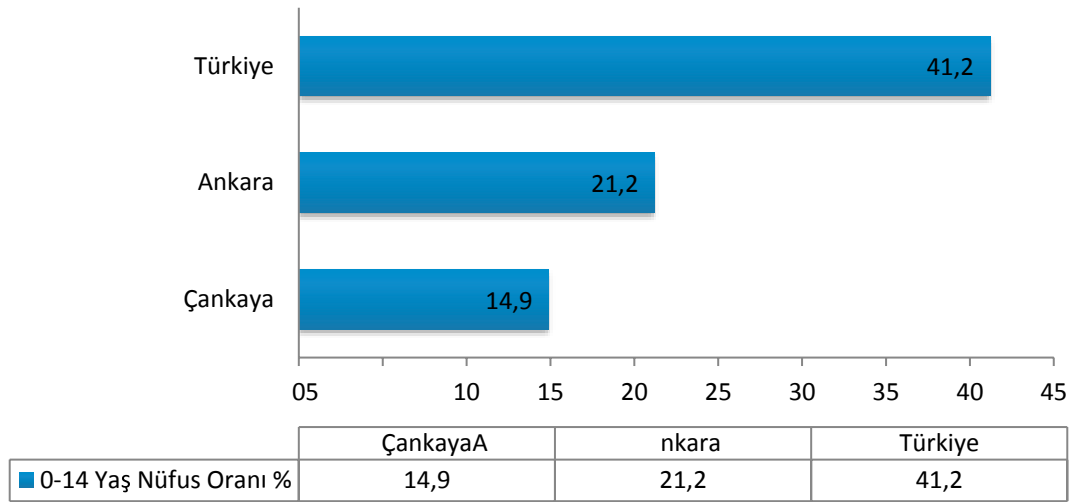
Nüfus piramidi kentsel nüfus açısından değerlendirildiğinde, Çankaya’da iktisaden aktif üretken nüfusun korunduğu görülmektedir. Aktif üretken nüfus grubu (25-40 yaş) toplam nüfusun %25’ini, çalışma çağındaki nüfus (15-64 yaş) ise %73’ünü oluşturmaktadır. Ancak, Çankaya için önemli bir kırılganlığın yaşlı nüfus oranının artması olduğu açıktır.

Şekil 7: Yaş Gruplarına Göre Nüfus Dağılımı, Çankaya

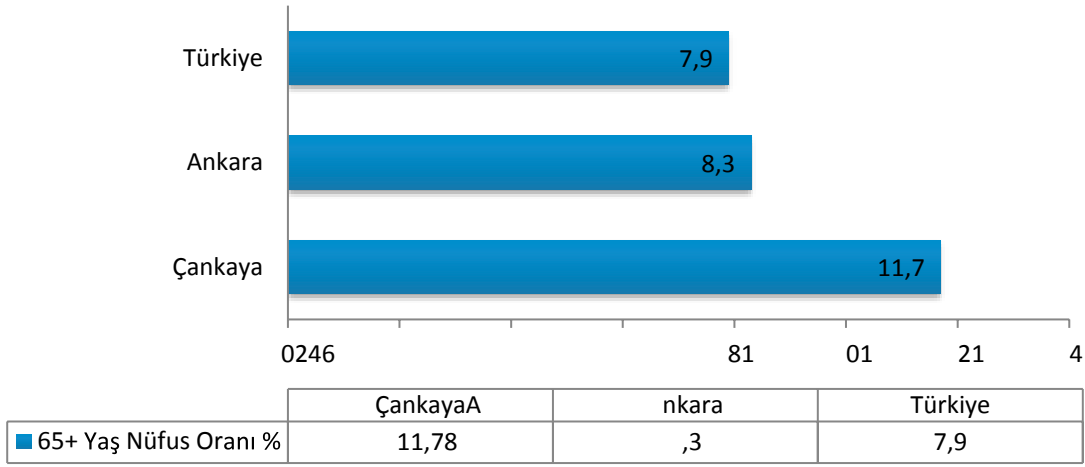
Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Çankaya’da yaş gruplarına göre nüfus dağılımı incelendiğinde ilçe nüfusunun en yoğun olduğu yaş aralığı 20-24 yaş aralığıdır. Erkek nüfusun en yoğun olduğu yaş aralığının da aynı olduğu görülmektedir. Kadın nüfusun en fazla olduğu aralık ise 35-39 yaş aralığıdır. 60+ yaş üstünde ise kadın nüfusun erkek nüfustan daha fazla olması dikkat çekicidir (Şekil 7).

Şekil 8: 0-14 Yaş Arası Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Şekil 9: 65+ Yaş Üzeri Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Yaş gruplarına göre nüfusun dağılımı incelendiğinde 0-14 yaş arası nüfus oranı Türkiye’de %41,2; Ankara’da %21,2’ye düşmekte, Çankaya’da ise %14,9 seviyelerine inmektedir. Diğer yandan; Türkiye’de yaşlı nüfus oranı %7,9 iken, Ankara’da %8,3, Çankaya’da ise %11,7’dir. Nüfusun yaşlanma eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, yaşlılara yönelik sağlık, bakım, barınma ve ulaşım gibi hizmetlere olan ihtiyacın artacağı açıktır. Dolayısıyla yaşlı nüfusun toplumla entegrasyonunda sorunlar yaşamaması ve dezavantajlı duruma düşmemesi adına bu hizmetlerin yakın gelecekte iyi planlanması gerekmektedir (Şekil 8-9).

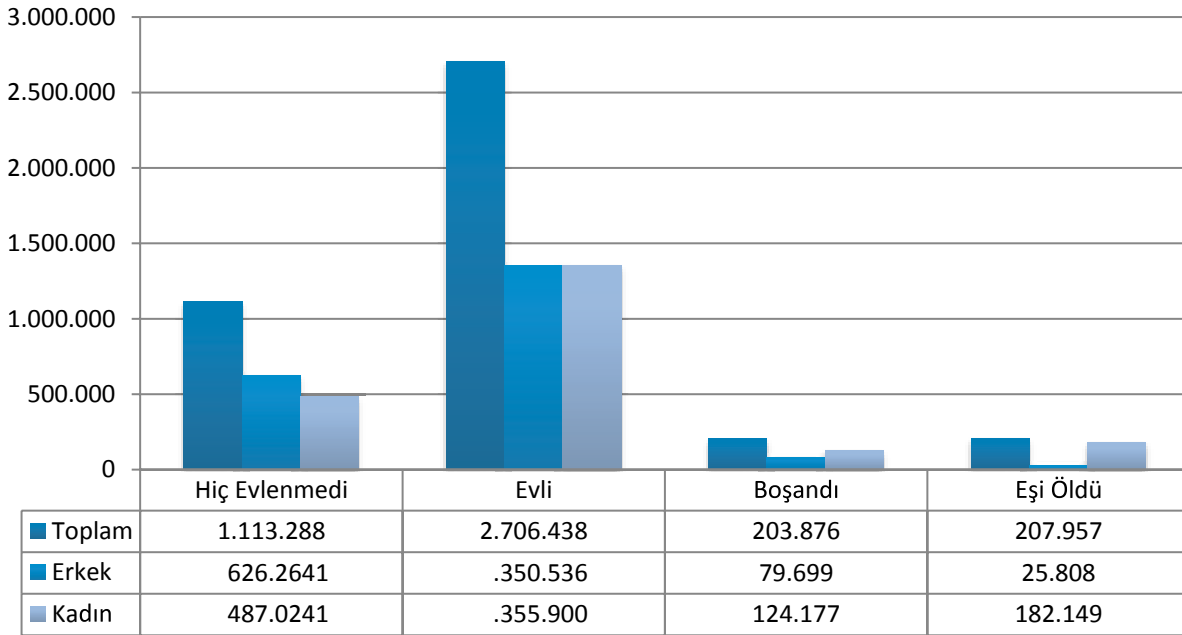
Tablo 6: Ankara ve İlçelerinde Cinsiyete Göre Okur-Yazar Oranı (6+ Yaş Nüfus, %)

	Okur-Yazar			Okur-YazarDeğil		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Ankara	97,7	99,3	96,1	2,3	0,7	3,9
Akyurt	97,7	99,2	96,3	2,3	0,8	3,7
Altındağ	96,8	99,0	94,5	3,2	1,0	5,5
Ayaş	98,1	99,3	96,9	1,9	0,7	3,1
Bala	93,3	98,0	88,2	6,7	2,0	11,8
Beypazarı	97,2	99,1	95,3	2,8	0,9	4,7
Çamlıdere	84,8	94,6	75,3	15,2	5,4	24,7
Çankaya	98,8	99,6	98,0	1,2	0,4	2,0
Çubuk	95,9	98,6	93,1	4,1	1,4	6,9
Elmadağ	96,3	98,9	93,7	3,7	1,1	6,3
Etimesgut	98,6	99,6	97,6	1,4	0,4	2,4
Evren	91,7	96,7	86,8	8,3	3,3	13,2
Gölbaşı	98,0	99,4	96,4	2,0	0,6	3,6
Güdül	95,1	98,9	91,5	4,9	1,1	8,5
Haymana	93,2	98,0	88,3	6,8	2,0	11,7
Kalecik	94,9	98,5	91,2	5,1	1,5	8,8
Kazan	97,7	99,3	96,1	2,3	0,7	3,9
Keçiören	97,7	99,4	96,0	2,3	0,6	4,0
Kızılcahamam	93,5	97,9	89,2	6,5	2,1	10,8
Mamak	96,9	99,1	94,6	3,1	0,9	5,4
Nallıhan	96,6	98,5	94,7	3,4	1,5	5,3
Polatlı	97,0	99,2	94,8	3,0	0,8	5,2
Pursaklar	98,1	99,2	96,9	1,9	0,8	3,1
Sincan	97,6	99,4	95,8	2,4	0,6	4,2
Şereflikoçhisar	93,8	97,8	89,6	6,2	2,2	10,4
Yenimahalle	98,1	99,4	96,8	1,9	0,6	3,2

Kaynak: TÜİK-Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2015

Tablo 6’da dağılımı verilen, Ankara ve ilçelerinde okuryazar nüfus oranları incelendiğinde Çamlıdere’nin %84,8 ile en düşük, Çankaya’nın ise, %98,8 ile en yüksek okur-yazarlık oranına sahip ilçe olduğu görülmektedir. Çankaya, eğitimde kadın-erkek eşitsizliğinin de en az olduğu ilçedir.

4. Medeni Durum

Şekil 10: Medeni Duruma Göre Nüfus, Ankara

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2017

TÜİK-ADNKS 2017 verilerine göre, Ankara ili nüfusu medeni durumu açısından değerlendirildiğinde; hiç evlenmeyen erkek oranının kadın oranından yüksek olduğu, evli olan kadınların oranının erkeklerin oranından yüksek olduğu, boşanan ve eşi ölen kadın oranının erkek oranından yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 10).

Tablo 7: Kaba Evlenme ve Kaba Boşanma Hızı, Ankara

	%
Kaba Evlenme Hızı	6,98
Kaba Boşanma Hızı	1,99

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK 2017 verilerine göre, Ankara'da kaba evlenme hızının kaba boşanma hızından yüksek olduğunu Tablo 7'de görmek mümkündür.

Tablo 8: Ortalama ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı, Ankara

	Erkek	Kadın
Ortalama Evlenme Yaşı	30,3	26,8
Ortalama İlk Evlenme Yaşı	27,6	25

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK 2017 verilerine göre, Ankara'da ortalama evlenme yaşı ve ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde kadınlarda olduğundan daha yüksektir (Tablo 8).

Tablo 9: Yaş Gruplarına Göre Evlenme Sayıları, Ankara

Yaş Grubu	Erkek	Kadın
16-19	349	4.240
20-24	7.225	11.531
25-29	15.177	11.400
30-34	7.061	4.037
35-39	3.123	2.160
40-44	1.488	1.093
45-49	884	576
50-54	680	379
55-59	384	221
60-64	294	132
65-69	179	40
70-74	81	16
75+	82	4
Bilinmeyen	33	1.211
TOPLAM	37.040	37.040

Kaynak: TÜİK, 2017

Yaş gruplarına göre evlenme sayıları incelendiğinde, Ankara’da erken yaş (16-19 yaş) evliliklerinin kadınlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu yaş aralığında evlenenlerin %92,3’ü kadındır (Tablo 9).

Tablo 10: Yaş Gruplarına Göre Boşanma Sayıları, Ankara

Yaş Grubu	Erkek	Kadın
16-19	11	147
20-24	305	1.084
25-29	1.277	1.821
30-34	2.036	2.132
35-39	2.197	1.979
40-44	1.732	1.351
45-49	1.182	850
50-54	866	581
55-59	461	294
60-64	261	134
65-69	105	46
70-74	57	13
75+	60	10
Bilinmeyen	40	148
TOPLAM	10.590	10.590

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK 2017 verilerine göre Ankara’da erkekler en yoğun olarak 35-39 yaş aralığında boşanırken, kadınlar ise 30-34 yaş aralığında boşanmaktadır. 65 yaşından sonra boşanan erkek oranı, kadın oranından daha fazladır (Tablo 10).

5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Tablo 11: Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, Ankara

	Mutluluk Düzeyi (%)		
	Mutlu	Orta	Mutsuz
Kadın	59,5	32,3	8,2
Erkek	52,8	35,4	11,8
Toplam	56,2	33,8	10,0

Kaynak: TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2013

TÜİK'in 2013 yıl Memnuniyet Araştırmasına göre; kadın nüfusun erkek nüfus daha mutludur. Hem kadınlarda hem de erkeklerde mutlu olanların oranının mutsuz olanların oranından çok yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 11).

Tablo 12: Kadın Nüfusun Yaş Bağımlılık Oranı (%)

	Ankara	İstanbul	İzmir
Kadın Nüfus Genç Bağımlılık Oranı	29,4	31,5	26,3
Kadın Nüfus Yaşlı Bağımlılık Oranı	11,8	9,7	15,5
Kadın Nüfus Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	41,2	41,2	41,8

Kaynak: TÜİK-ADNKS 2014

Üç büyük il arasında, kadın nüfus genç bağımlılık oranı İstanbul'da; kadın nüfus yaşlı bağımlılık oranı ise İzmir'de en yüksek orandadır. Kadın nüfus toplam yaş bağımlılık oranı yönünden tablo incelendiğinde üç ilin ortalamasının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir (Tablo 12).

Tablo 13: Kadın Konukevi Verileri, Ankara

Yıl	Konukevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Kadın Sayısı	İlk Kabul Birimi Sayısı	Kapasite	Bakılan Kadın Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
2011	5	176	998	0	0	0	0
2012	6	204	858	1	16	835	578
2013	6	204	547	1	16	1.370	852
2014	6	204	584	1	16	1.527	861
2015	7	261	572	1	40	1.536	893
2016	8	257	676	1	40	1.558	965

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 2017

2011-2016 yılları arasında Ankara'da kadın konukevi kapasitesi artmıştır. 2011 yılında konukevlerinde bakılan kadın oranı en yüksek iken, 2016 'da bakılan kadın oranının düştüğü görülmektedir. İlk Kabul Birimi'nde bakılan kadın sayısında 2012-2016 yılları arasında %53,5 oranında artış görülmektedir. Konukevi ve İlk Kabul Birimi'nde kalan toplam çocuk oranının %59,8 arttığını söylemek mümkündür (Tablo 13).

6. Göç

Ankara yüksek nitelikli, dinamik ve görece benzer bölgelerden göç almaktadır. Ankara'nın aldığı göçte yüksekokul ve üstü eğitilmiş nüfusun oranı Türkiye ortalamasından ve diğer metropol kentlerden daha yüksektir. Bununla birlikte Ankara'nın kendi içinde yüksekokul ve üzeri eğitilmiş göç dengesine bakıldığında da her yıl Ankara'ya gelen nitelikli göçün Ankara'dan giden nitelikli göçten daha fazla olduğu görülmektedir, bir başka deyişle her yıl Ankara'ya nitelikli göçün net değeri pozitiftir. Aynı dönemde gelen göçün yaş aralığı incelendiğinde ise %44'ünün 15-30 yaş arasında olduğu görülmektedir (TÜİK, 2013). Yani Ankara hem çalışma çağı açısından en verimli yaş grubunda bulunan hem de yüksek eğitim almış kişiler için bir çekim merkezidir.

Ankara'nın göçle ilgili en önemli kırılganlığı bu alanlarda yaşanan merkeze doğru ya da dışarı göçtür. Bu bölgelerdeki altyapı yetersizlikleri; eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerin kısıtlılığı; sektör çeşitliliğinin olmayışı; tarım sektörünün getirisinin

görece düşük olması gibi sebeplerden beslenen nüfus kaybı, nüfusun giderek yaşlanması, ekilen tarım alanlarının ve tarımda çalışan nüfusun azalması gibi sonuçlara yol açmaktadır. Merkeze doğru il içi hareketlilik ise kentsel donatıların ve sosyal hizmetlerin sunumunu doğrudan etkilemektedir. Çankaya bu hareketlilikten en çok etkilenen ilçeler arasındadır. Çankaya'nın göç hareketliliği incelendiğinde net göç hızı pozitif değerde seyretmektedir.

Tablo 14: Nüfusun Doğum Yerine Göre Dağılımı, Çankaya

Doğum Yeri	Toplam	Doğum Yeri	Toplam
Adana	10.735	Kütahya	2.741
Adıyaman	2.476	Malatya	10.120
Afyonkarahisar	5.108	Manisa	4.349
Ağrı	2.322	Kahramanmaraş	6.660
Amasya	7.656	Mardin	3.592
Ankara	381.246	Muğla	2.661
Antalya	5.097	Muş	1.876
Artvin	4.364	Nevşehir	5.608
Aydın	3.627	Niğde	5.807
Balıkesir	6.193	Ordu	7.456
Bilecik	1.239	Rize	6.819
Bingöl	1.502	Sakarya	3.136
Bitlis	2.045	Samsun	10.938
Bolu	4.241	Siirt	1.871
Burdur	1.697	Sinop	2.899
Bursa	7.082	Sivas	25.283
Çanakkale	2.468	Tekirdağ	2.043
Çankırı	11.631	Tokat	9.729
Çorum	23.467	Trabzon	10.760
Denizli	4.022	Tunceli	2.179
Diyarbakır	7.718	Şanlıurfa	4.836
Edirne	2.085	Uşak	1.612
Elazığ	6.240	Van	3.756
Erzincan	5.132	Yozgat	19.915
Erzurum	11.464	Zonguldak	5.136
Eskişehir	8.864	Aksaray	5.852
Gaziantep	5.704	Bayburt	1.258
Giresun	4.165	Karaman	1.586
Gümüşhane	2.626	Kırıkkale	10.962
Hakkari	1.011	Batman	1.624
Hatay	7.673	Şırnak	799
Isparta	4.173	Bartın	1.711
Mersin	9.345	Ardahan	4.818
İstanbul	26.955	Iğdır	1.481
İzmir	13.728	Yalova	412
Kars	7.059	Karabük	2.926
Kastamonu	3.911	Kilis	1.007
Kayseri	12.677	Osmaniye	2.460
Kırklareli	1.792	Düzce	1.676
Kırşehir	12.095	Bilinmeyen	19.191
Kocaeli	3.968	Yurt Dışı	42.556
Konya	13.832	TOPLAM	922.536

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2015

Çankaya'da nüfusunun doğum yerlerine göre dağılımı incelendiğinde, ilçede yaşayanların yaklaşık %41'ini Ankara doğumluların oluşturduğu, bu oranı Kocaeli, İstanbul, Çorum ve Çankırı doğumluların izlediği görülmektedir (Tablo 14).

Tablo 15: Çankaya'nın illerden Aldığı, illere Verdiği Göç

İl	Alınan Göç	Verilen Göç	İl	Alınan Göç	Verilen Göç
Adana	997	657	Konya	1.236	1.057
Adıyaman	258	163	Kütahya	204	178
Afyonkarahisar	303	266	Malatya	459	343
Ağrı	95	117	Manisa	382	397
Amasya	279	243	Kahramanmaraş	360	246
Ankara	.	.	Mardin	250	135
Antalya	1.491	1.142	Muğla	800	869
Artvin	140	92	Muş	128	74
Aydın	598	681	Nevşehir	208	144
Balıkesir	766	700	Niğde	216	180
Bilecik	105	90	Ordu	298	388
Bingöl	143	69	Rize	246	145
Bitlis	145	91	Sakarya	320	293
Bolu	314	344	Samsun	660	584
Burdur	92	93	Siirt	120	82
Bursa	1.021	997	Sinop	110	91
Çanakkale	299	307	Sivas	476	374
Çankırı	411	356	Tekirdağ	246	261
Çorum	596	579	Tokat	481	432
Denizli	379	323	Trabzon	493	361
Diyarbakır	809	452	Tunceli	81	49
Edirne	175	139	Şanlıurfa	457	298
Elazığ	285	205	Uşak	84	113
Erzincan	190	138	Van	390	196
Erzurum	422	302	Yozgat	454	409
Eskişehir	872	841	Zonguldak	389	347
Gaziantep	703	526	Aksaray	213	245
Giresun	220	152	Bayburt	43	41
Gümüşhane	172	253	Karaman	113	90
Hakkari	182	57	Kırıkkale	631	508
Hatay	637	448	Batman	221	119
Isparta	273	210	Şırnak	175	97
Mersin	1.154	866	Bartın	176	148
İstanbul	4.741	6.276	Ardahan	89	57
İzmir	2.181	2.670	Iğdır	81	61
Kars	209	127	Yalova	118	128
Kastamonu	261	192	Karabük	258	230
Kayseri	821	558	Kilis	37	25
Kırklareli	140	126	Osmaniye	203	171
Kırşehir	315	264	Düzce	171	177
Kocaeli	641	610	TOPLAM	35.915	33.165

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

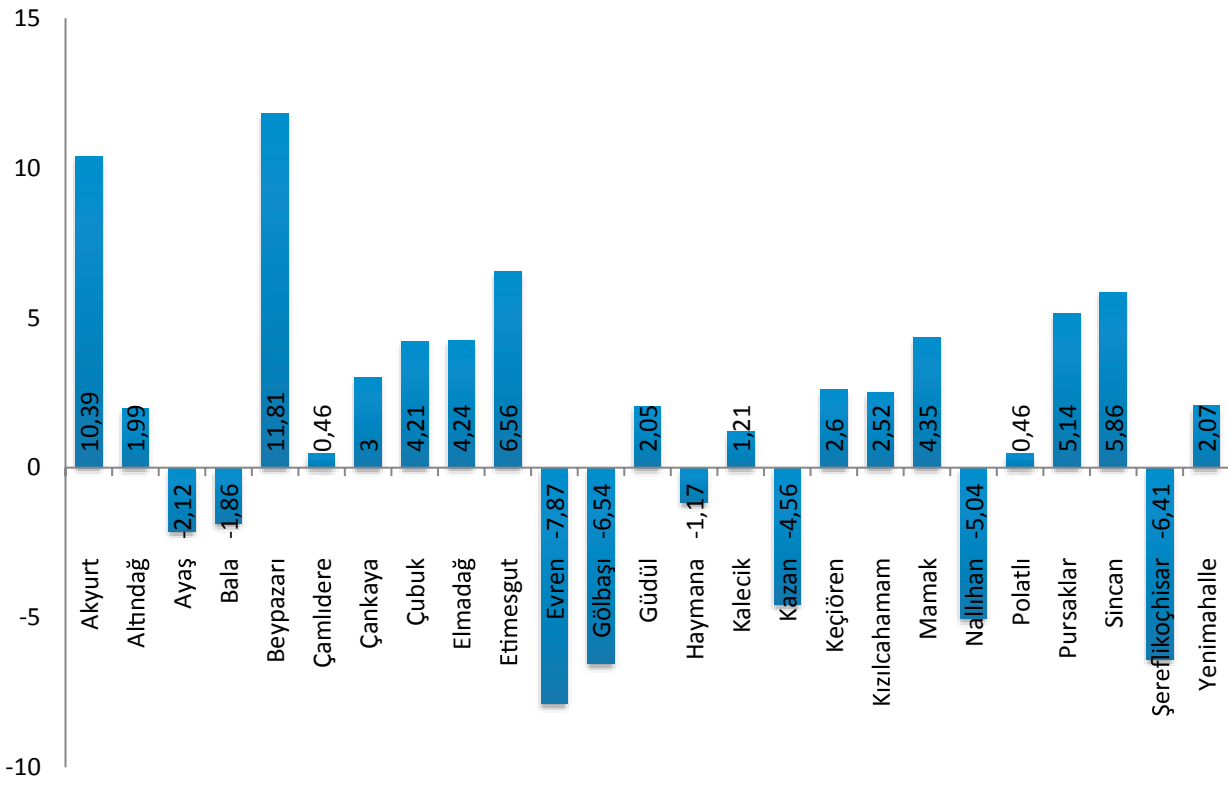
Çankaya'nın en fazla göç aldığı ve verdiği iller İstanbul, İzmir, Antalya, Konya'dır. Çankaya'nın en düşük oranda göç aldığı ve verdiği iller ise Kilis ve Bayburt'tur (Tablo 15).

Tablo 16: İlçelerin Aldığı Göç- Verdiği Göç-Net Göç ve Net Göç Hızı

İlçeler	Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı %
Ankara	5.346.518	177.166	159.915	17.251	3,23
Akyurt	31.541	914	588	326	10,39
Altındağ	365.842	11.116	10.388	728	1,99
Ayaş	12.276	221	247	-26	-2,12
Bala	21.533	399	439	-40	-1,86
Beypazarı	50.431	1.810	1.218	592	11,81
Çamlıdere	6.483	100	97	3	0,46
Çankaya	919.119	35.915	33.165	2750	3,00
Çubuk	87.603	2.186	1.818	368	4,21
Elmadağ	44.166	1.209	1.022	187	4,24
Etimesgut	542.752	22.948	19.401	3547	6,56
Evren	2.784	58	80	-22	-7,87
Gölbaşı	123.681	5.958	6.769	-811	-6,54
Güdül	8.282	147	130	17	2,05
Haymana	28.127	390	423	-33	-1,17
Kalecik	13.251	319	303	16	1,21
Kazan	50.746	1.982	2.214	-232	-4,56
Keçiören	903.565	25.401	23.055	2346	2,60
Kızılcahamam	25.021	549	486	63	2,52
Mamak	625.083	17.788	15.076	2712	4,35
Nallıhan	28.721	804	949	-145	-5,04
Polatlı	122.424	3.900	3.844	56	0,46
Pursaklar	137.808	3.846	3.140	706	5,14
Sincan	517.316	16.408	13.385	3023	5,86
Şereflikoçhisar	33.420	1.119	1.334	-215	-6,41
Yenimahalle	644.543	21.679	20.344	1335	2,07

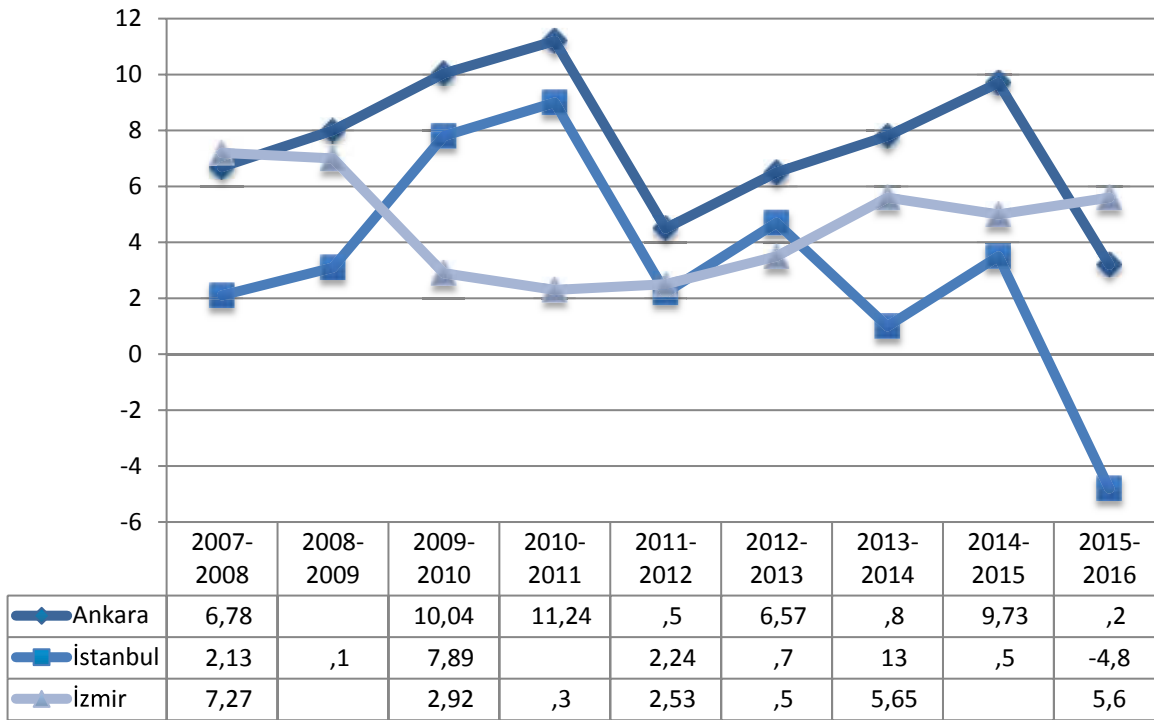
Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Çankaya, Ankara ilçeleri arasında en fazla göç alan ve göç veren ilçe durumundadır. Çankaya'yı, Keçiören, Etimesgut ve Yenimahalle ilçeleri izlemektedir (Tablo 16).

Şekil 11: Ankara İlçelerinde Net Göç (%)

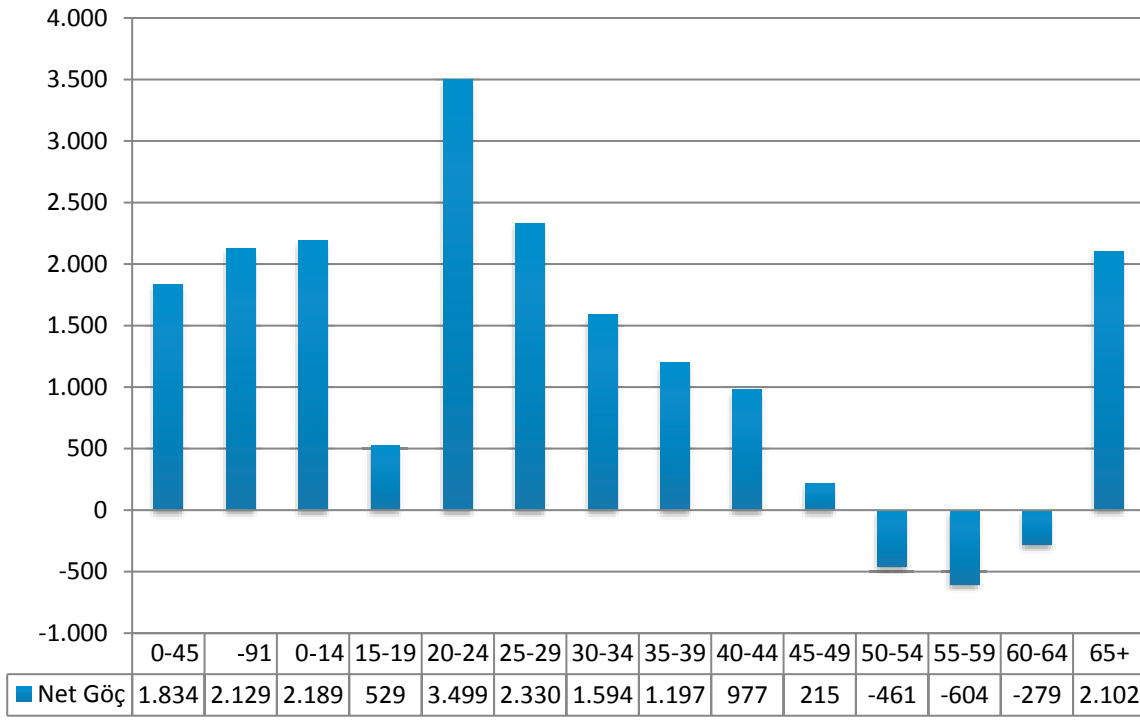
Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Şekil 12: Karşılaştırmalı Net Göç Hızı (%)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

Şekil 12’de karşılaştırmalı net göç hızı üç büyük kent açısından ele alınmıştır. 2007-2016 yılları arasında Ankara’nın İstanbul ve İzmir’e oranla net göç hızının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ankara’da en yüksek göç hızı 2010 -2011 yılları arasında, en düşük göç hızı ise 2015-2016 yılları arasında oluşmuştur.

Şekil 13: Yaş Grubuna Göre Alınan ve Verilen Göç, Ankara

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

TÜİK 2016 yılı verileri doğrultusunda oluşturulan Şekil 13'e göre en yüksek göç 20-29 yaş aralığında alınmıştır.

Tablo 17: Alınan ve Verilen Göçte Eğitim Düzeyi, Ankara

Eğitim Düzeyi	Alınan Göç	Verilen Göç
Bilinmeyen	1.050	828
Okuma Yazma Bilmeyen	2.959	1.859
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	4.828	2.431
İlkokul	18.013	11.176
İlköğretim	16.891	9.202
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokulu	9.705	6.299
Lise veya Dengi Meslek Okulu	56.568	50.458
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil)	4.574	4.146
Yüksekokul veya Fakülte	54.795	43.895
Doktora	893	935

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2015

Tablo 17'de Ankara'nın lise ve dengi meslek okulu ile yüksekokul veya fakülte eğitim düzeyinde en yüksek göçü aldığı görülmektedir. Verilen göç açısından da durum aynıdır. Göç alınan nüfusta yüksekokul ve fakülte mezunu olanların oranı göç verilen nüfustaki orandan fazladır. Ancak göç alan ve veren grupta yüksekokul ve fakülte mezunu olanlar en yüksek ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu veriler doğrultusunda eğitim düzeyinin üst kademlerinde göç hareketinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

STRATEJİ: NÜFUS YAPISI VE DEMOGRAFİ

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Demografi Temel Hedefi

- Birinci 5 yıllık plan döneminde DSÖ-sağlık göstergeleri kapsamında % 30 oranında iyileştirme sağlamak (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 6 ve DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 2, 3, 4, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 18, 19)
- Kadınların Toplumsal ve Ekonomik Yaşama Katılmalarını Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.7)
- Çankaya'da Kadına Yönelik Şiddeti Önlemeye İlişkin Hizmetler Sunmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.8)
- Aileye Yönelik Yeni Hizmet Alanları Oluşturmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.10).
- Türkiye bütününde yaşanan mülteci ve göç meselesine dair, Ankara kenti ölçeğindeki strateji ve uygulamaların bir parçası olarak, özellikle Suriye ve Afganistan, Irak kökenli göçmen ve mültecileri temel alan çalışmalar yapmak

2. Önceliklerimiz

Kente göç ile gelen nüfusun kentsel hizmetlere erişimin iyileştirilmesi

- Hizmet içi personel eğitim çalışmaları yapmak

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Yazılı ve görsel malzemelerle bilgilendirme yapmak
- Saha eğitimleri yapmak

Alt Yapı Oluşturmak

- Demografi politikaları konusunda görüş oluşturabilecek uzman kişi ve kuruluşlarla programlar oluşturarak destek aramak
- Veri toplama yöntemleri oluşturmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık "Kent Bilgi Bankası"nı oluşturmak

İşbirliği

- Belediye, Çankaya Evleri, Muhtarlıklar, Çankaya Kaymakamlığı ve Çankaya İlçe Nüfus Müdürlüğü

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Tablo 18: Demografik Stratejiler

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
• Göçle gelen nüfusun kente uyum sürecinde zorlanması	• Göçle gelen nüfusun tümünün sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşımının sağlanması • Göçle gelen nüfusun sağlık ve sosyal sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmek	• Halk eğitim seminerleri • Saha eğitimleri • Yazılı ve görsel malzemeler kullanımı • Eşgüdüm ve veri tabanı ağı oluşturmak	• İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü • İlçe Sağlık Müdürlüğü • ABŞB • Çankaya Evleri • Muhtarlıklar	• Göçle gelen nüfusun düzenli kayıt altına alınmasının sağlanması Hizmete erişim engellerinin ortadan kaldırılması

BÖLÜM 2:

ÇANKAYA'DA SAĞLIK VE SOSYAL HİZMET:
SAĞLIK HİZMETLERİ VE SUNUMU

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlık kavramını “yalnızca hastalık ya da sakatlık durumunun olmayışı değil; ruhen, beden ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” şeklinde tanımlamaktadır. Ulusal ve uluslararası platformlarda gerçekleştirilen yasal düzenlemelerde sağlık, tüm bireylerin doğuştan sahip olduğu sosyal bir hak olarak vurgulanmaktadır. Kişisel sağlığın korunması, toplum sağlığının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için; eğitim, gelir düzeyi, bireylerin sağlıklarını geliştirmeye yönelik tutum ve davranışlar sergilemesi gibi kişisel durumların yanı sıra akılcı ve toplumcu sağlık politikalarının geliştirilmesi, kaliteli ve erişilebilir sağlık hizmeti üretilmesi, kaynak dağılımı ve kullanımında hakkaniyetin sağlanması önemlidir.

Sağlık alanındaki eşitsizliklerle mücadele, yalnızca en zayıf gruba yönelik bir politika veya program değildir. Şehir nüfusunun tamamının sağlığını arttırmak hedeflenmelidir. Şehirde yaşayan, çalışan veya şehirden sadece geçmekte olan insanların tamamı, sağlıklı yaşamdan direk olarak yararlanan ve sağlığı yaratan etmenler olmaları dolayısıyla bu meselelerin odağında bulunmaktadır. Sadece sağlığı risk altında bulunan insanlar değil, tüm yerel toplum dikkate alınmalıdır. Sağlığın sosyal tabakalarının arasındaki eğimi azaltmak için alınan aksiyonların evrensel, aynı zamanda en dezavantajlı kesimin ihtiyaçlarıyla da orantılı olması gerekmektedir.

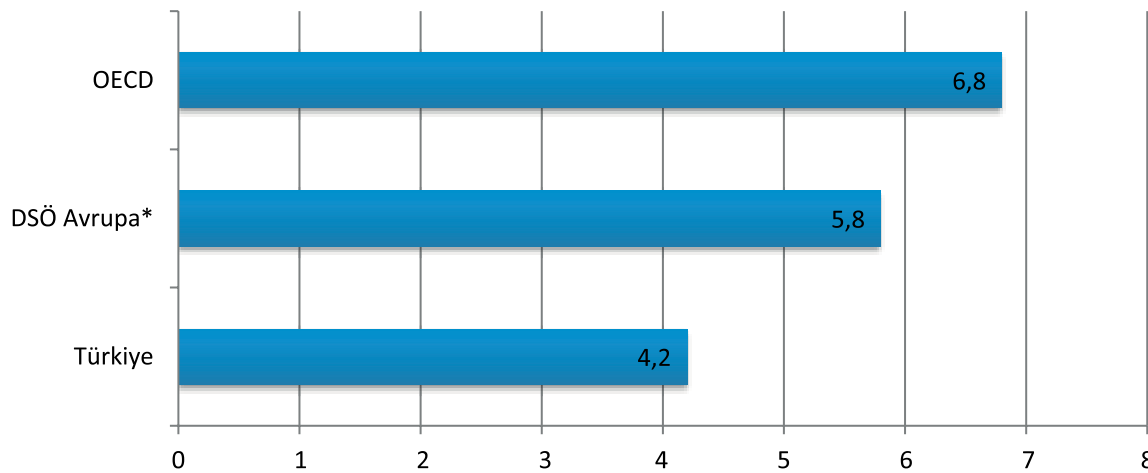
1. Genel Sağlık Harcamaları

Türkiye’de kamu sağlık harcamalarının gayrisafi yurt içi hâsıla(GSYİH) içindeki oranı %4,2’dir. Bu haliyle Türkiye, OECD ve DSÖ Avrupa ortalamasının gerisinde kalmaktadır.

Türkiye’de sağlık harcamaları, 2015 yılında %10,4 oranında artarak, 104 milyar 568 milyon TL’ye ulaşmıştır. Cari sağlık harcamasının toplam sağlık harcaması içindeki payı ise, 2014 yılında %93,8 iken, 2015 yılında %92,6’ya gerilemiştir.

Demografik yapıda ki yükselişler, hastalığın yapısı, tıp bilimi ve teknolojisinde ki gelişimler yaşam süresi ve eğitim düzeyinin yükselmesi gibi değişimler sonucunda sağlık harcamalarının daha da arttığı söylenebilir. Ancak bugüne kadar uygulanan sağlık politikalarının hizmet sunumunda eşitlik sağlayan bir yapıda olduğunu söylemek zordur. Türkiye’de genel bütçeden sağlık harcamalarına ayrılan payın yetersiz kalması, Sağlık Bakanlığı bütçesinin ise yaklaşık %60’ının personel ödemelerine ayrılması ve son yıllarda uygulanan özelleştirme yaklaşımları bu eşitsizliğin oluşmasında etkilidir.

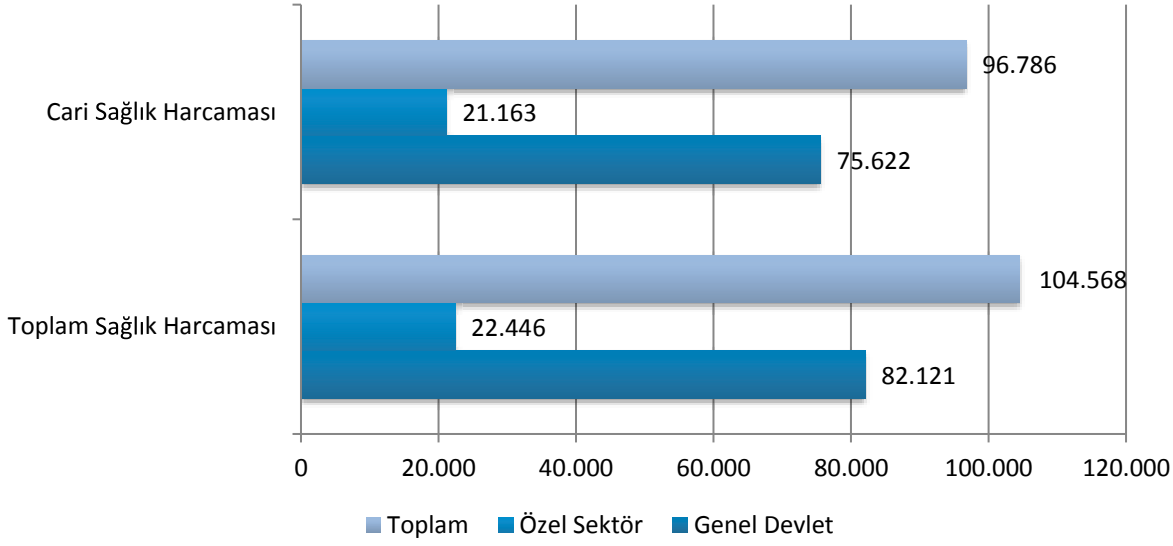
Diğer yandan Türkiye’de yürütülen sağlık politikalarının sağlığın korunmasından çok tedavi hizmetlerine yönelik olduğu da bir gerçektir. Bulaşıcı hastalıklar, aşıyla korunabilir hastalıkların sıklığı ve nüfus yoğunluğu dikkate alınırsa sağlığın korunmasına yönelik harcamaların yetersizliği bir kez daha ortaya çıkacaktır.

Şekil 14: Kamu Sağlık Harcamalarının GSYİH İçindeki Oranları, (%)

Kaynak: OECD, Health Data 2014, DSÖ HFA veri tabanı 2014; TÜİK, 2014 (DSÖ Avrupa verisi 2012 yılına aittir.)

Şekil 14’teKamu harcamalarının, GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)’ya oranının, OECD ve Avrupa ülkeleri ortalamasının altında olduğu görülmektedir.

Şekil 15: Hizmet Sunucularına Göre Sağlık Harcamaları, Türkiye

Kaynak: TÜİK, 2015

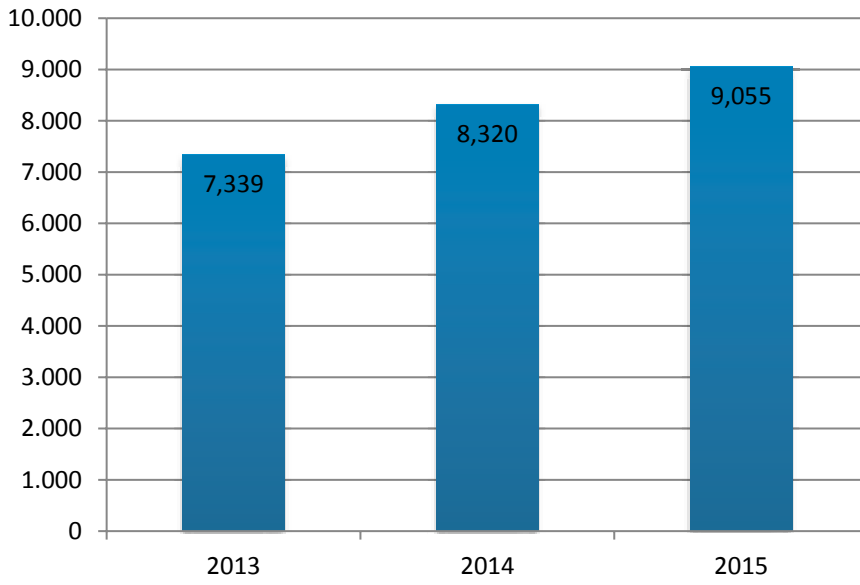
TÜİK 2015 Sağlık Harcamaları İstatistiklerine göre; genel devlet harcamalarının toplam sağlık harcamalarının içindeki payı %78,5'tir. Kişi başına düşen sağlık harcamasının ise yıllık 1.345 TL olduğu görülmektedir (Şekil 15).

Tablo 19: Sağlık Harcamalarına İlişkin Temel Göstergeler, Türkiye

HARCAMALAR/ORANLAR	2014	2015
Toplam Sağlık Harcaması (Milyon TL)	94,750	104,568
Kişi Başına Sağlık Harcaması (TL)	1,232	1,345
Toplam Sağlık Harcamasının Gayri Safi Yurtiçi Hâsılaya Oranı	5,4	5,4
Genel Devlet Sağlık Harcamasının Toplam Sağlık Harcamasına Oranı (%)	77,4	78,5
Hane Halkı Sağlık Harcamasının Toplam Sağlık Harcamasına Oranı	17,8	16,6

Kaynak: TÜİK, Sağlık Harcamaları İstatistikleri, 2015

2014-2015 yıllarında GSYİH içinde toplam sağlık harcaması oranı 5,4 iken; kişi başına sağlık harcaması 2015 yılı için 0,113 TL artarak 1,345 TL olmuştur (Tablo 19).

Şekil 16: Koruyucu ve Temel Sağlık Hizmetleri için Ayrılan Bütçe, (milyon TL)

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2015

Koruyucu sağlık hizmetleri için ayrılan bütçenin yıllar içinde artış gösterdiği görülmektedir (Şekil 16).

2. Sağlık Hizmetleri

Ankara nüfusunun %17,19'luk bölümünü oluşturan Çankaya, konumu itibariyle sağlık hizmetleri bakımından da önemli sayıda tesise ev sahipliği yapmaktadır. Ankara'da yer alan 88 hastanenin yaklaşık %32'si Çankaya'da bulunmaktadır. Bu hastanelerin %25'i kamu yoluyla işletilmektedir.

Ankara'nın fiili yatak kapasitesinin de yaklaşık %83'ü kamu resmi kurum ve kuruluşlar tarafından işletilen hastanelere aittir. Toplam yatak kapasitesinin %20'si ise Çankaya'da bulunmaktadır.

Tablo 20: Sağlık Hizmetlerine Dair Temel Veriler-Ankara

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Kurum	Özel	Toplam
Hastane Sayısı	37	10	5	36	88
Hastane Fiili Yatak Sayısı	8.365	4.802	1.801	3.141	18.109

Kaynak: TÜİK,2015

Tablo 20'de yer alan verilere Ankara'da bulunan hastanelerin %40,9'nun özel sektör kanalıyla işletildiği, kamu kurumu ve üniversiteler tarafından işletilen hastane oranının daha yüksek olduğu (%59,1) görülmektedir.

Tablo 21: Sağlık Hizmetlerine Dair Temel Veriler, Çankaya

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Kurum	Özel	Toplam
Hastane Sayısı	5	2	-	21	28
Hastane Fiili Yatak Sayısı	895	608	-	1.943	3.446
Bir Yatağa Düşen Hasta Sayısı	-	-	-	29	29
Sağlık Merkezi Sayısı (Poliklinik ve Tıp Merkezleri)	2	-	-	89	91

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2017

Çankaya’da yer alan 28 hastanenin yaklaşık %25’ini Sağlık Bakanlığı ve üniversitelere bağlı hastaneler oluşturmaktadır. Ankara genelinde kamu hastaneleri oranı daha yüksek iken, Çankaya’da tersi bir durum görülmektedir. İlçedeki hastanelerin %75’i özel sektör kanalıyla işletilmektedir. Çankaya’daki fiili yatak sayısı 3.446’dır. Fiili yatak sayısının %44’ü kamu resmi kurum ve kuruluşlar tarafından işletilen hastanelere aittir. İlçedeki Poliklinik ve Tıp Merkezi sayısı 89’dur ve bunlardan yalnızca ikisi Sağlık Bakanlığı’na aittir (Tablo 21).

Tablo 22: Sağlık Personeli Sayısı, Ankara

Sağlık Personeli	2014	2015
Uzman Hekim Sayısı	9.703	10.117
Pratisyen Hekim Sayısı	2.247	2.328
Asistan Hekim Sayısı	4.164	4.150
Diş Hekimi Sayısı	2.776	2.971
Hemşire Sayısı	13.298	13.746
Ebe Sayısı	3.132	3.258
Sağlık Memuru Sayısı	13.533	12.818
Toplam Sağlık Personeli	51.326	51.688

Kaynak: TÜİK, 2015

Ankara’da sağlık personeli sayısında 2014 ve 2015 yılları arasında %0,7 oranında artış olmuştur (Tablo 22).

Tablo 23: Sağlık Personeli Sayısı, Çankaya

	Sağlık Bakanlığı	Üniversite	Özel	Toplam
Uzman Hekim Sayısı	623	619	1.086	2.328
Pratisyen Hekim Sayısı	67	5	112	184
Diş Hekimi Sayısı	181	214	26	421
Hemşire Sayısı	707	492	1.319	2.518
Ebe Sayısı	137	52	158	347
Sağlık Memuru Sayısı	461	283	77	821
Diğer Sağlık Personeli Sayısı	463	260	970	1.693
TOPLAM	2.639	1.925	3.748	8.312

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2017

Çankaya’da görevli toplam 8.312 sağlık personelinin %45’i özel kuruluşlarda, %23’ü üniversite hastanelerinde, %32’si ise Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışmaktadır (Tablo 23).

Türkiye’de uzman hekim başına düşen nüfusun en az olduğu il Ankara’dır. TÜİK 2015 verilerine göre uzman hekim başına düşen kişi sayısı Ankara’da 521’dir. Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü 2017 verilerine göre Çankaya’da uzman hekim başına düşen kişi sayısı ise 395’dir.

Tablo 24: Aile Sağli Merkezi ve Aile Hekimligi Birimlerinin İlçelere Göre Dağılımı ve Aile Hekimliğine Kayıtlı Kişi Sayısı

İlçeler	2015			2016		
	ASM Sayısı	AHB Sayısı	Kayıtlı Kişi Sayısı	ASM Sayısı	AHB Sayısı	Kayıtlı Kişi Sayısı
Akyurt	3	8	29.865	3	9	29.463
Altındağ	26	104	363.660	29	114	376.348
Ayaş	2	4	13.726	2	4	11.273
Bala	3	6	25.404	3	6	12.450
Beyyazarı	4	13	48.093	4	16	48.135
Çamlıdere	1	3	6.886	1	3	6.502
Çankaya	57	233	857.662	69	258	881.308
Çubuk	9	24	87.146	9	26	86.713
Elmadag	6	12	43.926	6	13	44.418
Etimesgut	31	125	492.407	38	146	509.207
Evren	1	1	2.827	1	1	1.985
Gölbaşı	14	32	114.696	15	37	120.264
Güdül	1	4	8.691	1	4	7.951
Haymana	4	8	36.578	4	8	24.141
Kahramankazan	3	13	47.957	4	16	46.486
Kalecik	1	6	13.448	1	6	13.729
Keçiören	63	242	873.826	70	268	923.435
Kızılcahamam	2	7	26.896	2	7	24.140
Mamak	38	155	587.834	45	175	597.198
Nallıhan	2	9	29.862	2	9	30.697
Polatlı	6	30	120.558	8	35	118.784
Pursaklar	9	35	130.377	11	41	138.480
Sincan	27	141	498.669	35	168	547.180
Şereflikoçhisar	3	9	33.351	3	10	33.741
Yenimahalle	34	160	603.808	43	186	631.700
Toplam	350	1384	5.098.153	409	1.566	5.265.728

Kaynak: Çankaya Toplam Sağli Merkezi, KDS, ÇKYS, Şube Kayıtları, 2015-2016

Bir ya da birden fazla aile hekimi ile aile sağli elemanlarının verdiği aşılama, ana çocuk sağli ve aile planlaması gibi öncelikli hizmet alanlarında bölgede yaşayan vatandaşlara yönelik hizmetlerin tamamını birinci basamak olarak adlandırılan aile sağli merkezleri karşılamaktadır.

Tablo 24'te Aile Sağli Merkezi ve Aile Hekimligi Birimlerinin ilçelere göre dağılımı ve Aile Hekimliğine kayıtlı kişi sayısı verilmiştir. Ankara'da bulunan Aile Sağli Merkezlerinin yaklaşık %17'si, Aile Hekimligi Birimlerin ise %16,4'ü Çankaya'da yer almaktadır. 25 ilçe arasında en fazla Aile Hekimligi Birimi en fazla olan ilçe Çankaya iken, Aile Sağli Merkezi bulundurma sayısı yönünden ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 25: Eczane ve Eczacı Sayısı

	Eczane Sayısı
Ankara	1959
Çankaya	598

Kaynak: Türk Eczacılar Birliğı, 2017

Ankara'daki eczane sayısının %30,5'ini Çankaya'da bulunan eczaneler oluşturmaktadır. Bu haliyle Çankaya Ankara'da en fazla eczaneye ev sahipliğı yapan ilçedir (Tablo 25).

Tablo 26: Ambulans Sayısı, Çankaya

	Sağlık Bakanlığı	Kurum	Özel	Toplam
Ambulans Sayısı	30	32	17	79

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2017

Çankaya ilçe sınırları içinde bulunan sağlık kuruluşları, kamu kurumları ve özel işletmelere bağlı olarak hizmet veren ambulans sayısı toplam olarak 79'dur. Tablo 26'daki veriler doğrultusunda ambulans hizmetinin ağırlıklı olarak (%78) kamu hizmeti şeklinde verildiğini söylemek mümkündür.

Tablo 27: Ankara'daki Birinci, İkinci ve Üçüncü Basamak Sağlık Kurumlarına Başvuru Durumu

	Merkez		İlçeler		Toplam		Kişi Başı Ortalama Başvuru
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı
Birinci Basamak	12.823.665	42,5	1.367.569	39,5	14.191.234	42,2	2,7
İkinci ve Üçüncü Basamak	17.309.688	57,5	2.092.078	60,5	19.401.766	57,8	3,8

Kaynak: Aile Hekimliği İzleme ve Değerlendirme Şube Kayıtları, 2016

Birinci basamak sağlık hizmetleri ayakta verilen sağlık hizmetlerini, ikinci basamak sağlık hizmetleri hem ayakta hem de yataklı tedavi sunulan sağlık kuruluşlarını kapsar. Üçüncü basamak sağlık hizmetleri ise ayakta ve yatarak tedavi hizmeti sunmanın yanında yüksek tıbbi teknolojiye sahip, araştırma, geliştirme ve eğitim yapabilen sağlık kuruluşlarını ifade eder.

Birinci ve ikinci basamak sağlık hizmetleri ilçeler açısından ele alındığında, sağlık sorunu yaşayan bireylerin yarısından fazlasının (%60,5) ikinci ve üçüncü basamak hizmetleri kapsamında başvuruda bulunduğu görülmektedir. Kişi başına bir sağlık kuruluşuna başvurma sayısı değerlendirildiğinde, 2016 yılı verilerine göre ikinci ve üçüncü basamak sağlık hizmetine başvuru oranının, birinci basamak sağlık hizmetine başvurma oranından daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 27).

3. Doğum ve Doğurganlık Hızı

Bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15-49 yaş) doğurabileceği çocuk sayısı olarak hesaplanan doğurganlık hızı, Türkiye'de 2015 yılı verilerine göre 2,10'a kadar düşmüştür. 2010-2015 dönemine göre dünyada kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı ise 2,5 olarak hesaplanmıştır. Buradan hareketle Türkiye'de nüfus artış hızının düşmekte olduğu söylenebilir.

Tablo 28: Yıllara Göre Doğurganlık Hızı, Ankara

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ankara	1,66	1,65	1,69	1,71	1,77	1,76

Kaynak: TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2015

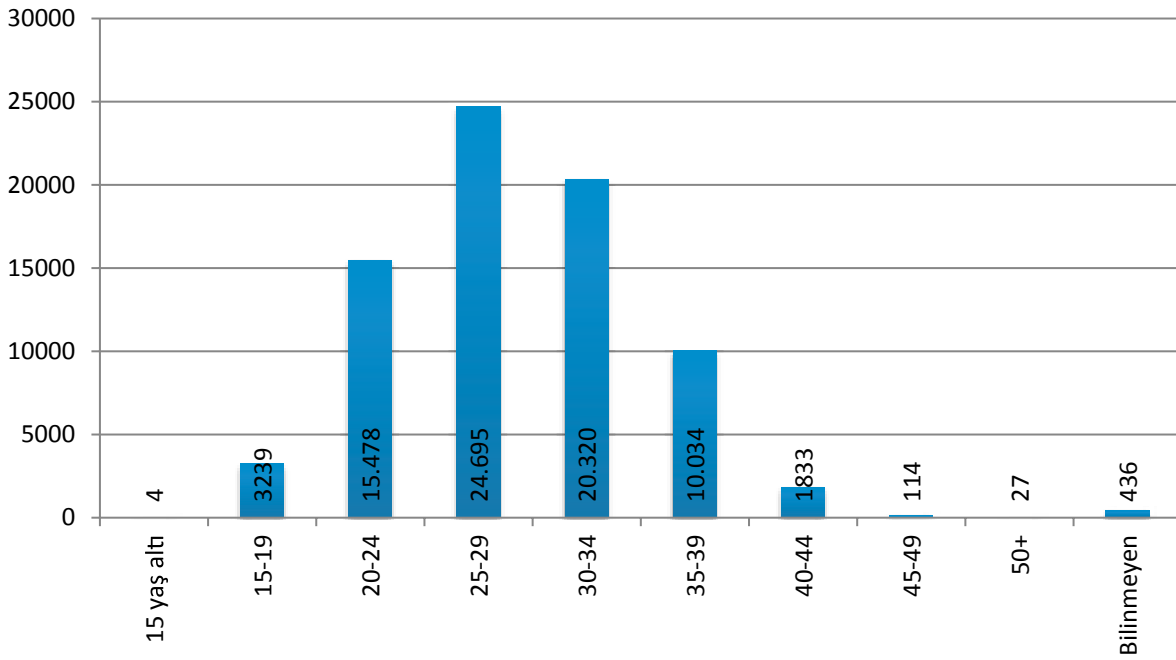
Ankara'da doğurganlık hızı TÜİK 2015 verilerine göre 1,76'dır. Bu haliyle Ankara'da doğurganlık hızı Türkiye ortalamasının altındadır (Tablo 28).

Tablo 29: Cinsiyete Göre Doğum Sayısı, Doğum Oranı ve Cinsiyet Oranı

	Doğum Sayısı			Doğum Oranı		Cinsiyet Oranı
	Toplam	Erkek	Kız	Erkek	Kız	%
Ankara	76.180	39.178	37.002	0,73	0,69	94
Çankaya	8910	4.668	4.242	0,5	0,46	91

Kaynak: TÜİK, 2016

TÜİK 2016 yılı verilerine göre Ankara’da gerçekleşen 76.180 doğumun cinsiyet oranı %94, Çankaya’da gerçekleşen 8.910 doğumun cinsiyet oranı ise %91’dir.

Şekil 17: Annenin Yaş Grubuna Göre Doğumlar, Ankara

Kaynak: TÜİK, 2016

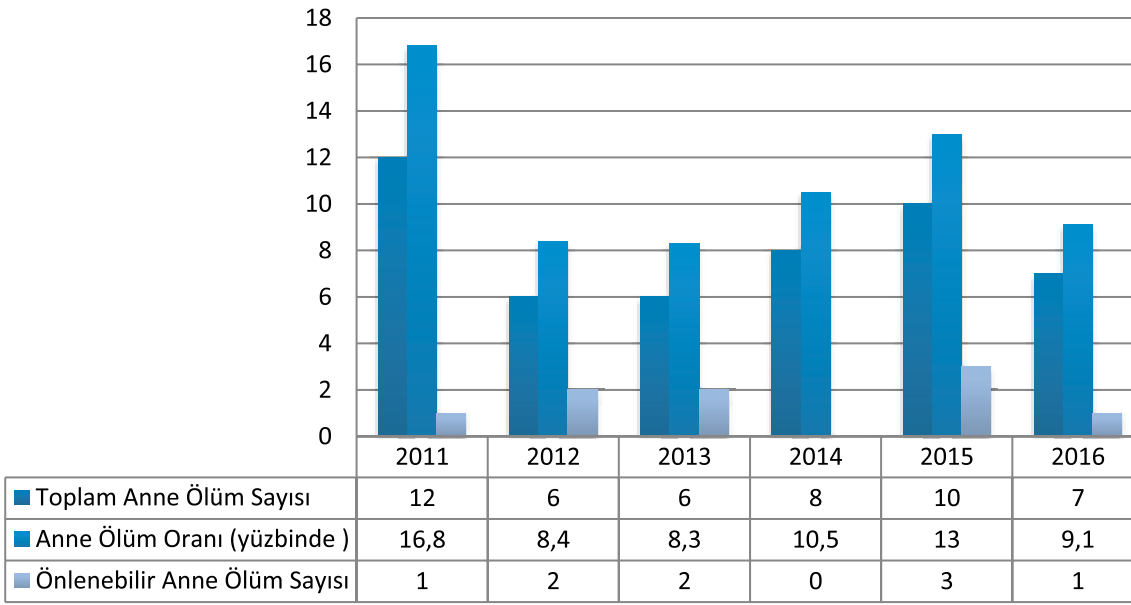
Annenin yaş grubuna göre doğumların dağılımı incelendiğinde, Ankara’da 2016 yılında gerçekleşen doğumların %92,5’inin 20-39 yaş aralığında kümelendiği görülmektedir (Tablo 17).

4. Ölüm İstatistikleri

Dünya Sağlık Örgütü’nün yaptığı en son tanımlamaya göre “Gebelik süresi ve yerleştiği yerden bağımsız şekilde, gebelik tarafından olumsuz yönde etkilenen bir neden ya da bu durumun tedavisine bağlı olarak gebelik sırasında ya da gebeliğin sonlanmasından sonraki ilk 42 günde görülen kadın ölümleri” anne ölümü olarak tanımlanır.

Dünyada her yıl 289.000 anne ölümünün gerçekleştiği tahmin edilmektedir (DSÖ, 2014). Bu ölümlerin sadece % 1’i gelişmiş ülkelerde, %95’i Afrika ve Asya ülkelerinde meydana gelmektedir. Anne ölüm seviyesi bir toplumun yalnızca sağlık düzeyini değil, bir toplumdaki ana-çocuk sağlığı hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin yanında kadının statüsünün ve toplumun gelişmişlik düzeyinin de önemli bir göstergesidir.

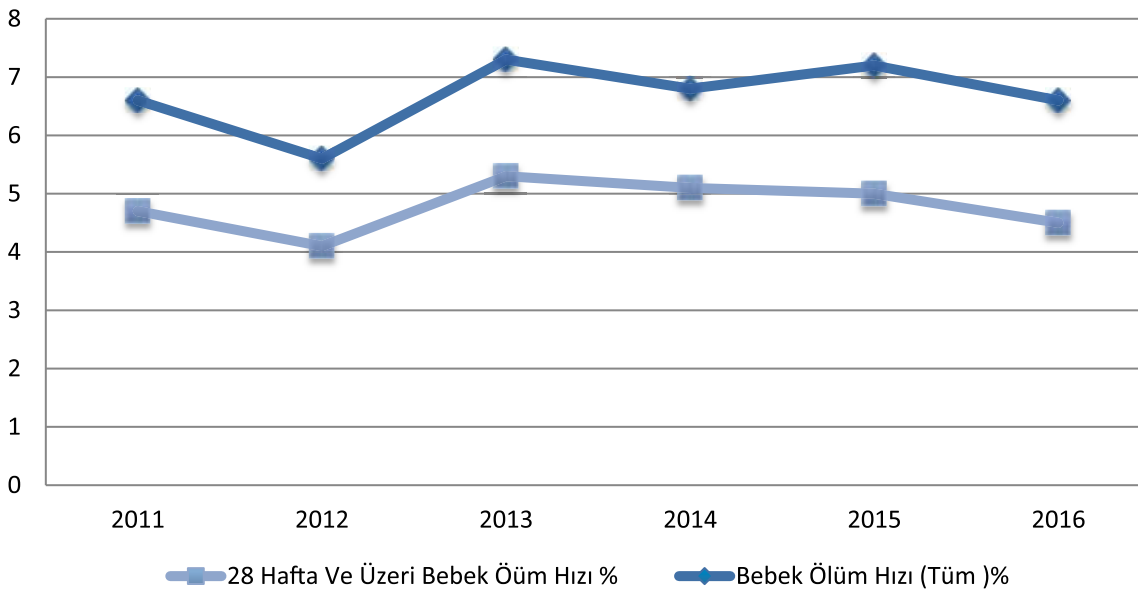
Benzer biçimde bebek ölümleri de, sağlık hizmetlerinin dağıtımındaki ve koruyucu sağlık hizmetlerine ulaşmadaki eşitsizliğin anlamlı bir göstergesi olmaktadır. Sağlık hizmetlerinin sağlanması ve kalitesi bakımından anne ve bebek ölüm seviyelerinin çok boyutlu değerlendirilmesi gerekir.

Şekil 18: Anne Ölümünün Yıllara Göre Dağılımı, Ankara

Kaynak: Anne Ölüm Veri Sistemi-Ölüm Bilgi Sistemi, 2016

Ankara’da 2011 yılında gerçekleşen anne ölüm sayısı 12 iken, bu sayısı 2016 yılında 7’ye düşmüştür. Anne ölüm oranı ise 2016 yılında yüz binde 9,1’dir (Şekil 18).

Şekil 19: Bebek Ölümünün Yıllara Göre Dağılımı, Ankara

Kaynak: Ölüm Bildirim Sistemi (ÖBS) –Perinatal ve Bebek Ölüm Veri Bilgi Formu, 2016

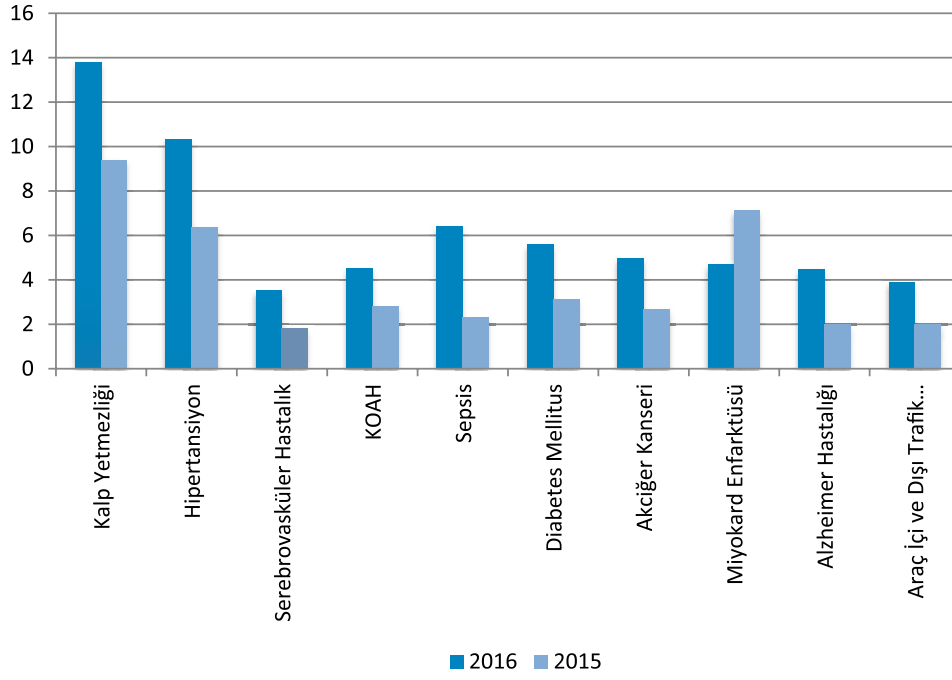
2011-2016 yılları arasında 28 hafta ve üzeri ile tüm bebek ölüm hızları Şekil 6’da verilmiştir. Ankara’da bebek ölüm hızı 2013 yılında artış göstererek %7,3 olmuştur. 2016 yılında ise %6,6 seviyesine inmiştir (Şekil 19).

Tablo 30: Anne ve Bebek Ölüm Hızı (%), Çankaya

Ölüm Hızı	2015	2016
Anne	14	12
Bebek	7,2	8,7

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

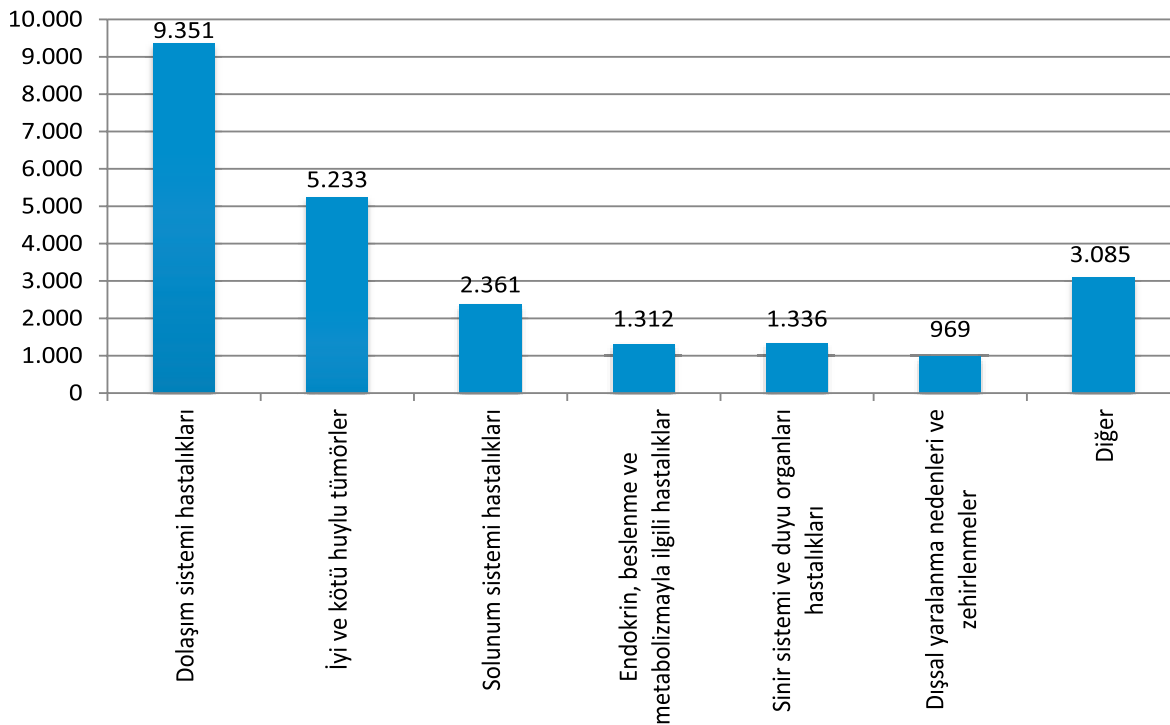
Çankaya’da 2015 yılında anne ölüm hızı %14 iken, 2016 yılında %12’ye gerilemiştir. Bebek ölüm hızı ise 2015-2016 arasında %1,5 oranında artış göstermiştir (Tablo 30).

Şekil 20: Ölüm Vakalarının İlk 10 Nedene Göre Dağılımı, Türkiye

Kaynak: ÖBS, 2016

Türkiye’de ölüm vakaları 2015-2016 yılları için incelendiğinde; en yüksek ölüm nedeni her iki yıl için de “kalp yetmezliği”, en düşük ölüm nedeninin ise “serebrovasküler hastalıklar” olduğu görülmüştür. Tüm ölüm nedenlerinden “Miyokardenfarktüsü” 2016’da düşüş gösteren tek ölüm nedenidir (Şekil 20).

Şekil 21: Seçilmiş Ölüm Nedenlerinin Dağılımı, Ankara

Kaynak: TÜİK, 2016

Seçilmiş ölüm nedenleri dağılımı incelendiğinde “dolaşım sistemi hastalıkları” Ankara’da ilk sırada yer alırken, “dışsal yaralanmalar ve zehirlenmelerin” en az görülen ölüm nedenleri arasında olduğu görülmektedir (Şekil 21).

Tablo 31: Kurum Bazında Ölüm Bildirimlerinin Dağılımı, Ankara

Kurumlar	2015		2016	
	Ölüm Bildirim Sayısı	%	Ölüm Bildirim Sayısı	%
Belediyeler	5.813	19,03	5.537	17,39
Kamu Hastaneleri	1.751	5,73	2.708	8,51
Özel Hastaneler	5.660	18,52	6.402	20,11
Üniversite Hastaneleri	4.140	13,55	3.999	12,56
Eğitim ve Araştırma Hastaneleri	8.516	27,87	9.597	30,15
Yaşlı Bakımevi	24	0,08	89	0,28
Toplum Sağlığı Merkezleri	544	1,78	514	1,61
Aile Sağlığı Merkezi	904	2,96	578	1,82
Adli Tıp Kurumu	2.477	8,11	2.326	7,31
Diğer(muhtarlar, sınır kapısı vs.)	725	2,37	85	0,27
Toplam	30.554	100	31.835	100

Kaynak: ÖBS, 2016

2015 ve 2016 yılı için Ankara’da en yüksek ölüm bildiriminin %27,87 oran ile “Eğitim ve Araştırma Hastaneleri” tarafından yapıldığı, ardından “Özel Hastaneler” ve “Belediyeler tarafından yapılan bildirimlerin geldiği görülmektedir (Tablo 31).

Tablo 32: Ölüm Oranları, Ankara

Yıl	Ölüm	Ölüm %
2015	23.611	0,45
2014	22.416	0,44
2013	21.842	0,43
2012	21.709	0,44
2011	21.153	0,43
2010	20.649	0,43
2009	21.315	0,46

Kaynak: TÜİK, 2015

Tablo 32’de, 2009-2015 yılları arasında, Ankara’daki ölümlerin genel olarak artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 33: Ölüm Sayıları, Çankaya

	2015	2016
Ölüm Sayıları	4.836	5.408

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

2016 yılı Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü verilerine göre; ilçedeki ölüm sayısının 2016 yılında %11,8 oranında arttığı görülmektedir (Tablo 33).

5. Sık Görülen Sağlık Sorunları

Tablo 34: 0-6 Yaş Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Başlıca Hastalık/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı, Türkiye

Sağlık Sorunu	Erkek	Kız	Toplam (%)
Üst Solunum Yolu Enfeksiyonu (Tonsilit, Orta Kulak İltihabı, Farenjit vb.)	42,8	40,9	41,9
İshal	33,7	32,7	33,2
Bulaşıcı Hastalıklar (Suçiçeği, Kabakulak vb.)	6,2	9,4	7,8
Kansızlık (Demir Eksikliği Anemi)	11,4	10,3	10,8
Ağız ve Diş Sağlığı Sorunları	9,6	9,1	9,3
Alt Solunum Yolu Enfeksiyonu (Zatürree)	10,1	10,1	10,1
İdrar Yolu Enfeksiyonu	3,2	6,1	4,6
Cilt Hastalıkları	5,9	4,7	5,3
D Vitamini Eksikliğine Bağlı Kemik Bozuklukları	2,5	2	2,3

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2014

Tablo 34'te 2014 yılı verilerine göre Türkiye'de 0-6 yaş grubunda yer alan çocukların son 6 ay içinde geçirdiği hastalık ve sağlık sorunlarının cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bakıldığında, tüm çocuklar için en yüksek rastlanan hastalık/sağlık sorunu %41,9 oran ile "Üst Solunum Yolları Enfeksiyonu" iken, kız çocuklar için "ishal", erkek çocuklar için ise "Üst Solunum Yolları Enfeksiyonu" en sık rastlanan hastalık/sağlık sorunu olarak görülmektedir. "D Vitamini Eksikliği" tüm cinsiyetlerde hastalık/sağlık sorunları arasında en alt sırada yer almaktadır.

Tablo 35: 7-14 Yaş Çocukların Son 6 Ay İçinde Geçirdiği Başlıca Hastalık/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı, Türkiye

Hastalık/Sağlık Sorunu	Erkek	Kız	Toplam %
Ağız ve Diş Sağlığı Sorunları	24,6	24,6	24,6
Göz İle İlgili Sorunlar	13,4	14,3	13,8
Enfeksiyon Hastalıkları	9,3	9,6	9,4
Cilt Hastalıkları	4,7	5,1	4,9
Beslenme İle İlgili Hastalıklar	3,4	3,6	3,5
İşitme İle İlgili Sorunlar	3,5	2,3	2,9
Ruh Sağlığı Sorunları	2,2	1,9	2,1
Kas İskelet Sistemi Hastalıkları	2,0	2,4	2,2

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması, 2014

Tablo 35'te, Türkiye'de 7-14 yaş aralığındaki kız ve erkek çocukların son 6 ay içinde geçirdiği başlıca hastalık ve sağlık sorunları yer almaktadır. Her iki cinsiyette en sık rastlanan hastalık/sağlık sorunu arasında %24,6 ile "Ağız ve Diş Sağlığı", en az görülen hastalık/sağlık sorunu ise %2,1 ile "Ruh Sağlığı Sorunları" olmuştur. Kız çocuklarda en az görülen hastalık veya sağlık sorunu "Ruh Sağlığı Sorunları" iken erkeklerde ise "Kas İskelet Sistemi Hastalıkları"dır.

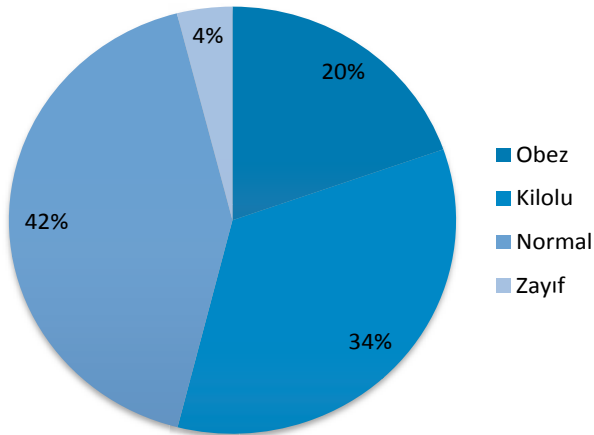
Tablo 36: 15 Yaş ve üzeri bireylerin Son On İki Ay İçerisinde Geçirdiği Başlıca Hastalıklar/Sağlık Sorunlarının Cinsiyete Göre Dağılımı (%), Türkiye

Hastalık/Sağlık Sorunu	Erkek	Kadın	Toplam %
Bel Bölgesi Problemleri (Bel Ağrısı, Bel Fıtığı, Diğerler)	26,5	39,3	33,0
Boyun Bölgesi Problemleri (Boyun Ağrısı, Boyun Fıtığı, Diğerleri)	14,0	28,5	21,3
Alerji (Alerjik Rinit, Dermatit, Yiyecek vb. Alerjisi) (Alerjik Astım Hariç)	8,9	15,3	12,1
Şeker Hastalığı (Diyabet)	6,8	11,1	9,0
Hipertansiyon	11,2	20,9	16,1
Astım (Alerjik Astım Dâhil)	5,2	10,5	7,9
Koroner Kalp Hastalığı (Anjina, Göğüs Ağrısı, Spazm)	7,4	9,5	8,5
Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (Kronik Bronşit, Amfizem)	6,3	9,1	7,7
İdrar Kaçırma, İdrarı Tutamama	4,8	10,2	7,5
Depresyon	7,4	14,5	11,0
Miyokardiyal Enfarktüs (Kalp Krizi)	2,1	1,9	2,0
İnme-Felç (Beyin Kanaması, Serebral Tromboz)	0,9	0,8	0,8
Karaciğer Sirozu, Karaciğer Yetmezliği	1,4	1,8	1,6
Arthrosis	5,4	0,6	8,0
Böbrek Problemleri	6,2	8,7	7,5
Alzheimer	6,2	9,8	8,2

Kaynak: TÜİK, Türkiye Sağlık Araştırması 2014

Not: Alzheimer, 65+ yaş grubu bireyler için değerlendirilmiştir

Türkiye’de 2014 için 15 yaş ve üzeri bireylerin son on iki ay içerisinde geçirdiği başlıca hastalık/sağlık sorunlarının cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, her iki cinsiyette de en sık görülen hastalık/sağlık sorunu “Bel Bölgesi Problemleri” iken; erkeklerde “İnme-felç”, kadınlarda ise “Arthrosis” en az görülen sağlık sorunudur (Tablo 36).

Şekil 22: 19 Yaş ve Üzeri Bireylerde Vücut Kitle İndeksinin Dağılımı, Türkiye

Kaynak: TÜİK, 2016

TÜİK 2016 verilerine göre 19 yaş ve üzeri nüfusun %20'si "obez"dir. Obez nüfus oranının yüksekliği, bu alanda sunulacak koruyucu sağlık hizmetlerinin önemini de bir kez daha ortaya koymaktadır (Şekil 22).

Tablo 37: Sağlıklı Beslenme ve Obezite Danışmanlığı Hizmeti Veren TSM Sayılarının Dağılımı, Ankara

Toplum Sağlığı Merkezleri	2014	2015	2016
İldeki TSM Sayısı	25	25	25
Obezite Danışmanlığı Olan TSM Sayısı	25	25	25
Danışmanlık Hizmeti Verilen Kişi Sayısı	1.788	2.345	2.061

Kaynak: Çankaya Toplum Sağlığı Merkezi, 2016

Ankara'da sağlıklı beslenme ve obezite danışmanlığı verilen kişi sayısının düşüklüğü bu hizmetin il bazında yaygın ve etkili yürütülemediği şeklinde yorumlanabilir (Tablo 37).

Tablo 38: Obezite Danışmanlığı Verilen Kişi Sayısı, Çankaya

	2015	2016
Obezite Danışmanlığı Verilen Kişi Sayısı	703	408

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

2016 yılında obezite danışmanlığı alan bireylerin sayısında 2015 yılına rakamlarına göre %58 oranında düşüş yaşandığı görülmektedir (Tablo 38). Çankaya'da obezite danışmanlığı verilen kişi sayısının, Ankara toplamı içindeki oranı 2015 yılında %30 iken, 2016 yılında %20 seviyelerine düştüğü görülmektedir.

6. Diş Sağlığı

Tüm sağlık konularında olduğu gibi diş hastalıklarında da tedaviden çok koruyucu önlemlere ağırlık verilmesi gerekliliği genel kabul görmektedir. Toplumun anne adayından başlayarak, gebelik döneminde annenin ve bebeğin ergenlik dönemi dâhil düzenli diş hekimi kontrolleri, eğitim ve koruyucu sağlık hizmetleri yoluyla ağız ve diş sağlığı bilgilerinin artırılması, doğru tutum ve davranış alışkanlıklarının oluşturulması sağlanarak hastalıkların yaygınlığı ve şiddeti azaltılabilir. Böylece tedavi edici diş hekimliğine başlama yaşı yükseltilerek bireylerin yaşam kalitesi artırılabilir.

Tablo 39: Diş Sağlığı Göstergeleri, Ankara

Diş Hekimine Başvuru Sayısı	3.773.639
Kişi Başı Diş Hekimine Başvuru Oranı	0,72

Kaynak: TÜİK, 2015

Tablo 40: Diş Sağlığı Göstergeleri, Çankaya

	2015	2016
Muayene	5.843	5.128
Çekim	685	595
Dolgu	586	631
Detartraj	2.357	2.251
Toplam	9.471	8.605

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2015-2016

Tablo 41: Dış Sağlığında Koruyucu ve Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri, Çankaya

	Taranan Çocuk Sayısı	Flor Uygulanan Çocuk Sayısı	Eğitim Verilen Çocuk Sayısı
2014-2015	6.472	4.114	6.472
2015-2016	11.835	6.510	11.835

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2015-2016

Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü'nün 2016 yılı verilerine göre koruyucu önleyici ve birinci basamak sağlık hizmeti olarak değerlendirilebilecek; tarama, florlama ve eğitim konularında 2015-2016 yılında ulaşılan çocuk sayısında belirgin bir artış olduğu görülmektedir (Tablo 41).

7. Enfeksiyon Hastalıkları ve Bağışıklama

Tablo 42: Tespit Edilen Enfeksiyon Hastalıkları Sayısı, Çankaya

Bildirilmesi Zorunlu Hastalıklar	3.810
Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar	16

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

Çankaya'da tespit edilebilen bildirimi zorunlu olan ve cinsel yolla bulaşan hastalık (CYBH) taşıyıcı sayısının, ilçe nüfusuna oranla düşük olmasının bu hastalıkların semptomlarının tespitinin zorluğu, CYBH taşıyıcılarının önleme hizmetlerini nereden alacağını bilememe ya da bu hizmetlere erişim güçlüğü, gizlilik endişesi ve çevreden gizleme kaygısı gibi sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir (Tablo 42).

Tablo 43: Çankaya Belediyesi Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi Verileri

	2016-2017
HIV+ Test Yaptıran (+Danışmanlık) Kişi Sayısı	919
Pozitif Sonuçlanan Test Sayısı	16
Telefonla Danışan Kişi Sayısı	246

Kaynak: Çankaya Belediyesi Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi, 2017

Çankaya Belediyesi Halk Sağlığı Merkezi, Gönüllü Test ve Danışmanlık Birimi rakamlarına göre 1 Aralık 2016-31 Ocak 2018 dönemi arasında toplam 1165 kişi HIV konusunda danışmanlık hizmeti almış, 919 kişi ise danışmanlık almanın yanında test de yaptırmıştır. Toplam 16 kişide ise HIV+ tespit edilmiştir (Tablo 43).

Tablo 44: Aşılama Verilerinin Dağılımı, Ankara

	2015		2016	
	Yapılması Gereken Aşı	Yapılan Aşı	Yapılması Gereken Aşı	Yapılan Aşı
DaBT-İPA Hib3	71.191	76.655	71.191	77.677
Hepatit B3	71.191	76.874	71.191	78.831
BCG	71.191	77.688	71.191	75.919
KKK	71.191	80.009	71.191	74.356
Hepatit A1	71.191	71.093	71.191	79.565
KPA3	71.191	76.759	71.191	77.420
Suçiçeği	71.191	76.772	71.191	75.166

Kaynak: Temel Sağlık İstatistikleri Modülü (TSİM), 2016

Ankara’da aşılama verilerinin dağılımına bakıldığında yapılan aşılardan çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ülke dışı göçle Ankara’ya gelen göçmen sayısının fazlalığı; yapılan aşı sayısının fazlalığının nedenlerinden biri olabilir (Tablo 44).

Tablo 45: Aşı Sonuçları, Çankaya

	BCG Aşıları Oranı %	DaBT-PaHb Oranı %	1 Yaş KKK Oranı %
2015	98,4	99,8	99,8
2016	99,6	99,9	99,7

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

2015 ve 2016 yılları arasında Çankaya’da aşı sonuçları ele alındığında; her iki yıl için de bebeklik ve çocukluk dönemi aşılamalarının tamamına yakın oranda gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Tablo 45).

Tablo 46: Zorunlu Aşı Listesi ve Aşılama Yüzdesi, Çankaya

	Okul Aşıları	Aşılanma %
1. Sınıf	10.323	84
8. Sınıf	9.879	82

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

Çankaya’da okullarda gerçekleşen 1. ve 8. Sınıf öğrencilerini kapsayan okul aşılarının yüksek oranlarla gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Tablo 46).

8. Evde Sağlık Hizmetleri

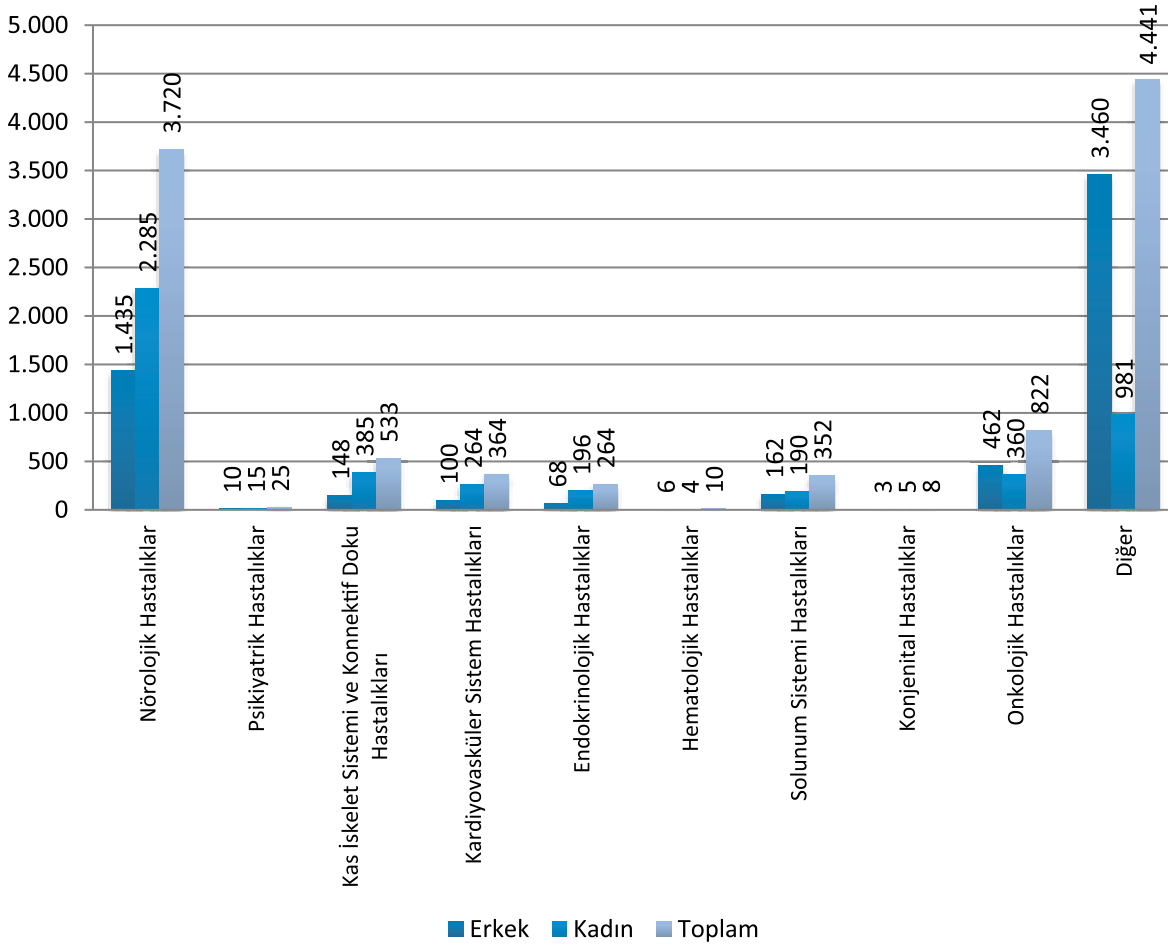
Evde sağlık hizmetleri teşhis ve tedavi sonrası bakım sürecinin evde yapılması gerektiği durumlarda, kronik bir hastalığın takibinde, herhangi bir sağlık sorunu olmaksızın koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesi boyutunda ihtiyaç sahiplerine kendi yaşam ortamlarında verilen hizmetin tamamını kapsar.

Tablo 47: Evde Sağlık Hizmetleri Koordinasyon Merkezi Hasta Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı, Ankara

	2012	2013	2014	2015	2016
Evde Sağlık Hizmeti Sonlandırılan	1.151	302	133	112	186
Aile Hekimleri ve Hastanelerden Hizmet Alan	2.996	2.473	1.441	916	716
Ağız ve Diş Sağlığı Merkezlerinin Hizmet Verdiği Vaka	281	696	539	374	263
Hastanelerin Hizmet Verdiği Vaka	6.420	6.342	5.567	4.652	6.378
Aile Hekimlerinin Hizmet Verdiği Vaka	1.814	2.274	2.416	2.951	2.996

Kaynak: TSİM, HSBS ve Koordinasyon Merkezi, 2016

2012- 2016 yılları arasında evde sağlık hizmetlerine yönlendirmenin yüksek oranda hastane ortamından yapıldığı düşünülmektedir. Bu hizmete en az yönlendirme Ağız ve Diş Sağlığı Merkezleri aracılığı ile yapılmaktadır (Tablo 47).

Şekil 23: Evde Sağlık Hizmeti Alan Hastaların Nedenlerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Ankara

Kaynak: TSİM, HSBS ve Koordinasyon Merkezi, 2016

Ankara’da evde sağlık hizmetlerinin en çok nörolojik hastalıklar nedeniyle alındığı görülmektedir (Şekil 23). Cinsiyetler yönünden evde sağlık hizmeti ele alınırsa nörolojik hastalıklar, kas iskelet sistemi hastalıkları, endokrinolojik hastalıklar, solunum sistemi hastalıkları ve diğer hastalıklarda kadınlar erkeklerden daha çok evde sağlık hizmetinden yararlanmaktadır.

9. Ruh Sağlığı Göstergeleri

Yüz bin nüfus başına düşen intihar sayısını ifade etmek için kullanılan kaba intihar hızı Ankara’da, %0003,86 olan Türkiye ortalamasının altındadır. 2016 yılında intihar edenlerin %83’ünü erkekler, %17’sini ise kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 48: Yıllara Göre Kaba İntihar Hızı ve İntihar Sayısı, Ankara

Yıl	Kaba İntihar Hızı (%000)	Erkek	Kadın	Bilinmeyen	Toplam
2012	4,46	168	52	5	225
2013	3,92	153	43	5	202
2014	4,3	167	52	2	221
2015	4,36	176	51	-	227
2016	3,26	143	30	-	173

Kaynak: TÜİK, 2016

2016 yılında intihar edenlerin %83'ünü erkekler, %17'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Yıllara göre değişkenliğe bakıldığında; 2012 yılından 2016 sonuna kadar kadın nüfusun intihar sayısı belirgin şekilde azaldığı, kaba intihar hızının da düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir (Tablo 48).

Tablo 49: Nedenlerine Göre İntiharlar, Ankara

Nedenler		2012	2013	2014	2015	2016
Hastalık	Erkek	30	32	37	54	36
	Kadın	15	11	21	28	10
Aile Geçimsizliği	Erkek	11	10	19	19	6
	Kadın	3	4	3	4	2
Geçim Zorluğu	Erkek	11	2	6	-	1
	Kadın	3	1	-	3	1
Ticari Başarısızlık	Erkek	11	2	6	-	1
	Kadın	1	-	-	-	-
Hissi İlişki ve İsteddiği ile Evlenememe	Erkek	3	5	5	4	8
	Kadın	2	1	2	-	2
Öğrenim Başarısızlığı	Erkek	2	1	-	-	-
	Kadın	-	-	-	-	1
Diğer	Erkek	7	8	6	2	4
	Kadın	6	1	2	-	-
Bilinmeyen	Erkek	93	85	82	61	62
	Kadın	22	25	24	16	14

Kaynak: TÜİK, 2016

Tablo 49'da, 2012-2016 yılları arasında Ankara'daki intihar nedenleri incelendiğinde ilk sırada "Bilinmeyen" nedenlerin ve ikinci sırada ise "Hastalıklar"ın yer aldığı görülmektedir.

Tablo 50: Ruhsal Hastalık Takip Verileri, Ankara

Sayı	2016
Toplum Ruh Sağlığı Merkez Sayısı	8
Takip Edilen Hasta Sayısı	1,738
Ruh Sağlığı Formlarıyla Takip Edilen Hasta Sayısı	206

Kaynak: TRSM ve Ruh Sağlığı Programları Şubesi Verileri, 2016

Ankara'da ruhsal hastalık gösteren kişilerin takip sayısı 1,738 iken, Ruh Sağlığı Formlarıyla takip edilen hasta sayısı 206'larda kalmaktadır (Tablo 50).

Tablo 51: AMATEM'e Sevk Edilen Bağımlı Sayısı, Çankaya

Yıl	2015	2016
Sayı	35	30

Kaynak: Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2016

Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü'nün 2016 yılı verilerine göre; Çankaya'da AMATEM'e sevk edilen hasta sayısı 2015 yılında 35 iken 2016 yılında 30'a düşmüştür (Tablo 51).

10. Engelli Sağlığı

Dezavantajlı kesimlerin toplumsal sisteme entegre edilmeleri modern toplumların en fazla odaklanması gereken konulardan biridir. Sosyal, toplumsal, ekonomik dezavantajlara en belirgin biçimde maruz kalan kesimlerin başında engelliler gelmektedir. Engelli bireyler, özellikle büyük kentlerde görmezden gelinmekte, kentin günlük yaşamında kendileri yer bulmakta hayli zorluk yaşamaktadırlar. Engelli bireylerin toplumsal ve ekonomik hayata katılımlarının sağlanması, ihtiyaçlarının doğru tespiti ve analizi ile mümkündür. Böylece engelli bireylere yönelik hizmetin kalitesi ve ne yönde olması gerektiğine dair bir anlayış oluşturulabilir.

Çankaya Kaymakamlığı tarafından yapılan “Engelli İhtiyaçlarının Analizi-2015” araştırması, Çankaya içinde ikamet eden engellilerin sosyal hayata katılma noktasında yaşadıkları sorunların analizine yönelik önemli bir referans belgedir. Araştırma Çankaya Kaymakamlığı sınırları içerisinde ikamet eden engelli bireylerle sınırlandırılmıştır.

Tablo 52: Engelli Bireylerin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	%
Erkek	310	62
Kadın	190	38
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Çankaya Kaymakamlığı Engelli İhtiyaçları Analizi sonuçlarına göre Çankaya ilçesinde ikamet eden engelli bireylerin; %62’si erkek, %38’i ise kadındır (Tablo 52).

Tablo 53: Engel Türüne Göre Dağılım

Engel Türü	Frekans	%
Dil ve Konuşma	81	16,2
Ortopedik	103	20,6
Görme	47	9,4
İşitme	54	10,8
Zihinsel	186	37,2
Sürekli Hastalık	17	3,4
Diğer	12	2,4
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Çankaya Kaymakamlığı Engelli İhtiyaçları Analizi, 2015 yılı sonuçlarına göre; engelli bireyler engel grupları açısından ele alındığında en yoğun grubun zihinsel engelli bireyler olduğu, ikinci büyük oranı ise ortopedik engelli bireylerin oluşturduğu görülmektedir (Tablo 53).

Tablo 54: Engelli Bireylerin Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Frekans	%
Çalışmıyor	476	95,2
Kamu	7	1,4
Özel Sektör	12	2,4
Serbest Meslek	5	1
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Engelli bireylerin istihdam sürecine katılımı değerlendirildiğinde, engelli bireylerin çok düşük oranın (%4,8) çalışma yaşamında yer alabildiği görülmektedir. Bu sonuçta engelli bireylerin; işverenlerin engelli birey istihdam etmeleri yönündeki önyargılarla, eğitim süreçlerini tamamlanamamasıyla, fiziksel erişilebilirliğe ilişkin kısıtlılıklarla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bu değerlendirmelerin yapılabilmesi hangi engel gruplarının hangi nedenle süreç içinde yer alamadığının bilinmesiyle doğru orantılıdır.

Tablo 55: Rehabilitasyon Hizmeti Alma Durumu

Durum	Frekans	%
Evet	51	10,2
Hayır	431	86,2
Daha Önce Aldım	18	3,6
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Rehabilitasyon hizmeti alması gerekenler engelli bireylerin %13,08'nin rehabilitasyon hizmetini alabildiği, yüksek oranda engelli bireyin ise bilinmeyen nedenlerle bu hizmeti alamadığı anlaşılmaktadır (Tablo 55).

Tablo 56: Toplumsal Yaşam İçinde Yer Alabilme Durumu

Durum	Frekans	%
Çoğunlukla Yer Alıyorum	26	5,2
Kısmen Yer Alıyorum	305	61
Yer Alamıyorum	169	33,8
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Tablo 56'da engelli bireylerin yalnızca %5,2'sinin toplumsal yaşamda yer alabildiği görülmektedir. Toplumsal yaşamda yer almamanın fiziksel engeller, ekonomik yetersizlikler gibi nedenleri olabileceği gibi, çeşitli engel gruplarına ilişkin özel önlemlerin alınmamış olması ile de ilişkili olabilir.

Tablo 57: Eğitsel Faaliyetler ile İlgili Destek Alma

Durum	Frekans	%
Evet	248	49,6
Hayır	252	50,4
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Çankaya Kaymakamlığı Engelli İhtiyaçları Analizi, 2015 yılı verilerine göre engelli bireyler ya da ailelerinin, onların eğitsel faaliyetleri için destek alma ya da almama durumunun neredeyse eşit olduğu görülmektedir (Tablo 57).

Tablo 58: Sportif Faaliyetler ile İlgili Destek Alabilme Durumu

Durum	Frekans	%
Evet	287	57,4
Hayır	213	42,6
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Tablo 58'deki verilere göre; engelli bireylerle ilgili sportif faaliyetlerle ilgili destek almaları yönünden engelli bireyler karşılaştırıldığında %57,4'nün destek aldığı, %42,6'nın destek almadığı görülmektedir. Bu tabloda hassasiyet gösterilmesi gereken nokta, hangi engel gruplarının neden destek alamadığı ve bunlarla ilgili önlem alınması konusudur.

Tablo 59: Kültürel Faaliyetler ile İlgili Destek Alabilme Durumu

Durum	Frekans	%
Evet	320	64
Hayır	180	36
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Çankaya'da yaşayan engelli bireyler kültürel faaliyetlerle ilgili destek almaları yönünden de karşılaştırıldığında; engelli bireylerin yarısından fazlasının kültürel faaliyetlerle ilgili destek alabildiği, %36'sının ise destek alamadığı görülmektedir (Tablo 59). Kültürel etkinliklere katılım oranının yüksekliği, engel çeşidinin engelli birey için bir kısıtlılık meydana getirmedeği, kültürel etkinliklere katılma durumunun ekonomik bir bütçe gerektirmediği ya da ilçede ücretsiz kültürel etkinliklere katılma olanaklarının varlığı vb. şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 60: Çankaya'da Yaşama Memnuniyeti

Durum	Frekans	%
Memnun	111	23
Biraz Memnun	285	57
Memnun Değil	11	20
Toplam	500	100

Kaynak: Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, 2015

Tablo 60'a göre, Çankaya'da yaşayan engelli bireylerin bu ilçede yaşamaktan dolayı memnuniyeti araştırıldığında %80'nin farklı derecelerde de olsa memnun olduğu, %20'sinin ise Çankaya'da yaşamaktan dolayı memnun olmadıkları görülmektedir. Yaşam memnuniyetini, bireylerin hangi engel grubunda olduğu, ailenin ekonomik durumu, erişilebilirlik ve engelli bireyin gereksinimlerini göz önüne alarak sunulmuş hizmetlerin varlığının etkileyeceği varsayılmaktadır.

Tablo 61: Engellilere Yönelik Eğitim Hizmetleri, 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı, Ankara

Okul	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
İşitme Engelliler Özel Eğitim Anaokulu	1	84
İşitme Engelliler İlkokulu	3	219
İşitme Engelliler Ortaokulu	3	133
İşitme Engelliler Meslek Lisesi	1	215
Ortopedik Engelliler İlkokulu	1	59
Ortopedik Engelliler Ortaokulu	1	45
Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi	1	215
Görme Engelliler İlkokulu	2	96
Görme Engelliler Ortaokulu	2	112
Görme Engelliler Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	1	15
Serebral Palsililer Anaokulu	1	26
Serebral Palsililer İlkokulu	1	32
Serebral Palsililer Ortaokulu	1	47
Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. Kademe (Otistik)	8	185
Özel Eğitim Uygulama Merkezi II. Kademe (Otistik)	8	173
Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Otistik)	4	116
Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. Kademe (Zihinsel)	16	450
Özel Eğitim Uygulama Merkezi II. Kademe (Zihinsel)	16	123
Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (Zihinsel)	13	604
Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Zihinsel)	8	1096
Toplam	92	4.345

Kaynak: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında, Ankara’da, engellilere yönelik 92 okulda toplam 4.345 engelli birey eğitim almıştır (Tablo 61).

Tablo 62: Engellilere Yönelik Diğer Eğitim Hizmetleri, 2014-2015 Eğitim-Öğretim Yılı, Ankara

	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
Özel Eğitim Sınıfı	341	1.985
Kaynaştırma Öğrencileri (Görme, İşitme, Ortopedik ve Zihinsel)	İlkokul+Ortaokul	12.470
Kaynaştırma Öğrencileri (Görme, İşitme, Ortopedik ve Zihinsel)	Lise	2.208
Bilim Sanat Merkezleri	2	1.087

Kaynak: Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü

2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında, Ankara’da engellilere yönelik sürdürülen diğer eğitim hizmetlerinden toplam 17.750 engelli birey faydalanmıştır (Tablo 62).

Tablo 63: Evde Bakım Hizmetlerinden Yararlanan Engelli Sayısı, Ayrılan Kaynak, Türkiye Karşılaştırmalı Ankara Verileri

Yıl	Engelli sayısı	Engelli Sayısının Türkiye'ye Oranı (%)	Evde Bakım Ödeme Miktarı (Milyon TL)	Ödeme Miktarının Türkiye'ye Oranı (%)
2012	15.860	4,0	122	4,1
2013	15.939	3,7	140	4,1
2014	16.786	3,7	156	3,9
2015	17.204	3,4	171	3,8
2016	18.095	3,8	199	3,8

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara 2017

Tablo 63'e göre, 2016'da Ankara'daki 18.095 engelli, Türkiye'deki engellilerin %3,8'ini oluşturmaktadır. Evde bakım için ödenen 199 milyon TL'nin Türkiye içindeki payı ise %3,8'dir.

Tablo 64: Özel Bakım Merkezlerinde Bakım Hizmeti Alan Engellilerin ve Ayrılan Kaynak Miktarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Merkez Sayısı		Kapasite		Bakılan Engelli Sayısı		Kurumda Bakım Ödeme Miktarı (TL)	
	Ankara	Türkiye	Ankara	Türkiye	Ankara	Türkiye	Ankara	Türkiye
2013	1	147	160	13.325	82	10.173	1.001.495	-
2014	1	149	160	13.443	120	10.319	1.983.334	202.249.612
2015	2	156	196	13.656	148	10.823	2.856.815	222.000.000
2016	3	161	339	14.236	188	11.923	3.905.542	256.000.000

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara 2017

Ankara'daki özel bakım merkezi sayısının 2013-2016 yılları arasında artış gösterdiği, toplam kapasitesinin 339'a ulaştığı, 2016 itibariyle merkezde bakılan engelli sayısının 188 olduğu ve 3.905.542 TL kaynak ayrıldığı görülmektedir (Tablo 64).

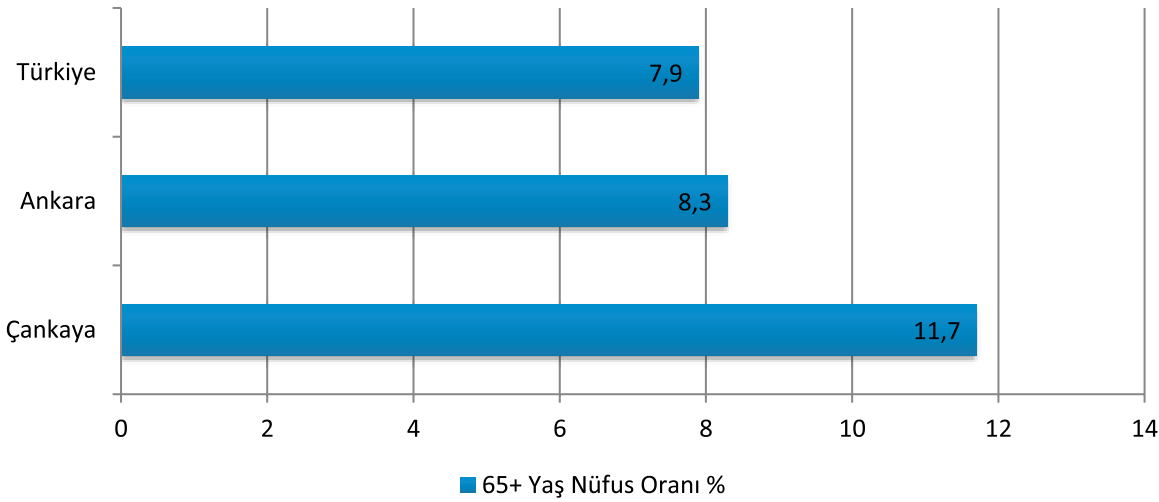
11. Sağlıklı Yaşlanma: Yaşlı Sağlığı

Tablo 65: Yaşa ve Cinsiyete Göre Beklenen Yaşam Süresi, Türkiye

Yaş	Toplam %	Erkek %	Kadın %
0	78	75,3	80,7
15	64,2	61,6	66,9
30	49,7	47,1	52,1
50	30,6	28,3	32,8
65	17,8	16,1	19,4

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2015

Türkiye'de, kadınlardaki yaşlı nüfus oranının, erkeklerdeki yaşlı nüfus oranından daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 65).

Şekil 24: 65+ Yaş Üzeri Nüfus Karşılaştırması (Türkiye, Ankara, Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2016

65 yaş üzeri nüfusun oranı; Türkiye’de %7,9; Ankara’da %8,3; Çankaya’da ise %11,7’dir (Şekil 24). Çankaya’da nüfusun yaşlanma eğilimi göz önünde bulundurulduğunda, yaşlılara yönelik sağlık, bakım, barınma ve ulaşım gibi hizmetlere olan ihtiyacın artacağı açıktır. Dolayısıyla yaşlı nüfusun topluma entegrasyonunda sorunlar yaşamaması ve dezavantajlı duruma düşmemesi adına bu hizmetlerin yakın gelecekte iyi planlanması gerekmektedir.

Tablo 66: Kamu-Özel-Belediye-Dernek-Vakıf ve Azınlıklara Ait Huzurevleri Sayısı, Kapasiteleri ve Bakılan Yaşlı Sayısı (Türkiye)

Nereye Bağlı Olduğu	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Kişi sayısı
*ASPB’na Bağlı Huzurevleri	141	14.412	13.248
ASPB’na Bağlı Yaşlı Yaşamevi	41	160	154
Diğer Bakanlıklara Bağlı Huzurevleri	2	570	566
Belediyelere ait Huzurevleri	21	2.977	2.083
Dernek ve Vakıflara ait Huzurevleri	30	2.516	1.761
Azınlıklara Ait Huzurevleri	5	508	355
Özel Huzurevleri	172	9.615	6.659
Toplam	371	30.758	24.826

Kaynak: Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016

***Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı**

Türkiye’deki huzurevlerinin toplam kapasitesinin yaklaşık %59’unu kamu kurum ve kuruluşlarına bağlı hizmet veren huzurevleri oluşturmaktadır. Yaşlı sakinlerden % 65’i kamu kurumları tarafından sunulan huzurevlerinden bu hizmeti almaktadır (Tablo 66).

Tablo 67: Kamu, Özel, Belediye, Vakıflara Ait Huzurevleri Sayıları

Nereye Bağlı Olduğu	Çankaya	Ankara
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Huzurevleri	3	8
Yaşlı Bakımevi	-	2
Özel Huzurevi	25	26
Belediyelere Ait Huzurevleri	-	2
Dernek ve Vakıflara Ait Huzurevleri	-	4
Toplam	28	42

Kaynak: ASPB, 2015

Ankara'da yer alan huzurevlerinin yaklaşık %67'si Çankaya'dadır. Çankaya ilçesindeki huzurevlerinin % 10,7'si kamu kurumlarına ait huzurevleri iken, Ankara'daki huzurevlerinden %23,8'i kamu kurumlarına aittir (Tablo 67).

Tablo 68: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Huzurevlerinde Kalan ve Sırada Bekleyen Yaşlı Birey Sayısının Bakım Türü ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Ankara

2016 Aralık Ayı İtibariyle	Bakım Türü	Ücretli		Ücretsiz		Genel Toplam
		Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
I. Bakım Türüne Göre Kalan	Normal Bakım	253	245	25	71	594
	Sürekli Bakım	218	125	124	81	548
II. Bakım Türüne Göre Kalan	Normal Bakım	99	132	4	14	249
	Sürekli Bakım	108	38	22	19	187

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara 2017

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı huzurevlerinde kalan ve sırada bekleyen yaşlı birey sayısının bakım türü ve cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde I. Bakım türüne göre kalanların ve bu hizmeti ücretli edinenlerin sayısının daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 68).

12. Çocuk Hakları

Tablo 69: Ankara Çocuk Evleri Sitesi, Saray Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Koordinasyon Merkezi Müdürlüklerine Ait Temel Veriler

Yıl	Kapasite	Ortalama Fiilen Kalan Çocuk Sayısı	Ortalama Kayıtlı Çocuk Sayısı	Kabul Edilen Çocuk Sayısı
2015	1.038	997	1.346	611
2016	1.088	1.199	1.613	718

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 2017

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğü, Ankara Çocuk Evleri Sitesi, Saray Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Koordinasyon Merkezlerinin kapasitesi 2016 yılında %4,6 artış göstermiştir. Fiilen kalan çocuk sayısı %16,9, kayıtlı çocuk sayısı %16,6, kabul edilen çocuk sayısı ise %15 oranında artmıştır (Tablo 69).

Tablo 70: Çocuk Destek Merkezi Hizmetine Ait Temel Veriler, Ankara

Yıl	Koruma Altına Alınan Çocuk Sayısı 991		Yıllık Harcanan Ödeme Miktarı (TL)	Yatılı Bakım Altındaki Yıllık Ortalama Çocuk Sayısı	Kapasite	
2015	İlk Kabul Birimi	229	4.280.288	390	İlk Kabul Birimi	20
	ÇODEM	159			ÇODEM	85
2016	İlk Kabul Birimi	402	9.986.812	617	İlk Kabul Birimi	20
	ÇODEM	201			ÇODEM	85

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 70’de Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 2017 verilerine göre çocuk destek hizmetleri yer almıştır. Bu verilere göre Ankara’da koruma altına alınan çocuk oranı %39,2 oranında artmıştır. Yatılı bakım altına alınmış olan çocukların oranı ise %36,8 oranında bir artış gösterdiğini söylemek mümkündür. İlk Kabul Birimi ve Çocuk Destek Merkezi kapasitesinde bir değişim olmamıştır.

Tablo 71: Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, Ankara

	11 Yaş Altı		12-14		15-17		Bilinmeyen	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Bilgisine Başvurma	121	73	386	330	1.300	769	1	-
Buluntu	4	1	5	11	9	26	-	-
Diğer	150	85	32	22	84	55	-	-
Evden Kaçma	3	3	10	38	32	84	-	-
Kabahat İşleme	259	176	113	87	103	110	-	1
Kanunsuz Çalışma	-	-	-	-	1	-	-	-
Kayıp	64	37	129	214	269	528	-	1
Kurumdan Kaçma	11	-	5	19	18	68	-	-
Madde Kullanımı	1	2	5	3	55	10	-	-
Mağdur	2.144	1.513	1.059	940	1.917	1.881	6	3
Sokakta Çalışma	155	106	66	26	26	20	-	-
Suçta Sürüklenme	92	37	830	261	3.311	653	6	8
Terk	4	4	4	4	12	13	-	-

Kaynak: TÜİK, 2016

Ankara’da Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistiklerine göre, 15-17 yaş grubunda kadınlarda evden kaçmanın %59,6 olduğu, 15-17 yaş grubunda suça sürüklenmemin erkeklerdeki oranının %80,3 olduğu, madde bağımlılığının 15-17 yaş grubunda diğer yaş gruplarına göre daha fazla görüldüğünü söylemek mümkündür (Tablo 71).

STRATEJİ: SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Sağlık ve Sosyal Hizmetler Temel Hedefleri

- Birinci 5 yıllık plan döneminde DSÖ-sağlık göstergeleri kapsamında % 30 oranında iyileştirme ve eşitsizlikler göstergelerinde en az %30 oranında iyileştirme sağlamak (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 6 ve 20; DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 2, 3, 4, 7, 8, 14, 15, 16, 17, 18, 19)
- Sağlıklı Kent ilke ve Politikalarını Hayata Geçirmek, Sağlıklı Kentler Birliği'nde Etkinliği Artırmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.11)
- Çankaya'daki İlk ve Ortaöğretim Okullarında Sağlık Eğitimi Yapmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.1)
- Sağlık evlerinde Ağız ve Diş Sağlığı ile Hemşirelik Hizmetleri Vermek (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.2)
- Engelli Bireylerin Toplumsal ve Ekonomik Yaşama Engelsiz Katılımını Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.3)
- Çocuklara Yönelik Hizmetlerimizi Etkin, Yaygın ve Nitelikli Olarak Uygulamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.4)
- Gençlere Yönelik Hizmetlerimizi Etkin, Yaygın ve Nitelikli Olarak Uygulamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.5)
- Yaşlılara Yönelik Sağlık Hizmetlerimizi Artırmak ve Yeni Hizmet Alanları Oluşturmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.6)
- Sağlıklı Kent İlke ve Politikalarını "Sağlık 2020" Politikaları Çerçevesinde Hayata Geçirmek (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.13)
- Dayanışma ve Yardımlaşma Ağını Güçlendirmek ve Yaygınlaştırmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.15)
- Sporda Tesisleşmek ve Kitlese Spor Faaliyetlerini Desteklemek (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.16)

2. Önceliklerimiz

Kentte yaşayanların eşit koşullarda sağlık hizmetinden yararlanması

- Düzenli sağlık bilgilerinin tutmak, süreçlerin takibinin yapmak
- Birinci etap koruyucu sağlık hizmetlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği temel yaklaşımı çerçevesinde, kentte yaşayan herkes için eşit ve erişilebilir olmasını sağlamak
- Çankaya'nın sağlık ve sosyal hizmet envanterinin oluşturulması için üniversiteler ve meslek örgütleri ile ortak çalışma yapmak
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği (SKB) ortamlarında, "herkes için sağlık" temel ilkesini öne çıkaran çalışmalar yapmak
- Yurttaşlara yönelik düzenli sağlık bilgi ve verileri tutarak, izleme ve denetleme süreçlerini takip etmek
- Okullarda çocuklara yönelik ağız ve diş sağlığı taramaları yapmak
- Yaşlılara evde bakım hizmeti vermek
- Ücretsiz ambulans hizmeti sunmak
- Kadın sağlığına ilişkin farkındalık ve eğitim çalışmaları yapmak

Koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması

- Yurttaşları bulaşıcı hastalıklar konusunda bilgilendirmek
- Muhtarlıklar, Çankaya Evleri ve Çankaya Aile Sağlığı Merkezleri ile işbirliği yaparak, mevsimsel, alerjik ve bulaşıcı hastalıklar konusunda etkinlikler düzenlemek
- Yurttaşların bulaşıcı hastalıklara yönelik bilgilendirilmesi için afiş, poster, el ilanı hazırlamak
- Ölüm sebeplerinde ilk sıralara giren hastalıklar konusunda, bilinçlendirme ve farkındalık temelli seminer, konferans yapmak
- Sağlıkla ilgili özel günlerde kampanyalar düzenlemek
- Risk azaltma yöntemleri ile ilgili bilgi vermek
- Sebze ve meyvelerin temizlenme alışkanlığı, saklanma koşulları üzerine eğitimler düzenlemek
- Herkes için spor ana teması çerçevesinde, kitlesel spor yapma olanaklarını genişletmek
- Gebelikte beslenme desteği sağlamak
- Gebe takip programı oluşturmak
- Öncelikle gençlerin, beslenme alışkanlıklarının değişimine dair programlar oluşturmak

Kent sağlığında yerel uygulamaların, ulusal ve uluslararası programlarla ortak yürütülmesi

- Hizmet içi personel eğitim çalışmaları yapmak

Eşitsizliklere ilişkin ciddi bir envanter kaydının tutulacağı bir sistem oluşturacak çalışmalar yürütülmesi

- Engelli istihdamı konusunda sağlıklı ve güncel verileri toplamak ve takibini yapmak
- Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların sayılarını tespit etmek ve takibini yapmak
- Kent mekânlarında dezavantajlı gruplara yönelik risk haritası çıkartmak

Engelli bireylerin kentsel hizmetlerden eşit olarak faydalanması ve istihdam olanaklarına çözüm getirilmesi

- Çankaya Belediyesi'ne ait mekânların engelli erişimine uygun hale getirmek
- Çankaya'daki kamusal alanları, yaya bölgelerini, parkları engelli, yaşlı ve çocukların erişebileceği ve kullanabileceği standartlarda yapmak
- Görme engelliler için yaya geçitlerinde sesli mesaj uyarıları koymak
- Yeni yapılacak tüm yapılarda engellilere yönelik tasarım kriterlerini belirlemek, imar ve ruhsat süreçlerinde bu kriterlere uyulmasını sağlamak
- Yeni inşa edilecek bütün yapılarda engelli bireylerin için var olan standartlara uygunluğa dikkat etmek
- Mevcut parkların, binaların kültür merkezlerinin engelli bireylerin kullanabilmesi için düzenlemeler yapmak
- Engelli bireylerin sosyal ve kültürel ortamlardan herkesle birlikte faydalanabilmesi için özel programlar oluşturmak
- İşgücü kapsamında olan engellilerin tespit edilerek Çankaya ilçesi bütününde engelli çalıştırması zorunlu olan kuruluşlarla protokoller yapılarak, "engelli dostu" işletme uygulamasını başlatmak
- Engelli bireylere yönelik meslek edindirme kursları düzenlemek
- Engelli danışma hizmetinin yaygınlaştırmak
- Engelli bireylerin, rapor oranlarına göre bazı kentsel hizmetlerden ücretsiz yararlanmalarının sağlanması için çalışmalar yapmak

Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların topluma kazandırılması için projeler geliştirilmesi

- Sokak çocukları merkezleri oluşturarak sosyal ve kültürel gelişimlerini sağlamak
- Beslenme desteği sağlamak
- Merkezlerdeki çocukların gelişimini sürekli izleyecek programlar oluşturmak
- Okul çağında olanların, okula devam etmelerini sağlayacak çözümler üretmek
- El becerilerini geliştirecek eğitim programları düzenlemek
- Yabancı dil öğrenmelerine olanak sağlamak
- Aile ortamlarını yeniden yaşayacakları oluşumlar örgütlemek
- Diğer çocuklarla birlikte yaz okulları organize etmek
- Yaz kamplarından yararlanmalarını sağlamak
- Ebeveynlere yönelik ana-baba- çocuk ilişkileri üzerine eğitimler vermek
- İstismar edilen çocukların rehabilitasyonunu sağlamak

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Yazılı ve görsel malzemelerle bilgilendirme yapmak
- Televizyon ve radyo programları yapmak
- Saha eğitimleri yapmak
- Hijyen konularında toplantılar organize etmek
- Okullarda eğitim programları düzenlemek
- Engellilerin de toplumun bir parçası olduğunu halka anlatmak
- Ebeveynler için eğitim programları oluşturmak
- “Önce Sağlık” kampanyası başlatmak

Alt Yapı Oluşturmak

- Sağlık politikaları konusunda görüş oluşturabilecek uzman kişi ve kuruluşlarla programlar oluşturarak destek aramak
- Besin ve teknik destek için firmalarla görüşmek
- Semt sağlık ağı oluşturmak için veri toplamak
- Finansman desteği sağlayacak yurt içi ve yurt dışı olanakları ortaya çıkarmak ve böylece mali destek fonu oluşturmak
- Engelli işgücünün tespit edilmesi için çalışmalar yürütmek
- Sokakta yaşayan ve çalışan çocuklarının envanterini tutabilecek bir sistem oluşturmak
- Engellilerin toplumla bütünleşmesi, sokakta yaşayan ve çalışan çocukların topluma yeniden kazandırılması için projeler üretmek
- Üretilen projelerin hayata geçmesi için finans olanakları yaratacak yapılanmalar oluşturmak
- Veri toplama yöntemleri oluşturmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık “Kent Bilgi Bankası”nı oluşturmak

İşbirliği

- Çankaya Belediyesi, Kaymakamlık, Valilik, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Başbakanlık Yaşlı ve Engelli Hizmetleri Genel Müdürlüğü, UNICEF, Çankaya Evleri, Muhtarlıklar, Meslek Odaları, Ankara Tabip Odası, Hemşireler Derneği, Ankara Eczacılar Odası, Sağlık Emekçileri Sendikası, Politikacılar, Hastaneler, Aile Sağlığı Merkezleri, Üniversitelerin Tıp Fakültelerinde Okuyan Öğrenciler, Ana Çocuk Sağlığı Araştırma Planlama Merkezi, Sendikalar, İnsan Hakları Derneği, Çocuk Vakfı, Sokak Çocukları Derneği, Sanatçılar, Engelli Dernek ve Vakıfları

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Tablo 72: Sağlık ve Sosyal Hizmet Stratejileri

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
Engelli istihdamının yetersizliği, kent mekanlarını kullanamaması, sosyal yaşama katılımında yaşanan sıkıntılar	- Dezavantajlı grupların bütün kentsel hizmetlerden eşit koşullardan yararlanması - Dezavantajlı grupların toplumla bütünleşmesi	- Diğer çocuklarla kaynaştırarak projeler oluşturmak - Ebeveynlere yönelik eğitim programları oluşturmak - İstismara karşı çalışmalar yapmak, - Mevcut mekanların özürhüküleri de kullanabileceği duruma getirmek - Okul çağında olanların okula devam etmelerini sağlamak - Özel sektörle anlaşma yaparak özürhükü işgücükü kullanımını teşvik edecek indirimler uygulamak - Tespit çalışması yaparak izlemeye almak - Yaz kampları ve yaz okulları düzenlemek,	- Ana Çocuk sağlığı Planlama Merkezi, - Başbakanlık Özürhüküleri İdaresi, - Belediye sağlık personeli - Engelli Dernekleri - İl Sağlık Müdürlüğü - İlçe Emniyet Müdürlüğü - Çankaya Evleri - Sağlık Emekçileri Sendikası - Sokak Çocukları Derneği	- Eşit olanaklarla bir arada yaşayan sosyal yanları gelişmiş bir topluluk - Sağlıklı bir kent oluşumunda bir arada yaşayan, eşit koşullarda hizmet alan genç nesillerle buluşmak
- Engelli istihdamının yetersizliği, kent mekanlarını kullanamaması, sosyal yaşama katılımında yaşanan sıkıntılar - Sokakta yaşayan ve çalışan çocukların kesin sayısının bilinmemesi, Toplumla bütünleşememeleri, Her türlü istismara açık yaşamaları, Ebeveyn yetersizliği				
Temas ve cinsel yolla bulaşan hastalıklardan bazılarının (HIV/ AIDS, Hepatit B ve C) özellikle erişkin ve yaşlılarda insidansının artması	HIV/AIDS, Hepatit B ve C insidansının azaltılması	Toplumun hastalıklar ve korunma yöntemleri açısından farkındalığının artırılmasını sağlamak	- Sağlık Bakanlığı - İlgili Sivil toplum kuruluşları - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu - Üniversitelerin ilgili bölümleri - Hastaneler - Özel Sağlık Kuruluşları	Cinsel yolla bulaşan hastalıklarla ilgili bilinçlenen ilçe sakini sayısının artması
Üreme sağlığı hizmetlerinin yetersiz olması	Üreme sağlığı hizmetlerinin kalitesini n artırılması ve ulaşılabilir kılınması	- Üreme sağlığı hizmetleri konusunda farkındalığı artırılmak - Hizmet sunumunu kadını önemseyen bir şekilde düzenlemek	- Kaymakamlık - İlçe Sağlık Müdürlüğü - İlgili sivil toplum kuruluşları	Üreme sağlığı eğitimi ve taramalardan yararlanan kişi oranını yükseltmek
Sağlık güvencesi olmayanların gerçek boyutunun bilinmemesi	Sağlık güvencesi olmayan birey oranının belirlenmesi	Sosyal güvencesi olmayan bireylere verilecek birinci basamakta yer alan hizmetlerin yaygınlığını arttırmak	- Sağlık Bakanlığı - İlçe Sağlık Müdürlüğü - Unicef - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu	Sağlık Hakkı konusunda bilinçli bir toplum oluşturmak
- Gebelikte beslenme eksiklikleri - Koruyucu sağlık hizmetlerinin yetersizliği - Ölü doğum oranının yüksek olması - Ölüm sebepleri konusunda bilgi eksikliği	Bilgilendirme ile risk faktörlerinin en aza düşürülmesi	- Anne eğitimlerini arttırmak - Bebek takip mekanizmalarını yaygınlaştırmak	- Sağlık Bakanlığı - İlçe Sağlık Müdürlüğü - Unicef - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu	- Nesillerin sağlıklı yaşam hakkını savunmak - Annelerde çocuk sağlığı ve gelişimi konusunda bilincini oluşturmak

BÖLÜM 3:

ÇANKAYA'DA EĞİTİM: EĞİTİM DÜZEYİ VE DİNAMİKLERİ

İnsanların her yönden sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürmesi; herkese yeteneği, ilgisi, kendi özgünlüğü doğrultusunda eğitim görme hakkının sağlanmasıyla ile doğrudan ilintilidir. Eğitim hizmetlerine erişimde eşitlik ve bu yola eğitim seviyesinin yükselmesi, hem bireysel hem de toplumsal açıdan pek çok olumlu sonuç doğurur.

Eğitim, bireylerin verimliliğini, dolayısıyla kazançlarının artmasını sağlar, işsiz kalma riskini azaltır, işsizlik durumunda iş arama sürecini kısaltır, diğer doğrudan ve dolaylı getirileri ile yaşam kalitesinde belirgin artışlara olanak verir. Diğer yandan, hem ekonominin ihtiyacı olan nicelik ve nitelikte işgücünü temin eder, hem de bilgi birikimine yaptığı katkılarla üretim teknolojisindeki yenilikleri mümkün kılan bir süreç olarak, ekonomik büyüme üzerinde belirleyici rol oynar.

Eğitim seviyesinin yükselmesi doğrudan etkileri yanında, pek çok olumlu toplumsal dışsallığı da beraberinde getirir. İktisadi kalkınmanın siyasal ve toplumsal boyutuna önemli katkılar sağlar, özellikle demokratik süreçlerin daha etkin işlemlerini sağlayan bir araç olarak kabul edilir. Eğitim seviyesinin yükselmesinin, daha güçlü toplum sağlığı, bebek ölüm ve doğum oranlarında düşme, ortalama yaşam süresinin uzaması, artan siyasi istikrar, yoksullukta azalma, gelir dağılımında düzelme, daha düşük suç oranları ve çevre bilincinin artması gibi pek çok olumlu sonuç doğurması beklenir.

2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, 6 yaş ve üzeri nüfusta okuryazarlık oranı Türkiye’de %96,2 iken, Ankara’da %97,7; Çankaya’da ise %98,8’dir. Türkiye’de okuryazar olmayan nüfus içinde, erkek nüfusu oranının neredeyse beş katı olan kadın nüfusu oranı %6,3 iken, Ankara’da bu oran %3,9’a, Çankaya’da ise %2’ye düşmektedir. Çankaya, Ankara’nın eğitim düzeyi en yüksek ilçesi olmakla beraber eğitimde kadın-erkek eşitsizliğinin de en az olduğu ilçedir.

Ankara’nın sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin de önemli bir kısmının gerçekleştirildiği Çankaya, mevcut durum itibariyle Ankara’da bulunan 20 üniversite ve yükseköğretim kurumunun önemli bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır. Çankaya bu haliyle sadece Ankara’nın değil Türkiye’nin de önemli bir nitelikli insan kaynağı çekme ve geliştirme merkezi işlevi görmektedir.

Tablo 73: Ankara ve İlçelerinde Cinsiyete Göre Okur-Yazarlık Oranları (6 Yaş+) (%)

İlçeler	Okur-Yazar			Okur-Yazar Değil		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
ANKARA	97,7	99,3	96,1	2,3	0,7	3,9
Akyurt	97,7	99,2	96,3	2,3	0,8	3,7
Altındağ	96,8	99,0	94,5	3,2	1,0	5,5
Ayaş	98,1	99,3	96,9	1,9	0,7	3,1
Bala	93,3	98,0	88,2	6,7	2,0	11,8
Bey pazarı	97,2	99,1	95,3	2,8	0,9	4,7
Çamlıdere	84,8	94,6	75,3	15,2	5,4	24,7
Çankaya	98,8	99,6	98,0	1,2	0,4	2,0
Çubuk	95,9	98,6	93,1	4,1	1,4	6,9
Elmadag	96,3	98,9	93,7	3,7	1,1	6,3
Etimesgut	98,6	99,6	97,6	1,4	0,4	2,4
Evren	91,7	96,7	86,8	8,3	3,3	13,2
Gölbaşı	98,0	99,4	96,4	2,0	0,6	3,6
Güdül	95,1	98,9	91,5	4,9	1,1	8,5
Haymana	93,2	98,0	88,3	6,8	2,0	11,7
Kalecik	94,9	98,5	91,2	5,1	1,5	8,8
Kahramankazan	97,7	99,3	96,1	2,3	0,7	3,9
Keçiören	97,7	99,4	96,0	2,3	0,6	4,0
Kızılcahamam	93,5	97,9	89,2	6,5	2,1	10,8
Mamak	96,9	99,1	94,6	3,1	0,9	5,4
Nallıhan	96,6	98,5	94,7	3,4	1,5	5,3
Polatlı	97,0	99,2	94,8	3,0	0,8	5,2
Pursaklar	98,1	99,2	96,9	1,9	0,8	3,1
Sincan	97,6	99,4	95,8	2,4	0,6	4,2
Şereflikoçhisar	93,8	97,8	89,6	6,2	2,2	10,4
Yenimahalle	98,1	99,4	96,8	1,9	0,6	3,2

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2015 (Eğitim durumu "Bilinmeyen" nüfus okur-yazarlık oranı hesaplamasına dâhil edilmemiştir.)

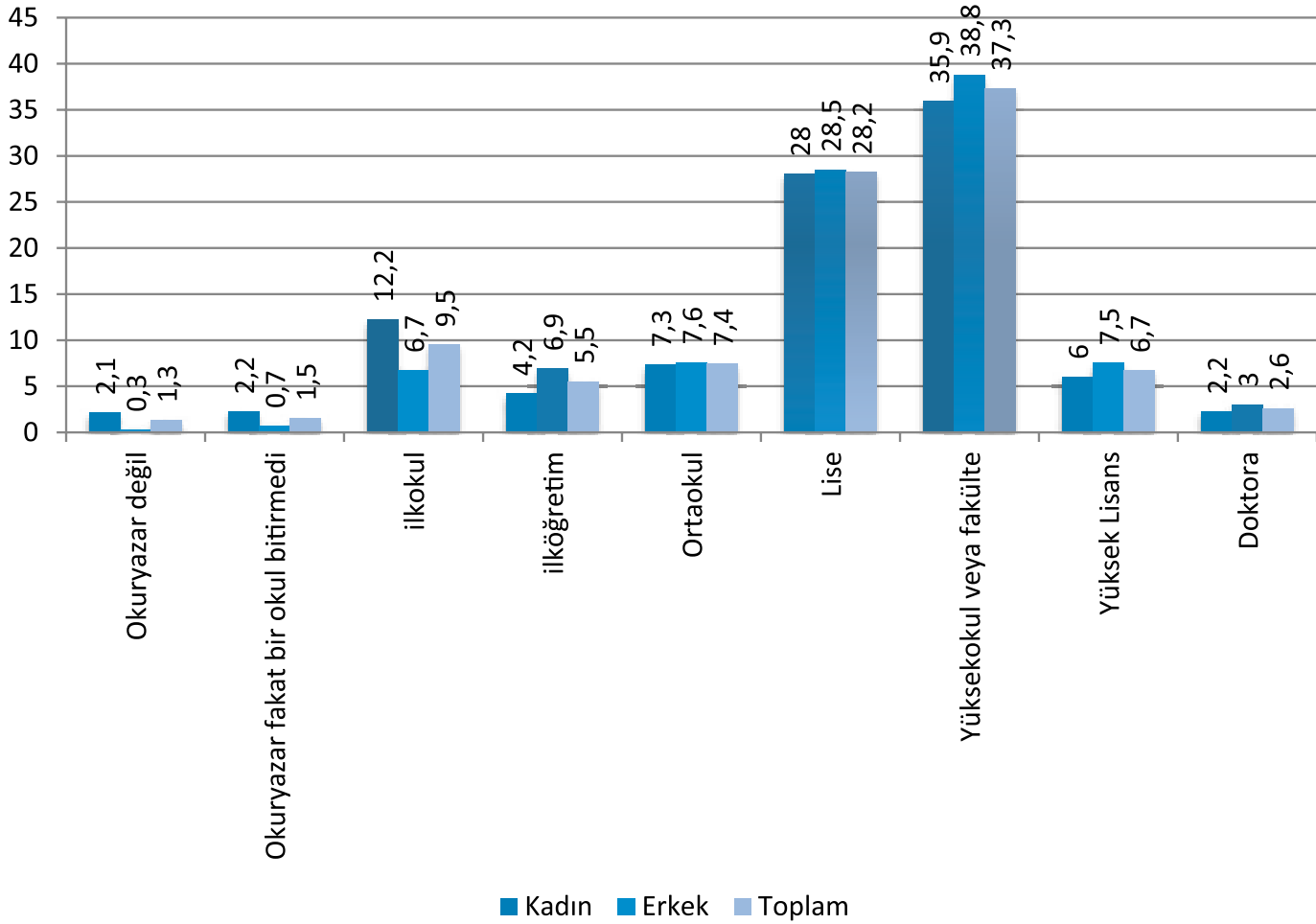
Çankaya, Ankara ilçeleri arasında okur-yazar nüfusun en yüksek (%98,8) okur-yazar olmayan nüfusun ise en düşük olduğu (%1,2) ilçedir. Okur-yazar kadın ve erkek nüfus oranı da Ankara ortalamasının üstündedir (Tablo 73).

Tablo 74: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfus (15 Yaş+), Türkiye, İstanbul, İzmir, Ankara

	Türkiye	İstanbul	İzmir	Ankara
Bilinmeyen	0,94	1,25	0,63	0,99
Okuma Yazma Bilmeyen	4,36	2,78	1,96	2,58
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	5,85	3,73	4,63	2,59
İlkokul	25,19	22,45	26,17	19,66
İlköğretim	15,71	15,20	13,53	11,73
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokulu	10,62	11,16	10,41	11,11
Lise veya Dengi Meslek Okulu	21,91	24,01	23,93	26,80
Yüksek Lisans (5 veya 6 yıllık fakülteler dâhil)	1,08	1,85	1,31	2,50
Yüksek Okul veya Fakülte	14,06	17,19	17,04	21,30
Doktora	0,28	0,39	0,38	0,74

Kaynak: TÜİK-ADNKS, 2015

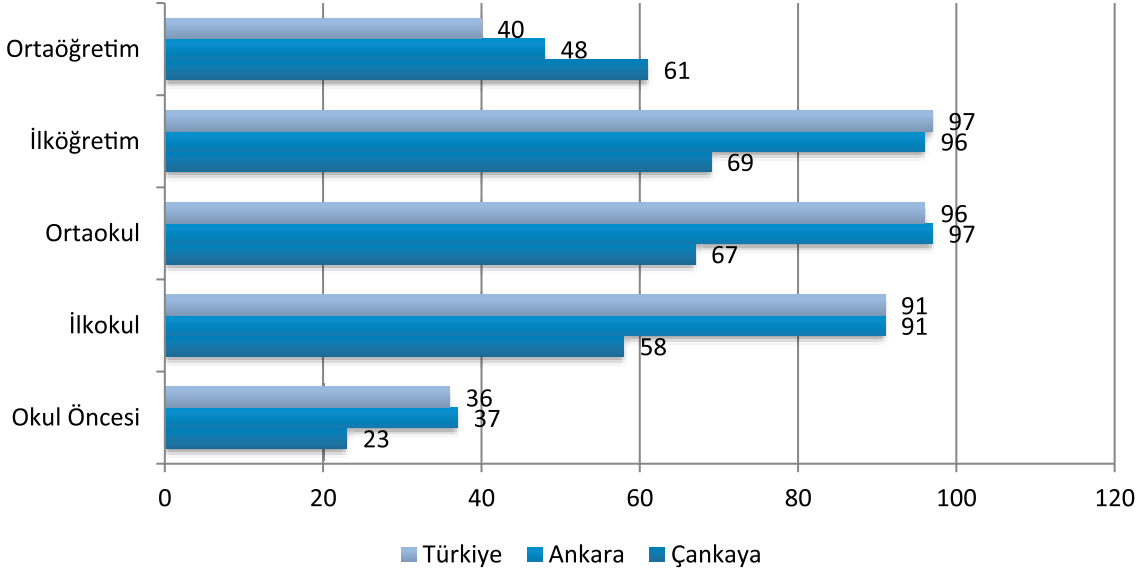
Bitirilen eğitim düzeyine göre Türkiye, İstanbul, İzmir ve Ankara'daki nüfus karşılaştırıldığında lise, yüksekokul, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde, Ankara'nın hem Türkiye hem de İstanbul ve İzmir ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 74).

Şekil 25: Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 15 Yaş Üzeri Nüfus (%), Çankaya

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri tabanı, 2015 (Eğitim durumu "Bilinmeyen" nüfus okuryazarlık oranı hesaplamasına dâhil edilmemiştir.)

Ankara’da bitirilen eğitim durumuna göre yüksekokul veya fakülte mezunlarının oranı %19,67 iken, bu oran Türkiye genelinde %12,76’dır (ADNKS, 2015). Çankaya’da ise 15 yaş üzeri nüfusun %75’i en az lise mezunu, %46,6’sı ise en az yüksekokul veya fakülte mezunudur. Eğitim istatistikleri Çankaya’nın üst-orta eğitim grubundan üst eğitim grubuna yükseldiğini açıkça göstermektedir. Ancak yüksek eğitim düzeylerinde de sayısal avantaj hala erkek nüfustadır (Şekil 25).

Şekil 26: Eğitim Düzeylerine Göre Net Okullaşma Oranları Karşılaştırmaları (%), Çankaya

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim 2016-2017 (Not 2- 2016/2017 okullaşma oranları hesaplanırken, kullanılan nüfus ve öğrenci sayılarında Türkiye’de ikamet eden T.C. vatandaşları kapsamıştır. Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklu nüfus ve yabancı uyruklu öğrenci sayıları kapsam dışında tutularak hesaplanmıştır.)

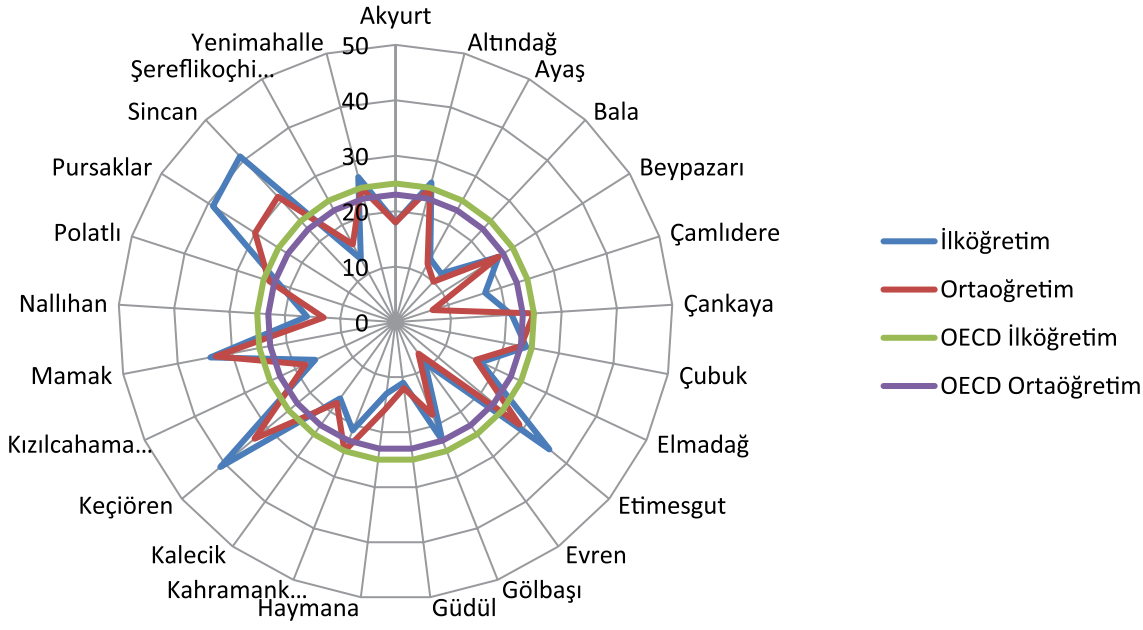
Eğitim düzeylerine göre net okullaşma oranları incelendiğinde Çankaya’nın ortaöğretimde Ankara ve Türkiye ortalamasının üstüne çıktığı ancak, ilköğretim ve okul öncesinde Ankara ve Türkiye’nin gerisinde kaldığı gözlemlenmektedir (Şekil 26). Bunun nedeni, Çankaya’da belirgin bir artışla resmi okul sayısının önüne geçen özel okul sayısı ya da Çankaya’da ikamet eden ancak çoğunlukla Gölbaşı ve kısmen de Yenimahalle’de yer alan özel okullara devam eden öğrenci sayısının yoğunluğu olarak yorumlanabilir.

Tablo 75: Eğitim Düzeylerine Göre Temel Veriler, Çankaya

Eğitim Düzeyi			Okul Türü	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı
Temel Eğitim	Okul Öncesi	Resmi	Okul Öncesi	17	282	6.305	538
		Özel	Okul Öncesi	104	714	5.547	487
		Toplam		121	996	11.852	1.025
	İlköğretim	Resmi	İlkokul	84	1.431	26.789	1.952
			Ortaokul	75	1.297	30.992	2.478
		Özel	İlkokul	66	1.129	12.127	1.470
			Ortaokul	65	949	13.024	1.555
		Toplam		290	4.806	82.932	7.455
Ortaöğretim	Genel Ortaöğretim	Resmi	Genel Lise	36	886	23.515	1.756
		Özel	Genel Lise	121	1.849	19.191	2.685
		Toplam		157	2.735	42.706	4.441
	Mesleki Ortaöğretim	Resmi	Mesleki ve Teknik L.	27	539	11.562	1.424
		Özel	Meslek Lisesi	7	94	1.571	132
		Toplam		34	633	13.133	1.556
	Genel Toplam		Resmi Okullar	239	4.435	99.163	8.148
	Özel Okullar		363	4.735	51.460	6.329	
	Toplam		602	9.170	150.623	14.477	

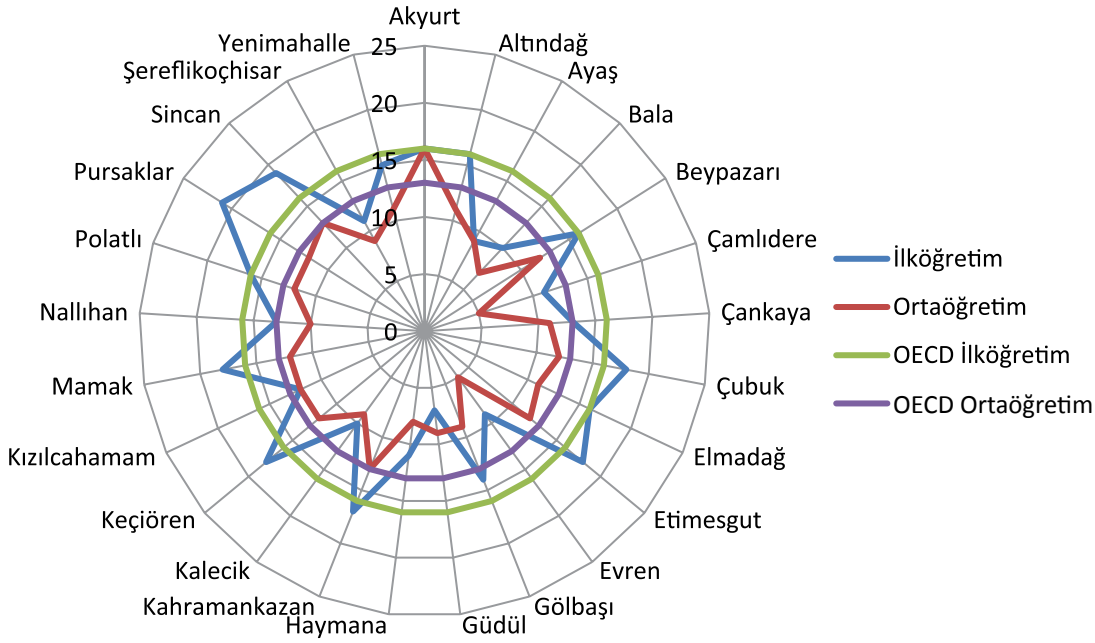
Kaynak: Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim İstatistikleri, 2016-2017

Çankaya’da yer alan 602 okulun yaklaşık %40’resmi, %60’ı ise özel okuldur. Resmi okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama 22, özel okullarda ortalama 11’dir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının Çankaya ortalaması 10 iken resmi okullarda bu sayı 12, özel okullarda ise 8’dir (Tablo 75).

Şekil 27: İlçelere Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Kaynak: Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim istatistikleri, 2016-2017; OECD, 2016

Şekil 28: İlçelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları

Kaynak: Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim istatistikleri, 2016-2017; OECD, 2016

İlçelere göre derslik başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında Çankaya'nın, ilköğretimde 21 ortalamasıyla, Türkiye'nin 25 ortalamasının biraz altında, ortaöğretimde ise 25 ortalamasıyla, Türkiye'nin 23 ortalamasının biraz üstünde kaldığı görülmektedir. Çankaya'da öğretmen başına düşen öğrenci sayıları; ilköğretimde 13 ortaöğretimde 11'dir. Türkiye ortalamasına göre ise ilköğretimde 16, ortaöğretimde ise 13'tür (Şekil 27-28).

Tablo 76: Çankaya’da Yer Alan Yükseköğretim Kurumları

	Üniversite	Türü	İlçe
1	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Devlet	Çankaya
2	Ankara Üniversitesi	Devlet	Çankaya
3	Çankaya Üniversitesi	Vakıf	Çankaya
4	Gazi Üniversitesi	Devlet	Çankaya
5	Hacettepe Üniversitesi	Devlet	Çankaya
6	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	Vakıf	Çankaya
7	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Devlet	Çankaya
8	TED Üniversitesi	Vakıf	Çankaya
9	Ufuk Üniversitesi	Vakıf	Çankaya
10	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Devlet	Çankaya
11	Yüksek İhtisas Üniversitesi	Vakıf	Çankaya
Diğer Yükseköğretim Kurumları			
1	Kara Harp Okulu Komutanlığı	Çankaya	

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Sistemleri, 2016

Ankara’da yer alan toplam 20 yükseköğretim kurumunun 12’si Çankaya’da yer almaktadır. Bu durum Çankaya’nın sosyal ve kültürel ortamını şekillendiren önemli bir faktördür (Tablo 76).

Tablo 77: Dünyada Mevcut Üniversite Sıralama Sistemlerinin En Az Birinde İlk 500’de Yer Alan Üniversiteler

Üniversite	URAP	ARWU	LEIDEN	SCIMAGO	TIMES	QS	WEBO
Ankara Üniversitesi	491	-	500	488	-	-	620
Boğaziçi Üniversitesi	802	-	-	1.194	276-300	561-600	768
Ege Üniversitesi	473	-	474	625	-	-	810
Gazi Üniversitesi	522	-	486	506	-	-	875
Hacettepe Üniversitesi	429	-	490	433	-	551-600	714
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	810	-	-	1223	226-250	401-450	730
İTÜ	617	-	-	705	276-300	501-550	664
İstanbul Üniversitesi	421	401-500	496	416	-	551-600	628
Koç Üniversitesi	1.233	-	-	2.016	226-250	501- 550	1.237
ODTÜ	489	-	418	564	201-225	451-500	396

* Üniversiteler alfabetik sırada gösterilmiştir.

Kaynak: URAP, 2013

Çankaya’daki yükseköğretim kurumlarından 5’i dünyada mevcut üniversite sıralama sistemlerinin en az birinde ilk 500’de yer almıştır (Tablo 77). Bu hem Çankaya hem Ankara hem de Türkiye için uzun dönemli bir avantaj sağlayacak olan nitelikli insan gücü ve beşeri sermaye düzeyinin önemli bir göstergesidir. Çankaya bu alanda sahip olduğu kapasiteyi kullanarak gerek sosyal gerekse de ekonomik dinamikleri iyileştirmek adına önemli projeleri hayata geçirebilir.

Tablo 78: Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Çankaya’da Yer Alan Yükseköğretim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları

Üniversite	Türü	Eğitim Düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Devlet	Önlisans	-	-	-
		Lisans	153	224	377
		Yüksek Lisans	42	28	70
		Doktora	-	-	-
Ankara Üniversitesi	Devlet	Önlisans	2,803	2,591	5,394
		Lisans	17,218	20,586	37,804
		Yüksek Lisans	5.861	5,805	11,666
		Doktora	2,892	2,721	5,613
Gazi Üniversitesi	Devlet	Önlisans	3.798	2,577	6,375
		Lisans	21,568	23,993	45,561
		Yüksek Lisans	11,222	9,147	20,369
		Doktora	3,024	2,325	5,349
Hacettepe Üniversitesi	Devlet	Önlisans	2,582	1,873	4,455
		Lisans	13,326	19,120	32,446
		Yüksek Lisans	5,081	4,726	9,807
		Doktora	1,926	2,092	4,018
ODTÜ	Devlet	Önlisans	92	7	99
		Lisans	11,798	8,571	20,369
		Yüksek Lisans	2,794	2,211	5.005
		Doktora	1,832	1,474	3,306
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Devlet	Önlisans	84	130	214
		Lisans	4,379	5,388	9.767
		Yüksek Lisans	1,795	1,118	2,913
		Doktora	749	368	1,117
Toplam			115.019	117.075	232,094
Çankaya Üniversitesi	Vakıf	Önlisans	158	141	299
		Lisans	3,572	3.310	6.882
		Yüksek Lisans	886	526	1,412
		Doktora	56	33	89
İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	Vakıf	Önlisans	11	5	16
		Lisans	5,899	5.171	11,070
		Yüksek Lisans	507	403	910
		Doktora	328	246	574
TED Üniversitesi	Vakıf	Önlisans	-	-	-
		Lisans	759	1.201	1,960
		Yüksek Lisans	33	31	64
		Doktora	-	-	-
Ufuk Üniversitesi	Vakıf	Önlisans	645	851	1,496
		Lisans	1,071	1,683	2,754
		Yüksek Lisans	580	294	874
		Doktora	7	4	11
Yüksek İhtisas Üniversitesi	Vakıf	Önlisans	10	31	41
		Lisans	78	180	258
		Yüksek Lisans	-	-	-
		Doktora	-	-	-
Toplam			14.600	14.110	28.710
Genel Toplam			129.619	131.185	260.804

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Sistemleri, 2016

Çankaya’da yükseköğrenimini sürdürenlerin %89’u devlet üniversitelerine, %11’i ise vakıf üniversitelerine devam etmektedir. Çankaya’da yer alan yükseköğretim kurumlarında tüm eğitim düzeylerindeki toplam 260.804 kişi kişinin %50,3’ü kadın, %49,7’si erkektir. Çankaya’nın gün içindeki yüzer nüfusunun yaklaşık 1/8’ni genç nüfusun oluşturduğunu söylemek mümkündür (Tablo78).

Tablo 79: Çankaya’da Yer Alan Yüksek Öğretim Kurumlarındaki Öğretim Elemanı Sayıları

		Ankara Sosyal Bilim. Üni.	Ankara Üni.	Çankaya Üni.	Gazi Üni.	Hacettepe Üni.	Bilkent Üni.	ODTÜ	TED Üni.	Ufuk Üni.	Yıldırım Beyazıt Üni.	Yüksek İhtisas Üni.	Genel Toplam
Profesör	Erkek	12	727	30	565	417	85	259	8	42	124	8	2.277
	Kadın	1	506	5	359	451	18	191	8	14	27	8	1.588
	Toplam	13	1.233	35	924	868	103	390	16	56	151	16	3.805
Doçent	Erkek	8	160	10	303	198	55	109	5	16	94	2	960
	Kadın	1	152	13	221	212	30	88	2	13	45	0	777
	Toplam	9	312	23	524	410	85	197	8	29	139	2	1.738
Doktor Öğretim Görevlisi	Erkek	14	155	45	326	204	124	145	18	18	114	14	1.177
	Kadın	7	178	49	226	250	62	135	20	46	89	8	1.070
	Toplam	21	333	94	552	454	186	280	38	64	203	22	2.247
Öğretim Görevlisi	Erkek	3	82	7	170	101	90	60	0	11	19	5	548
	Kadın	7	76	14	167	119	251	200	0	6	9	13	862
	Toplam	10	158	21	337	220	341	260	0	17	28	18	1.410
Okutman	Erkek	8	105	15	55	50	0	26	12	5	29	0	305
	Kadın	24	199	52	167	164	0	133	38	23	72	0	872
	Toplam	32	304	67	222	214	0	159	50	28	101	0	977
Uzman	Erkek	3	84	12	63	53	30	39	0	3	8	0	295
	Kadın	2	124	10	102	91	26	60	0	6	5	0	426
	Toplam	5	208	22	165	144	56	99	0	9	13	0	721
Araştırma Görevlisi	Erkek	12	479	18	493	530	1	414	17	31	170	0	2.165
	Kadın	16	705	24	765	873	0	385	13	46	208	0	3.035
	Toplam	28	1.184	42	1.258	1.403	1	799	30	77	378	0	5.200

Çevirici	Erkek	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	3
	Kadın	1	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	4
	Toplam	1	0	0	0	3	0	2	0	0	1	0	7
Eğt. Öğr. Plan.	Erkek	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	3
	Kadın	0	0	0	0	3	0	3	0	0	0	0	6
	Toplam	0	0	0	0	4	0	4	0	1	0	0	9
Genel Toplam	Erkek	60	1.792	137	1.975	1.555	385	1.055	60	127	558	29	7.733
	Kadın	59	1.940	167	2.007	2.165	387	1.135	82	154	456	29	8.581
	Toplam	119	3.732	304	3.982	3.720	772	2.190	142	281	1014	58	16.314

Kaynak: Yüksek Öğretim Bilgi Sistemleri, 2016

Çankaya’da yer alan yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının yaklaşık %53’ü kadın, %47’si ise erkektir. En yüksek sayıda öğretim elemanının bulunduran ilk üç üniversite ise sırasıyla Gazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesidir.

STRATEJİ: EĞİTİM DÜZEYİ VE DİNAMİKLERİ

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planı'nın da Eğitim Temel Hedefi

- Birinci 5 yıllık plan döneminde Çankaya'da okuryazarlık oranını % 100 seviyesine çıkarmak ve okullardaki niceliksel ve niteliksel olanakları % 30 iyileştirmek (DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 4)

2. Önceliklerimiz

Okur-yazarlık oranının artırılması

- Okul çağına olmayanlara okuma yazma kursları düzenlemek
- Okul çağına olan, ancak okula gönderilmeyenleri tespit etmek, okula devam etmeleri konusunda kampanyalar yürütmek

Okul sonrası bireysel ve toplumsal eğitimin artırılması

- Çocuk ve Gençlik eğitim merkezleri oluşturmak
- Okullarda niceliksel ve niteliksel olanakları arttırmak
- Yeni okul yapımı için kampanyalar organize etmek
- Var olan okullara teknolojik derslik destekleri vermek
- Eğitim parkları oluşturmak
- Beslenme desteğinin vermek

Halkın ve öğrencilerin okul yönetimine katılımının geliştirilmesi

- Okul-mahalle dayanışma konseyini oluşturmak

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Çalışmaları halka ve öğrencilere tanıtım için kampanyalar düzenlemek
- Eğitim alanında faaliyet gösteren, dernek, sendika, vakıflarla seminerler düzenlemek
- Medyayı (gazete, radyo, TV, sosyal medya) sürece dâhil etmek

Alt Yapı Oluşturmak

- Finansman desteği sağlayacak yurt dışı ve yurt içi kuruluşları ortaya çıkarmak
- Her aşamada organize olacak ekipler oluşturmak
- Gönüllü destek sağlamak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık "Kent Bilgi Bankası"nı oluşturmak

İşbirliği

- Belediye, Milli Eğitim Bakanlığı, Çankaya Evleri, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Üniversiteler, Meslek Odaları, Eğitim Alanındaki Sendikalar ve Dernekler, Gönüllüler.

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Tablo 80: Eğitim Stratejileri

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
Göçle gelen nüfusun kente uyum sürecinde 6 yaş ve üstü nüfusta okur yazar oranının % 100 olmaması	- Yaşam standardını artırmak - Dezavantajlı grupların eğitimden eşit koşullarda yararlanmasını sağlamak	- Öğretmenleri destekleyici eğitim programları - Okullarda laboratuvar ve bilgisayar derslikleri yapımı - Mahalle okul dayanışmasını sağlayacak etkinlik ve organizasyonlar	- Milli Eğitim Bakanlığı - Çankaya Evleri - Hayırsever Vatandaşlar - Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı - Üniversiteler - Meslek Odaları - Eğitim alanındaki sendikalar, dernekler - Gönüllüler	Toplumsal yaşama aktif katılım içerisinde olan sağlıklı, kendine güvenen, üretken, paylaşımcı ve dayanışmacı, sorumlulukları ve duyarlılıkları artmış bilinçli bireyler
Devlet okullarında sınıfların kalabalık ve araçların yetersiz olması	- Yaşam standardını artırmak - Dezavantajlı grupların eğitimden eşit koşullarda yararlanmasını sağlamak - Eğitim politikasının belirlenmesinde, eğitim kurumlarının etkinliklerinde okul öğrenci-halk dayanışmasının arttırmak			
Okullarda, okul terk oranının yüksek olması	Okullarda devamsızlık ve okul terkinin ortadan kaldırmak			
Üniversite öğrencilerinin barınma ve beslenme sorunları	- Yaşam standardını artırmak - Kent yaşamına katılım, bilinç ve duyarlılığı artırmak	Öğrencilere beslenme desteği		

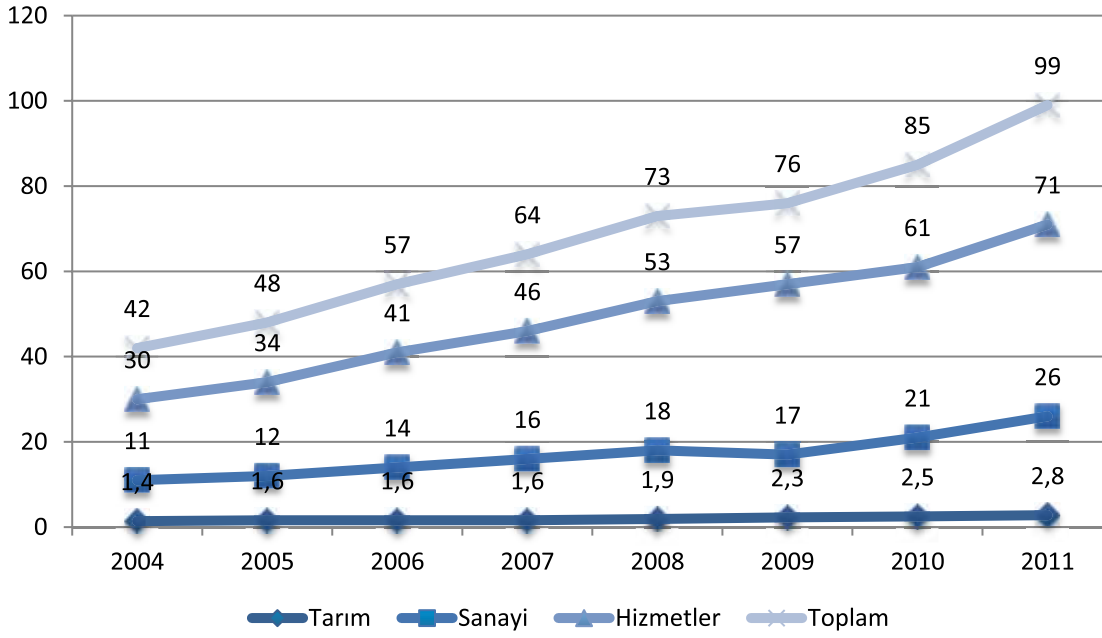

BÖLÜM 4:

ÇANKAYA'DA ÇALIŞMAK: TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

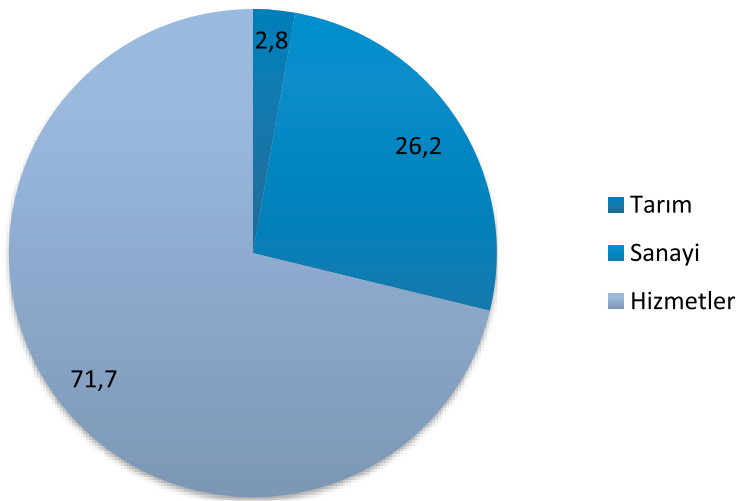
1. Temel Ekonomik Göstergeler

Şekil 29: Ankara’da Yıllara Göre Sektörlerden Elde Edilen Gayrisafi Katma Değer (Cari Fiyatlarla, Milyar TL)

Kaynak: AKA, İstatistiklerle Ankara, 2017

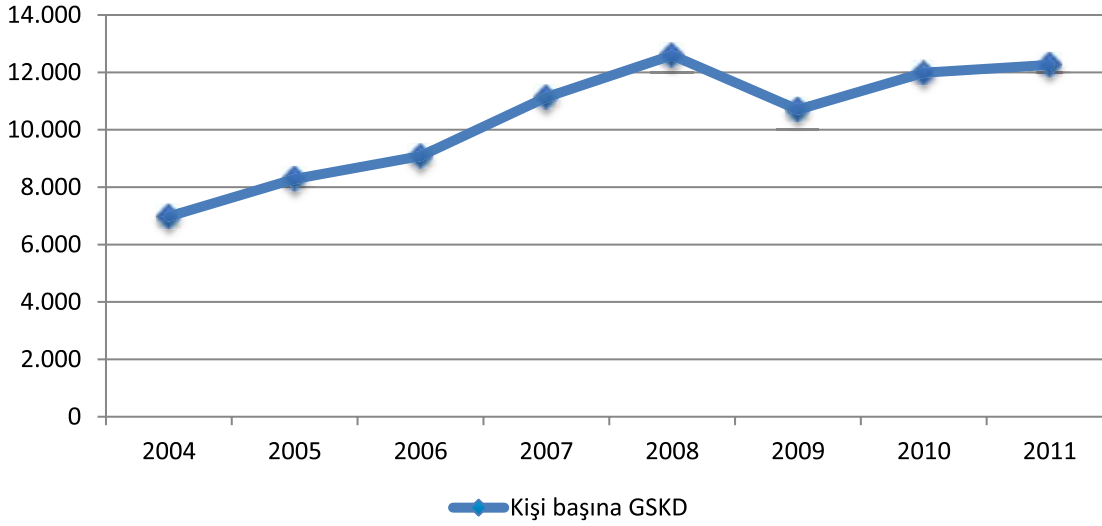
Gayri Safi Katma Değer (GSKD) üretiminde, Ankara’da 2004-2011 yılları arasında tarım sektörünün %100, sanayinin %57,6, hizmet sektörünün ise %57,7 artış gösterdiği görülmektedir (Şekil 29).

Şekil 30: Ankara’da Üretilen Gayrisafi Katma Değerde Sektörlerin Payları, 2011

Kaynak: AKA, İstatistiklerle Ankara, 2017

GSKD üretiminde Türkiye’nin 2’nci büyük kenti olan Ankara’da, bölge GSKD’sinde tarım sektörünün %2,8, sanayinin %26,2 ve hizmet sektörünün %71,7 oranında payı bulunduğu görülmektedir (Şekil 30).

Şekil 31: Ankara'da Kişi Başına Gayrisafi Katma Değerin (GSKD) Yıllara Göre Gelişimi (Cari fiyatlarla, \$)

Kaynak: AKA, İstatistiklerle Ankara, 2017

Ankara'da kişi başına GSKD'nin 2004-2011 yılları arasında yaklaşık %75 oranında arttığı görülmektedir (Şekil 31).

Tablo 81: Bölgelere Göre Kişi Başına ve Toplam Gayrisafi Katma Değer (Kişi Başına Değerde İlk 3 Bölge, Cari Fiyatlarla, 2011)

	Kişi Başına GSKD (TL)	Kişi Başına GSKD'de Bölgeler Arasındaki Sıra	Toplam GSKD (bin TL)	Toplam GSKD'de Bölgeler Arasındaki Sırası
Türkiye	15.500		1.150.453	
İstanbul	23.247	1	312.437.660	1
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	22.028	2	72.270.948	5
Ankara	20.554	3	99.304.709	2

Kaynak: AKA, İstatistiklerle Ankara, 2017

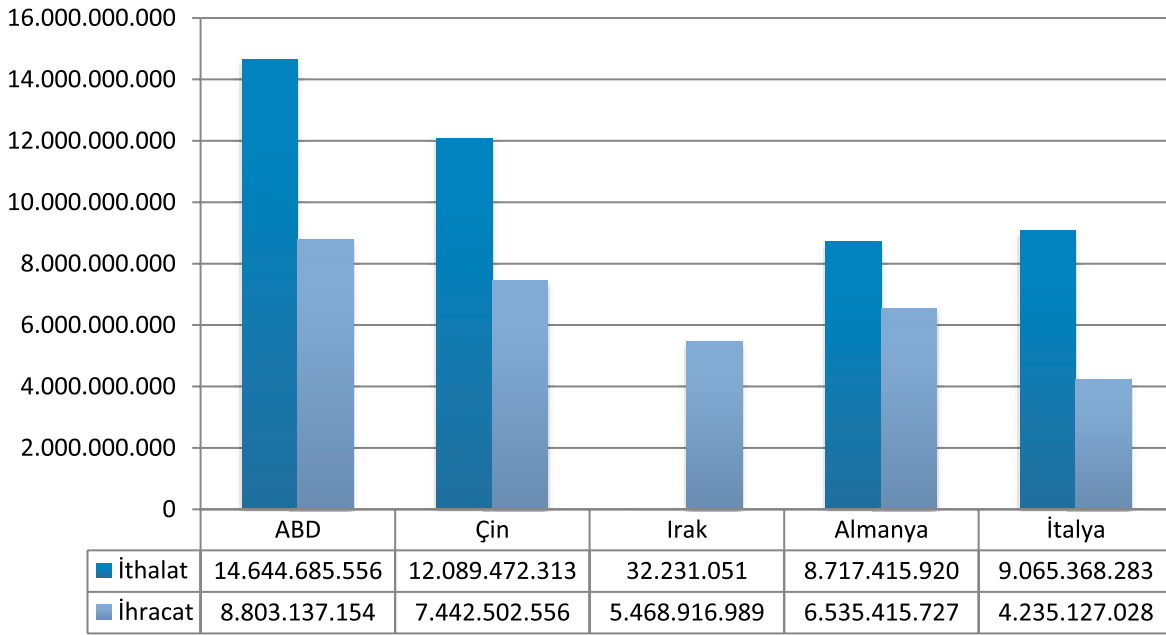
AKA'nın 2011 verilerine göre, Ankara kişi başına GSKD'de bölgeler arasında 3. sırada, toplam GSKD'de bölgeler arasında ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 81).

Tablo 82: Bölgelere Göre Sektörlerin Gayrisafi Katma Değerdeki Payları (Cari Fiyatlarla, 2011)

	Sektörün Bölge GSKD'sindeki Payı			Bölge GSKD'si (Cari Fiyatlarla, bin TL)	Türkiye GSKD'sinde Bölgenin Payı (%)	Toplam GSKD'de Bölgeler Arasındaki Sırası
	Tarım	Sanayi	Hizmetler			
İstanbul	0,2	27,4	72,4	312.437.660	27,2	1
Ankara	2,8	26,2	71,7	99.304.709	8,6	2
İzmir	5,4	26,9	67,7	75.922.162	6,6	3
Bursa, Eskişehir, Bilecik	5,6	41,1	53,4	73.528.126	6,4	4
Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	6,9	36,1	57,1	72.270.948	6,3	5

Kaynak: AKA, İstatistiklerle Ankara, 2017

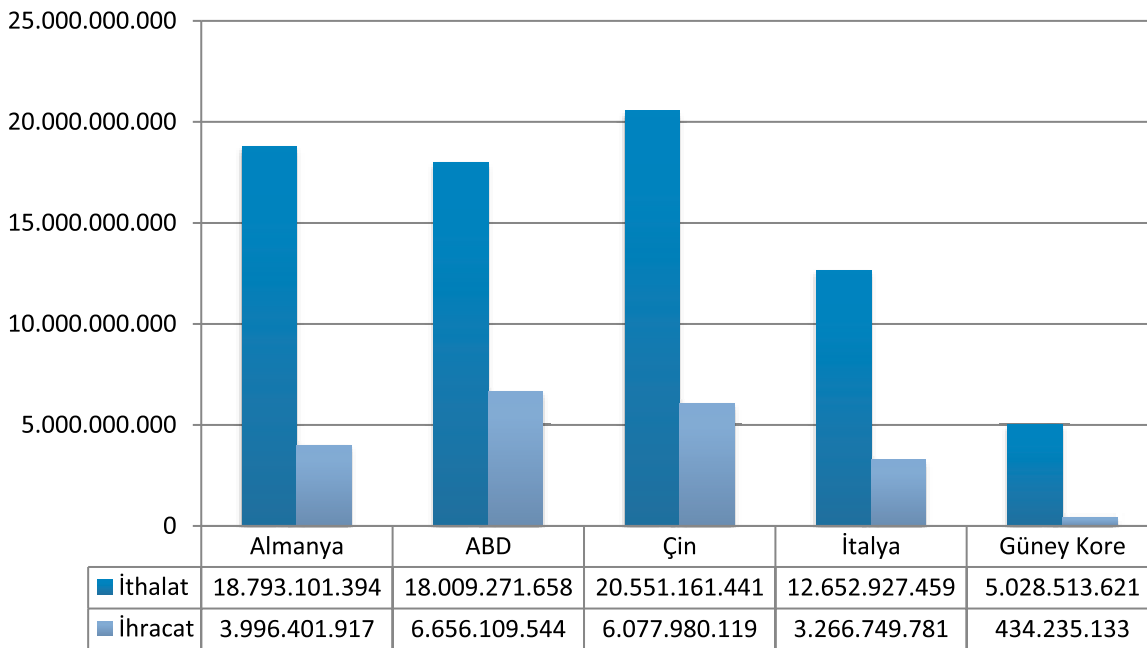
AKA verilerine göre Ankara'nın bölge GSKD'si 99.304.709 TL, Türkiye GSKD'sindeki bölge payı ise %8,6'dır (Tablo 82).

Şekil 32: Ankara'nın En Fazla İhracat Yaptığı Beş Ülke ile Dış Ticaret (2011-2015, TL)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Veritabanı, 2017

TÜİK 2011-2015 verilerine göre Ankara'nın en fazla ihracatı 8.803.137.154 TL ile ABD'ye yapmaktadır. (Şekil 32).

Şekil 33: Ankara'nın En Fazla İthalat Yaptığı Beş Ülke ile Dış Ticaret (2011-2015, TL)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Veritabanı, 2017

TÜİK 2011-2015 verilerine göre Ankara'nın en fazla ithalatı 8.803.137.154 TL ile Çin'den yapmaktadır. (Şekil 33).

2. İstihdam

Ankara'nın işgücü piyasasında son dönem içerisinde yaşanan değişim incelendiğinde, Türkiye geneli ve AB ülkeleriyle benzer bir seyrin izlendiği görülmektedir. 2007-2008 küresel finans krizi öncesi çalışma çağındaki nüfus artışından daha fazla oranda iş imkânları sağlanmış, ancak kriz sonrasındaki kısa vadede iş imkânları nüfus artış oranını karşılayamamıştır.

Tablo 83: Temel İşgücü Göstergeleri, 15+ Yaş

	15+ Yaştaki Nüfus (bin)	İşgücü (bin)	İstihdam Edilenler (bin)	İşsiz (bin)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik oranı	İstihdam Oranı (%)	İşgücüne Dâhil Olamayan Nüfus (Bin)
Türkiye	58.720	30.535	27.205	3.330	52,0	10,9	46,3	28.185
Ankara	4.045	2.153	1.908	244	53,2	11,4	47,2	1.892

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK'in 2017 yılı verileri doğrultusunda, Ankara'da işgücüne katılım, işsizlik ve istihdam oranının, Türkiye oranı ile neredeyse eşdeğer olduğu görülmektedir (Tablo 83).

Tablo 84: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılığa Göre İstihdam Edilenler, 15+ Yaş (bin kişi)

	Kayıtlı değil	Kayıtlı	Toplam
Tarım	46	15	61
Sanayi	92	372	464
Hizmet	187	1.175	1.362
Toplam	325	1.562	1.887

Kaynak: TÜİK, 2015

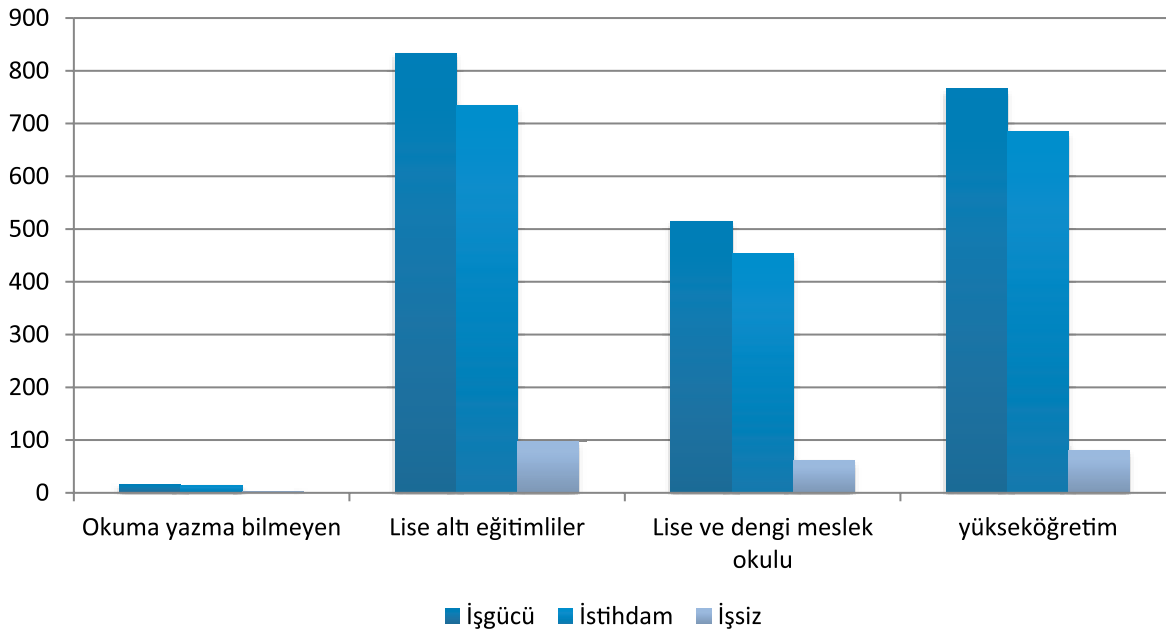
TÜİK 2015 yılı verilerine göre istihdam edilenler arasında "Hizmet Sektörü"nde çalışanların en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir (Tablo 84).

Tablo 85: Tam Zamanlı ve Yarı Zamanlı İstihdam, 15+ Yaş (bin kişi)

		Ankara	Türkiye	Ankara İli Oranı (%)
Yarı Zamanlı	Toplam	135	2.630	5,13
	Erkek	49	1.099	4,46
	Kadın	86	1.530	5,62
Tam Zamanlı	Toplam	1.698	23.991	7,08
	Erkek	1.253	17.463	7,18
	Kadın	445	6.528	6,82
Toplam	Toplam	1.833	26.621	6,89
	Erkek	1.301	18.562	7,01
	Kadın	531	8.562	6,59

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2017

TÜİK 2017 verilerine göre, tam ya da yarı zamanlı istihdam edilen nüfusun yaklaşık %60'ı erkektir. İstihdam süresi açısından hem Türkiye hem de Ankara için bakıldığında; "yarı zamanlı" çalışan kadın oranının erkek oranından yüksek olduğu, "tam zamanlı" çalışan erkek oranının da kadın oranından yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 85).

Şekil 34: Eğitim Durumuna Göre İşgücü, İstihdam ve İşsiz Sayıları, Ankara, 15+ Yaş (bin kişi)

Kaynak: TÜİK, 2016

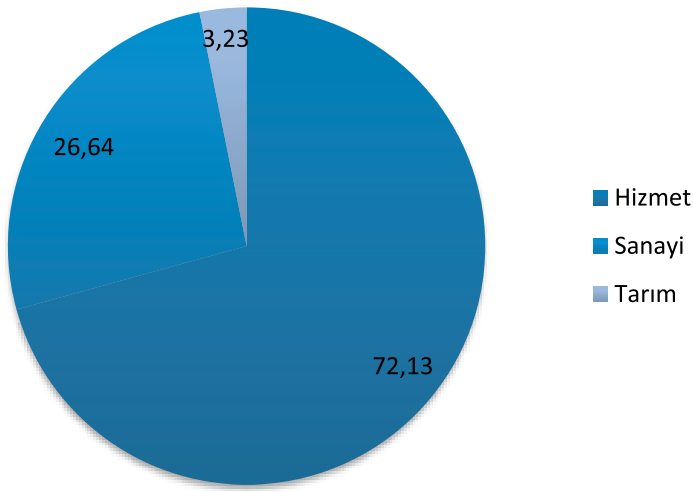
Ankara’da eğitim düzeyi ile işgücüne katılım ve istihdam arasında pozitif bir ilişki vardır ve en yüksek işgücüne katılım oranı yükseköğretim düzeyindedir (%77,5). Aynı şekilde, okuma yazma bilmeyenler haricinde eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranları düşmektedir (Şekil 34) .

Tablo 86: İşgücüne Dâhil Olamama Nedenleri, 15+ Yaş (bin kişi)

	İş Bulma Ümidi Olmayanlar	İş Aramayıp Çalışmaya Hazır Olanlar	Mevsimlik Çalışanlar	Ev İşleri ile Meşgul Olanlar	Eğitim ve Öğretime Devam Edenler	Emekli	Engelli, Yaşlı ya da Hasta	Ailevi ve Kişisel Nedenler	Diğer	Toplam
Türkiye	647	1.682	80	9.909	4.541	2.275	1.527	1.619	197	28.185
Ankara	10	109	2	790	356	200	50	36	7	1.892

Kaynak: TÜİK, 2016

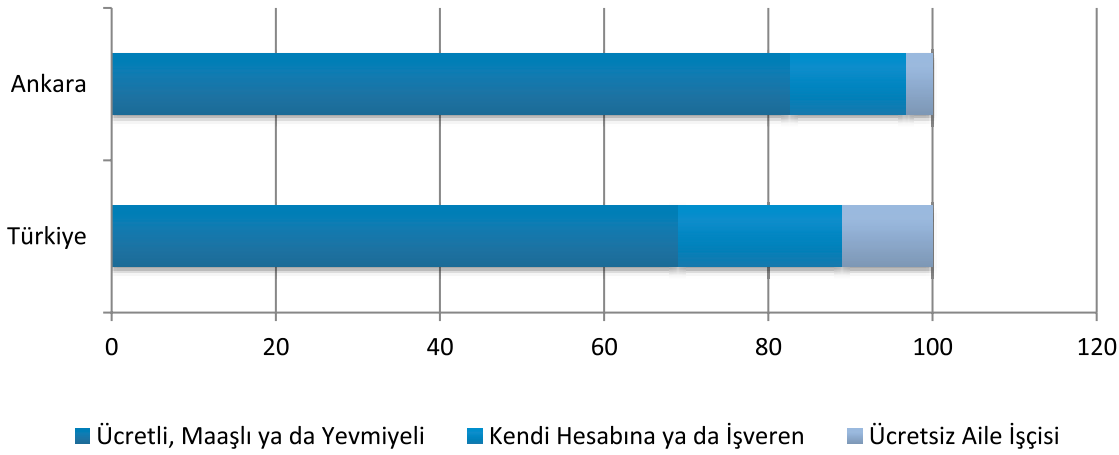
Tablo 86’da istihdam sürecine dâhil olmama açısından Türkiye ve Ankara karşılaştırması verilmektedir. Türkiye genelinde ve Ankara için istihdam sürecinde dâhil olmama nedenleri arasında en yoğun “ev işleri ile meşgul olma” bulunmakta, bu nedeni gerekçe gösterenlerin ağırlıklı olarak genç kadın ve orta yaş üstündeki kadın nüfus olacağı düşünülmektedir.

Şekil 35: İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (%), Ankara

Kaynak: TÜİK, 2016

Ankara 'da istihdamın %3,23'ü tarım, %26,64'ü sanayi %72,13'ü ise hizmet sektöründe gerçekleşmektedir (Şekil 35).

Şekil 36: İstihdam Biçimleri

Kaynak: TÜİK, 2016

Ankara'da istihdam edilme biçimlerine göre çalışanların durumu değerlendirildiğinde %82'sinin ücretli veya yevmiyeli olarak çalıştığı görülmektedir. Bu oran Türkiye genelinde %75'ler düzeyindedir. Ankara'da bu payın yüksek olmasının önemli bir nedeni kamu istihdamının yüksek olmasıdır. Diğer taraftan bakıldığında bu bulgu halen girişimcilik ekosisteminin iyileştirilmesi gerektiğini de göstermektedir. Bu anlamda gerek yerel ekosistemden üretilen girişimci potansiyel gerekse de küresel ekonomiye dair yukarı yönlü tahminlerin güçlenmesi ile birlikte yükselen risk iştahı yeni yatırımcılar için de Ankara'da önemli bir potansiyel oluşturmaktadır (AKA 2017 Ankara İstatistikleri).

Ankara'da yaşayıp istihdam sürecine dâhil olan nüfus, Türkiye ile kıyaslandığında yüksek oranla "Ücretli-Maaşlı ya da Yevmiyeli" olarak çalışmaktadırlar. Bu durum, Ankara'da çalışan nüfusun yüksek oranda hizmet sektöründe çalışmasının doğal sonucudur (Şekil 36).

3. Yoksulluk

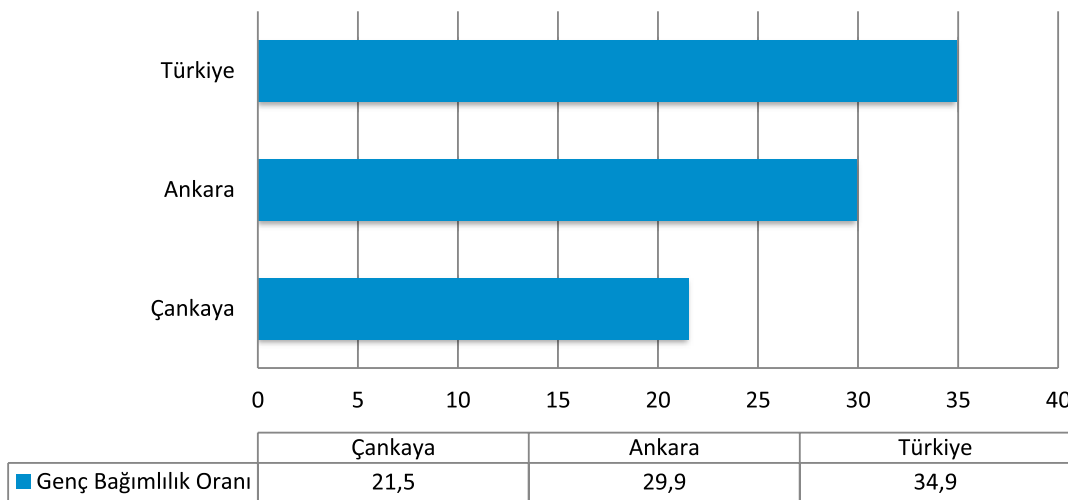
Bireylerin yaşamlarını sürdürmeleri veya içinde yaşadıkları toplumun asgari yaşam standartlarını yakalayabilmeleri için gerekli olan düzeyi altında gelire sahip olmaları şeklinde tanımlanan yoksulluk, Ankara’da Türkiye ortalamasının altında olmakla birlikte hala kentsel, kırsal, yaşlı, çalışan yoksulluğu gibi çeşitli türlerde sorun teşkil etmektedir.

Tablo 87: İlçelere Göre Yoksulluk Oranları, Ankara

İlçeler	Ankara Ortalamasına Göre Yoksulluk Oranları	İlçe İçi Düzeye Göre Yoksulluk Oranları
Akyurt	36,5%	13,5%
Altındağ	17,9%	2,5%
Beypazarı	17,0%	17,0%
Çankaya	2,0%	20,0%
Çubuk	6,5%	6,5%
Elmadağ	32,9%	9,2%
Etimesgut	0,4%	14,0%
Gölbaşı	17,1%	14,7%
Kazan	30,0%	0,0%
Keçiören	6,7%	14,3%
Mamak	10,3%	1,1%
Polatlı	9,6%	1,4%
Pursaklar	9,7%	0,0%
Sincan	5,9%	47,3%
Şereflikoçhisar	25,9%	6,9%
Yenimahalle	4,0%	4,0%

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı-Ankara Bölge Planı 2014-2023

Ankara’da yoksulluğun mekânsal dağılımı incelendiğinde Akyurt, Elmadağ ve Kazan’da yoksulluk oranının %30’un üzerinde; Çankaya, Yenimahalle ve Etimesgut’ta ise %5’in altında olduğu görülmektedir. Öte yandan ilçe içi gelir dağılımına göre hesaplanan yoksulluk oranlarına bakıldığında, bu oranın Çankaya’da %20 olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile bu ilçelerde yaşayan nüfus içerisinde gelir dağılımında büyük dengesizlikler olduğu gözlemlenmektedir (Tablo 87).

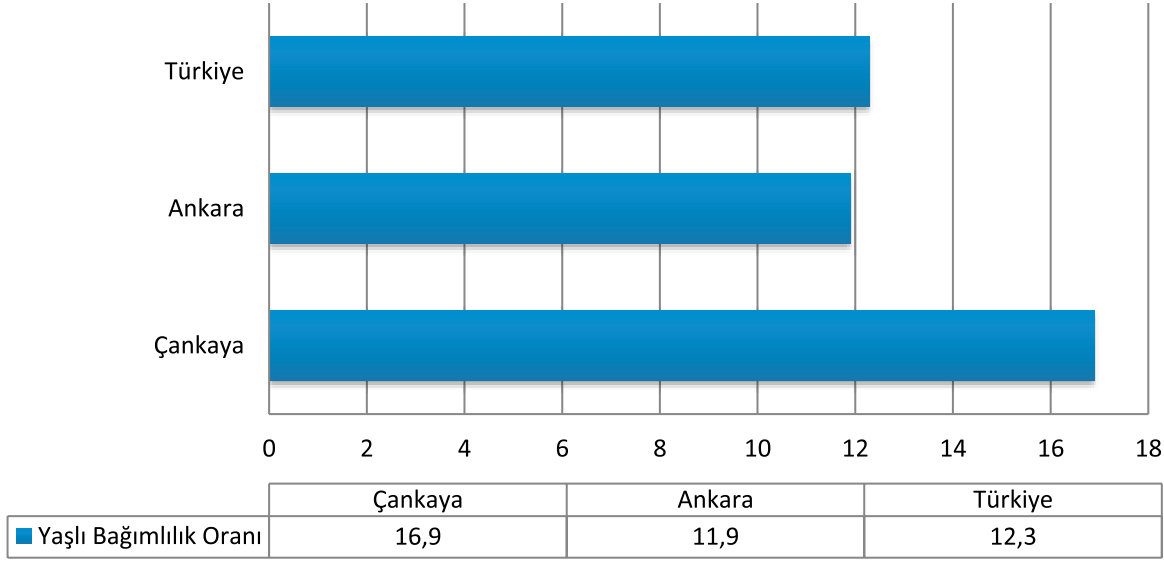

Şekil 37: Genç Bağımlılık Oranı Karşılaştırması (Türkiye-Ankara-Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS 2016

Yaş bağımlılık oranı, çalışma çağındaki (15-64 yaş) her yüz kişiye düşen çalışmayan kişi sayısını ifade eder. TÜİK verilerine göre, Ankara’da 2007 yılından günümüze kadar olan sürede 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranında düşüş gözlenirken, 15-64 ve 65+ yaş gruplarının oranında artış gözükmemektedir. Bağımlılık oranlarına bakıldığında ise yaşlı bağımlılık oranında artış dikkat çekicidir. Bu oranın artması, çalışabilecek çağındaki nüfusu doğrudan etkileyecektir.

Çankaya’da genç bağımlılık oranının Türkiye ve Ankara ortalamasının altında, yaşlı bağımlılık oranının ise Türkiye ve Ankara ortalamasının üstünde olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 37). Çankaya’da genç bağımlılık oranı Türkiye oranının altında görünmesine rağmen, Ankara ilçeleri arasında sahip olunan %21,9’luk oranın yüksek olduğu düşünülmektedir.

Şekil 38: Yaşlı Bağımlılık Oranı Karşılaştırması (Türkiye-Ankara-Çankaya)

Kaynak: TÜİK-ADNKS 2016

Yaşlı nüfus bağımlılık oranı açısından Türkiye, Ankara ve Çankaya değerlendirmesi yapıldığında, yaşlı bağımlılığının Türkiye ortalaması üzerinde olduğu görülmektedir (Şekil 38).

4. Tarım ve Hayvancılık

Tablo 88: Yıllara Göre Bitkisel Üretim (ton), Çankaya, Ankara

Ürün	Yıl	Çankaya	Ankara	Ürün	Yıl	Çankaya	Ankara
Durum Buğdayı	2010	39	67.827	Ayçiçeği Tohumu (Çerezlik)	2010	729	22.938
	2011	27	86.721		2011	737	26.246
	2012	1.980	59.721		2012	410	25.163
	2013	3.506	77.365		2013	501	22.200
	2014	3.245	58.682		2014	501	23.477
	2015	3.633	77.062		2015	501	36.205
	2016	-	122.006		2016	43	27.799
	2017	-	102.592		2017	110	26.257
Buğday	2010	6.216	868.513	Aspir Tohumu	2010	-	2.633
	2011	4.603	1.054.507		2011	-	5.367
	2012	5.200	967.093		2012	54	7.406
	2013	5.038	1.076.615		2013	99	24.876
	2014	6.262	758.428		2014	98	35.256
	2015	5.145	1.073.493		2015	101	39.328
	2016	11.794	1.083.670		2016	5	26.946
	2017	9.277	987.908		2017	16	14.220
Arpa	2010	4.547	649.408	Fiğ	2010	-	-
	2011	4.197	641.894		2011	-	-
	2012	3.610	506.260		2012	-	-
	2013	4.427	624.731		2013	-	-
	2014	3.519	411.716		2014	50	74.888
	2015	4.237	625.628		2015	100	81.779
	2016	3.843	639.177		2016	124	50.469
	2017	4.504	551.246		2017	300	52.224
Nohut	2010	210	14.804	Korunga	2010	-	4.382
	2011	225	14.867		2011	-	5.010
	2012	743	18.069		2012	3	4.684
	2013	998	21.665		2013	45	6.228
	2014	1.013	18.344		2014	45	6.415
	2015	954	22.4463		2015	68	6.302
	2016	1.013	26.172		2016	31	5.852
	2017	1.569	35.397		2017	32	5.371
Ayçiçeği Tohumu (Yağlık)	2010	64	6.256	Mısır (Slaj)	2010	950	162.918
	2011	72	6.016		2011	950	130.626
	2012	48	11.649		2012	105	14.460
	2013	44	13.011		2013	112	170.791
	2014	39	10.400		2014	112	223.713
	2015	123	9.636		2015	329	226.916
	2016	136	9.304		2016	318	205.304
	2017	311	9.920		2017	520	237385

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK 2017 verilerine göre Çankaya’da en çok üretilen üç ürün buğday, arpa ve nohuttur. Yağlık ve çerezlik ayçiçeği tohumu, aspir tohumu, fiğ, korunga, mısır (slaj) Çankaya’da üretimi devam eden bitkisel ürünlerdir (Tablo 88).

Tablo 89: Tarım Alanları Türkiye, İstanbul, Ankara (dekar)

	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Süs Bitkileri Alanı
	Ekilen Alan	Nadas			
Türkiye	155.317.343	36.974.137	7.982.650	33.433.816	49.934
İstanbul	661.948	1.563	29.575	27.141	515
Ankara	4.711.548	3.201.356	422.974	289.715	312

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 90: Yıllara Göre Tarım Alanları Ankara, Çankaya (dekar)

	Yıl	Tahıllar ve Diğer bitkisel Ürünlerin Alanı		Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Süs Bitkileri Alanı
		Ekilen	Nadas			
Ankara	2010	4.540.231	3.146.567	466.794	254.875	0
	2011	4.681.728	3.188.041	479.874	261.367	213,5
	2012	4.277.119	3.250.485	463.936	306.806	323,7
	2013	4.632.260	3.321.444	448.267	322.198	327,8
	2014	4.748.072	3.365.276	435.285	299.799	367,6
	2015	4.957.687	3.268.403	427.103	323.116	348,6
	2016	4.955.932	3.175.394	426.622	326.499	318,6
	2017	4.711.548	3.201.356	422.974	289.715	312,2
Çankaya	2010	37.607	29.500	615	1.902	0
	2011	37.806	30.500	615	1.837	0
	2012	43.648	26.344	976	1.859	0
	2013	49.852	24.982	2.385	1.588	0
	2014	53.479	23.756	2.350	1.685	35
	2015	48.101	27.640	295	1.683	35
	2016	42.521	28.442	0	479	35
	2017	60.497	23.000	125	475	35

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 91: Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim, Çankaya

	Yıl	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam Sayı	Sağılan Hayvan Sayısı	Süt (ton)
Sığır (Yerli)	2007	413	72	485	155	202
	2017	1.469	321	1.790	606	791
Sığır (Kültür)	2007	630	60	690	366	1.423
	2017	1.785	613	2.398	834	3.249
Sığır (Melez)	2007	327	65	392	151	377
	2017	3.031	1.408	4.439	1.195	2.992

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 92: Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Hayvansal Üretim, Çankaya

	Yıl	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam Sayı	Sağılan Hayvan Sayısı	Süt (ton)
Koyun (Merinos)	2007	480	0	480	361	19
	2017	-	-	-	-	-
Koyun (Yerli)	2007	4.120	560	4.680	2.227	169
	2017	39.685	4.112	43.797	29.182	2.217
Keçi (Kıl)	2007	968	205	1.173	744	704
	2017	2.910	455	3.365	1.175	111
Keçi (Tiftik)	2007	34	10	44	14	0,562
	2017	168	13	181	46	1,81

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 93: Kümes Hayvancılığı, Çankaya

	Yıl	Toplam Sayı
Yumurta Tavuğu	2007	530
	2017	3.680
Ördek	2007	76
	2017	25
Hindi	2007	31
	2017	30
Kaz	2007	57
	2017	50

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 94: Arıcılık Faaliyetleri, Çankaya

	Arıcılık Yapan Köy Sayısı	Arıcılık Yapan İşletme Sayısı	Yeni Kovan Sayısı	Eski Kovan Sayısı	Bal Üretimi	Balmumu Üretimi
2007	4	-	450	0	2,25	-
2017	-	8	6.954	0	69,54	3

Kaynak: TÜİK, 2017 (Arıcılık yapan köy sayısı 2013 yılından itibaren "Arıcılık yapan işletme sayısı" olarak değiştirilmiştir.)

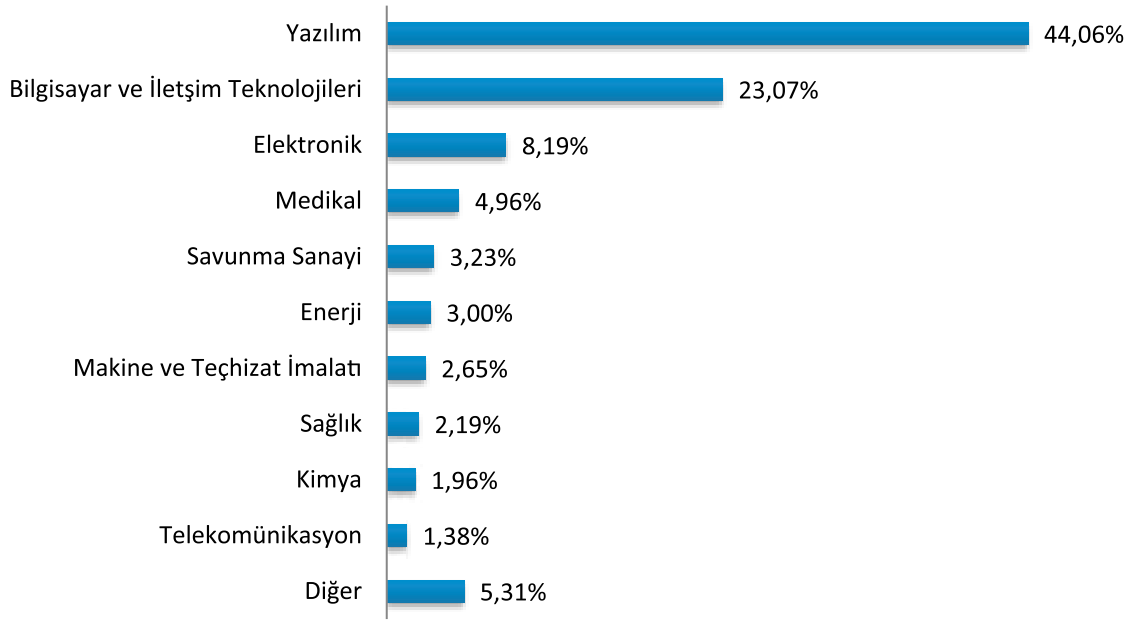
5. Ar-Ge ve Yenilikçilik

Tablo 95: AR-GE Merkezi, TGB ve OSB Verileri

	Ar-Ge Merkezi	Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TGB)*	Organize Sanayi Bölgesi (OSB)*
Ankara	29	8	11
İstanbul	68	7	8
Türkiye	246	63	298

Kaynak: Organize Sanayi Bölgesi Bilgi Sitesi, 2016

*(Faal ve Faal Olmayan TGB ve OSB sayıları verilmiştir.)

Şekil 39: Ankara’da Teknoparklarda Faaliyet Alanı Dağılımı

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014

Tablo 96: Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Performans Endeksleri Sıralaması (2011-2015) (2015’te ilk 5’te yer alan TGB’ler ile Ankara’daki TGB’lerin sıralaması)

TGB Adı	2015 (TGB 32)	Toplam Puan
ODTÜ Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	1	57,39
İTÜ Arı Teknokent Teknoloji Geliştirme Bölgesi	2	54,56
Batı Akdeniz Teknokenti Teknoloji Geliştirme Bölgesi	3	53,03
Gazi Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	4	48,87
Ankara Teknoloji Geliştirme Bölgesi	5	48,75
Ulutek Teknoloji Geliştirme Bölgesi	6	48,06
Selçuk Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	7	44,65
Erciyes Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi	8	40,9
GOSB Teknopark Teknoloji Geliştirme Bölgesi	9	40,57
TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Teknoparkı	10	40,45

Kaynak: Anahtar, Türkiye Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Tablo 97: Faydalı Model Başvuru ve Tescillerinin İllere ve Yıllara Göre Dağılımı

	2012		2013		2014		2015		2016	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
İstanbul	1.517	1.010	1.398	855	1.343	996	1.395	1.070	1.353	985
Ankara	402	203	377	216	430	251	418	316	305	271
Bursa	271	183	285	141	279	199	262	191	277	208
Türkiye	3.725	2.245	3.454	1.997	3.474	2.471	3.451	2.681	3.457	2.347

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

Tablo 98: Marka Başvuru ve Tescillerinin İllere ve Yıllara Göre Dağılımı

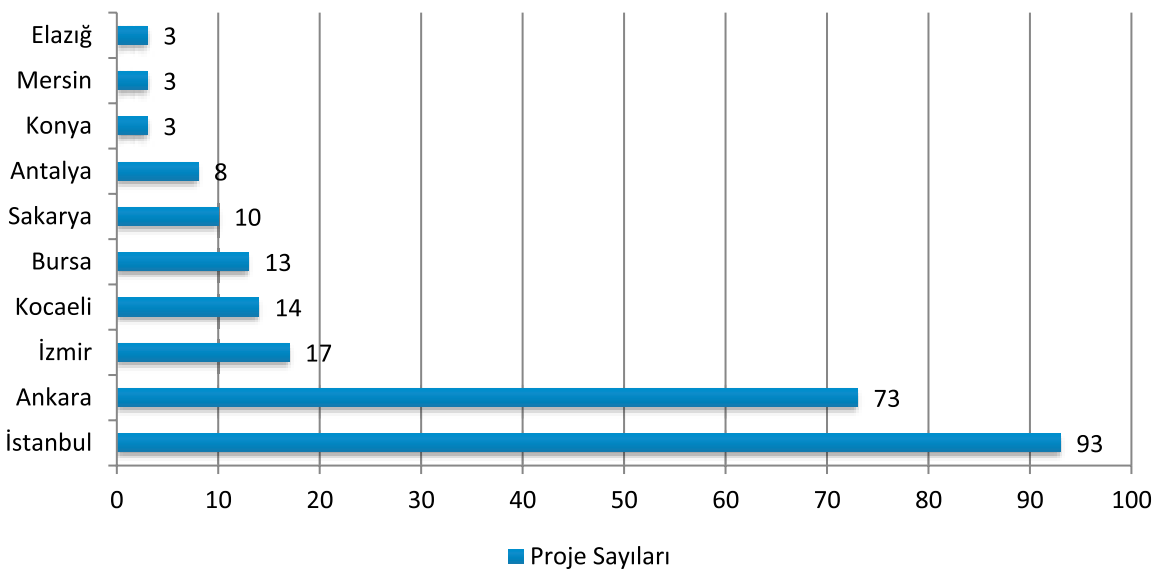
	2012		2013		2014		2015		2016	
	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil	Başvuru	Tescil
İstanbul	50.030	26.516	47.021	35.857	49.028	37.639	46.187	35.798	44.782	40.212
Ankara	7.261	4.114	7.370	5.403	7.682	5.316	7.579	5.358	7.440	6.411
İzmir	5.868	3.234	5.541	4.102	5.938	4.361	6.638	4.323	6.546	5.928
Türkiye	97.311	52.386	93.305	68.391	97.142	72.326	95.962	70.111	94.575	83.665

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü

Tablo 99: Tekno-girişim Sermayesi Desteği Kapsamında Desteklenen Projelerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
ODTÜ	7	20	51	51	47	30	61	267
İstanbul Teknik Üniversitesi	7	5	15	22	21	31	44	145
Bilkent Üniversitesi	8	7	22	26	15	11	15	104
Gazi Üniversitesi	3	7	13	8	17	10	25	83
Hacettepe Üniversitesi	3	4	10	16	9	9	26	77
Yıldız Teknik Üniversitesi	3	4	4	9	10	10	35	75
Ankara Üniversitesi	5	2	9	11	10	15	22	74
Fırat Üniversitesi	0	0	8	10	10	9	30	67
Selçuk Üniversitesi	6	5	14	5	8	8	17	63
Erciyes Üniversitesi	4	3	3	5	10	13	23	61

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Proje sayısına göre en çok desteklenen ilk on üniversite sıralanmıştır.)

Şekil 40: Teknolojik Ürünlerin Tanıtım ve Pazarlaması Destek Programı İllere Göre Desteklenen Proje Sayıları

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2016

Tablo 100: TÜBİTAK Bilim İnsanı Daire Başkanlığı (BİDEB) Desteklerinden En Çok Yararlanan İlk 5 Üniversite

Üniversite	2000-2011		
	Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Destek Oranı
ODTÜ	764	4187	15%
Boğaziçi Üni.	425	2256	8%
İstanbul Teknik Üni.	305	1694	6%
Bilkent Üni.	306	1618	6%
Hacettepe Üni.	200	1385	5%

Kaynak: TÜBİTAK

Tablo 101: Ankara Üniversiteleri Girişimcilik ve Yenilik Endeksi Sıralaması, 2015

Sıra No	Üniversite	Puan
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	85,80
3	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	82,63
11	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	63,79
17	Hacettepe Üniversitesi	51,57
18	Çankaya Üniversitesi	50,78
19	Atılım Üniversitesi	50,58
21	Gazi Üniversitesi	50,33
22	Ankara Üniversitesi	46,63

Kaynak: TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Sonuçları (Sıralamada Yer Alan Toplam Üniversite Sayısı: 50)

STRATEJİ: EKONOMİK YAŞAM

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Ekonomi Temel Hedefi

- Birinci 5 yıllık dönemde Çankaya’da işsizlik oranını % 25 oranında iyileştirmek (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 3, 13 ve DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 2)
- Çankaya’daki Yoksulların Temel Gereksinimlerini Karşılama (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 3.12)
- Ekonomik Girişimleri Desteklemek Ve Yönlendirmek Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 5.3)
- Çankaya’da İstihdamı Desteklemek Ve Yönlendirmek Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 5.4)

2. Önceliklerimiz

İstihdam olanaklarının yaratılması

- Mahallelerde kadın el emeğini değerlendiren üretime yönelik yapılanmalar oluşturmak
- Kalifiye işgücünün yaratılması için meslek edindirme kursları düzenlemek
- Üniversite öğrencilerine yönelik toplumsal projelerde yarı zamanlı iş olanakları yaratmak
- Geleneksel teknikleri canlandıracak kurslar düzenlemek (Ahşap oymacılığı, taş işçiliği vb.) ve bu kurslar sonrasında ortaya çıkartılan ürünlerin pazarlamasının ve işgücünün kullanımını organize etmek
- Sokak pazarları organize etmek
- Mahalle üretim atölyeleri oluşturmak
- Yerel kredi destekleri sağlamak

Kent ekonomisinin gelişimini ve şeffaflığının sağlanması

- Ekonomik gelişmeler ve değişimler konusunda bilgilendirme, eğitim ve sempozyumlar yapmak
- 6 aylık dilimlerle kent harcamalarının değerlendirileceği halka açık toplantılar organize etmek
- Kentsel yatırımlar konusunda halkın görüşlerini almak
- İşgücü piyasası bilgilendirme ağını oluşturmak, işgücü sicillerini tutmak

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Ekonomik gelişmeler konusunda bilgilendirme çalışmaları yapmak
- Ülke bütçesi ve yerel yönetimler bütçesine ilişkin gelişmeler konusunda uzmanlarla birlikte bilgilendirici toplantılar düzenlemek
- El emeğinin değerlendirilmesine ilişkin mahalle toplantıları yapmak

Alt Yapı Oluşturmak

- Ekonomi politikaları, konusunda görüş oluşturabilecek ve eylem/etkinlikler içinde organizasyonlar oluşturmak
- İş kurmak isteyenler için belediye tarafından verilecek yerel destek kredilerinin olanaklarını yaratacak ilişkiler kurmak
- Finansman desteği sağlayacak yurt içi ve yurt dışı olanakları ortaya çıkarmak için mali destek fonu oluşturmak
- Veri toplama yöntemleri oluşturmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık “Kent Bilgi Bankası”nı oluşturmak

İşbirliği

- Belediye, Çankaya Evleri, Üniversiteler, Meslek Odaları, ekonomi alanındaki organizasyonlar, Ankara Ticaret Odası, Ankara Sanayi Odası, Sendikalar, Milli Prodüktivite Merkezi, KOSGEB Ankara İl Müdürlüğü, TESK, Valilik, Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüğü

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Tablo 102: Ekonomi Stratejileri

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
- İşgücü ile ilgili bilgilenmenin yetersizliği - İstihdama ilişkin sektörel bilgilerin zamanında hazırlanamaması - Kadınların işgücünde yer alamaması	- İşgücü Veri tabanı oluşturmak ve değişimleri izlemek, - Kent ekonomisinin şeffaf hale getirilmesi - Kentte demokrasi ortamının geliştirilmesi	- Kamuoyuna düzenli bilgiler sunmak, - İlgili kurumlarla sürekli güncellenen bilgi ağı oluşturmak - Bilgileri kent bilgi bankasına akışını sağlayacak sistemler kurmak - Kent ekonomisinin izlenmesine ilişkin organizasyon oluşturmak	- Çankaya Evleri - Üniversiteler - Meslek Odaları - Ankara Ticaret Odası - Ankara Sanayi Odası - Sendikalar - Milli Prodüktivite Merkezi - KOSGEB Ankara İl Müdürlüğü - TESK - Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüğü	- İşgücü piyasasında sağlıklı ve güncel verilere ulaşmak - Kent ekonomisinde şeffaflık - Kent ekonomi yönetimi organizasyonu - Yurttaşlık, kentdaşlık ve demokrasi bilincinin geliştirilmesi
- İşgücü piyasasındaki yetersizlikler, - Taşeronlaştırma - Var olan istihdamın verimli kullanılamaması	- Kalifiye işgücü yaratmak - İstihdamın artırılması ve çeşitlendirilmesi - Kent ekonomisinin Kalifiye işgücünün yetersizliği	- Üretim kooperatifleri kurmak, - Meslek edindirme kursları düzenlemek		- İstihdamı artırmak, - Üretime teşvik - İşsizliğin azaltılması
- Kadınların işgücünde yer alamaması, - İşsizliğin önlenememesi - Gelir dağılımındaki uçurum	- İstihdamın artırılması ve çeşitlendirilmesi - El emeğinin değerlendirilmesi	- Semtlerde pazar alanları yaratmak - Üniversite öğrencilerine yarı zamanlı iş olanağı - Mahallelerde üretim atölyeleri kurmak		

BÖLÜM 5:

ÇANKAYA'DA FİZİKİ ÇEVRE VE BARINMA

Çankaya’da çalışma mekânları ve bunu yarattığı sosyo-ekonomik çevrenin yanında var olan ve kentin kimliğinde önemli bir yeri olan diğer üç bileşen; doğal çevrenin kentlerdeki yapay birer yansıması olan parklar, barınmanın temel yapısı olan konutlar ve doğal, tarihi alanlardır.

1. Parklar ve Açık Yeşil Alanlar

Bir kentte bulunan açık-yeşil alanlar, mimari yapılar ile birlikte, kentin genel karakterini ve kent imajını belirleyen öğelerdir. Açık-yeşil alanlar, hem niteliksel, hem de niceliksel açıdan, kente ve kentliye yararlar sağlar. Kentliler için, kentin yoğun baskısından bir an bile olsa kurtulma alanları olan açık-yeşil alanlar, kentsel yaşam kalitesi standartlarını da yükseltmektedir. Bu bağlamda, gelişmiş birçok ülke, kentsel açık-yeşil alan standartlarını yüksek tutmakta ve açık-yeşil alanların varlığını medeniyetin göstergesi kabul etmektedir. Ayrıca gelişmiş ülkeler, kendi ulusal mevzuatlarında ve üst ölçek plan kararlarında, açık-yeşil alanları ön planda tutmakta ve halkın katılımını da sağlayarak açık-yeşil alanlar hakkında kararlar verilip sağlıklı uygulamalar yapılmaya çalışılmaktadır.

3194 Sayılı İmar Kanunu’na dayanılarak hazırlanan Plan Yapımına ait Esaslara Dair Yönetmeliğin tanımlar bölümünde, "park, çocuk bahçesi ve oyun alanları olarak ayrılmış alanlar aktif yeşil alan olarak tanımlanmıştır. Belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde yapılacak olan planlamalarda açık-yeşil alan standardı kişi başına 10m² olarak, belediye ve mücavir alan sınırları dışında ise kişi başına 14m² olarak belirlenmiştir. Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliğinde 2. bölüm 14. maddesinde kent bölgeleri tanımları ve alan kullanım şartları, sosyal ve kültürel alt yapı alanları başlığı altında yeşil alanlar, "Toplumsal yararlanması için ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçesi, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence ve kıyı alanları toplamıdır. Metropol ölçekteki fuar, botanik ve hayvanat bahçeleri ile bölgesel parklar bu alanlar kapsamındadır" şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo 103: Çankaya Belediyesi Tarafından Yapılan Parklar, 2016

Park Adı	Mahalle Adı	Toplam Alan (m ²)	Yeşil Alan (m ²)
Destina Peri Parlak	Ata Mah.	6567	4.900
Can Yücel Parkı	Çiğdem Mah.	9.000	4.500
İlknur Yorulmaz Parkı	Çukurambar Mah.	1.360	925
Pony Park	Çukurambar Mah.	1.300	650
Prof.Dr. Muammer Aksoy Parkı	Malazgirt Mah.	4.226	1.610
Çayda Çıra	Malazgirt Mah.	10.700	7.000
Ördekli Park	Maltepe Mah.	6.251	3.169
Şehit Hava Pilot Kurmay Yzb. Mustafa Tanış Parkı	Mutlukent Mah.	16.772	13.416
Özgecan Aslan Parkı	Oran Mah.	4.000	2.450
Bülent Ecevit Parkı	Oran Mah.	6.406	4634
Oran Barış Parkı	Oran Mah.	1.411	1.143
Şehit Er Fatih Çaybaşı Parkı	Öveçler Mah.	2.268	1.600
Cahit Sıtkı Tarancı Parkı	Sokullu Mah.	6.154	4.109
Hasret Gültekin	Şehit Cengiz Karaca Mah.	2.200	1.297
Tarık Akan Parkı	Türkkonut Mah.	11.742	9.268
	Genel Toplam	90.357	60.671

Kaynak: Çankaya Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü

2016 yılında, 11 mahallede Çankaya Belediyesi tarafından toplam 15 adet park yapılmıştır. Yapılan parkların toplam alanı 90.357m², yeşil alanı ise 60.671 m²'dir. Toplam alanın %67,15'i yeşil alan olarak ayrılmıştır (Tablo 103).

2. Konut ve Barınma

En genel anlamda konut, insanların temel gereksinimlerinden biri olan barınma gereksinmesini karşılayan bir araçtır. Günümüzde kentleşmenin hızlı boyutlara ulaşmasıyla birlikte, sorunun çözümü oldukça güçleşmektedir.

Konut sektörü, inşaat sektörü ile ilişkilendirilir, ancak ondan farklıdır. Konut sektörü, inşaat sektörünün bir bileşenidir. Buna bağlı olarak emek-yoğun ve kalifiye olmayan işgücüne dayalıdır, ithalat bağımlılığı düşüktür, diğer sektörler (demir-çelik, çimento gibi yan sanayiler) üzerinde uyarıcı etkisi vardır, faaliyetleri mevsimlidir, dolayısıyla üretim ve istihdamı süreklilik arz etmez. Özellikle az gelişmiş ülkelerde ve yine özellikle enflasyonist konjonktürlerde yüksek kâr beklentilerini doğurur. Ancak konut yatırımlarının bir yandan düşük verimli yatırımlar olması, diğer yandan enflasyonu arttırıcı etkilerinin bulunması nedenleriyle, hızlı kalkınmanın amaçlandığı durumlarda, konut yatırımlarının olabildiğince düşük düzeylerde tutulması gerektiği savunulmaktadır.

Tablo 104: Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü

	Ankara	Çankaya
2013	3,21	2,75
2016	3,1	-

Kaynak: TÜİK

Ankara'da ortalama hane halkı büyüklüğü 2013- 2016 yılları arasında %10 oranında düşüş göstermiştir. Çankaya ilçesi için bu konudaki en yakın veri 2013 yılına aittir, buna göre hane halkı ortalaması 2,75'dir (Tablo 104).

Tablo 105: Hane Halkı Yapısı, Ankara

Hane Halkı Yapısı	Sayı
Tek Kişilik Hane Halkı	241.183
Çekirdek Aileden Oluşan Hane Halkı	1.174.178
Geniş Aileden Oluşan Hane halkı	191.244
Çekirdek Aile Bulunmayan Hane Halkı	39.928
Toplam	1.646.503

Kaynak: TÜİK, 2016

Tablo 105'de yer alan verilere göre, Ankara'daki toplam hane halkının %71'ini çekirdek ailedir.

Tablo 106: Konut Satış Sayıları

	Ankara	Çankaya
2015	146.537	19.738
2016	144.570	20.848
2017	150.561	25.521

Kaynak: TÜİK

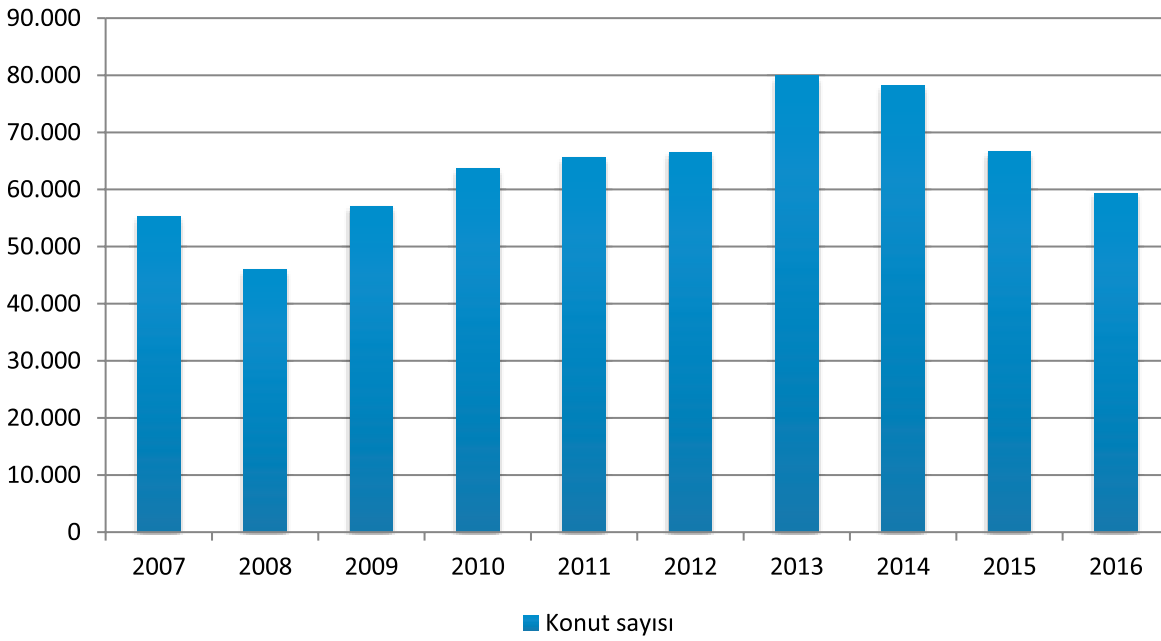
Ankara'da 2015-2017 yılları arasında konut satışı 4.024 artmıştır. Çankaya 'da konut satış oranı 2015-2016 yılı arasında %5,6 oranında değişim göstermişken, 2016-2017 yılı arasındaki değişim %22 oranında gerçekleşmiştir (Tablo 106).

Tablo 107: Hane Halklarının Konuttaki Mülkiyet Durumlarına Göre Dağılımı (Ankara)

	(%)
Ev Sahibi	60,9
Kiracı	30,2
Lojmanda Oturan	2,9
Ev sahibi Değil ama Kira Ödemiıyor	6

Kaynak: TÜİK, 2013

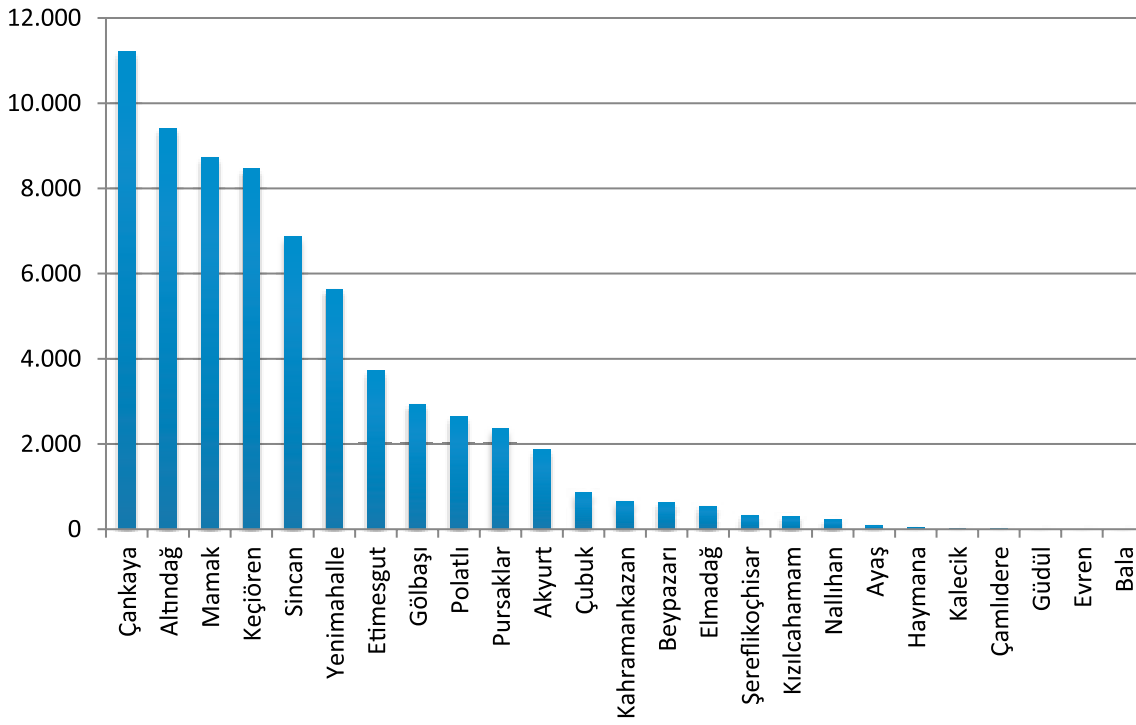
Tablo 107’de, Ankara hane halklarının konuttaki mülkiyetleri yönünden değerlendirildiğinde ev kiracı olanların oranının, ev sahibi olanların yarısı kadar olduğu görülmektedir.

Şekil 41: Yeni Yapılan Konut Sayısı, Ankara

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, Ankara yeni yapılan konutlar açısından yıl bazında izlendiğinde, en fazla yeni konutun 2013 yılında üretildiği görülmektedir. 2013 yılından 2016 yılına kadar yeni üretilen konut oranında her yıl azalma olduğu belirlenmiştir (Şekil 41).

Şekil 42: 2000-2014 Döneminde Yeni Yapılan Dairelerin İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara, 2017

Ankara ilçeleri 2000-2014 yılları arasındaki yeni yapılan daireler yönünden karşılaştırıldığında en fazla yeni konut üretilen ilçenin Çankaya olduğu; onu Altındağ ve Mamak ilçesinin izlediği görülmektedir (Şekil 42).

Tablo 108: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Kullanım Amacı

	Yıl	Toplam	İkamet Amaçlı Binalar	İkamet Amaçlı Olmayan Binalar
Ankara	2016	5659	4547	1112
	2017	6630	5297	1133
Çankaya	2016	738	624	114
	2017	965	784	181

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

TÜİK Yapı İzin İstatistiklerine göre, 2016 yılında Ankara'da binaların % 80'den fazlası ikamet amaçlı yapı ruhsatı alırken, Çankaya ilçesi için bu oran %84,6'ya çıkmaktadır. 2017 yılında Ankara'da yapı ruhsatı alan binaların %79,8'i, Çankaya'da ise %81,3'ü ikamet amaçlıdır (Tablo 108).

Tablo 109: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Yapı Sahibi

	Yıl	Toplam	Kamu	Özel Teşebbüs	Yapı Kooperatifleri
Ankara	2016	5659	420	599	140
	2017	6630	658	5688	284
Çankaya	2016	738	65	650	23
	2017	965	70	762	133

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

2016-2017 yılı için yapı ruhsatı alacak özel teşebbüs tarafından yapılan bina sayısının hem Ankara hem de Çankaya için her iki yılda da en yüksek değere sahip olduğu görülmektedir (Tablo 109).

Tablo 110: Belediyelere Göre Yapı Ruhsatı (Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar), Kat Sayısı

	Yıl	Toplam	1 Katlı	2 Katlı	3 Katlı	4 Katlı	5 Katlı	6 Katlı	7 Katlı	8 Katlı	9 Katlı	10+ Katlı
Ankara	2016	5.659	930	425	605	382	1032	931	372	199	130	653
	2017	6.630	1023	409	721	431	1088	945	443	228	142	1.200
Çankaya	2016	738	50	27	161	61	106	105	59	26	14	129
	2017	965	89	33	177	100	116	118	86	30	8	208

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

TÜİK'in Yapı İzin İstatistiklerine göre Çankaya ve Ankara için yapı ruhsatı alacak binaların kat sayısı Tablo 110'da verilmiştir.

Tablo 111: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Isıtma Yakıt Türü

	Yıl	Toplam	Katı Yakıt	FuelOil	Doğalgaz	LPG	Elektrik	Rüzgar	Diğer
Ankara	2016	6.217	787	83	5.185	39	63	1	59
	2017	6.071	728	15	5.145	83	32	-	68
Çankaya	2016	1.053	2	-	1.049	-	2	-	-
	2017	787	4	-	780	-	3	-	-

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

TÜİK'in 2016-2017 Yapı Kullanma İstatistikleri yönünden konutlardaki yakıt türü incelendiğinde, Ankara'da, yapılarda ortalama %83,5 gibi yüksek bir oranla doğalgaz kullanılırken, Çankaya 'da doğalgaz kullanılan yapı oranının ise %99,6'ya çıktığı görülmektedir. Ankara'da 2016-2017 yılları arasında ortalama katı yakıt kullanım oranı %12,4 iken Çankaya'da 2016-2017 yılları için katı yakıt kullanım oranı ortalaması % 0,32'dir (Tablo 111).

Tablo 112: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Isıtma Sistemi

	Yıl	Toplam	Uzaktan Isıtmalı Kalorifer Sistemi	Bina İçi Kalorifer Sistemi	Kat Kaloriferi Sistemi	Doğalgaz Sobası	Soba	Klima	Diğer
Ankara	2016	6.217	1.037	999	3.587	10	470	50	64
	2017	6.071	1.113	916	3.508	433	5	20	76
Çankaya	2016	557	6	24	527	-	-	-	-
	2017	787	163	29	591	-	2	1	1

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

2016-2017 yılı TÜİK Yapı İzin İstatistiklerine göre, Ankara'da uzaktan ısıtmalı kalorifer sistemlerinin %14,6'sının Çankaya'daki konutlarda bulunduğu görülmektedir. Kat kaloriferinin hem Ankara hem de Çankaya için en fazla kullanılan ısıtma sistemi olduğu görülmektedir. Doğalgaz sobası Çankaya'da rastlanmayan bir ısınma sistemi iken, soba da yok denecek kadar düşük oranda rastlanmış olan bir ısınma sistemidir (Tablo 112).

Tablo 113: Belediyelere Göre Yapı Kullanma İzin Belgesi (Tamamen veya Kısmen Biten Yeni ve İlave Yapılar), Sıcak Su Temin Şekli

	Yıl	Toplam	Termosifon	Şofben	Kombi	Güneş Kolektörü	Müşterek	Diğer
Ankara	2016	6.017	44	980	4.480	16	441	56
	2017	5.874	40	1.013	2	4.295	450	74
Çankaya	2016	1.052	1	31	848	-	170	2
	2017	780	-	16	-	633	131	-

Kaynak: TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri

Yapı Kullanma İzin Belgeleri doğrultusunda sıcak su temini yönünden Ankara ve Çankaya karşılaştırıldığında, 2016'da güneş kolektörü ile sıcak su teminine Çankaya hiç rastlanmazken, 2017'de %15 e yakın oranının Çankaya'da olduğu görülmektedir. 2017 yılında sıcak su temin şeklinin %81,2'si güneş kolektörü ile sağlanırken, %18,8'nin diğer yöntemlerle sağlandığı görülmektedir (Tablo 113).

3. Sit Alanları

Tablo 114: Çankaya'da Bulunan Sit Alanları

Sit Alanının Adı	Sit Statüsü
Cumhurbaşkanlığı - Elçilikler	3. Derece Doğal Sit Alanı
ODTÜ	1.,2. ve 3. Derece Doğal Sit ve Arkeolojik Sit Alanı
Kurtuluş Parkı	1. Derece Doğal Sit Alanı
Adakale Sok. 1053 Ada 2 Parsel	1. Derece Doğal Sit Alanı
Adakale Sok. Ataç Sok. 1043 Ada	1. Derece Doğal Sit Alanı
Abdi İpekçi Parkı	1. Derece Doğal Sit Alanı
Güvenpark	1. Derece Doğal Sit Alanı
Kuğulu Park	1. Derece Doğal Sit Alanı
Papazın Bağı	1. Derece Doğal Sit Alanı
Abidinpaşa Köşkü	1. Derece Doğal Sit Alanı
Anıtkabir	Tarihsel Sit Alanı
Beytepe 1. Höyüğü	Arkeolojik Sit Alanı
Saraçoğlu Mah.	1. Derecede Kentsel Sit Alanı
Beştepeleler Frig Tümülüsü	Arkeolojik Sit Alanı

Kaynak: Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu

Çankaya'daki yer alan sit alanları ile birlikte Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tescil edilerek korumaya alınmış sivil mimarlık örnekleri, idari sit alanları, kültürel havuz, su mahzeni, dinsel yapı, anıt abideler, doğal varlıklar olmak üzere 150'yi aşkın tescil edilmiş yapı ve kültürel varlık bulunmaktadır.

STRATEJİ: FİZİKİ ÇEVRE VE BARINMA

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında, Fiziki Çevre Temel Hedefi

- Çankaya'da birinci beş yıllık plan döneminde DSÖ-kent planlama göstergelerinde en az % 30'luk bir iyileşme sağlamak (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 4, 5, 10, 14, 16 ve DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 13)
- Yaşanabilir Ve Güvenli Kent Mekânlarını Oluşturmak Ve Sürekliliğini Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 1.4)
- Çağdaş Kent Yaşamına Uygun Ve Sağlıklı Yeşil Alanları Artırmak Ve Kaliteyi Yükseltmek (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.2)

2. Önceliklerimiz

Kentte kişi başına düşen yeşil alanların artırılması

- Mevcut yeşil alanlara ilişkin veri elde etmek, bu alanların kullanım özelliklerine yönelik alan araştırmaları yapmak ve bu yolla kentlilerin sosyo-ekonomik durumları, yaşadıkları çevre vb. gibi bireysel özellikleri ile aktif yeşil alanları kullanma biçimleri arasında ilişki kurulması sonucunda açık ve yeşil alanların etkili ve rasyonel kullanılabilmesine yönelik "Çankaya Yeşil Alan Gelişim Planı"nı hazırlamak
- Aktif yeşil alanların yerleşim birimi ölçeğinde niceliksel ve niteliksel dağılımında yeterlilik ve dengelilik ölçütlerine önem vererek kişi başına düşen yeşil alan miktarını kentsel standartlar düzeyine çıkartmak
- Okul öncesi ve okul çağı çocukların oyun alanı ve spor alanı gereksinimlerini yaya ulaşabilirlik ölçütleri çerçevesinde karşılayacak şekilde her mahalleye park alanları tesis etmek
- Kent içi yol ağaçları ve ağaçlandırma alanları ile ilgili envanterler yapmak ve bitki haritaları hazırlamak, yol ağaçlandırma programları yapmak ve toprak kaymalarının olduğu alanlarda ağaçlandırma çalışmaları yapmak
- Özel tanımlı ihtisas parkları yapmak (uçurtma parkları, hobi bahçeleri, su parkları, heykel parkları, yaşlılar parkı vb.)
- Yabancı ülke elçilikleriyle işbirliği halinde ülkelere özgün bahçeler, parklar veya uluslararası bahçe sergi alanları yapmak

Kentlilerin kentin her noktasına kolay ve güvenli şekilde ulaşabileceği yaya ve bisiklet öncelikli yolların yapılması

- Yeni yaya yolları oluşturmak
- Kent ve ticaret merkezlerinde var olan sokakları trafiğe kapatarak yaya bölgesi haline getirmek
- Var olan yaya bölgelerinin sağlıklı kent yaklaşımı çerçevesinde dezavantajlı gruplar öncelikli düzenlemek
- Kent merkezlerinin trafiğe kapatılarak gece ve gündüz kullanılabilecek çok amaçlı meydan haline dönüştürmek
- Özel araç trafiğinin kent merkezlerine girişini önleyici çözümler bulmak
- Kent içi ulaşımında yayaaların düzayak geçmesine yönelik yaya geçitleri planlamak
- Kent merkezlerinde kaldırımların otopark olarak kullanılmasına engel olacak düzenlemeler getirmek
- Uygun yerleşimlerde bisiklet yolları yapmak ve bisiklet kullanımını teşvik edici düzenlemeler yapmak
- Yaya bölgelerinde güvenli ışıklandırmalar yapmak

Kent içi ana ulaşım da toplu taşıma planının yeniden oluşturulması

- Merkeze yönelen yolların yol hiyerarşisi içerisinde merkezden uzaklaştırmak
- Yeni yol güzergâhları belirlemek
- Hafif raylı ve metro güzergahlarını genişletmek
- Merkezlerdeki trafik yoğunluğundan kurtulmak için tek-çift plaka vb. uygulamalar getirmek
- Toplu taşımanın yoğunlaştığı alanlarda, ticari ve binek arabaların girmesini sınırlandırmak
- Toplu taşıma öncelikli ulaşım politikalarının benimsenmesi için etkinlikler yürütmek
- Mevcut toplu taşıma olanaklarını arttırmak
- Kent merkezlerini besleyecek bölge otoparkları yapmak
- Kent merkezinde yeni trafik düzenlemelerinde “Ankara Ana Ulaşım Planı”na aykırı uygulamaların gerçekleştirilmesi için çalışmalar yürütmek

Kente barınmanın herkes için uygun, ulaşılabilir, konforlu ve güvenli olması

- Kentsel dönüşüm projeleri ile mevcut konut alanlarını rehabilite etmek ve yeni konut alanları planlamak
- Kente her kesime hitap edecek konutların yapılmasının teşvik etmek (stüdyo tipi evler, yurt tipi evler vb.)
- Konut sahibi olmak isteyenler için kolaylaştırıcı yöntemler oluşturmak
- Düşük maliyete, sağlıklı konut elde etme yöntemlerine ilişkin araştırmaları ve projeleri teşvik etmek
- Konut üretiminde çevresel etkileri dikkate almak
- Konutlarda sağlıklı bir çevre ve güvenlik ortamlarını yok eden uygulamalara yönelik sürekli denetim ağını kurmak
- Konutun deprem güvenli inşası için uygulanabilir ve denetlenebilir yöntemler bulmak
- Coğrafi bilgi sistemleri ile kentin izlenmesi için alt yapı oluşturmak

Yeni projelendirilecek alanlarda planlama süreçlerine halk katılımının sağlanması için organizasyonların yapılması

- Yerel yönetimler, ilgili meslek odaları, mahalle temsilcilerinin, üniversitelerin ilgili bölümlerinin katılacağı planlama koordinasyon kurulunun oluşturmak
- Halk görüşlerinin alınacağı toplantı, anket vb. çalışmalar yürütmek
- Plan taslaklarının uygulama öncesi brifinglerle tanıtımını yapmak
- Planlamada kamu yararı anlayışını gözetmek

Kültürel ve doğal mirasımızın korunması ve yeniden işlevlendirilmesi

- Tescilli yapılmış varlıkların yeniden işlevlendirilmesi için projeler üretmek
- Kent hafızasında geçmişten bugüne taşınan kültürel ve mimari olarak bir değeri olmasa da kent hafızası açısından tescil edilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmak
- Kültürel ve tarihi değeri olan yapıların restorasyonunu gerçekleştirmek

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Sağlıklı ve deprem güvenli konut kriterlerini ailelere anlatmak
- Konut yapımı ve alımı sürecinde danışmanlık hizmeti vermek
- Yeşil alan artışları için bahçe ve balkon düzenleme eğitimleri vermek
- Bisiklet yolunun bir gereklilik olduğu konusunda çalışmalar yapmak
- Tarihsel ve doğal mirasın korunmasına yönelik toplantılar düzenlemek
- Kent merkezlerinin yayaalara açılmasının önemini anlatılması için kampanyalar düzenlemek
- Planlamaya halk katılımının ne anlama geldiğine dair programlar yapmak
- Kent merkezlerinin trafik yoğunluğundan kurtulması için destek istemek
- Okullarda eğitim programları düzenlemek

Alt Yapı Oluşturmak

- Kent planlaması konusunda detaylı bilgi oluşturacak coğrafi bilgi ağı sistemi kurmak
- Halkın taleplerini tespit edecek mekanizmalar oluşturmak
- Kent merkezinin yayalaşması için halk, meslek odaları ve sivil toplum örgütleriyle ortak hareket edecek yapılanmalar oluşturmak
- Kent Zabıtası ve Alo Denetim için fizibilite çalışmaları yapmak
- Finansman desteği sağlayacak yurt içi ve yurt dışı olanakları ortaya çıkarmak için mali destek fonu oluşturmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık “Kent Bilgi Bankası”nı oluşturmak

İşbirliği

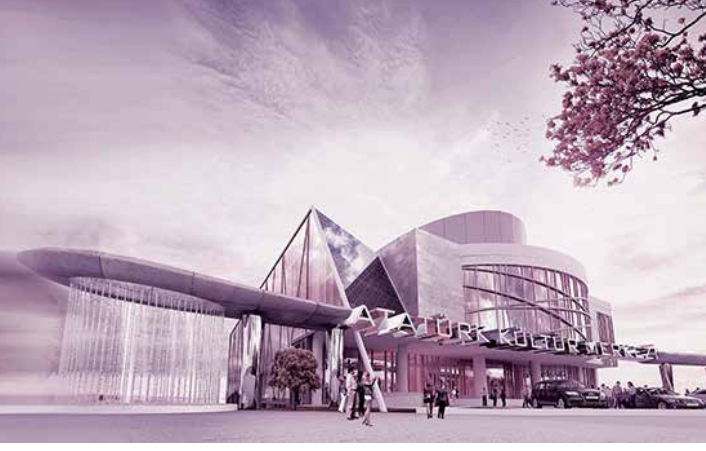
- Belediye, Çankaya Evleri, Peyzaj Mimarları Odası, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Ankara Trafik Şube Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi, Sendikalar, Üniversiteler, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi, Tüketici Hakları Derneği, Yabancı Elçilikler, Ankara Ticaret Odası, Şoförler Derneği, KOR-Der, Turizm İl Müdürlüğü, Bayındırlık İl Müdürlüğü, İller Bankası, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu, Ankaralılar Vakfı, Rotary Kulübü

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Tablo 115: Fiziki çevre ve planlama stratejileri

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
- Araç trafiğinin yoğun olması - Bisiklet yollarının olmaması - Kent merkezinde trafikten kaynaklanan gürültünün sağlığa zarar verici boyutlara ulaşması - Toplu taşımacılığın yetersiz kalması - Yaya bölgelerinin yetersiz olması	- Kent merkezlerinde araç trafiğinin azaltılması - Toplu taşımacılığın yaygınlaştırılması - yaya haklarına öncelik verecek düzenlemeler yapmak	- Bisiklet yollarının yapılması - Varolan yaya alanlarını yeniden düzenlemek	- Üniversiteler - Çankaya Evleri	Kent merkezinin araç trafiğinden arındırılarak meydan kültürünün kazandırılması
- Doğal ve kültürel mirasın korunması sürecine ilişkin bilgi eksikliği - Kent hafızasında önemli yeri olan obje ve mekanların kalıcı olamaması	Kent merkezlerinin sosyalleşmesi ve kolay ulaşılabilirliği	- Korumaya alınacak değerler için kamu oyunun desteği için çalışmalar yapmak - Restorasyonu yapılmamış mekânlar için yeniden işlevler veren projelerinin yapmak - Yaşatarak koruma eğitim programları	- Peyzaj Mimarlar Odası - Elçilikler - Tema Vakfı - Orman İl Müdürlüğü - Belediyeler - Üniversiteler - Meslek odaları	Geçmişten bugüne taşına değerlerimizin yaşatılarak korunması
- Kişi başına düşen yeşil alanların standartların altında olması - Yeşil alan çalışmalarının bir plan ölçeğinde yürütülmemesi	Kişi başına düşen yeşil alanın standartlar düzeyine getirmek	- Ağaç dikme kampanyaları düzenlemek - Özel ihtisas parkları yapmak - Yabancı elçiliklerle kültür parkları oluşturmak - Yeşil alan gelişim planı yapmak	- İl Emniyet Müdürlüğü - Ankara Ticaret Odası - Bayındırlık İl Müdürlüğü - İller Bankası - Üniversiteler	- Planlı yeşil alan çalışması - Kişi başına düşen yeşil alan artışı - Kentin birçok noktasına çevre uyumlu araçlarla ulaşım
Planlama süreçlerinde katılımcı politikaların olmaması	Planlama süreçlerinde kamu yararını gözetmek	- Mahalle toplantıları, anket v.b çalışmaların yapılması - Meslek odaları, yerel yönetimler, üniversiteler ve halk katılımıyla planlama koordinasyon kurulu oluşturmak		- Yeni projelendirilecek alanlarda planlama süreçlerine halk katılımının sağlanması - Çankaya'nın Her Noktasında Engelsiz ve Güvenli Ulaşımı Sağlamak

BÖLÜM 6:

ÇANKAYA'DA ÇEVRE

1. Ankara’da ve Çankaya’da Çevre Göstergeleri

Bugün içinde yaşadığımız kentlerin, mekânsal ve çevresel bağlamda sağlıksız büyümesinin ardında birçok etken ve neden bulunmaktadır. Bunlar, en genel hatları ile, toplumsal ve kültürel yozlaşma, kentlerde üretim ilişkilerinin yeniden örgütlenememesi, piyasa güçlerinin kent ölçeğinde de egemen olduğu siyasal bir zemin, yıllardır başat olan ve sadece kâra dayanan "kalkınmacı" anlayış, rant ekonomisi, çarpık yapılaşma ve yanlış konut üretim süreci olarak özetlenebilir. Bu noktada, kentleşme ve çevre sorunlarının dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde ve Başkent Ankara’da da artış gösterdiği ve çeşitlendiği yorumu yapılabilir. Kentlerde öne çıkan çevre sorunları ise alt yapı yetersizlikleri, kanalizasyon ve içme suyu arıtımında yaşanan sorunlar, yeşil alanların eksikliği, gürültü, çöp ve atık sorunu, elektromanyetik kirlilik, ışık kirliliği ve görsel kirlilik olarak öne çıkmaktadır.

Ankara’da, Cumhuriyetin kuruluş ve ilk dönemlerinde, başlangıçta planlı bir büyüme izlenirken, 1950’ li yıllardan sonra köyden kente göçün de etkisiyle, hızlı nüfus artışı ve plansız kentleşme ile yüz yüze kalınmıştır. 1980’li yıllarla birlikte, hava kirliliğinden çöp sorununa, içme suyundan kanalizasyona kadar pek çok alanda kentsel yaşam kalitesini doğrudan etkileyecek sorunlar ortaya çıkmıştır.

2. Su Kullanımı ve Tüketimi

2002 yılında düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde, son 10 yılda temiz suya erişim ve atık suların arıtımında karşılaşılan yetersizlikler nedeniyle gerçekleşen çocuk ölümlerinin, 2. Dünya Savaşı’ndan bu yana yaşanan silahlı çatışmalarda kaybedilen insan sayısından fazla olduğu gerçeği gözler önüne serilmiştir. 2009 yılında Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği’nce hazırlanan, “Küresel Su Politikaları ve Türkiye, TMMOB Su Raporu” isimli çalışmada suyun ticarileştirilmesi nedeniyle gelecek nesillerin su havzalarındaki canlı yaşamın tahrip edilerek ekosistemlerin yok edilmesi tehlikesi ile karşı karşıya bırakılması gibi çok önemli bazı noktaların altı çizilmektedir. (TMMOB, 2009)

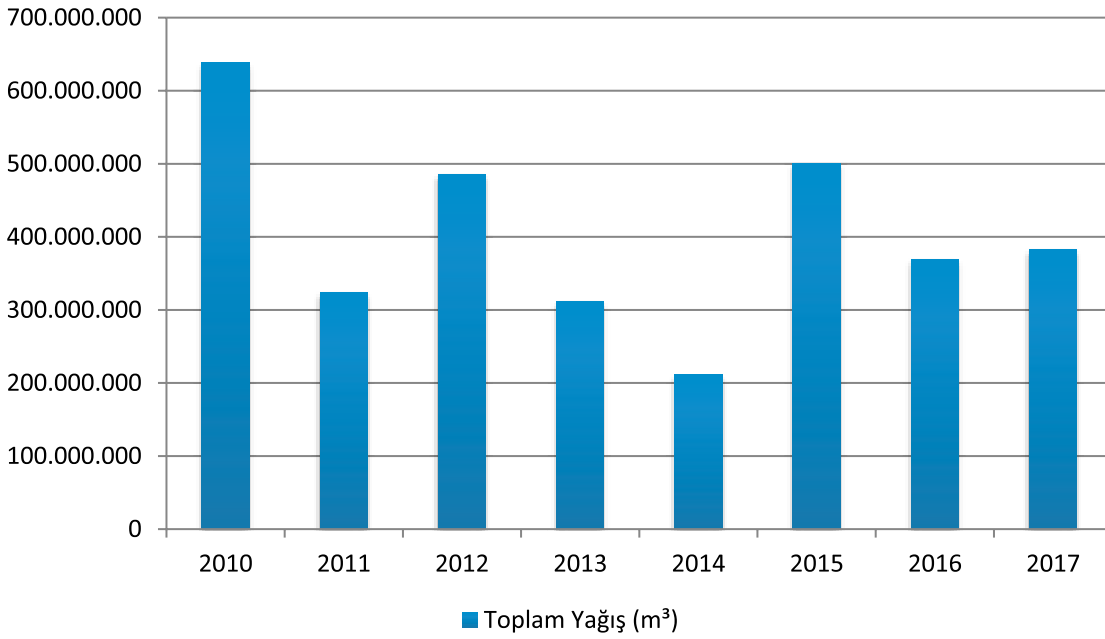

Tablo 116: İçme Suyu Barajları Kapasite ve Doluluk Oranı, Ankara

	Kapasite (bin m ³)	Doluluk Oranı (%)
Akyar	56.000	15,81
Çamlıdere	1.220.380	18,52
Çubuk-II	22.445	31,90
Eğrekkaya	112.300	26,01
Elmadağ Kargalı	2.500	9,36
Kavşakkaya	80.835	20,27
Kurtboğazi	92.053	51,85
TOPLAM	1.586.513	21,15

Kaynak: ASKİ Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, Ocak 2018

Ocak 2018 itibariyle Ankara'ya içme suyu sağlayan barajların toplam doluluk oranı %21,15'tir (Tablo 116).

Şekil 43: İçme Suyu Barajlarına Gelen Suyun Yıllara Göre Değişimi, Ankara

Kaynak: ASKİ Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017

2010-2017 yılları arasında Ankara'nın içme suyu barajlarına gelen su miktarı yaklaşık %40 düşmüştür (Şekil 43).

Tablo 117: Belediye Su istatistikleri, Ankara

Yıl	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Hizmet Veren Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İçin Çekilen Toplam Su Miktarı (bin m ³ /yıl)	Belediyelerde Kişi Başı Çekilen Günlük Su Miktarı (litre/kişi-gün)	Belediyeler Tarafından Arıtılan İçme ve Kullanma Suyu Miktarı (bin m ³ /yıl)	İçme ve Kullanma Suyu Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Belediyeler Tarafından İçme ve Kullanma Suyu Şebekesi İle Dağıtılan Su Miktarı (m ³ /yıl)
2010	98	338.112	202	320.511	94	214.922.886
2012	100	385.613	217	364.402	95	235.359.903
2014	99	393.174	211	380.075	96	252.431.487
2016	100	443.129	227	429.110	97	266.848.317

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 118: Belediye Atık Su istatistikleri, Ankara

Yıl	Kanalizasyon Şebekesi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Belediyelerde Kanalizasyon Şebekesinden Deşarj Edilen Atık Su Miktarı (bin m ³ /yıl)	Deşarj Edilen Kişi Başı Atık Su Miktarı (litre/kişi-gün)	Belediyeler Tarafından Arıtılan Atık Su Miktarı (bin m ³ /yıl)	Atık Su Arıtma Tesisi İle Hizmet Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)
2010	100	233.902	138	223.537	95
2012	100	349.150	197	337.141	95
2014	96	329.383	183	318.983	93
2016	96	303.442	162	303.442	96

Kaynak: TÜİK, 2017

3. Katı Atık Sorunu ve Atık Yönetimi

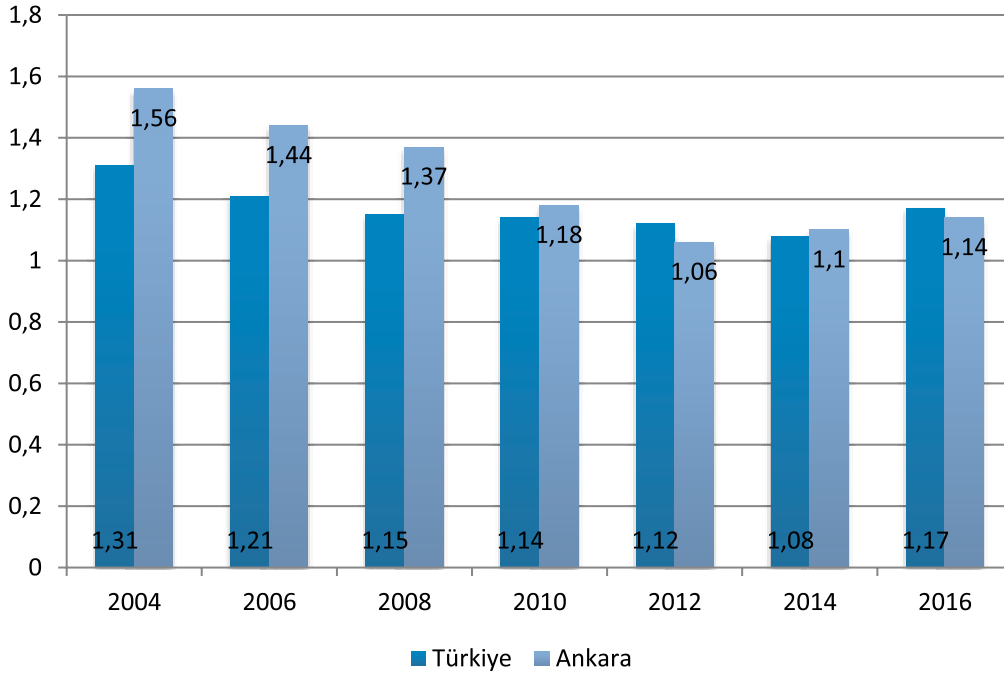
Katı atıklar genel bir tanım olarak, sıvı ve gaz atıklar dışında kalan, katı halde, belirli hacim ve özelliklere sahip malzemelerdir. Evsel katı atıklar, ambalaj atıkları, tıbbi atıklar, arıtma çamurları, radyo-aktif atıklar, tehlikeli ve zararlı atık olarak tanımlanabilecek sanayi atıkları, katı atıkların yönetimi kapsamında ele alınırlar. Tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile yaygınlaşan ambalajlı ürün kullanımı ve “kullan at” türünden malzemeler, bugün dev boyutlara ulaşan çöp sorununun başlangıç noktası olmuştur. Atıkların geri kazanımı ve geri dönüşüm ile yeniden kullanımı, kaynakların verimli kullanılması açısından önem taşıyan uygulamalar olarak vurgulanabilir.

Tablo 119: Belediye Atık İstatistikleri, Ankara

	Atık Hizmeti Verilen Belediye Nüfusunun Toplam Belediye Nüfusuna Oranı (%)	Belediye Tarafından ya da Belediye Adına Toplanan Atık Miktarı (bin ton/yıl)	Kişi Başına Ortalama Belediye Atık Miktarı (kg/kişi-gün)
2010	100	2.002	1,18
2012	100	1.881	1,06
2014	99	2.059	1,1
2016	100	2.219	1,14

Kaynak: TÜİK, 2017

TÜİK verilerine göre Ankara’da kişi başına ortalama belediye atık miktarı 2016 yılı için 1,14 kg/kişi-gün’dür (Tablo 119).

Şekil 44: Kişi Başı Ortalama Atık Miktarı, Türkiye-Ankara Karşılaştırması

Kaynak: TÜİK, 2017

Ankara’da kişi başı ortalama atık miktarı 2004 yılında Türkiye ortalamasının üzerindeyken 2016’da Türkiye ortalamasının altına düşmüştür (Şekil 44).

Tablo 120: Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Miktar (ton/yıl), Ankara

Yıl	Açıkta Yakma	Başka Belediye Çöplüğünde Depolama	Belediye Çöplüğünde Depolama	Büyükşehir Belediye Çöplüğünde Depolama	Düzenli Depolama
2012	877	62	229348	-	1650240
2014	-	-	233542	7300	1818464
2016	-	-	217871	-	819417

Kaynak: TÜİK, 2017

Tablo 121: Atık Bertaraf Yöntemine Göre Atık Oranı (%), Çankaya

İşleme/Bertaraf Yöntemi	(%)
Geri Dönüşüm	5
Kompost	0
Biyogaz	50
Yakma	0
Düzenli Depolama	45
Vahşi Depolama	0

Kaynak: ITC Entegre Katı Atık Yönetimi Sistemleri, 2016

Çankaya’da atıkların %50’si biyogaz, %45’i düzenli depolama ile bertaraf edilmekte, %5’i ise geri dönüştürülmektedir (Tablo 121).

Evsel Katı Atık

Çankaya’da oluşan günlük 1320 ton evsel katı atık, Ankara Büyükşehir Belediyesince belirlenen düzenli depolama alanlarında depolanmaktadır. Toplanan evsel katı atıklar, Ankara Büyükşehir Belediyesi adına ITC tarafından işletilen Mamak Geri Dönüşüm Tesisleri’ne götürülmektedir. Katı atık özelliğine uygun olarak tasarlanan tesislerde, cinslerine göre üç ana gruba ayrıldıktan sonra işleme tabi tutulmaktadır. Kâğıt, plastik, cam ve metal gibi geri dönüştürülebilir atıklar ilgili geri dönüşüm tesislerine sevk edilerek ekonomiye kazandırılmaktadır. Biyolojik olarak bozulabilir nitelikteki organik atıklar enerji üretmek üzere fermantasyon sistemine yönlendirilirken, ilk iki grup dışında kalan bakiye düzenli depolanmaktadır.

Evsel nitelikli katı atık kompozisyonu; tüketim alışkanlıklarına, sosyo-ekonomik gelişmişliğe, eğitim durumuna ve mevsime göre değişkenlik gösterebilmektedir. Çankaya için katı atığın %20’sinin ambalaj atığı (kâğıt, karton, metal, cam, plastik) olduğu kabul edilmektedir.

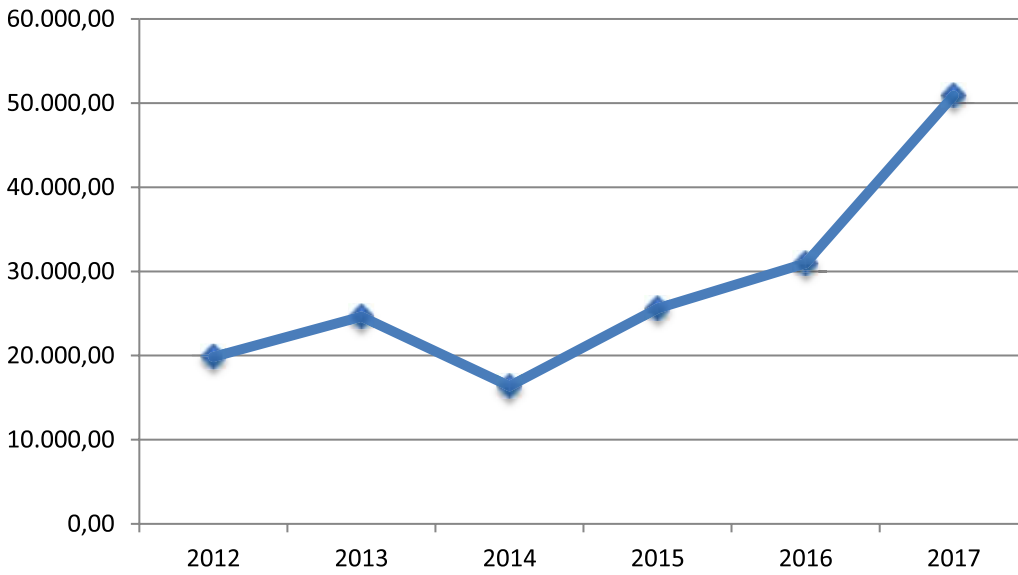
Tablo 122: Evsel Atık ve Kaynağında Ayrı Toplanan Ambalaj Atığı Miktarı (ton), Çankaya

	2016	2017
Evsel Atık	497.099	482.000
Ambalaj Atığı	30.961	50.899

Kaynak: Çankaya Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, Temizlik İşleri Müdürlüğü

2017 yılı verilerine göre (<http://atikambalaj.csb.gov.tr>) Ankara’da kişi başı üretilen atık miktarı 1.17 kg/kişi.gün iken, Çankaya’da 1.43kg/kişi.gün olarak hesaplanmaktadır.

Ambalaj Atığı

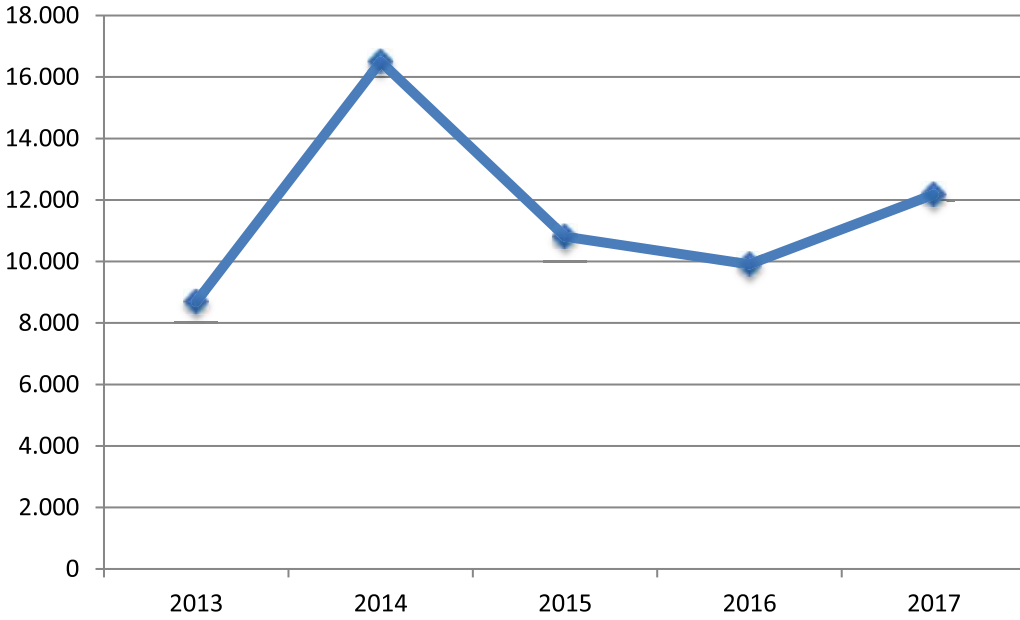
Şekil 45: Toplanan Ambalaj Atığı Miktarının Yıllara Göre Değişimi (ton), Çankaya

Kaynak: Çankaya Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Ambalaj Bilgi Sistemi

Ambalaj Atıkları Kontrolü Yönetmeliği gereğince ambalaj atıkları ilçe belediyeleri tarafından toplanmakta ya da toplatılmaktadır. Çankaya Belediyesi tarafından atıkları toplanan bölgelerin tamamında biriktirme ekipmanlarının artırılması, sürekli hale gelen bilgilendirme ve eğitim çalışmaları ile geri dönüşüme yönelik farkındalığın artırılması ile toplanan ambalaj atığı miktarının arttığı görülmektedir (Şekil 45). 2014 yılında gözlemlenen düşüşün nedeni ise; bir toplayıcı firmanın sözleşmesinin feshedilmesidir.

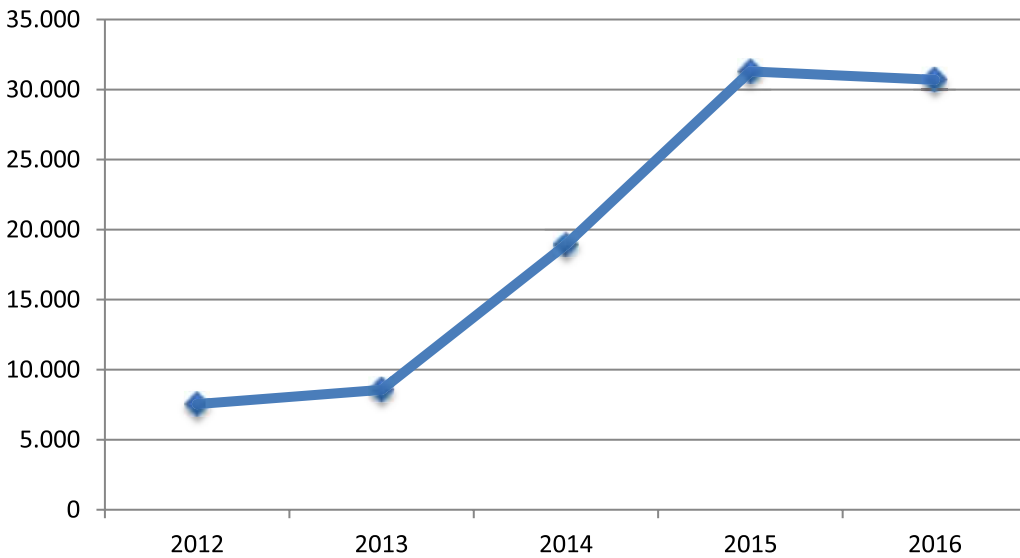
Atık Elektrikli-Elektronik Eşya ve Atık Pil

Kullanıcısı için kullanım değeri kalmayan ya da kullanılamaz durumda olan hasar görmüş, bozuk, kırık, tamir edilemez olarak görülen elektrikli ve elektronik cihaz ve aletler belirli bir program dâhilinde konut ve iş yerlerinden haftada bir gün adresten araçlarla alınmakta, taşınabilir olanlar ise yerleştirilen e-atık kumbaraları yoluyla toplanmaktadır. Çankaya'nın farklı bölgelerinde e-atıkların bırakılabileceği 3 adet konteyner mevcuttur (Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Yabancı Diller Yüksekokulu, Angora Evleri ve Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi). Taşınamayan e-atıklar konut ve iş yerlerinden haftada bir gün bir araçla, taşınabilir olanlar ise yerleştirilen e-atık kumbaraları yoluyla toplanmaktadır.

Şekil 46: Toplanan e-Atık Miktarının Yıllara Göre Değişimi (kg), Çankaya

Kaynak: Çankaya İmar A.Ş. (Çankaya'da taşınamayan e-atıklar Çankaya İmar A.Ş. tarafından toplanmakta, aylara göre toplama miktarları Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü'ne gönderilmekte, Müdürlükçe kayıt altına alınmaktadır.)

Şekil 47: Toplanan Atık Pil Miktarının Yıllara Göre Değişimi (kg), Çankaya

Kaynak: Taşınabilir Pil Üreticileri ve İthalatçıları Derneği (TAP)

Bitkisel Atık Yağlar

Çankaya Belediyesi, yetki ve sorumluluk alanı dâhilindeki işyerleri ve konutların mutfaklarından çıkan bitkisel atık yağların Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından toplama lisansı verilmiş firmalara teslim edilmesi ve bu firmalarla sözleşme yapmaları konusunda rutin denetim ve bilgilendirmeler devam etmektedir. Kızılay ve Çayyolu'na kurulan bir litre atık yağ dökene 50 kuruş para veren makinelerin yanı sıra, ilçe genelinde belirlenen 35 toplama noktasında (Çankaya Evleri ve zabıta noktaları) 5 litre atık yağ getirenlere 1 litre sıvı bulaşık deterjanı hediye edilerek, atık yağların doğru şekilde toplanması teşvik edilmektedir. Mahallelerdeki muhtarlıkların büyük çoğunluğuna atık yağ bidonu yerleştirilmiştir.

Gürültü Kirliliği ve Kontrolü

Çankaya, Ankara'daki hem iş merkezlerinin hem de sosyal yaşantının en önemli noktalarındandır, çok sayıda eğlence merkezi ve alışveriş merkezini bünyesinde bulundurmaktadır. Ticari ve sosyal hayattaki bu canlılık gürültü sorunu ile yurttaşları karşı karşıya getirmektedir. Fabrika, atölye, eğlence yerleri, inşaat şantiyeleri vb. işletmelerin zıkkınlığı nedeniyle oluşan ve trafikten kaynaklanan gürültünün, ilçe sakinlerinin yaşam kalitesine ve sağlığına olumsuz etkisini tümüyle ortadan kaldırmak veya olumsuzlukları azaltmak amacı ile 2872 sayılı Çevre Kanunu'na bağlı olarak çıkarılan Çevresel Gürültünün Değerlendirilmesi ve Yönetimi Yönetmeliği çıkarılmış, yönetmeliğin uygulanması sorumluluğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığına verilmiştir. Bakanlığın uygulamaya ilişkin kimi yetkileri çevre denetim birimini oluşturmuş belediyelere devredebileceği de aynı yönetmelikte hükme bağlanmıştır.

Çankaya Belediyesi bu hizmetleri Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü bünyesinde yürütmektedir. Bir milyona yakın nüfus ile Çankaya Türkiye'nin en kalabalık ilçesidir. Nüfus yoğunluğu 3000 kişi/km²'nin üzerinde olan bir metropol merkezidir. Yurttaşların ihtiyaçlarını karşılamak için sürdürülen faaliyetlerin gürültü yaratması kaçınılmazdır.

4. Enerji Politikaları

Bugün dünya nüfusunun yaklaşık % 80'ini oluşturan az gelişmiş ülkeler dünya gelirinin yalnızca % 15'ini almakta, tüketim mallarının % 85'i gelişmiş ülkelerce üretilmekte ve enerjinin % 75'i gelişmiş ülkeler tarafından kullanılmaktadır. Enerji, sanayileşme ve kalkınma arasındaki ilişki, enerji üretim seçeneklerinin ekonomik boyutunun yanı sıra çevresel boyutunu da tartışma gündemine taşımaktadır. Gelecekte tüketilecek enerji, kalkınma hızı ve enerji talebi gibi verilerden hesaplanan enerji açığı ya da fazlasına göre belirlenen enerji gereksinimini karşılamak üzere enerji üretim seçeneği olarak nükleer, hidro elektrik veya termik santraller ya da doğal gaz, rüzgâr ve güneş enerjisi gibi seçenekler gündeme gelmektedir. Az ya da çok çevre sorunu yaratan bu seçeneklerden hangisinden hangi ölçekte enerji üretileceğinin çevre ve ekonomi açısından doğru bir şekilde belirlenebilmesi için, enerji gereksiniminin doğru hesaplanması gereği açıktır.

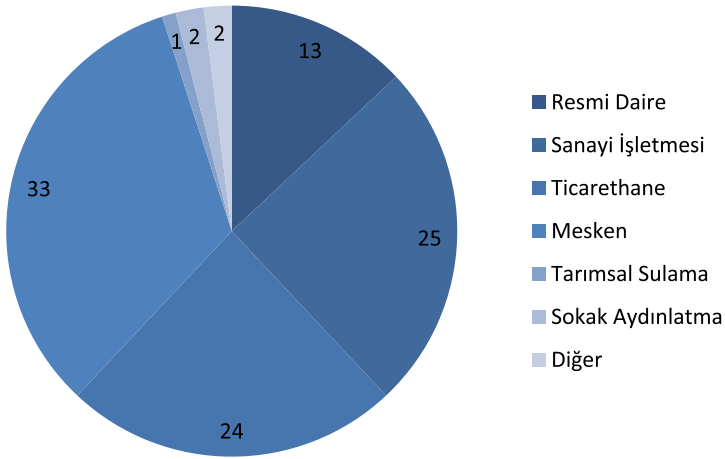
Elektrik

Tablo 123: Kişi Başı Elektrik Tüketimi (KWh), Ankara

Tür	KWh
Kişi Başı Toplam Elektrik Tüketimi	2.175
Kişi Başı Toplam Sanayi Elektrik Tüketimi	572
Kişi Başı Toplam Mesken Elektrik Tüketimi	592

Kaynak: TÜİK, 2015

TÜİK 2015 verilerine göre, Ankara'da kişi toplam elektrik tüketimi 2.175 KWh'dir (Tablo 123).

Şekil 48: Türleri Göre Net Elektrik Tüketimi, Ankara

Kaynak: TÜİK, 2015

Ankara'daki elektrik tüketiminin %49'u sanayi işletmesi ve ticarethaneler tarafından gerçekleştirilmektedir (Şekil 48).

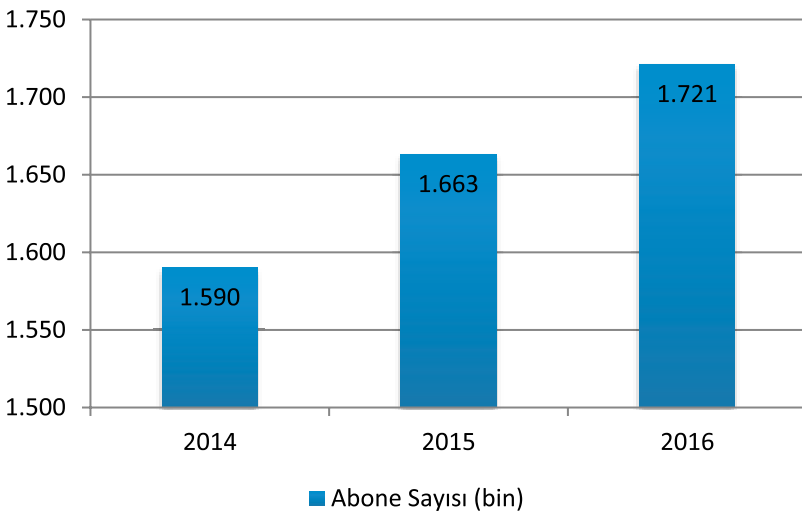
Doğalgaz

Tablo 124: Yıllara Göre Doğalgaz Tüketimi (milyon m³), Ankara

	2014	2015	2016
Dönüşüm/Çevrim Sektörü	1.076	982	948
Sanayi Sektörü	341	324	351
Hizmet sektörü	500	633	659
Konutlar	1.457	1.747	1.744
Diğer	82	65	60
Toplam	3.456	3.751	3.762

Kaynak: EPDK

EPDK verilerine göre 2014-2016 yılları arasında doğalgaz tüketiminde belirgin bir değişim olmamıştır. Doğalgaz tüketimi en yüksek oranda "konutlar" tarafından gerçekleştirilmektedir (Tablo 124).

Şekil 49: Yıllara Göre Doğalgaz Abone Sayıları, Ankara

Kaynak: EPDK

5. İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme

Küresel İklim Değişikliği, doğanın kendi varlık koşullarını zorlayan, kendini yenileyebilme olanaklarını ortadan kaldıran bir değişimi ifade etmektedir. Buna yol açan sera gazları; temel olarak, fosil yakıtlardan, çeşitli sanayi kollarından özellikle, çimento, enerji, ulaşım ve endüstriyel tarımdan kaynaklanan ve havaya salınan gazlardır. İklim değişikliği meselesi insan kaynaklı ve hem küresel, hem de yerel düzeyde birçok çevre sorununa yol açan bir olgudur.

Çarpık kentleşme, plansız ve hızlı sanayileşme sürecinin sonucunda, atmosfere bırakılan sera gazı miktarındaki artış, küresel karbon dengesini bozmuştur. Bunun sonucunda yüzey sıcaklığı artışı, 20.yüzyılın başından günümüze 0,8 derece olmuştur. Sıcaklıktaki bu artış, geçen 1000 yılın herhangi bir dönemindeki artıştan daha büyüktür. Atmosferin en alt 8 kilometrelik bölümündeki hava sıcaklıkları da, son 40 yıllık dönemde belirgin bir artış eğilimi göstermektedir. Bu yüzyıl içinde öngörülen yükselme 1,8°C ile 4°C arasındadır. Bazı bilim insanları 2°C'lik yükselmenin, büyük ve geri dönülemez tahribat durumuna gelmeden önceki eşik değeri olduğuna inanmaktadır. Daha yüksek sıcaklıklarda, ishal ve sıtma gibi salgın hastalıkların şiddetinin artacağı ve küresel anlamda, besin üretiminin azalacağı düşünülmektedir. Öte yandan, 20. yüzyılda, kutupsal kar örtüsü, kutupsal kara ve deniz buzları ile orta enlemlerin kar örtüsü ve dağ buzulları azalırken, küresel ortalama deniz düzeyi, yaklaşık 0,1–0,2 m arasında yükselmiş ve okyanusların ısı içerikleri artmıştır. Yağışlar kuzey yarım kürenin orta ve yüksek enlem bölgelerinde her on yılda yaklaşık % 0,5 ile % 1 arasında artmış, yarı tropikal karaların önemli bir bölümünde her on yılda yaklaşık % 3 azalmıştır.

Dünyanın yaşadığı iklim değişikliğinin insan kaynaklı ve en fazla sorumlu olanların gelişmiş zengin ülkeler olduğu bilim insanları ve tüm çevrelerce kabul edilmektedir. Dünya nüfusunun %15'ini oluşturan zengin ülkeler, toplam CO₂ salımının yarısından sorumlu olmasına karşın, iklim değişikliğinin en yüksek bedelini yoksul ülkeler ödeyecek gibi görünmektedir.

Küresel Denge Derneği'nin, 2017 yılında yaptığı "Türkiye'de İklim Değişikliği Mücadelesinde Kayıp Bileşen: Kadın" isimli proje sonuçlarının yer aldığı kitapta (Türkiye'de İklim Değişikliğine Kadın Çözümleri, Şubat 2018) iklim meselesi bir başka sosyal mesele ile birlikte ele alındığında önemli bir sorunu ortaya koymaktadır. "Süregelen geleneksel kültürel, sosyal ve ekonomik roller iklim politikalarında da kadınları mağdur ve dezavantajlı bireyler olarak yaftalıyor, onların bu alanda aktif paydaşlar olmalarını engelliyor." (Nuran Talu, 2018)

Tablo 125: Aylara Göre İklimsel Değerler, Ankara

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1927 - 2016)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	0.2	1.6	5.7	11.3	16.1	20.1	23.5	23.4	18.7	12.9	7.1	2.4	11.9
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	4.2	6.3	11.4	17.3	22.3	26.6	30.2	30.4	25.9	19.9	13.0	6.4	17.8
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	-3.3	-2.4	0.6	5.3	9.6	12.8	15.8	15.9	11.7	7.0	2.4	-0.9	6.2
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2.5	3.5	5.2	6.3	8.3	10.1	11.3	10.6	9.2	6.5	4.4	2.4	80.3
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12.1	11.2	10.7	11.1	12.1	8.4	3.5	2.6	4.0	6.8	8.1	11.7	102.3
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	39.6	35.3	38.5	42.6	51.2	33.9	13.7	11.5	17.9	27.6	31.6	43.8	387.2
Ölçüm Periyodu (1927 - 2016)													
En Yüksek Sıcaklık (°C)	16.6	21.3	27.8	31.6	34.4	37.0	41.0	40.4	36.0	33.3	24.7	20.4	41.0
En Düşük Sıcaklık (°C)	-24.9	-24.2	-19.2	-7.2	-1.6	3.8	4.5	5.5	-1.5	-9.8	-17.5	-24.2	-24.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Tablo 126: Hava Kalitesi Değerleri, Çankaya

	PM10		PM2.5		SO2		NO		NO2		NOX		CO		O3	
	µg/m³		µg/m³		µg/m³		µg/m³		µg/m³		µg/m³		µg/m³		µg/m³	
	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık	Haziran	Aralık
Bahçelievler	71	40	38	17	9	5	76	54	59	14	135	68	918	613	-	-
Cebeci	95	41	60	21	8	7	139	30	84	45	223	75	1498	954	33	30
Dikmen	71	46	33	17	6	6	130	15	101	53	230	68	-	-	-	-

Kaynak: <http://www.havaizleme.gov.tr>, 2017

Tablo 127: Çankaya Belediyesi Sınırlarında 2010 Yılı Sera Gazı Emisyonlarının Kapsamlara Göre Dağılımı

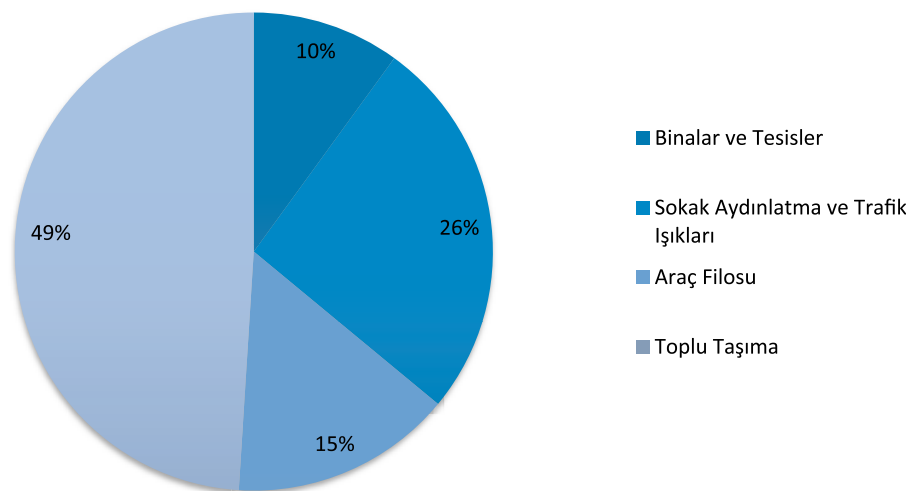
	Belediye Ölçeği	Kent Ölçeği
Doğrudan Salımlar	%1	%60
Dolaylı Salımlar	%1	%24
Tüketim Tabanlı Salımlar	%1	%13

Kaynak: Çankaya Belediyesi SEEP 2015-2020

Tablo 128: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kurumsal Sera Gazı Emisyon Envanteri

Kategori	Kapsam	ton CO ₂ E
Binalar ve Tesisler	Durağan Yakma Emisyonları	5.150,29
	Elektrik Tüketimi	4.653,28
Sokak Aydınlatma ve Trafik Işıkları	Elektrik Tüketimi	25.911,62
Araç Filosu	Hareketli Yakma Emisyonlar	14.682,65
	Elektrikli Araçların Elektrik Tüketimleri	0,15
Toplu Taşıma	Toplu Taşıma Araçları Belediye Otobüsleri	31.644,35
	Toplu Taşıma Metro Elektrik Tüketimi	16.165,26

Kaynak: Çankaya Belediyesi SEEP 2015-2020

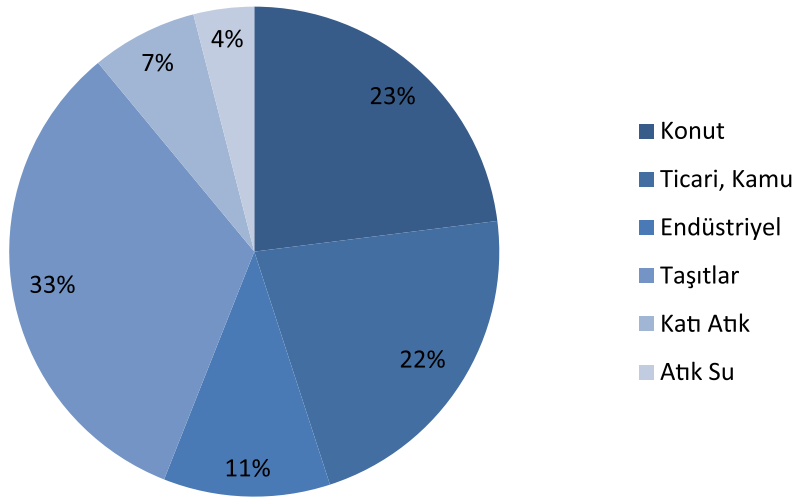
Şekil 50: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kurumsal Sera Gazı Emisyon Envanteri

Kaynak: Çankaya Belediyesi SEEP 2015-2020

Tablo 129: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kent Ölçeğinde Sera Gazı Emisyon Envanteri

Kategori	Kapsam	ton CO ₂ E
Konut	Durağan Yakma Emisyonları	619.768,00
	Elektrik Tüketimi	252.104,00
Ticari, Kamu	Durağan Yakma Emisyonları	379.704,00
	Elektrik Tüketimi	418.037,00
Endüstriyel	Durağan Yakma Emisyonları	173.332,00
	Elektrik Tüketimi	243.837,00
Taşıtlar	Hareketli Yakma Emisyonları	1.126.338,00
	Hareketli Yakma Emisyonları- Otogar	83.514,00
Katı Atık	Metan Emisyonları	275.622,00
Atık Su	CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O Emisyonları	141.105,00
Toplam		3.713.361,00

Kaynak: Çankaya Belediyesi SEEP 2015-2020

Şekil 51: Çankaya Belediyesi 2015 Yılı Kent Ölçeğinde Sera Gazı Emisyon Envanteri

Kaynak: Çankaya Belediyesi SEEP 2015-2020

Tablo 130: Ankara'nın Kent İçi Ulaşımındaki Türel Dağılımı

Türler	Taşınan Yolcu Sayısı (2012 Aralık Ayı Günlük Ortalama)	Yolcu Genel %	Yolcu Toplu Taşıım %
EGO Otobüsleri	710.400	13,9	22,7
Ankaray	105.450	2,1	3,4
Metro	170.940	3,3	5,5
Banliyö Treni	65.000	1,3	2,1
Minibüs-Dolmuş	1.152.900	22,5	36,8
Servis Araçları	610.000	11,9	19,5
Özel Halk Otobüsü	190.000	3,7	6,1
Özel toplu Taşıım Aracı	88.800	1,7	2,8
İlçe Özel Toplu Taşıım Aracı	40.320	0,8	1,3
Toplu Taşıım Toplam	3.133.810	61,2	100
Taksi	290.000	5,7	
Otomobil	1.700.000	33,2	
Özel Taşıım Toplam	1.990.000	38,8	
Genel Toplam	5.123.810	100	

Kaynak: EGO Genel Müdürlüğü, 2013/B

Ankara'da şehir içi ulaşımın büyük ölçüde karayolu ve taşıt ağırlıklı olması raylı sistemler gibi elektrikle çalışan sistemlere göre daha yüksek sera gazı salınımına ve çevre kirliliğine yol açmaktadır. Tablo 130'da görüldüğü üzere Ankara'da yolcu taşımacılığının %38,8'i özel araçlarla yapılmaktadır ki, bu da yolcu başına enerji tüketimini, dolayısıyla hava kirliliğini artıran önemli bir faktördür. Bununla birlikte büyük çoğunluğu doğalgaz ile çalıştığı için daha çevreci olan EGO otobüslerinin yolcu başına karbon salınımı 1,07 kg CO₂ iken bu değer raylı sistemler için 0,28 kg CO₂'dir. Diğer bir ifade ile minibüs-dolmuş, özel halk otobüsü ve servis araçlarına göre çok daha az karbon salınımı yapan bu araçların bile salınım değerleri raylı sistemlere göre çok daha yüksektir.

Tablo 131: Ankara'da İş Gününde Yapılan Yolculukların Ulaşım Türlerine Göre Dağılımı

	Yolcu Genel (%) 2012	Yolcu Genel (%) 2014	Yolcu Genel (%) 2017	Taşınan Yolcu Sayısı, 2017
EGO Otobüsleri	13,9	15,5	12	728.400
Ankaray	2,1	2,3	2,1	130.270
Metro	3,3	2,7	5,1	307.800
Banliyö Treni-Teleferik	1,3	0,7	0,1	10.700
Minibüs-Dolmuş	22,5	20,9	17,7	1.075.000
Servis Araçları (Özel Servisler Dâhil)	11,9	8,8	13,8	840.000
Özel Halk Otobüsü	3,7	4	3,9	240.000
Özel Toplu Taşıım Aracı	1,7	1,9	1,2	74.000
İlçe Özel Toplu Taşıım Aracı	0,8	0,9	0,5	30.000
Toplu Taşıım Toplam	61,2	57,7	56,5	3.436.170
Taksi	5,7	6,2	6,1	370.000
Otomobil	33,2	36,1	37,5	2.280.065
Özel Taşıım Toplamı	38,8	42,3	43,5	2.650.065
Genel Toplam	100	100	100	6.086.235

Kaynak: EGO

Tablo 132: Bin Kişi Başına Otomobil Sahipliği

	Ankara	İzmir	İstanbul
2012	209	140	145
2013	217	144	152
2014	223	149	158
2015	301	276	233
2016	315	288	246

Kaynak: TÜİK

Tablo 133: Yolcu Başına CO₂ Salınımı Karşılaştırması, 2012, Ankara

	Yolcu Toplamı	Toplam Emisyon CO ₂ (ton)	Yolcu Başı CO ₂ (kg)
Raylı Sistem Toplam	94.494.156	26.157,82	0,28
EGO Otobüs Toplam	159.011.198	170.545,22	1,07

Kaynak: Ankara Bölge Planı 2014-2023/ EGO (2013), IPCC (2006) ve IEA (2012) verilerinden hareketle hesaplanmıştır.

6. Çevresel Harcamalar

Tablo 134: Belediyelerin Çevresel Harcamaları, Ankara

Yıl	Toplam Çevresel Harcamalar (TL)	Su Hizmetleri Harcamaları (TL)	Atık Su Yönetim Hizmetleri Harcamaları (TL)	Atık Yönetim Hizmetleri Harcamaları (TL)	Diğer Çevresel Harcamalar (TL)
2010	861.376.706	325.266.214	291.244.164	218.358.376	26.507.952
2012	816.905.235	292.189.614	279.293.868	201.715.614	43.706.139
2013	1.029.883.906	394.731.672	322.596.080	267.771.278	43.623.795
2014	1.334.398.644	664.812.386	299.465.982	365.886.095	4.234.181

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara, 2017

Tablo 135: Belediyelerin Çevresel Harcamaları, Çankaya

Yıl	Toplam Çevresel Harcamalar (TL)	Su Hizmetleri Harcamaları (TL)	Atık Su Yönetim Hizmetleri Harcamaları (TL)	Atık Yönetim Hizmetleri Harcamaları (TL)	Diğer Çevresel Harcamalar (TL)
2012	71.798.980	-	-	70.033.142	1.765.838

Kaynak: Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara, 2017

Tablo 136: Çankaya Belediyesi Çevresel Harcamalar, 2016

Atık Yönetimi Hizmetleri (TL)	Koruyucu Önleyici Çevresel Hizmetler (TL)	Toplam (TL)
130.967.910	2.908.244	133.876.154

Kaynak: Çankaya Belediyesi 2016 Performans Programı

STRATEJİ: ÇEVRE STRATEJİLERİ

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Çevre Temel Hedefleri

- Uluslararası Çevre Sözleşmeleri gereğince, çevre göstergelerinde dönem içinde en az % 25 iyileştirmeyi gerçekleştirmek (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 2, 10, 15 ve DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 10, 13 Covenant of Majors Sözleşmesi ve Paris İklim Anlaşması)
- Çevre Bilincinin Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar Yapmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.3)
- Kentte Çevresel Kirlilikleri Önlemek Ve Azaltılmasını Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.4)
- Atıkları Yeniden Değerlendirerek Ekonomiye Kazandırmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.5)
- İklim Değişikliği Sorun Alanında Uyum Ve Mücadele Stratejisi Oluşturmak Ve Enerji Verimliği İle İlgili Çalışmalar Yürütmek (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.6)
- Çevre Sağlığı Amaçlı İlaçlama Çalışmaları Yapmak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 2.8)

2. Önceliklerimiz

Gürültü kirliliğinin kontrol altına alınması

- Kentsel gürültü haritasını çıkartmak
- Gürültü haritası üzerinden gürültü kirliliğinin kontrol altına alınması sürecini sistemli hale getirmek

Evsel atık toplama ve işleme kalitesi

- Evsel atık toplama sistemini oluşturmak
- Geri kazanım projelerine işlerlik kazandırmak
- Vahşi depolama alanını rehabilite ederek ve evsel, endüstriyel, tıbbi atık depolama sahalarını yeniden projelendirerek Büyükşehir Belediyesine öneri projeler sunmak

Hava kirliliği

- Kirlilik haritasını çıkartmak ve veri tabanı oluşturmak
- Motorlu araç trafiğini azaltılmak

Su kirlleticilerinin giderilmesi

- Yer altı suyunda kirlilik yaratan fosseptik atıklarını engellemek

Kullanılmayan endüstriyel bölgeler

- Fabrikaları kentsel rekreasyon mekanlarına dönüştürmek
- Bulunduğu çevrede kültür aksı oluşturmak

Vektörler

- Vektör haritası çıkartmak
- Mevsimsel mücadele merkezleri oluşturmak
- Farkındalık ve mücadele kampanyaları düzenlemek

Gıda kalitesi

- Kalite kontrolünde standart yaratmak
- Gıda tüketiminde bilinçlendirme yapmak

3. Uygulamada Öncelikli Adımlar**Bilgilendirme**

- Projelerin tanıtımı çalışmaları ve halkın konuyla ilgili bilgi dağarcığının genişletilmesi için kampanyalar düzenlemek
- Meslek odalarının, sivil toplum örgütlerinin, muhtarların ve üniversite öğrencilerinin de katılacağı okul ve mahallerde eğitim seminerleri düzenlemek
- Görsel ve yazılı materyaller oluşturmak
- Kişilere bağlı olmayan mekanizmaların oluşturulmasını sağlamak

Alt Yapı Oluşturma

- Bütün bu çalışmaların yürütücülüğünü sağlayacak ortak bir organizasyon oluşturmak
- Hizmet içi eğitimlerle, sürekliliğin ve denetimin sağlanması amacıyla mevcut personelin niteliklerini arttırmak
- Gönüllü hizmet birimleri oluşturmak
- Yurt dışı kaynaklar yaratmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık “Kent Bilgi Bankası”nı oluşturmak

İşbirliği

- Belediye, Sivil Toplum Örgütleri, Vakıflar, Üniversiteler, Çevre İl Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi, Ankara Valiliği, Gönüllüler

Devamlılık

- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent Ar-Ge-De (Araştırma-Geliştirme- Denetim) birimini oluşturmak

Tablo 137: Çevre Stratejileri

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
Gürültünün kent merkezlerinde yoğunlaşması ve kentte yaşayanlar açısından sağlık problemleri yaratması	Gürültü denetimi ve kontrolle ilgili belediye uluslararası standartlara getirilmesi	- Gürültü düzeyi haritası çıkarmak - Gürültüye karşı sağlığını mücadele için kampanyalar yapmak - Gürültü önleme hattının oluşturmak - Halkın çevre bilincini artırmak için ilgilendirici kampanyalar düzenlemek	- Üniversiteler - Çevre Bakanlığı - Meslek Odaları - Çevre Vakfı - Sivil Toplum Kuruluşları - Okullar - Çankaya Evleri	İnsan sağlığını dikkate alan bir gürültü kontrol sisteminin oluşması
- Hava kirliliği veri tabanlarının ve ölçümlerin semtler ölçeğinde yetersizliği - Motorlu taşıtlardan çıkan egzoz dumanlarının kent merkezlerinde insan sağlığını etkileyecek boyutlara ulaşması	- Kirlilik haritasının çıkartılması - Motorlu araç trafiğinin semtlerde azaltılması	Halkın çevre bilincini artırmak için ilgilendirici kampanyalar düzenlemek	- Çevre İl Müdürlüğü - Hıfzısıhha Merkezi - Çevre İl Müdürlüğü - Başbakanlık Meteoroloji İşleri Müdürlüğü	Hava kirliliğine neden olan emisyonların azaltılarak hava kalitesinin korunması ve geliştirilmesi
Atıksuların bir kısmının fosseptik çukurlarına ve arazilerine bırakılması; bunun insan sağlığını etkileyecek düzeyde kirlilik yaratması	Tüm atık suların çevreyi kirlletmesine engel teşkil edecek bir alt yapı oluşturma	- Tespit çalışması yapmak - İlgili kurumla iletişim kurmak - Projelendirme yapmak	- ASKİ - Üniversiteler - Meslek odaları - İl Sağlık Müdürlüğü	Tüm atıksuların şehir şebekesine bağlanması
Gıda tüketiminde yeterince bilincinin oluşmaması ve denetiminin sistematik olamaması	Bilinçli tüketicinin yaratılarak üretim ve denetimin sürekli kontrolü	- Halka yönelik bilgilendirme çalışmaları yapmak - Gıda kalite kontrolünde personel eğitimi düzenlemek - Sürekli denetim yapmak	- Üniversiteler - Meslek odaları - Dernek ve Vakıflar - Çankaya Evleri - Üniversiteler - Tüketici Hakları Derneği - İl Sağlık Müdürlüğü	Kentte sağlıklı besinlerin tüketilmesi

BÖLÜM 7:

ÇANKAYA'DA KÜLTÜR VE SANAT

Kentin sağlıklı akışkanlığı, siyasal, diplomatik, ticari fonksiyonlarının yanı sıra toplumsal ve kültürel bir anlatı kurmasıyla da doğru orantılıdır. Ankara'nın başkent olmasının getirdiği sosyal yapı, aynı zamanda Türkiye'nin kültürel başkenti olma konumunu da getirmiştir. Çankaya ise çok boyutlu, çok renkli geçiş noktalarının; dengeli ve planlı sanatsal var oluşların bir araya gelip, oradan kentin sokaklarına dağıldığı bir konumdur. Ankara'daki kültür ve sanat merkezlerinin büyük bir bölümü Çankaya ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır.

Konserler ve sergiler, kültürel sorumluluk organizasyonları, belli temalara ve alanlara yaslanmış sinema ve tiyatro gösterimleri, Çankaya Belediyesince düzenlenen sinema, tek kişilik oyunlar ve tiyatro festivalleri, konserler ve sergiler Çankaya'yı kültür ve sanatın odak noktası haline getirmektedir. Yine geleneksel olarak Çankaya Belediyesinin Büyükelçilikler işbirliğinde organize ettiği film haftaları ve sivil toplum örgütleri ile ortak olarak organize ettiği Uçan Süpürge Film Festivali, Gezici Film Festivali, Çocuk Filmleri Festivali, Ankara Film Festivali ve İşçi Filmleri Festivali gibi festivaller de önemli sanatsal etkinlikler olarak ortaya çıkmaktadır.

Çankaya'nın Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, TBMM, Bakanlıklar, Üniversiteler ve Büyükelçiliklere gibi önemli kurum ve kuruluşlara ev sahipliği yapması hem kültürel anlamda hem de turizm alanında kendine has bir özellik olarak görülebilir.

1. Tiyatro, Sinema, Opera ve Bale

Tablo 138: Çankaya'da Bulunan Devlet Tiyatroları Sahneleri

	Devlet Tiyatroları
1	Akün Sahnesi
2	Çayyolu Tiyatrosu Cüneyt Gökçer Sahnesi
3	Şinasi Sahnesi
4	Ziraat Sahnesi
5	75. Yıl Sahnesi

Kaynak: Ankara'da Kültür ve Sanat, Ankara Kalkınma Ajansı

Ankara'da bulunan 13 adet devlet tiyatrosu sahnesinden 5 tanesi Çankaya'da yer almaktadır (Tablo 133).

Tablo 139: Çankaya'da Bulunan Özel Tiyatro Sahneleri

	Özel Tiyatrolar
1	Ankara Sanat Tiyatrosu
2	Ankara Yeni Sahne
3	AÇS Ankara Çağdaş Sanat Tiyatrosu
4	Ankara Devinim Tiyatro
5	Birinci Peron Tiyatro
6	Başkent Kültür Sanat Tiyatrosu
7	Çan Tiyatrosu
8	Mavi Sahne
9	Pembe Kurbağa Gösteri Merkezi
10	Tatbikat Sahnesi
11	Tiyatro Tempo

Kaynak: Ankara'da Kültür ve Sanat, Ankara Kalkınma Ajansı

Ankara'da bulunan 18 adet özel tiyatro sahnesinden 11 tanesi Çankaya'da yer almaktadır.

Tablo 140: Tiyatro Göstergeleri

	Yıl	Ankara	Türkiye	Ankara/Türkiye (%)
Tiyatro Salonu Sayısı	2013	36	678	5,31
	2014	44	611	7,2
	2015	44	719	6,12
	2016	58	721	8,04
Koltuk sayısı	2013	11.055	253.811	4,36
	2014	16.042	266.577	6,02
	2015	13.549	258.932	5,23
	2016	14.857	261.885	5,6
Oynanan Eser Sayısı	2013	351	6.219	5,64
	2014	288	6.642	4,34
	2015	229	6.825	3,35
	2016	268	7.766	3,45
Gösteri Sayısı	2013	4.313	28.359	15,21
	2014	4.159	28.877	14,4
	2015	3.510	28.257	12,42
	2016	4.024	26.816	15
Seyirci Sayısı	2013	944.581	6.244.821	15,13
	2014	902.088	6.076.128	14,85
	2015	749.697	5.853.445	12,81
	2016	880.154	6.016.762	14,6

Kaynak: TÜİK

Tablo 141: Çankaya’da Bulunan Sinemalar

	Sinemalar
1	Arcadium Sineması
2	Avşar (Metropol) Sineması
3	Büyülü Fener (Bahçelievler)
4	Büyülü Fener (Kızılay)
5	Cinamarine (Taurus)
6	Cinemaximum (CEPA) Sineması
7	Cinemaximum (Gordion) Sineması
8	Cinemaximum (Next Level) Sineması
9	Cinemaximum (Panora) Sineması
10	Kızılırmak Sineması
11	Prestige (Bilkent)
12	Prestige (Kentpark)

Kaynak: Ankara’da Kültür ve Sanat, Ankara Kalkınma Ajansı

Ankara’da bulunan 25 adet sinemadan 12 tanesi Çankaya’da yer almaktadır. Çankaya’da yer alan sinemaların %67’si alışveriş merkezlerinin içinde bulunmaktadır (Tablo 141).

Tablo 142: Sinema Göstergeleri

	Yıl	Ankara	Türkiye
Film Sayısı	2013	3.719	40.406
	2014	3.503	41.517
	2015	4.550	49.151
	2016	6.073	53.443
Koltuk sayısı	2013	28.121	293.025
	2014	27.441	276.318
	2015	30.379	297.610
	2016	30.462	307.456
Salon sayısı	2013	196	2.102
	2014	190	2.170
	2015	212	2.356
	2016	216	2.483
Seyirci sayısı	2013	4.929.341	45.077.509
	2014	5.582.224	55.378.716
	2015	5.988.088	57.148.011
	2016	5.463.044	55.260.600

Kaynak: TÜİK

Film Çekim İzni

Ankara İl Kültür ve Turizm Bakanlığı 2017 yılı istatistiklerine göre Ankara ilinde 2017 yılsonu itibariyle; 78 adet film çekim izni verilmiştir.

Tablo 143: Devlet Opera ve Balesi Göstergeleri

	2013	2014	2015
Salon Sayısı	2	2	2
Kapasite	1.290	1.290	1.315
Oyun Sayısı	67	48	40
Gösteri Sayısı	214	220	205
Seyirci Sayısı	93.335	121.643	102.332

Kaynak: TÜİK

2. Kültür Merkezleri ve Sanat Galerileri

Ankara’da kültürün merkezinin Çankaya olduğunu gösteren diğer bir alan ise Çankaya’da bulunan kültür merkezleri ve sanat galerileridir. Çok sayıda gösteri, konser, sempozyum, panel ve sinevizyon gösterileri yapılan çok amaçlı kültür merkezlerinin; seramikten, resme, fotoğraftan plastik sanatlara kadar değişik sanat dallarında eserlerin sergilendiği, sanat galerilerinin Çankaya ilçesinde yoğunlaşması bu durumun açık göstergesidir.

Tablo 144: Çankaya’da Kültür ve Sanat Merkezleri

	Kültür ve Sanat Merkezleri
1	Alman Kültür Merkezi – Goethe Institut Ankara
2	Alpman Sanat Galerisi
3	Anadolu Ajansı Konferans Salonu ve Sanat Galerisi
4	Ankara Üniversitesi DTCE Farabi Salonu
5	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Konferans Salonu
6	ANKÜSEV – Ankara Üniversitesi Kültür ve Sanat Evi
7	Armoni Sanat Galerisi
8	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu AKM
9	Atlas Sanat Galerisi
10	Aysel Gözübüyük Sanat Evi – AGSANAT
11	Bilkent Üniversitesi Sanat Galerisi
12	Congresium Ankara
13	Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi
14	Çankaya Belediyesi Galeri Çankaya
15	Çankaya Belediyesi Zülfü Livaneli Kültür Merkezi
16	Çankaya Belediyesi Yılmaz Güney Sahnesi
17	Danıştay Konferans Salonu
18	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Konferans Salonu
19	Galeri Akdeniz
20	Galeri Nev
21	Galeri Siyah Beyaz
22	Galeri Soyut
23	Gözde Sanat Galerisi
24	İMO Kongre ve Kültür Merkezi
25	Karayolları Genel Müdürlüğü Konferans Salonu
26	Kent Sanat Galerisi
27	Kocatepe Kültür Merkezi
28	Kore Kültür Merkezi
29	Krişna Sanat Merkezi
30	Milli Kütüphane Başkanlığı Konferans Salonları
31	Milli Piyango Talih Kuşu Sanat Galerisi
32	Mustafa Ayaz Müzesi Sanat Galerisi
33	MTA Genel Müdürlüğü Toplantı Salonları
34	Nurol Sanat Galerisi
35	ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi
36	SEPA Sanat Galerisi
37	TBMM Mustafa Necati Kültür Evi
38	T.C. Dışişleri Bakanlığı Suna Çoğür Ilıcak Sanat Galerisi
39	TESK Sanat Galerisi
40	Türkiye Kalkınma Bankası Sanat Galerisi
41	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Konferans Salonu
42	Valör Sanat Galerisi
43	Vakıfbank Ankara Genel Müdürlük Sanat Galerisi
44	Yargıtay Başkanlığı Konferans Salonu
45	Ziraat Bankası Kuşulu Sanat Galerisi
46	Ziraat Bankası Mithatpaşa Sanat Galerisi

Kaynak: Ankara’da Kültür ve Sanat, Ankara Kalkınma Ajansı

Ankara’da bulunan 65 kültür ve sanat merkezinden 46’sı Çankaya’da yer almaktadır (Tablo 144).

Tablo 145: Çankaya Belediyesi Sanat Merkezleri İstatistikleri

	Çağdaş Sanatlar Merkezi	Zülfü Livaneli Kültür Merkezi	Galeri Çankaya	Ahmet Taner Kışlalı Spor Salonu	Yılmaz Güney Sahnesi
Sergi	52	3	21		
Konser-Dinleti	45	5		2	32
Panel	21	2			
Konferans		4			12
Seminer	10	2			
Söyleşi	22	3			2
Tiyatro	21				75
Film Gösterimi	130	9			35
Ödül Töreni	7				
Sempozyum	8				
Anma Etkinliği	8				
Kermes	1				
Yılsonu Gösterisi					12
Eğitim Toplantısı					13
Toplam Etkinlik Sayısı	325	28			181
Toplam Seyirci/Katılımcı Sayısı	120.347	10.673	6230	4500	37.220

Kaynak: Çankaya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Çankaya Belediyesi bünyesinde Çağdaş Sanatlar Merkezi, Galerî Çankaya, Yılmaz Güney Sahnesi ve Zülfü Livaneli Kültür Merkezi olmak üzere 4 kültür merkezi bulunur. 2018 yılında Başkente kazandırılacak olan 22 bin 500 metrekarelik bir alan üzerine kurulu, Uluslararası mimari örneklerden hareketle, seyirci ve sanatçıların tüm ihtiyaçlarına göre tasarlanan Atatürk Kültür Merkezi ise orkestra çukuru ve akustiğiyle dünya standartlarına sahip bir merkez olacaktır. 1000 ve 500 kişilik iki salondan oluşacak Atatürk Kültür Merkezi, galeri kullanımlı fuayesiyle de önemli sergilere ev sahipliği yapacaktır.

3. Kütüphaneler

Tablo 146: Çankaya’da Yer Alan Kütüphaneler

	Kütüphaneler
1	Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi
2	Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi
3	Balgat Hüseyin Apar Halk Kütüphanesi
4	Boratav Halk Kültürü Araştırma Turizm ve İhtisas Kütüphanesi
5	Cebeci Halk Kütüphanesi
6	Milli Kütüphane
7	Oran Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi
8	TBMM Kütüphanesi
9	Türk Dil Kurumu Kütüphanesi
10	Atatürk Araştırma Merkezi Kütüphanesi
11	Ankara Üniversitesi ATAUM Kütüphanesi
12	Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesi
13	Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kütüphanesi
14	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kütüphanesi
15	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi
16	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Kütüphanesi
17	Bilkent Üniversitesi Merkez Kütüphanesi
18	Çankaya Üniversitesi Kütüphanesi
19	Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi
20	Hacettepe Üniversitesi Konservatuvar Kütüphanesi
21	Ortadoğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi
22	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Kütüphanesi
23	Ufuk Üniversitesi Kütüphanesi
24	Çankaya Belediyesi Kütüphanesi

Kaynak: Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Ankara’da bulunan 71 kütüphaneden 24’ü Çankaya’da yer almaktadır (Tablo 146).

Tablo 147: Milli Kütüphane İstatistikleri

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yararlanılan Eser Sayısı	171.344	158.068	154.106	139.554	132.833	150.142	104.200
Kullanıcı Sayısı	771.331	664.178	693.403	637.832	555.859	536.484	636.488
Kayıtlı Üye Sayısı	161.645	185.563	210.723	235.524	264.021	295.344	298.631

Kaynak: Milli Kütüphane

Tablo 148: Milli Kütüphane Koleksiyonu

Materyal Türü	Adet/Cilt/Sayı
Kitaplar	1.183.152
Eski Harfli Türkçe Basma Kitaplar	88.003
El Yazması Eserler	27.649
Sürelî Yayınlar (Cilt Sayısı)	248.590
Kitap Dışı Materyaller	116.492
Mikrofilm (Makara Sayısı)	26.362
Toplam	1.690.248
Sürelî Yayınlar (Sayı Adedi)	9 Milyon (Yaklaşık)

Kaynak: Milli Kütüphane Ocak 2017 verileri

4. Müzeler ve Sit Alanları

Tablo 149: Çankaya’da Yer Alan Müzeler

	Müze Adı
1	Anıtkabir Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi
2	Anadolu Mimarlık ve Mobilya Kültürel Miras Müzesi
3	Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi
4	Cumhurbaşkanlığı Atatürk Müze Köşkü
5	Haritacılık Müzesi
6	Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müzesi
7	MKE Sanayi ve Teknoloji Müzesi
8	MTA Tabiat Tarihi Müzesi
9	Mustafa Ayaz Vakfı Plastik Sanatlar Müzesi
10	ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi
11	ODTÜ Arkeoloji Müzesi
12	ODTÜ Jeoloji Müzesi
13	Pembe Köşk
14	Sebahattin Yıldız Müzesi
15	Şefik Bursalı Müzesi
16	TRT Yayıncılık Tarihi Müzesi
17	Türkiye Barolar Birliği Hukuk Müzesi
18	75. Yıl Eğitim Müzesi

Kaynak: Ankara Müzeleri, Ankara Kalkınma Ajansı

Ankara’da arkeoloji, etnografya, antropoloji ve diğer dallarda olmak üzere pek çok önemli müze bulunmaktadır. Türkiye açısından önemli bir yeri olan Anıtkabir ve Çankaya Köşkü Müzesi Çankaya ilçesinde yer almaktadır. Ankara’da bulunan 74 müzeden 18 tanesi Çankaya’da bulunmaktadır (Tablo 149).

Tablo 150: Ankara’da Yer Alan Sit Alanları

Sit Alanları		Sayı
Arkeolojik Sit Alanı		546
Kentsel Sit Alanı		9
Tarihi Sit Alanı		6
Çakışan Sit Alanları (doğal sit ile)	Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	5
	Doğal ve Tarihi Sit Alanı	1
Karma Sit Alanları	Tarihi ve Kentsel Sit Alanı	1
Toplam		568

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2017

Tablo 151: Ankara’da Yer Alan Taşınmaz Kültür Varlıkları

Taşınmaz Kültür Varlıkları	Sayı
Sivil Mimarlık Örneği	1.264
Kalıntılar	19
Dinsel Yapılar	222
Kültürel Yapılar	178
İdari Yapılar	179
Askeri Yapılar	5
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	86
Mezarlıklar	145
Şehitlikler	2
Anıt ve Abideler	34
Toplam	2.134

Kaynak: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2017

5. Turizm

Başkent Ankara’nın merkezi konumunda yer alan Çankaya turistlerin aradığı her imkânı sağlayabilecek kapasiteye sahiptir. Çankaya’da yer alan Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, TBMM, Bakanlıklar, Üniversiteler ve Büyükelçilikler turizmin de hareketli olmasına neden olmaktadır. Zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Anadolu’nun başkenti konumundaki Ankara’da kültür turizminin yanında Ankara’ya sık sık iş nedeniyle heyetlerin gelmesi ve toplantı ve konferansların gerçekleştirilmesi nedeniyle kongre turizmi de büyük bir potansiyele sahiptir. İlçelerde yer alan kaplıcalar sağlık ve termal turizmin de gerçekleşmesine neden olarak Ankara’ya turizm yönünden çeşitlilik sağlamaktadır.

Konaklama Tesisleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015 verilerine göre, Ankara’da işletme belgeli 177 konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde 12.468 oda, 692 süit, 74 engelli, 368 apart olmak üzere toplam 13.602 oda ve 27.150 yatak mevcuttur.

Turizm İşletme Belgeli ve Belediye Belgeli olarak ise toplam 346 konaklama tesisinde 36.658 yatak bulunmaktadır. Yatırım belgeli tesislerin üç yıl içerisinde tamamlanması halinde Ankara’nın toplam yatak kapasitesi 41.636 ’e ulaşacaktır. Ankara’daki konaklama tesislerinde doluluk oranı % 47,50 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 152: Turizm Göstergeleri

	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme			Ortalama Kalış Süresi			Doluluk Oranı (%)		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Çankaya	990.638	947.988	948.453	1.733.720	1.718.301	1.635.140	1,8	1,8	1,7	40	39,3	37,2
Ankara	1.769.454	1.709.556	1.657.617	3.023.431	2.987.118	2.798.446	1,7	1,7	1,7	39	37,7	35,1

Kaynak: Kültür Ve Turizm Bakanlığı

Tablo 153: Ankara’da Kongre Turizmi Kapasitesi

Tesis	Kapasite
Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerindeki Salon kapasitesi	35.665
Kamu ve Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Salon kapasitesi	28.239
İnşaatı Devam Eden Salonlar	3.200

Kaynak: Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü 2017 Yılı İstatistikleri (Tesislerde 300 koltuk ve üzeri dikkate alınmıştır.)

Ankara’ya Gelen Ziyaretçi Sayısı

Esenboğa Mülki İdare Amirliği verilerine göre 2017 yılı sonu itibariyle 538.922 yerli, 548.664 yabancı olmak üzere toplam 1.057.041 kişi giriş yapmıştır. 2017 yılı sonu itibariyle 518.119 yerli, 486.769 yabancı olmak üzere toplam 1.035.433 kişi çıkış yapmıştır.

Yeme, İçme ve Eğlence Tesisleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015 verilerine göre Ankara’da işletme belgeli toplam 128 yeme, içme ve eğlence tesisi bulunmaktadır. Yeme-İçme ve Eğlence Tesisleri 33.867 kişiye hizmet verebilecek kapasiteye sahiptir. Yatırım Belgeli Tesislerin üç yıl içerisinde tamamlanması halinde Ankara’da ki işletme belgeli tesis sayısı 129 olacaktır. Bu tesisler toplam 34.097 kişiye hizmet verebilecektir.

STRATEJİ: KÜLTÜR, SANAT VE TURİZM

1. Çankaya Kent Sağlık Gelişim Planında Kültür Temel Hedefleri

- Birinci beş yıllık plan döneminde, Çankaya 'da kültürel etkinliklerin % 50 artırılması ve dezavantajlı grupların (kadınlar, yaşlılar, çocuklar, yoksullar vb.) etkinliklerden yararlanma olanaklarını % 50 oranında iyileştirmek (Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu Madde 7, 8, 9 ve DSÖ- Sağlık 21 Hedefleri 4, 5, 11)
- Kültürel ve Sanatsal Etkinlikleri Çeşitlendirerek Geliştirmek Ve Sürekliliğini Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 4.1)
- Kültür ve Sanata Yönelik Yeni Tesisler Yapmak Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 4.2)
- Kamuya Açık Alanlarda Sanatı Yaygınlaştırmak Sağlamak (Çankaya Belediyesi Stratejik Hedef No: 4.3)

2. Önceliklerimiz

Kentte yaşayanların tüm kültürel faaliyetlerden eşit olanaklarda faydalanması

- Semtlerde kültürel etkinlikler düzenlemek
- Ücretsiz kültür etkinlikleri organize etmek
- İlköğretim, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerine yönelik temalı kültür festivalleri düzenlemek
- Gezici kütüphaneler oluşturmak
- Her mahalleye bir kütüphane kampanyası başlatmak
- Mahallelerde açık hava sinemaları organize etmek
- Huzur evlerinde kültürel etkinlikler düzenlemek
- Ücretsiz müze ve tarihi yerler ziyaretleri düzenlemek

Kentlerde kültürel oluşumun, ekonomik, sosyal ve toplumsal yapının gelişmesine katkısının sağlanması

- Yarışmalarla halkın kültürel üretime katılımını sağlamak
- Kentte yaşayanların istedikleri kültürel etkinlikleri yapabilecek ortamlar hazırlamak

Kentte kültürlerarası kaynaşmanın sağlanması

- Kültürel çeşitliliği, kültürel zenginliğe dönüştürecek kültür politikalarının halka anlatılması için kampanyalar düzenlemek
- Çankaya'da değişik kentlerden göç ederek yerleşen kentliler ile kentsel bütünleşmenin sağlanabilmesi için kültürel organizasyonlar yapmak
- Farklı kültürel ortamlardan gelen toplulukların biraradalığını sağlayacak ortak kültür etkinlikler düzenlemek
- Farklı kesimlerin kültürlerinin tanıtımının yapılması için her ayın bir kültür ayı olarak organize etmek
- Çankaya'da yer alan yabancı elçiliklerin kendi ülke kültürlerini kentte yaşayanlara tanıtımı ve güçlü bir bağ olarak, farklı milliyet, bölge ve ülke halkları arasındaki kültür alışverişini simgeleyecek etkinlikler organize etmek

2. Uygulamada Öncelikli Adımlar

Bilgilendirme

- Sağlıklı bir yaşam ve kültür için bilgilendirici kampanyalar düzenlemek
- Ünlü sporcuların ve sanatçıların katılacağı bilgilendirme toplantıları organize etmek
- Televizyon ve radyo programları yapmak
- Kültür evleri ve spor okullarının gerekliliğini anlatmak
- Kültürel mirasın önemini anlatacak kitapçıklar broşürler, el ilanları ve çıkartmalar hazırlamak

Alt Yapı Oluşturmak

- Finansman desteği sağlayacak yurt içi ve yurt dışı olanakları ortaya çıkarmak için mali destek fonu oluşturmak
- Kültür evleri ve spor okulu projesinin yaşama geçmesi için resmi kurumlarla görüşmeler yapmak

Ulaşılabilirlik

- Bilgi erişimi için kamuya açık “Kent Bilgi Bankası”nı oluşturmak

İşbirliği

- Belediye, Milli Eğitim Bakanlığı, Çankaya Evleri, Üniversiteler, Meslek Odaları, kültür ve spor alanındaki organizasyonlar, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Elçilikler, Spor Klüpleri, Gönüllüler

Devamlılık

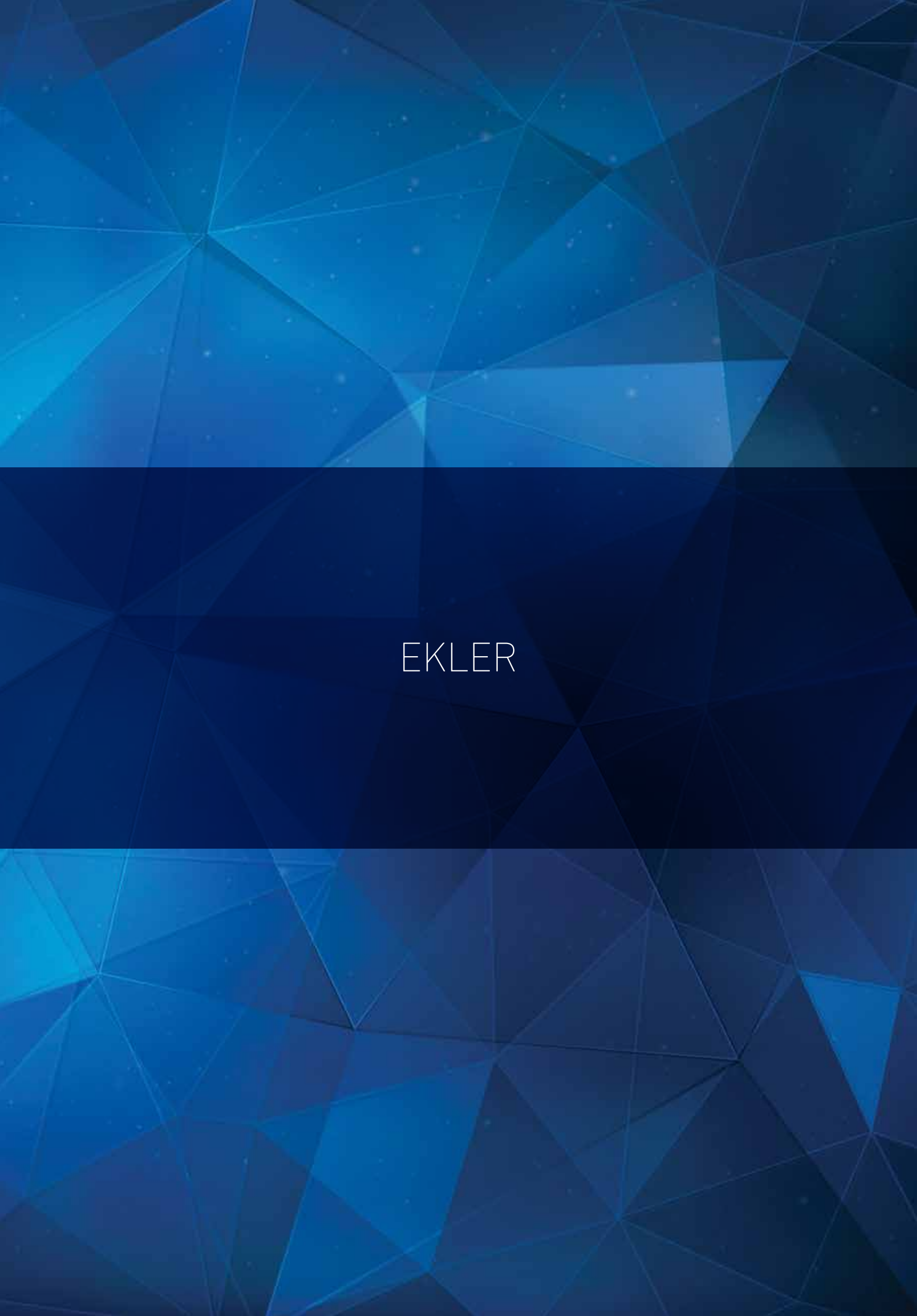
- Devamlılığın sağlanabilmesi için Kent AR-Ge-De (araştırma- geliştirme- denetim) birimini oluşturmak

Sorunlar	Amaç	Araçlar	Ortaklık	Sonuçlar
• Gelir düzeyi düşük kesimlerde kültürel etkinliklerin ekonomik olarak yük getirmesi • Kültür alanında Kentsel bütünleşmenin sağlanamaması • Kültürel mirasın değerlendirilememesi	• Kültürel eşitsizliğin kaldırılmasına yönelik planlamalar yapmak	• Ücretsiz kültür etkinlikleri düzenlemek • Kültürel temalı yarışmalar düzenlemek • Çankaya ile ilgili bilgilerin yer aldığı kent kütüphanesi açmak	• Üniversiteler, • Çankaya Evleri • Kültür Bakanlığı • Elçilikler • Meslek odaları • Vakıflar • Dernekler • Milli Eğitim Bakanlığı • Gönüllüler • Milli Eğitim Bakanlığı • Gençlik ve Spor Bakanlığı	• Kültürel gelişim ve gerçek kültürel demokrasi için sağlıklı bir ortamın yaratılarak kent kimliğinin ve kent kültürünün oluşmasına olanak sağlaması • Kentlerde kültürel oluşumun, ekonomik, sosyal ve toplumsal yapının gelişmesine katkısının sağlanması
• Etkinliklerin kent merkezlerinde yoğunlaşması • Yaşlılar kadınlar ve çocukların etkinliklerden yeterince yararlanamaması	• Etkinlikleri semtlere yaymak	• Her park, bir sinema etkinlikleri • Gezici kütüphaneler kurmak		
• Farklı milliyetler ve bölgelerden gelenlerle dostluk ortamının yeterince kurulamaması	• Kültürel kaynaşmanın sağlanmasına yönelik planlamalar yapmak	• Kardeş Kentler etkinlikleri düzenlemek • Elçiliklerle kültür parkları oluşturmak		

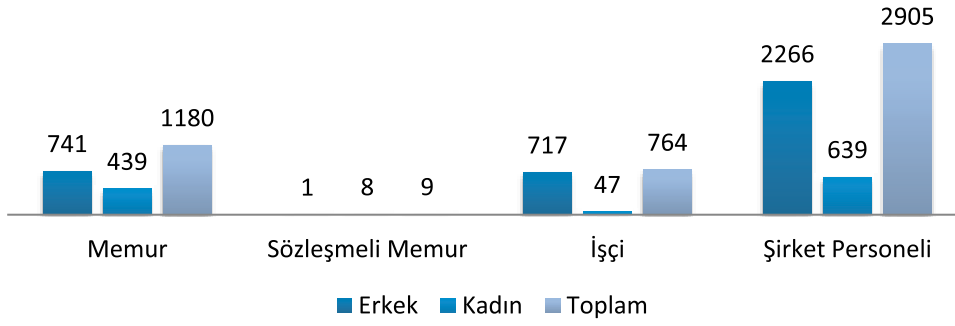
BÖLÜM C

The background is a complex geometric pattern of overlapping triangles in various shades of blue, from light cyan to deep navy. A solid dark blue horizontal band runs across the middle of the image, serving as a backdrop for the text.

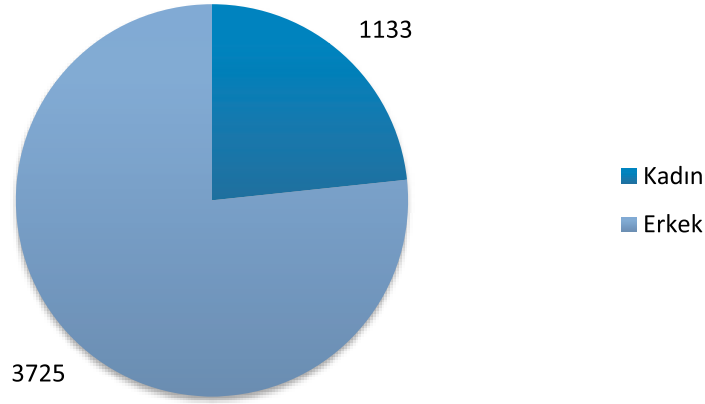
EKLER

SAYILARLA ÇANKAYA BELEDİYESİ

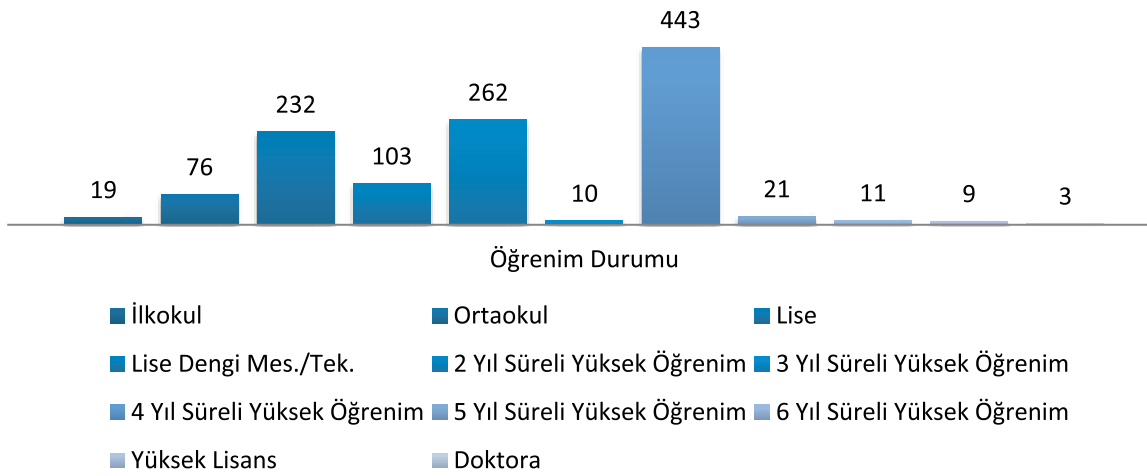
1. İnsan Kaynakları

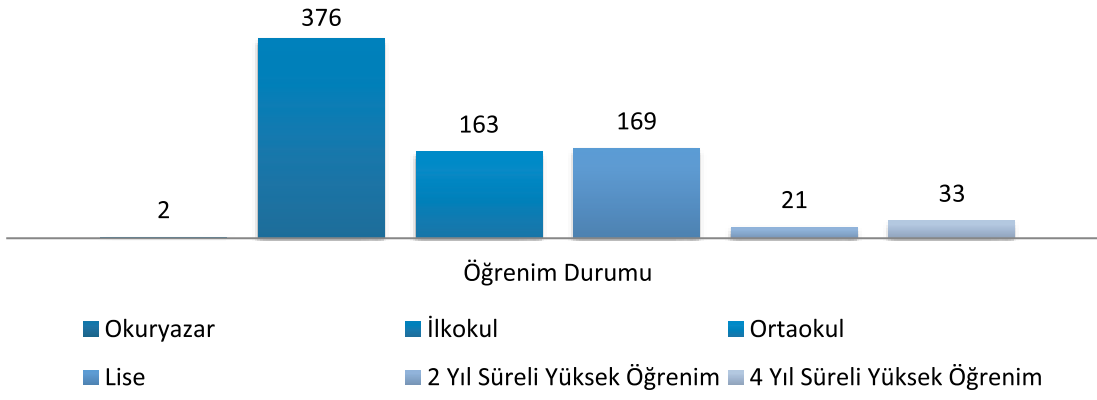
Şekil 52: Personel Sayısı

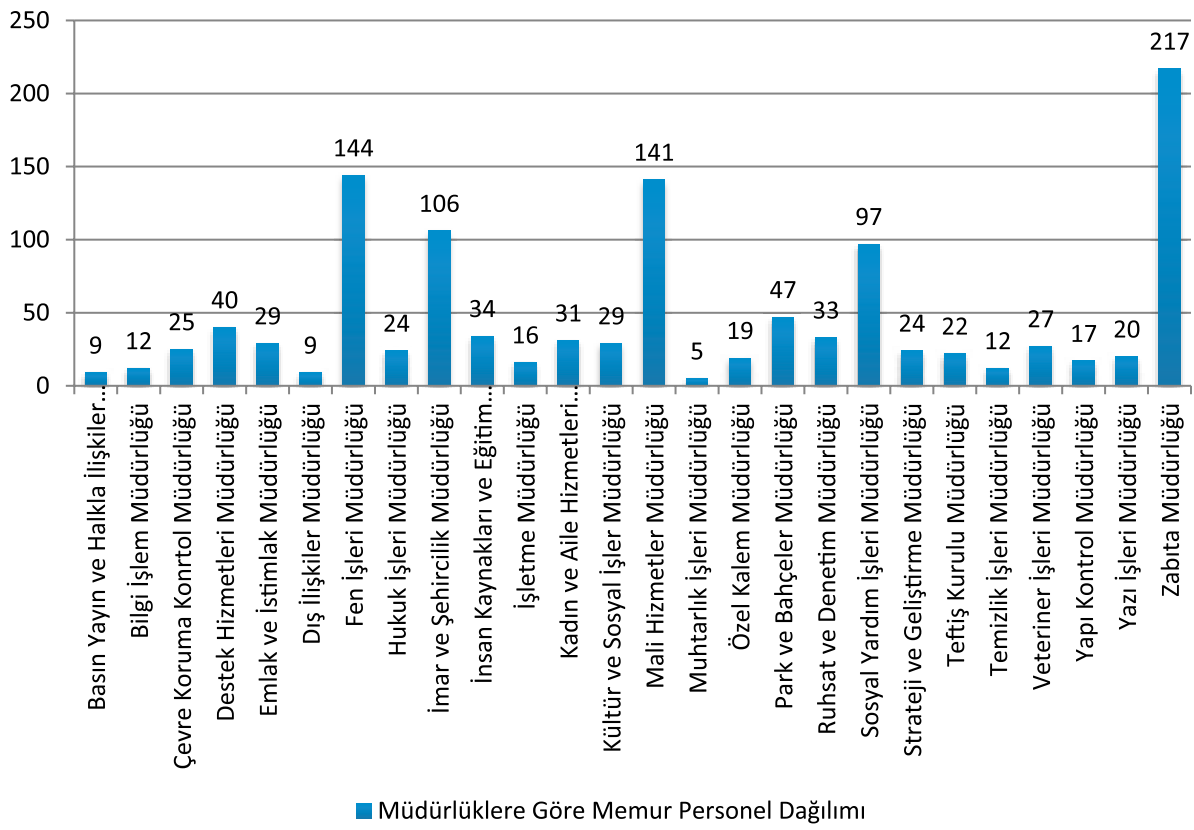
Şekil 53: Cinsiyet Dağılımı

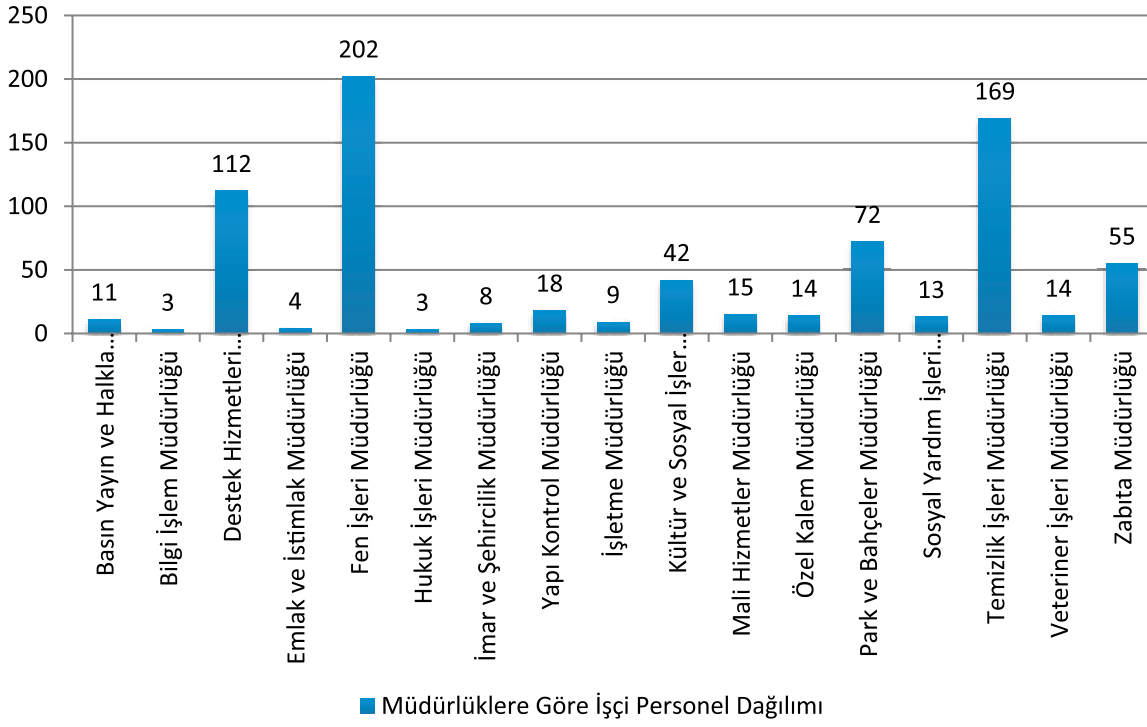
Şekil 54: Memur Personel Öğrenim Durumu

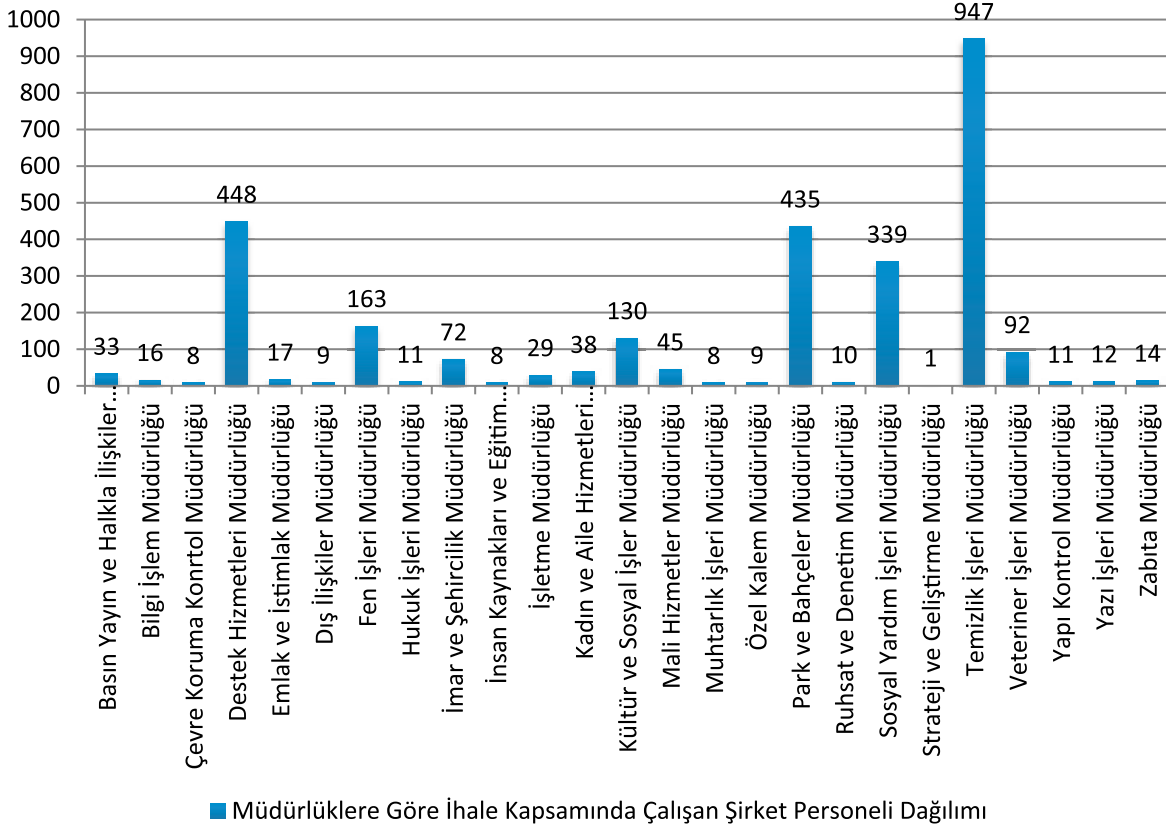
Şekil 55: İşçi Personel Öğrenim Durumu

Şekil 56: Müdürlüklere Göre Memur Personel Dağılımı

Şekil 57: Müdürlüklere Göre İşçi Personel Dağılımı

Şekil 58: Müdürlüklere Göre İhale Kapsamında Çalışan Şirket Personeli Dağılımı

2. Çankaya Belediyesi Hizmet Binaları ve Tesisleri

Tablo 155: Hizmet Binaları

Mevkii	Adres	Ada	Parsel	Kullanım Alanı
Emek Hizmet Binası	Ziya Gökalp Cad. No:11 Kızılay	1063	7	43.481 m ²
Maltepe Yerleşkesi	Şehit Gönenç Cad. Maltepe	1176	2	3.605 m ²
Yılmaz Güney Sahnesi				500 m ²
Sığınmaevi	-			3.667 m ²
Baharevi				
Çağdaş Sanatlar Mrk.	Kennedy Cad. No: 4R.Oğuz Arık Mah.	2515	101	7.360 m ²
Fen İşleri Hizmet Binası	Kahire Caddesi No: 3 Sancak Mahallesi	28453	2	7.346 m ²
Fen İşleri / Asfalt Şube				800 m ²
Fen İşleri / Yol Şube				300 m ²
Fen İşleri / Atölye				675 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım İdare				450 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım Ambar				180 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım Yemekhane				225 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım -Baş Şöförlük				225 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım-Tornahane				350 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım-İş Makine				600 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım-Akü Ve Boya				180 m ²
Ulaşım Hizmetleri Bakım Onarım-Dizelhane				750 m ²
Fen İşleri Müdürlüğü Tuz-Kum Deposu, Depo, İdari Bina, Yapı San. Şantiyesi	Natoyolu Cad.	39952	1	2400 m ²
Halk Sağlığı Merkezi	Mithatpaşa Cad. No:52			KİRA
Sosyal Projeler Merkezi	1331 Sok. No:4 Öveçler			KİRA
Ümitköy Hizmet Binası	2074 Sok. No:5/A			KİRA
Çayyolu Hizmet Binası	Ş. Muciburrahman Cad. No:94			KİRA
Dodurga Hizmet Binası	Odabaşı Cad. No:12/1-A			KİRA
Cebeci Hizmet Binası	Kutlugün Sok.No:14			KİRA

Tablo 156: Belediye Lojmanları

Mevkii	Ada	Parsel	Adet
1 Çankaya Evleri C Blok No:33	7050	37	1 Adet
2 Şen Sok. No:9 Cebeci	2976	5	8 Adet
3 Dr. Sadık Ahmet Cad. No:57 Balgat	7237	12	4 Adet
4 Ninni Sokak No:4 Dikmen	7473	4	14 Adet
5 Sokullu Mehmet Paşa Cad. No:105 Harbiye	7940	16	10 Adet
6 Turan Güneş Bulvarı 2.Blok No:171/19	16135	2	1 Adet
7 Öveçler 8. Cad. No: 27	7532	19	6 Adet
8 Sokullu Mehmet Paşa Cad. No:135/1 Aydınlık Mah.	7274	19	1 Adet
9 100.Yıl İşçi Bl. Mah. No:27-29-31 Balgat	16144	1	57 Adet
10 Bekar Sokak	2892	11	1 Adet
11 Reşat Nuri Sokak	7041	16	1 Adet
TOPLAM			104 ADET

Tablo 157: Vedat Dalokay Nikâh Salonu

Mevkii			Ada	Par.	Kullanım Alanı
1	Vedat DalokayNikâh Salonu Kurtuluş Parkı İçi	Mülkiyet ABBB olup,30.07.1991 yılı itibariyle 39 yılığına Başkanlığıımıza tahsisli	9432	1	3.800 m²

Tablo 158: Tarihi Bina

Mevkii	Ada	Par.	Kullanım Alanı
1 Abidinpaşa Köşkü	2984	6	1.100 m ²

Tablo 159: Kapalı Spor Salonu

Mevkii			Ada	Parsel	Kullanım Alanı
1	Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı	Türkocağı Caddesi	25996	4	7.151 m²

Tablo 160: Gündüz Bakımevleri

	Adı	Adres	Mevkii	Par.	Türü
1	Barış Gündüz Bakımevi	M. Uluç 112. Sokak No:9	İlker		Prefabrik
2	Dostluk Gündüz Bakımevi	Çiğdem Mahallesi 338. Sokak No:1	Karakusunlar		Betonarme
3	Ata Gündüz Bakımevi	Ata Mah. Kabil Cad. No:120 Öveçler	Öveçler		Betonarme
4	Atlas Gündüz Bakımevi	Çamlıtepe Mah. Yalvaç Sok. No:1	Kurtuluş		Betonarme
5	Deniz Gündüz Bakımevi	8.Cad. 1314 Sok. No:49 A. Öveçler	Öveçler		Betonarme
5	Berkin Elvan Gündüz Bakımevi	Cevizlidere Cad.1199. Sok. No:13	Öveçler		Betonarme
	Martı Gündüz Bakımevi	Göktürk Mah. 139.Sokak	Zafertepe		Betonarme
	Masal Kalesi Gündüz Bakımevi	Yıldızevler Mah. JoseMarti Cad. ile 720. Sokak kesişimi	Yıldızevler		Betonarme
5	Mutlukent Bulut Gündüz Bakımevi	Mutlukent Mah. 1937.Sokak No:2	Çayyolu		Betonarme
5	Togan Özliyen Gündüz Bakımevi	Koza Sok. No:68	Gaziosmanpaşa		Betonarme
9	Mutluluk Gündüz Bakımevi	3222.Sokak No:9 Yaşamkent	Yaşamkent		Betonarme
10	Umut Gündüz Bakımevi	Maltepe Yerleşkesi	Maltepe		Prefabrik

Tablo 161: Oyunevleri

Sıra	Adı	Adresi	Mevkii	Türü	Adedi
1	A. Ayrancı Oyun Odası	Hüseyin Onat Sok. No:4 A	Ayrancı	Betonarme	1
2	Cebeci Oyunevi	Kutlugün Sok. No:14	Cebeci	Betonarme	1
3	Sokullu Oyunevi	Sokullu Mehmet Paşa Caddesi İlke Sok. No: 107	Dikmen	Betonarme	1
4	Bayraktar Oyunevi	Vedat Dalokay Cad. Bayraklı Sok. No:19	Büyükesat	Betonarme	1

Tablo 162: Benzin İstasyonu/Yeri

Mevkii	Ada	Parsel	Kullanım Alanı
Balgat Konya Yolu üzeri	25984	23	4.002 m ²

Tablo 163: Hayvan Barınağı

Mevkii	Kullanım Alanı
Mühye Mahallesi (Maliye Bakanlığından süresiz tahsis)	Mühye 895-410-3215 parseller arası 80.000 m ²

Tablo 164: Pazar Yerleri

	Pazar Adı	Kurulduğu Yer
1	100. Yıl	100.Yıl İşçi Blokları 1427 Cad. ile 1516 Cad. köşesi
2	Akpınar	Ahmet Yasevi Cad. Artvin Konuk Evi yanı
3	Ayrancı	Dikmen Cad. Emniyet Genel Müdürlüğü yanı
4	Balgat	Osmanlı Cad. ile Barış Manço Cad. kesişimi
5	Birlik	Birlik Mah. 448 Cad. TESK Otel yanı
6	Cebeci	Geçim ile Geçit Sokak Arası
7	Cevizli Dere	Ceyhun Atıf Karsu Cad. ile 1242. Cadde köşesi
8	Çankaya Yıldız	Yıldızevler Mah. Arıtm Sok. ile Başat Sokak köşesi
9	Dikmen	Sokullu Caddesi Mimar Sokak ile Şeftali Sokak köşesi
10	Emek	Emek Mah. Kırım Cad. ile 28. Sokak arası
11	Huzur	Öveçler Huzur Mah. 1112 .Cad. üzeri
12	İlker	Osman Temiz Mah. 752. Cad. Rifat Börekçi Camii yanı
13	İncesu Pazarı	İncesu Caddesi üzeri
14	Keklik	Dikmen Caddesi No:350 Yanı
15	Kırk Konaklar	Kırkkonaklar Mah.329. Cadde ile 326. Sokakları arası
16	Küçükesat	Bağlar Caddesi ile Belligün Sokak köşesi
17	Maltepe	Şehit Gönenç Caddesi ile Tevfik Sokak üzeri
18	Mürsel Uluç	İlker 752. Cadde sonu Turkop Sitesi yanı
19	Yenişehir	Sıhhiye Abdi İpekçi Parkı yanı

Tablo 165: Çankaya Evleri

	Bölge	Adres	Telefon
1	Ata	Lizbon Cad. No: 107 Öveçler	481 29 20
2	Aşağı Ayrancı	Kuveyt Cad. Hüseyin Onat Sokak No:4	428 36 91
3	Bademlidere	Şemsettin Günaltay Cad. No:35 Park içi	437 29 69
4	Gaziosmanpaşa	Bayraktar Mah. Vedat Dalokay Cad. No: 19	448 27 58
5	Beysukent	Angora Cad. Cumhuriyet Parkı içi	236 62 20
6	Bilkent	1597. Cad. Çamlık Sitesi Bilkent	
7	Cebeci	Kutlugün Sokak No: 14 Cebeci	320 56 44
8	Çayyolu	Ahmet Taner Kışlalı Caddesi Şeyh Muciburrahman Bulvarı Özçelik İmage AVM	241 93 02
9	Çiğdem	1551. Cad. Park Sitesi karşısı No: 21 Karakusunlar	286 45 91
10	Dikmen	Dikmen Caddesi No:336 Keklikpınarı	480 87 45
11	Emek	28.Sok. Kapalı Pazar Yeri	215 46 76
12	Esat	Muhsin Ertuğrul Mah. Bülbülderesi Cad. No: 131	
13	Oran Sitesi	Turan Güneş Bul. TRT Karşısı Güneşli Sitesi yanı	490 42 22
14	Karapınar	Karapınar Mah. Dikmen Cad. 1181. Sok. No: 4 Keklikpınarı	475 64 62
15	Maltepe	Şehit Gönenç Cad. Maltepe Çarşısı karşısı	230 80 42
16	Mimar Sinan	Mimar Sinan Mah. 115. Cadde sonu 133.Sok. No: 34	430 66 50
17	Beysukent	1936. Cad. Mutlukent Mah. No: 3 Beysukent	235 01 70
18	Mürsel Uluç	Mürsel Uluç Mah. 1. Cad. 974. Sok. İnönü Parkı içi İlker	490 66 65
19	Dikmen	8.Cadde 1331. Sok. No:4 Öveçler	473 08 34
20	Sokullu	Harbiye Mah. Sokullu Mehmet Paşa Cad. İlke Sok. No: 107	480 02 05
21	Umut	Umut Mah. Seyran Cad. No: 95	447 64 07
22	Ümitköy	Ümit Mah. 2432. Cad. No: 36/3 Çayyolu	235 95 86
23	Yüzüncü Yıl	1471. Sok. No:1	286 95 78
24	Türkkonut	Dodurga Mah. Yeşilpark Sitesi No: 58-1/C-D Türkkonut Çayyolu 2	239 31 63

Tablo 166: Sağlıkleri

	Adı	Adres	Telefon
1	Merkez Sağlıkleri	Ziya Gökalp Cad. No:11 A1 Blok Kat:5 Kızılay	458 89 00
2	Turgut Varol Sağlıkleri	Kahire Cad. No:3 (Fen İşleri Binası İçi)	442 33 99
3	Mürsel Uluç Mah. Sağlıkleri	M. Uluç Mah. 948. Cad. No: 45/A Dikmen	479 31 02
4	Çelikkale Sağlıkleri	Aydınlr Mah. Çelikler Sok. No:14 Dikmen	482 56 60
5	Nusret Fişek Sağlıkleri	Sancak Mah. Tiflis Cad. 207. Sok. No: 4 Yıldız	441 39 43
6	Halk Sağlığı Merkezi	Mithatpaşa Cad. No: 52	0850 455 02 65
7	Yüzüncü Yıl Sağlıkleri	İşçi Blokları Mah. 1534. Cadde ile 1524. Sok. Kesişimi	2858518

Tablo 167: Baharevleri

	Adı	Adresi	Mevkii	Türü	Adedi
1	A. Ayrancı Baharevi	Hüseyin Onat Sok. No: 4 A.	Ayrancı	Betonarme	1
2	Cebeci Baharevi	Kutlugün Sok. No:14	Cebeci	Betonarme	1
3	Oran Baharevi	Ali Fuat Cebesoy Sok. ile Arif Nihat Asya Sok. ve 807. Sok. kesişimi	Oran Sitesi	Betonarme	1
4	Sokullu Baharevi	Sokullu Mehmet Paşa Caddesi İlke Sok. No:107	Dikmen	Betonarme	1
5	MutlukentBaharevi	Mutlukent Mah. 1936. Cadde No:32	Beysukent	Betonarme	1
6	100. Yıl Baharevi	İşçi Blokları Mah. 1534. Cadde ile 1524. Sok. Kesişimi	100. Yıl	Betonarme	1
7	Esat Baharevi	Muhsin Ertuğrul Mah. Esat Cad. ile Bülbül Deresi Caddesi kesişimi	Esat	Betonarme	1

Tablo 168: Semt Vergi Büroları

	Adı	Adres	Telefon
1	Merkez	Ziya Gökalp Cad. No:11 Kızılay	458 89 00
2	100. Yıl Tahsilat Bürosu	İşçi Blokları Mah. 36. Cad. Semt Pazar İçi	284 83 70
3	Dikmen Tahsilat Bürosu	İlke Sok. No:1 Dikmen	481 21 36
4	Emek Tahsilat Bürosu	Emek Mah. 76. Sokak No: 2 Semt Pazarı İçi	215 76 99
5	Küçükesat Tahsilat Bürosu	Bülbülderesi Cad. Hassas Bölge Yanı	437 82 84
6	Çankaya Tapu Tahsilat Bürosu	Esat Cad. No: 44 Çankaya Tapu İçi	231 88 64
7	Yıldız Tahsilat Bürosu	Çankaya Yıldız Mah. Artım Sok. Yıldız Semt Pazarı İçi	441 66 54
8	Çayyolu Tahsilat Bürosu	Prof. Ahmet Taner Kışlalı Mah. Bangabandhu Şeyh Muciburra Cad. No: 94 Kat: 4	482 88 26

Tablo 169: Çankaya Belediyesi Araç Durumu

Araçlar	Adet	Araçlar	Adet
Binek (Sedan Otomobil)	40	Ağaç Sökme Dikme Aracı	1
Binek (Station Wagon Otomobil)	36	Çöp Kamyonu	13
Binek (Kombivan)	46	Çöp Kamyonu (Küçük)	1
Minibüs	17	Asfalt Yama Aracı	4
Minibüs (Engelli Aracı)	2	Unimog (Özel Amaçlı Kar Küreme)	6
Otobüs	13	Yarı Römork Açık Kasa	6
Ambulans	2	Asfalt Distribütör Aracı	1
Ambulans (Özel Amaçlı-Hasta Nakil)	2	Traktör	1
Cenaze Aracı	16	Araçlar Toplamı	360
Kamyon (Damperli)	35	İş Makineleri	
Kamyon (Damperli -Tek Dingil)	11	Beko Loder	4
Kamyon (Akaryakıt Tankeri)	2	Elektrikli Çöp Aracı	4
Kamyon (Çekici)	5	Silindir	8
Kamyon (İmpeks)	5	Paletli Kepçe	2
Kamyon (Hiyap)	2	Dozer	3
Kamyon (Vinçli Kurtarıcı)	2	Finişer	3
Kamyon (Vidanjör – Küçük)	2	Fork-Lift	6
Kamyon (Çok Amaçlı -Büyük Vidanjör)	1	Freze	2
Kamyon (Kurtarıcı -Rampalı Küçük)	1	Greyder	8
Kamyon (Su Tankeri)	8	Süpürge Aracı	5
Kamyon (Asfalt Erte Aracı)	2	Yükleyici Kazıyıcı Kepçe	5
Kamyonet (Açık Kasa Tek Kabin 4x4)	1	Yükleyici Traktör Kepçe	2
Kamyonet (Açık Kasa Çift Kabin 4x4)	1	Traktör Kepçe	2
Kamyonet (Açık Sac Kasa Çift Kabin)	12	Lastik Tekerlekli Yükleyici	1
Kamyonet (Açık Sac Kasa Tek Kabin)	21	Lastik Tekerlekli Loder	4
Kamyonet (Kapalı Kasa Çift Kabin)	10	Mini Yükleyici (Bob-Cat)	3
Kamyonet (Kapalı Kasa Tek Kabin)	2	Yol Süpürme Aracı	2
Kamyonet Çift Sıralı Koltuk Kombi	10	Paletli Eskavatör	2
Kamyonet Panelvan	3	Tamburlu Silindir	1
Yol Süpürge Aracı	8	Vibratörlü Silindir	4
Trans Mikser	4	Paletli Finişer	1
Kamyon (Ahşap Kasalı)	5	İş Makineleri Toplamı	72
Genel Toplam			432

3. Bilgi ve Teknolojik Kaynaklar

Tablo 170: Sistem Odası Bilişim Sistemleri

Kabin	Adet	Model
1	1	IBM System x3550
	2	IBM System x3650
	1	Blade Şasi (IBM BladeCenter H)
	8	IBM Blade B Center HS22 sunucu
	2	IBM BLADE CENTER PS701
	1	IBM System Storage N6070
	2	IBM System Storage N4000 Expension Bay
	1	IBM System Storage TS3200
	1	IBM EXN 3000 Expension Bay
	1	AlliedTelesis 48 Port Switch
	1	Masterview cs1716A KVMP
	1	HITACHI 6200 Storage
2	1	Symantec Mail Security 8360
	1	NAC Control enforcer 6100
	2	Fortigate 600-D
	1	Fortigate raporlama
	1	RSA Envision
	1	F5 3900

Tablo 171: Güç Kaynağı-İklimleme

3	1	APC Güç Kaynağı 80 KVA
	2	İklimleme Cihazı
	1	150 Dizel Jeneratör
	1	75 va Voltaj Regölatörü

Tablo 172: Yedek Sistem Envanteri (Eğitim ve Test Sistemleri)

Açıklama	Birim
HP DL 380 IntelXeon 3.0 Ghz 4 GB RAM 2x73 GB Disk	7 adet
HP Integrity RX 4640	2 adet

Tablo 173: Sistem Odası ve Bilgi İşlem Müdürlüğü Yedekleme, Güvenlik ve Network Ürünleri

Açıklama	Birim
LTO 2 HP MSA 1500 27*160 GB Yedekleme Birimi	2 Adet
HP Smartarray 1000	1 Adet
48 Port Kenar Anahtar	35 Adet
Cisco Nexus 9504 Omurga Anahtar	1 Adet
Cisco ws - c2960x -24 Port Kenar Anahtar	1 Adet
Cisco ws – c3850 - 48 P-L Kenar Anahtar	30 Adet
Cisco catalyst 4500-x 32 Port Switch	1 Adet
Cisco catalyst 4500-x 40 Port Switch	1 Adet

Tablo 174: Kişisel Bilgisayarlar ve Yazıcılar

Açıklama	Birim
Masa Üstü Bilgisayar	1215 Adet
Taşınabilir Bilgisayar	55 Adet
Tarayıcı	115 Adet
Yazıcı	307 Adet
Projeksiyon cihazı	25 Adet
Line Printer	2 Adet

Sistem ve Güvenlik Yazılımları Sistem Yazılımları

- 2 Adet IBM BLADE CENTER PS701 sunucuda Oracle 11g R2 RAC ile aktif-aktif veritabanı kuruludur. Belediyecilik uygulamalarımızın tamamı bu veritabanını kullanmaktadır.
- 8 adet IBM Blade Center HS22 Vmwarev Sphere 5.0 sanallaştırma platformundaki cluster'adahildir ve bu hostlaesxi 5.0 ile çalışmaktadır. Cluster'da farklı rol ve işlevlere sahip 40 adet Microsoft Server 2008 R2 sanal sunucu bulunmaktadır.

Bu rol ve işlevler şunlardır:

- 2 adet yedekli yapıda Active Directory
- 4 adet Exchange Server 2010: 2 Adet DAG mailbox, 2 adet CAS Array + Hub rolünde kullanılmakta
- 4 adet yedekli yapıda client-server mimariye sahip UKBS belediye uygulaması
- 1 adet Symantec Endpoint Protection AntivirüsYazılımıyönetimisunucusu
- 4 adet e-belediye, çözümmerkezi, kent rehberi, mernis gibi belediye uygulamaları ve web servis hizmeti veren uygulama sunucusu
- 1 Adet Allied Telesis SNMPc network yönetimi yazılımı
- 2 adet yedekl iyapıda dış DNS hizmeti veren DNS Sunucusu
- 1 Adet Microsoft DHCP sunucusu
- 2 Adet yedekli Microsoft Remote Desktop Services terminal sunucusu
- 1 adet uzak ofisler için Remote Desktop Gateway sunucusu
- 1 adet Microsoft SSCM sunucusu
- 1 adet Microsoft WSUS
- 1 adet VMware Update Manager Sunucusu
- 1 adet Symantec NAC yönetimi sunucusu
- 1 adet internal web portal sunucusu
- 1 adet Çözüm Merkezi internal uygulama sunucusu
- 1 adet Elektronik Belge Yönetimi sunucusu
- 1 adet Coğrafi BilgiSistemi uygulama sunucusu

Geri kalan makineler ise test ve geliştirme için kullanılmaktadır.

- 1 adet IBM System x3650 sunucuda yedekleme yazılımı Symantec Netbackup 7'nin yönetim konsolu ile yedekleme yazılımı bu sunucudan yönetilmektedir.

- 1 adet IBM System x3650 sunucudaVMwarevCenter5.0 ile VMwarevSpherecluster yönetilmektedir.

Güvenlik Donanım ve Yazılımı

- 2 adet Fortigate firewall aktif-aktifçalışmakta ve Firewall, IPS, SSL VPN ve Application Control hizmeti vermektedir.
- 1 adet F5 3900 Big IP ASM yazılım ile Web Application Firewall hizmeti vermektedir.
- 1 adet RSA enVision appliance log yönetim yazılımı hizmeti vermektedir.
- 1 adet Brightmail appliance anti-spam hizmeti vermektedir.
- Uzak ofislerde Fortigate UTM cihazlar merkeze bağlantı sağlamak için kullanılmaktadır.

Kullanılan Uygulama Yazılımları

- Belediye Uygulama Yazılımı
- Elektronik Belge Yönetim Sistemi Yazılımı
- Coğrafi Bilgi Sistemleri Yazılımı
- Mal ve Hizmet Sözleşmeleri Uygulama Yazılımı
- İş Sağlığı ve Güvenliği Yazılımı

AVRUPA KENTLİ HAKLARI DEKLARASYONU

Aşağıda belirtilen hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşehriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. Avrupa yerleşimlerinde yaşayan kent sakinleri şu haklara sahiptir.

1. **GÜVENLİK:** Mümkün olduğunca suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli bir kent;
2. **KİRLETİLMEMİŞ SAĞLIKLI BİR ÇEVRE:** Hava, gürültü, su ve toprak kirliliği olmayan, doğası ve doğal kaynakları korunan bir çevre;
3. **İSTİHDAM:** Yeterli istihdam olanaklarının yaratılarak, ekonomik kalkınmadan pay alabilme şansının ve kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanması;
4. **KONUT:** Mahremiyet ve dokunulmazlığın garanti edildiği, sağlıklı, satın alınabilir, yeterli konut stokunun sağlanması;
5. **DOLAŞIM:** Toplu taşıma, özel arabalar, yayalar ve bisikletliler gibi tüm yol kullanıcıları arasında, birbirinin hareket kabiliyetini ve dolaşım özgürlüğünü kısıtlamayan uyumlu bir düzenin sağlanması;
6. **SAĞLIK:** Beden ve ruh sağlığının korunmasına yardımcı çevrenin ve koşulların sağlanması;
7. **SPOR VE DİNLENCE:** Yaş, yetenek ve gelir durumu ne olursa olsun, her birey için, spor ve boş vakitlerin değerlendirilebileceği olanakların sağlanması;
8. **KÜLTÜR:** Çeşitli kültürel faaliyetlerin, yaratıcı aktivitelerin ve benzeri olanakların sunulması ve katılımın sağlanması;
9. **KÜLTÜRLERARASI KAYNAŞMA:** Geçmişten günümüze, farklı kültürel etnik yapıları barındıran toplulukların barış içinde yaşamalarının sağlanması;
10. **KALİTELİ BİR MİMARİ VE FİZİKSEL ÇEVRE:** Tarihi yapı mirasının duyarlı bir biçimde restorasyonu ve nitelikli çağdaş mimarinin uygulanmasıyla, uyumlu ve güzel fiziksel mekânların yaratılması.
11. **İŞLEVLERİN UYUMU:** Yaşama-çalışma, seyahat işlevleri ve sosyal aktivitelerin olabildiğince birbirleriyle ilintili olmasının sağlanması;
12. **KATILIM:** Çoğulcu demokrasilerde; kurum ve kuruluşlar arasındaki dayanışmanın esas olduğu kent yönetimlerinde; gereksiz bürokrasiden arınma, yardımlaşma ve bilgilendirme ilkelerinin sağlanması;
13. **EKONOMİK KALKINMA:** Kararlı ve aydın yapıdaki tüm yerel yönetimlerin, doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik kalkınmaya katkı konusunda sorumluluk sahibi olması;
14. **SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA:** Yerel yönetimlerce ekonomik kalkınma ile çevrenin korunması ilkeleri arasında uzlaşmanın sağlanması;
15. **MAL VE HİZMETLER:** Erişilebilir, kapsamlı, kaliteli mal ve hizmet sunumunun yerel yönetimler, özel sektör yada her ikisinin ortaklığıyla sağlanması;
16. **DOĞAL ZENGİNLİKLER VE KAYNAKLAR:** Yerel doğal kaynak ve değerlerin; yerel yönetimlerce, akılcı, dikkatli verimli ve adil bir biçimde, beldede yaşayanların yararı gözetilerek, korunması ve idaresi;
17. **KİŞİSEL BÜTÜNLÜK:** Bireyin sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimine, kişisel refahına yönelik kentsel koşulların oluşturulması;
18. **BELEDİYELERARASI İŞBİRLİĞİ:** Kişilerin yaşadıkları beldenin, beldeler arası yada uluslar arası ilişkilerine doğrudan katılma konusunda özgür olmaları ve özendirilmeleri;
19. **FİNANSAL YAPI VE MEKANİZMALAR:** Bu deklarasyon da tanımlanan hakların sağlanması için, gerekli mali kaynakları bulma konusunda yerel yönetimlerin yetkili kılınması;
20. **EŞİTLİK:** Yerel yönetimlerin; tüm bu hakları bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, zihinsel veya fiziksel özürlerine bakılmadan; eşit olarak sağlamakla yükümlü olması

SAĞLIK 21 HEDEFLERİ

HEDEF 1: AVRUPA BÖLGESİNDE SAĞLIK DAYANIŞMASI

2020 yılına kadar, Avrupa Bölgesindeki Üye Ülkeler arasında sağlık durumundaki farklılık, en az 1/3 azaltılmalıdır.

Özellikle:

- 1.1. Avrupa ülkelerinin 1/3.ünde çok yüksek ve 1/3.ünde çok düşük olan yaşam beklentisi düzeyleri arasındaki fark en az %30 azaltılmalıdır.
- 1.2. Hastalık, sakatlık ve ölümle ilgili en önemli göstergelerdeki ülkelerarası farklılık, dezavantajlı ülkelerin koşulları hızla düzeltilerek azaltılmalıdır.

HEDEF 2: SAĞLIKTA HAKKANİYET

2020 yılına kadar, ülkelerdeki sosyo-ekonomik gruplar arasındaki sağlıkla ilgili farklılık, dezavantajlı grupların sağlık düzeyleri geliştirilerek, tüm üye ülkelerde en az dörtte bir azaltılmalıdır.

Özellikle:

- 2.1. Sosyo-ekonomik gruplar arasındaki yaşam beklentisi farkı en az % 25 azaltılmalıdır.
- 2.2. Sosyo-ekonomik değişim gösteren gruplarda hastalık, sakatlık ve ölüm ile ilgili en önemli gösterge değerleri daha adil şekilde düzenlenmelidir.
- 2.3. Sağlığı kötü yönde etkileyen sosyo-ekonomik koşullar, gelir düzeyleri, eğitimde başarı, iş bulma olanakları arasındaki farklılıklar düzeltilmelidir.
- 2.4. Yoksulluk içinde yaşayan nüfusun oranı önemli derecede azaltılmalıdır.
- 2.5. Sağlık, sosyal ya da ekonomik koşulları sonucu özel gereksinimleri olan insanlar dışlanmaktan korunmalı ve uygun hizmete kolay ulaşmaları sağlanmalıdır.

HEDEF 3: YAŞAMA SAĞLIKLI BAŞLANMASI

2020 yılına kadar, bölgedeki yeni doğanların, bebeklerin ve okul öncesi yaşlardaki çocukların hepsinin yaşama sağlıklı başlayarak daha sağlıklı olmaları sağlanmalıdır.

Özellikle:

- 3.2. Tüm Üye Ülkeler uygun üreme sağlığı, antenatal ve perinatal bakım ile çocuk sağlığı hizmetlerinin ulaşılabilirliğini geliştirmelidirler.
- 3.3. Bebek Ölüm Hızı hiçbir ülkede 1000 canlı doğumda 20'yi geçmemeli; hızları halen 1000'den fazla olan ülkeler 10 ya da altına ulaşmaya gayret etmelidirler.
- 3.4. Bebek Ölüm Hızları halen 1000'den fazla olan ülkeler, konjenital hastalığı ya da sakatlığı olmayan yeni doğan bebeklerin oranını arttırmalıdır.
- 3.5. 5 Yaş altı çocuklarda kazalara ve şiddete bağlı mortalite ve sakatlık en az % 50 azaltılmalıdır.
- 3.6. 2500 gramdan az ağırlıkta doğan bebeklerin oranı en az % 20 düşürülmeli ve ülkelerarası farklılıklar belirgin şekilde azaltılmalıdır.

HEDEF 4: GENÇLERİN SAĞLIĞI

2020 yılına kadar, bölgedeki gençler daha sağlıklı olmalı ve toplumdaki rollerini daha iyi yerine getirebilmelidirler.

Özellikle:

- 4.1.** Çocuklar ve gençler daha iyi yaşam becerileri ve sağlıklı seçim yapma kapasitesine sahip olmalıdırlar.
- 4.2.** Gençlerin karıştığı şiddet ve kazalara bağlı ölüm ve sakatlık en az % 50 azaltılmalıdır.
- 4.3.** İlaç, tütün ve alkol tüketimi gibi zararlı davranışlara yönelen gençlerin oranı azaltılmalıdır.
- 4.4.** Adölesan gebeliklerin insidansı en az üçte bir azaltılmalıdır.

HEDEF 5: YAŞLILARIN SAĞLIĞI

2020 yılına kadar, 65 yaşın üzerindeki insanlar sağlık potansiyellerinin tam yerinde olması fırsatına sahip olmalı ve aktif sosyal rol oynayabilmelidir.

Özellikle:

- 5.1.** Yaşam beklentisinde ve 65 yaşında sakatlık olmadan yaşama beklentisinde en az %20 artış sağlanmalıdır.
- 5.2.** Otonomi, özsaygı ve toplumdaki yerlerini sürdürebilmelerine olanak sağlayan ev ortamında sağlıklı bir düzeyde yaşayabilen 80.li yaşlarda insanların oranı en az %50 arttırılmalıdır.

HEDEF 6: RUH SAĞLIĞININ GELİŞTİRİLMESİ

2020 yılına kadar, insanların psikososyal iyilik hali geliştirilmeli ve ruh sağlığı sorunları olan insanların ulaşabileceği daha kapsamlı hizmetler oluşturulmalıdır.

Özellikle:

- 6.1.** Sağlığı kötü yönde etkileyen ruh sağlığı sorunlarının prevalansı azaltılmalı ve insanların stresli yaşam olayları ile başa çıkabilme yeteneği arttırılmalıdır.
- 6.2.** Halen yüksek intihar hızlarına sahip olan ülkelerde ve nüfus gruplarında belirgin azalmalar sağlanarak intihar hızları en az üçte bir azaltılmalıdır.

HEDEF 7: BULAŞICI HASTALIKLARIN AZALTILMASI

2020 yılına kadar, eradikasyon, eliminasyon ya da halk sağlığı açısından önemli olan enfeksiyon hastalıklarının kontrolü programlarının sistemli olarak uygulanmasıyla bulaşıcı hastalıkların sağlığa olumsuz etkileri azaltılmalıdır.

Özellikle:**Hastalık eliminasyonu**

- 7.1.** 2000 yılına kadar ya da daha önce, Bölgedeki poliomyelit transmisyonu durdurulmalı ve 2003 yılına kadar ya da daha önce her ülkede bu belgelenmelidir.
- 7.2.** 2005 yılına kadar ya da daha önce, neonatal tetanoz bölgeden elimine edilmelidir.
- 7.3.** 2007 yılına kadar ya da daha önce, kızamık Bölgeden elimine edilmeli ve 2010 yılına kadar, her ülkede eliminasyon belgelenmelidir.

Hastalık kontrolü

- 7.4.** 2010 yılına kadar ya da daha önce, tüm ülkelerde:
 - Difteri insidansı 100 000 nüfusta 0.1.in altında olmalıdır;
 - Çocukluk çağı bağışıklama programına Hepatit B aşısı entegre edilerek, yeni Hepatit B virus taşıyıcı insidansı en az %80 azaltılmalıdır;
 - Haemophilus Influenzae Tip B.nin neden olduğu invaziv hastalık, kabakulak ve boğmaca insidansı 100 000 nüfusta 1.in altında olmalıdır;
 - Konjenital sifiliz insidansı 1000 canlı doğumda 0.01.in altında olmalıdır;

- Konjenital kızamıkçık insidansı 1000 canlı doğumda 0.01.in altında olmalıdır: **7.5.** 2015 yılına kadar ya da daha önce:
- Her ülkede sıtma insidansı 100 000 nüfusta 5.in altına düşürülmeli ve bölgede kazanılmış sıtma nedeniyle ölümler olmamalıdır;
- Her ülke, HIV enfeksiyonu ve AIDS, diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar, tüberküloz ve çocuklarda akut solunum yolu enfeksiyonları ve ishalli hastalıkların olumsuz sonuçları ve ölüm insidansında sürekli devam eden bir azalma göstermelidir.

HEDEF 8: BULAŞICI OLMAYAN HASTALIKLARIN AZALTILMASI

2020 yılına kadar, tüm Bölgede en önemli kronik hastalıklara bağlı hastalık, sakatlık ve erken ölüm mümkün olan en düşük düzeylere düşürülmelidir.

Özellikle:

- 8.1.** 65 yaşın altında insanlarda kardiyovasküler hastalıklara bağlı ölüm, özellikle mortalitenin yüksek olduğu ülkelerde en az ortalama %40 azaltılmalıdır.
- 8.2.** 65 yaşın altında insanlarda tüm vücut kanserlerine bağlı ölüm en az ortalama %15, akciğer kanserine bağlı ölüm de %25 azaltılmalıdır.
- 8.3.** Diyabete bağlı amputasyonlar, körlük, böbrek yetmezliği, gebelik komplikasyonları ve diğer komplikasyonların insidansı üçte bir azaltılmalıdır.
- 8.4.** Kronik solunum yolu hastalıkları, kas-iskelet sistemi bozuklukları ve diğer yaygın kronik hastalıklara bağlı hastalık, sakatlık ve ölümlerde sürekli devam eden bir azalma olmalıdır.
- 8.5.** 6 yaşın altında çocukların en az %80.inde diş taşları olmamalı, 12 yaşın altındaki çocuklarda da ortalama 1.5.den fazla çekilmiş, eksik ya da dolgulu diş olmamalıdır.

HEDEF 9: ŞİDDET VE KAZALAR SONUCU YARALANMALARIN AZALTILMASI

2020 Yılına kadar, Bölgede şiddet ve kazalar sonucu oluşan yaralanmalar, sakatlık ve ölümlerde sürekli ve belirgin bir azalma olmalıdır.

Özellikle:

- 9.1.** Trafik kazalarına bağlı ölüm ve sakatlık en az %30 azaltılmalıdır.
- 9.2.** Kazalara bağlı ölümlerin halen çok yüksek olduğu ülkelerde daha fazla azalma olmakla birlikte,tüm iş, ev ve diğer yerlerde olan kazalara bağlı ölüm ve sakatlık en az %50 azaltılmalıdır.
- 9.3.** Ev içi, cinsiyetle ilgili ve organize şiddetten doğan ölüm ve insidans ile sağlık üzerine olan etkileri en az %25 azaltılmalıdır.

HEDEF 10: SAĞLIKLI VE GÜVENLİ FİZİK ÇEVRE

2015 yılına kadar, Bölgede insan sağlığına zarar veren çevre kirliliğine maruziyet düzeyleri uluslararası standartları aşmamalı ve insanlar daha güvenli bir fiziksel çevrede yaşamalıdır.

Özellikle:

- 10.1.** Su, hava, toprak ve atıkların sağlığı olumsuz yönde etkileyen mikrobiyal, fiziksel ve kimyasal zararlı maddelerle kontaminasyonu, ulusal çevre ve sağlık faaliyet planlarında belirlenen çalışma takvimi ve redüksiyon hızları doğrultusunda azaltılmalıdır.
- 10.2.** İnsanlar, yeterli miktarda ve kalitede içme suyuna ulaşabilmelidir.

HEDEF 11: SAĞLIKLI YAŞAM

2015 yılına kadar, toplumdaki insanlar sağlıklı yaşam biçimlerini benimsemelidirler.

Özellikle:

- 11.1.** Beslenme, fiziksel aktivite ve cinsellikle ilgili sağlıklı davranışlar önemli ölçüde artırılmalıdır.
- 11.2.** Sağlıklı ve güvenilir gıda maddelerinin mevcudiyetinde, ulaşılabilirliğinde ve elde edilebilirliğinde önemli ölçüde artış sağlanmalıdır.

HEDEF 12: ALKOL, İLAÇ VE TÜTÜNE BAĞLI ZARARIN AZALTILMASI

2015 yılına kadar, bağımlılık yapan tütün, alkol ve psikoaktif ilaçların tüketimini sağlık üzerindeki olumsuz etkileri tüm Üye Ülkelerde belirgin şekilde azaltılmalıdır.

Özellikle:

- 12.1.** Tüm ülkelerde sigara içmeyenlerin oranı, 15 yaş üzerinde en az % 80, 15 yaş altında %100'e yakın olmalıdır.
- 12.2.** Tüm ülkelerde kişi başına düşen alkol tüketimi artmamalı ya da yılda 6 litreyi geçmemelidir ve bu miktar 0-15 yaş grubunda yaklaşık 0 olmalıdır.
- 12.3.** Tüm ülkelerde yasadışı psikoaktif ilaç kullanımı prevalansı en az %25 ve buna bağlı ölüm en az %50 azaltılmalıdır.

HEDEF 13: SAĞLIKLI ÇEVRELER

2015 yılına kadar, Bölgedeki insanlar, evde, okulda, iş yerinde ve yaşadıkları ortamlarda sağlıklı fiziksel ve sosyal çevrelerde yaşama fırsatlarına daha fazla sahip olmalıdırlar.

Özellikle:

- 13.1.** Sağlığı koruyucu ve iyileştirici ailesel ve bireysel becerilerin artırılması yoluyla, ev çevresinin güvenliği ve kalitesi geliştirilmeli ve fiziki ev çevresinde sağlığı tehlikeye atan durumlar azaltılmalıdır.
- 13.2.** Birleşmiş Milletlerin Özürlü İnsanlara Fırsat Eşitliği Sağlayan Kurallarına uygun olarak, sakatlığı olan insanların sağlıklı ev, iş, toplumsal ve sosyal yaşama ulaşım fırsatları artırılmalıdır.
- 13.3.** Ev ve iş kazaları Hedef 10.da belirtildiği gibi azaltılmalıdır.
- 13.4.** Çocukların en az %50.si sağlıklı anaokullarında ve %95.i sağlıklı okullarda eğitilme fırsatına sahip olmalıdır.
- 13.5.** Şehirlerin, kentsel alanların ve toplulukların en az %50.si sağlıklı şehirler ya da sağlıklı topluluklar ağıнын (network) aktif üyeleri olmalıdırlar.
- 13.6.** Orta- ve büyük ölçekli şirketlerin en az %10.u kendilerini sağlıklı şirket/teşebbüs ilkelerine adanmalıdırlar.

HEDEF 14: ÇOK SEKTÖRLÜ SAĞLIK SORUMLULUĞU

2020 yılına kadar, tüm sektörler sağlıkla ilgili sorumluluklarını kabul etmelidir.

Özellikle:

- 14.1.** Tüm sektörlerin karar vericileri kendi sektörlerinde sağlığa yatırımla elde edilebilecek yararları dikkate almalı ve politikalarını ve eylemlerini ona göre yönlendirmelidir.
- 14.2.** Üye ülkeler, sağlık etkilerini değerlendirme mekanizmalarını oluşturmalı ve tüm sektörlerin politika ve eylemlerinin sağlık üzerine etkilerinden sorumlu tutulmalarını sağlamalıdır.

HEDEF 15: ENTEGRE SAĞLIK SEKTÖRÜ

2010 yılına kadar, Bölgedeki insanlar, esnek ve duyarlı bir hastane sistemi ile desteklenen aile ve topluma dayalı temel sağlık hizmetlerine daha iyi ulaşabilmelidir.

Özellikle:

- 15.1.** Ülkelerin en az %90'ı, etkili ve maliyet-etkin sevk sistemleri ile ikinci ve üçüncü basamak hastane hizmetlerine sevk ve buradan geribildirimle hizmetin sürekliliğini sağlayan kapsamlı temel sağlık hizmetlerine sahip olmalıdır.

15.2. Ülkelerin en az %90'ı, entegre temel sağlık hizmetlerinde çalışan aile sağlığı hekimleri ve hemşirelere sahip olmalıdır, sağlık, sosyal ve diğer sektörlerden multiprofesyonel sağlık ekipleri ve yerel toplum katılımını sağlamalıdır.

15.3. Ülkelerin en az %90'ı, bireysel katılımı sağlayan ve insanların sağlık hizmetinin üreticileri olduğunu onaylayan ve destekleyen sağlık hizmetlerine sahip olmalıdır.

HEDEF 16: HİZMETTE KALİTE YÖNETİMİ

2010 yılına kadar, Üye Ülkeler topluma dayalı hizmet programlarından klinik düzeyde bireysel hasta bakımına kadar hizmet sektörü yönetiminin sağlık sonuçlarına yönelik olmasını sağlamalıdır.

Özellikle:

16.1. En önemli toplum sağlığı stratejilerinin etkililiği sağlık sonuçları açısından değerlendirilmeli ve bireysel sağlık problemlerinin üstesinden gelinebilmesi için alternatif stratejilerle ilişkili kararlar sağlık sonuçları ve maliyet yararlarıyla karşılaştırılarak alınmalıdır.

16.2. Tüm ülkeler sağlık üzerine etkinin ölçülmesi, maliyet-etkililik ve hasta memnuniyeti dahil en az 10 sağlık koşulları için hizmet kalitesinin sürekli izlenmesi ve geliştirilmesi için ülke çapında mekanizmaya sahip olmalıdır.

16.3. Yukarıda bahsedilen sağlık koşullarının en az beşinde sağlık sonuçları belirgin bir düzelme göstermeli ve araştırmalar, alınan hizmetlerin kalitesi ve insan haklarına saygının artması sonucu hasta memnuniyetinde bir artış olduğunu göstermelidir.

HEDEF 17: SAĞLIK HİZMETLERİNİN FİNANSMANI VE KAYNAKLARIN TAHSİS EDİLMESİ

2010 yılına kadar, Üye Ülkeler eşit ulaşım, maliyet-etkililik, dayanışma ve optimum kalite ilkelerini temel alan sağlık hizmetleri için sürdürülebilir finansman ve kaynak tahsisi mekanizmalarına sahip olmalıdır.

Özellikle:

17.1. Sağlık hizmetleri harcamaları, nüfusun gereksinimlerini karşılamakla birlikte uygun bir şekilde yapılmalıdır.

17.2. Kaynaklar, sağlık üzerine etkisi, maliyet-etkililik ve mevcut bilimsel kanıtlar dikkate alınarak, sağlığın geliştirilmesi ve korunması, tedavi ve bakım arasında tahsis edilmelidir.

17.3. Sağlık hizmeti için finansman sistemleri genel kapsayıcılığı, dayanışma ve sürdürülebilirliği garanti etmektedir.

HEDEF 18: SAĞLIK HİZMETLERİNE YÖNELİK İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

2010 yılına kadar, tüm Üye Ülkeler, sağlık profesyonellerinin ve diğer sektörde çalışanların sağlığı koruma ve geliştirmeye yönelik uygun bilgi, tutum ve becerileri kazanmalarını sağlamalıdır.

Özellikle:

18.1. Sağlık profesyonellerinin eğitimi, iyi kalitede geliştirici, koruyucu, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetleri vermeye hazırlayan, klinik ve halk sağlığı uygulaması arasında bir köprü kurmasına yardımcı olabilecek düzeyde ve HİS politikası ilkelerine dayalı olmalıdır.

18.2. Planlama sistemleri, eğitilmiş sağlık profesyonellerinin sayı ve karışımının mevcut ve gelecekteki ihtiyacı karşılayabileceğinden emin olunacak şekilde kurulmalıdır.

18.3. Tüm Üye Ülkeler, halk sağlığı liderliği, yönetimi ve uygulamasında uzmanlaşma eğitimi için uygun kapasiteye sahip olmalıdır.

18.4. Diğer sektördeki profesyonellerin eğitimi, HİS politikası ile ilgili temel ilkeleri ve özellikle onların işlerinin sağlığı nasıl etkilediği bilgisini içermelidir.

HEDEF 19: SAĞLIKLA İLGİLİ ARAŞTIRMA VE BİLGİ

2005 yılına kadar, tüm Üye Ülkeler herkes için sağlığı destekleyen bilginin daha iyi kazanılmasını, etkili kullanılmasını ve yayınlanmasını destekleyen sağlık araştırma, bilgi ve iletişim sistemlerine sahip olmalıdır.

Özellikle:

- 19.1.** Tüm ülkeler, herkes için sağlıkla ilgili uzun vadeli politikalarının öncelikleri doğrultusunda araştırma politikalarına sahip olmalıdır.
- 19.2.** Tüm ülkeler, sağlık hizmetlerinin sunumu ve geliştirilmesini bilimsel kanıtlara dayandırmaya olanak sağlayan mekanizmalara sahip olmalıdır.
- 19.3.** Sağlık enformasyonu, hem politikacılara, yöneticilere, sağlık çalışanlarına, diğer profesyonellere hem de topluma faydalı ve kolayca ulaşılabilir olmalıdır.
- 19.4.** Tüm ülkeler, herkes için sağlık gündemini destekleyen ve bu tür bilgiye ulaşımı kolaylaştıran sağlık iletişim politikaları ve programları oluşturmalarıdır.

HEDEF 20: SAĞLIK İÇİN TARAFLARIN HAREKETE GEÇİRİLMESİ

2005 yılına kadar, herkes için sağlık politikalarının uygulanmasında sağlık için ittifak ve ortaklıklarda bireyler, kamu ve özel sektörlerin tamamındaki gruplar ve kuruluşlar, sivil toplum angaje edilmelidir.

Özellikle:

- 20.1.** Sağlık sektörü, diğer sektörleri multisektörel faaliyetlere iştirak etmeye, hedefleri ve kaynakları paylaşmaya teşvik ederek sağlık için aktif tanıtım ve savunuculuğa angaje almalıdır.
- 20.2.** Sağlığın geliştirilmesinde rol oynayan tüm sektörlerle uyumlu işbirliğini kolaylaştırıcı uluslararası, ülke, bölgesel ve yerel düzeylerde düzenlemeler ve yöntemler olmalıdır.

HEDEF 21: HERKES İÇİN SAĞLIK KONUSUNDA POLİTİKALAR VE STRATEJİLER

2010 yılına kadar, tüm Üye Ülkelerin ülke, bölge ve yerel düzeylerde herkes için sağlık politikaları olmalı ve uygun kurumsal altyapılar, yönetsel süreçler ve yenilikçi liderlikle desteklenerek uygulanmalıdır.

Özellikle:

- 21.1.** Tüm ülke çapındaki herkes için sağlık politikaları, okul, işyeri ve ev gibi mekanlarda, yerel topluluklarda, şehirlerde ve bölgelerdeki politikalara ve eylemlere motivasyon, ilham ve ilerde örnek bir çerçeve sağlamalıdır.
- 21.2.** Ülke çapında ve diğer düzeylerde sağlık politikası geliştirmek için politika belirlenmesi, uygulama, izleme ve değerlendirmeye ilgili alanların paylaşılmasında anlaşmalara varılmış, bir dizi ana ortaklıkların (kamu ve özel) oluşturulmasını sağlayan düzenlemeler ve yöntemler olmalıdır.
- 21.3.** Herkes için sağlık değerlerini temel alan kısa, orta ve uzun vadeli politika amaçları, hedefleri, göstergeleri, öncelikleri ve bunları başarmak için stratejiler belirlenmeli ve bunların başarılmasına yönelik gelişmeler düzenli olarak izlenmeli ve değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

1. Aile Hekimliği İzleme ve Değerlendirme Şube Kayıtları, Ankara, 2016
2. Akyar, Hasan, Ankaralamalar, Meraklı ve Uslu Bir Çocuğun Gözünden Ankara, TMMOB İnşaat Müh. Odası Ankara Şubesi, 1. Baskı, Ankara, Aralık 2015
3. Alma-Ata 1978, Temel Sağlık Hizmetleri, Hıfzısıhha Okulu ile Alman Teknik İşbirliği (GTZ) ve UNICEF Ortak Yayını, Ankara, 1980
4. Ankara Gerçeği, Bildiriler ve Raporlar, Ankara Kent Konseyi Girişimi, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 219, Ankara, Mayıs, 1999
5. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Bölge Planı, 2014-2023
6. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Kitabı, 2016
7. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Müzeleri, 2016
8. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara'da Kültür ve Sanat, 2017
9. Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara, 2016
10. Ankara Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Ankara, 2017
11. Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim İstatistikleri, Ankara, 2016-2017
12. Ankara Kent Sorunları Sempozyumu 29-30 Kasım 2007, Bildiriler Kitabı, TMMOB Yayını, 2008
13. Ankara'da Sanayi, Konut İşyeri İlişkileri, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, CP 301-302 Stüdyosu, Ankara, 1991
14. Ankara Söyleşileri, Kasım Aralık 1993, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, Birinci Baskı, Ankara, Şubat 1994
15. Ankara, Tarih İçinde, Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi, Sayı: 1-10, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, 2007
16. Arcayürek, Cüneyt, Bir Zamanlar Ankara, Bilgi Yayınevi, 2. Basım, Nisan 2005
17. Atatürk Orman Çiftliği Nasıl Korunmalı, Panel, TMMOB Ankara İl Koordinasyon Kurulu, Ankara, 10 Temmuz 2004
18. Atay, Fatih Rıfki, Çankaya, Atatürk'ün Doğumundan Ölümüne Kadar Hayat Hikâyesi, İstanbul, 1969
19. Atina Antlaşması, Jean Giraudoux'un Önsüzü ile, Milletlerarası Modern Mimari Kongresi (CIAM), 1933, Çeviren: Dr. Ayda Yörük, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü-Sosyal Araştırma Dairesi, Ankara, 1969
20. Clemens Holzmeister Çağın Dönümünde Bir Mimar, Editör: Ayhan Balamir, Boyut Yayınları, 2010, İstanbul
21. Başkent Ankara'nın 100. Yılı, Uygarlıklar Kavşağından Cumhuriyetin Merkezine, Atlas Tarih Dergisi Eki, Doğan Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş., Nisan-Mayıs 2017
22. Belediye İşlevlerine Nicel Bir Yaklaşım, Editör: Ergun Türkcan, Belediyecilik Araştırma Projesi, Türk İdareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi-2, Ankara, Mart 1979
23. Bina Kimlikleri, Ankara, Cumhuriyetin 25 Yılı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Çankaya Belediyesi Ortak Yayını, Ankara, Mayıs 2005
24. Bina Kimlikleri, Ankara Cumhuriyetin 50 Yılı, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, 3. Baskı, Ankara, Şubat 2012
25. Bir Başkent'in Oluşumu, Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara'daki İzleri, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Goethe Institut Ankara Yayını, (Almanya Federal Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği ve Kültürlerarası Diyalog ve Anlayış için Ernst Reuter Girişimi Katkılarıyla), Ankara, 2012
26. Bora, Tanıl (Derleyen), Taşraya Bakmak, Fotoğraflar Nuri Bilge Ceylan, İletişim Yayınları 1077, Memleket Yayınları 10, 1. Baskı, İstanbul, 2005
27. Bozyiğit, A. Esat, Ankara'nın Taştır Yolu, Türk Yazınında Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları / 2633, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi / 302, Ankara, 2001
28. Braudel, Fernand (1995), Uygarlıkların Grameri, İmge Kitabevi, 1. Baskı, Nisan 1996

29. Cantek, Funda Şenol, Kenarın Kitabı, “Ara”da Kalmak, Çeperde Yaşamak, İletişim Yayınları 1948, Memleket Kitapları 24, 1.Baskı, İstanbul, 2014
30. Carson, Rachel (1962), Sessiz Bahar, Çeviri: Çağatay Güler, Palme Yayıncılık, Ankara, 2004
31. Cengizkan, Ali, 1924-1925 Lörcher Planı, Ankara, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayını, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2004
32. Cengizkan, Ali, Fabrika’da Barınmak, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de İşçi Konutları: Yaşam, Mekân ve Kent, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 2009
33. Cumhuriyet Devrimi’nin Yolu Atatürk Bulvarı, Koleksiyoncular Derneği Yayını, Yayın No: 9, Ankara, 2009
34. Cumhuriyetin Mimarlık Mirası, TMMOB Mimarlar Odası, Sempozyum Kitabı, 26-27 Şubat 2009, TMMOB Mimarlar Odası Yayını, Birinci Baskı, Ankara, Haziran 2011
35. Siz Neredesiniz, Biz Oradayız, Çankaya Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Sosyal Projeler ve Hizmetler Kitapçığı, 2016
36. Çankaya Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 2018
37. Çankaya Belediyesi Sağlıklı Kent Proje Ofisi Bilgi Notları, Çankaya Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü Yayınlanmamış Dokümanlar, 2014-2018
38. Çankaya Belediyesi 2016 Yılı Performans Programı, Ankara, 2017
39. Çankaya Belediyesi Sürdürülebilir Enerji Eylem Planı (SEEP) 2015-2020, Çankaya Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü, Ankara, 2017
40. Çankaya Belediyesi Yerel Eşitlik Eylem Planı, Çankaya Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Ankara, 2017
41. Çankaya Belediyesi Stratejik Planı, 2015-2019, Çankaya Belediyesi Yayını, Ankara, 2015
42. Çankaya Kaymakamlığı, Engelli İhtiyaçlarının Analizi, Haziran 2015
43. Çankaya Kent Sağlık Profili ve Sağlıklı Kentler Göstergeleri, 2000
44. Çankaya Tarihine Sahip Çıkıyor, Çalıştay Kitabı, Yayına Hazırlayanlar: Dr. E. Torunoğlu, Dr. T. Köroğlu ve T. Karakuş Candan, Çankaya Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü Tarihi Kentler Proje Ofisi Yayınları, Ankara, 2017
45. Demirer G., Torunoğlu E. ve diğerleri, Ve Kirlendi Dünya, Öteki Yayınevi, Ankara, 1997
46. Demirtaş, Ahmet, Başkentimiz’in “Anıtsal” Ağaçları, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Yayın No: 10, Birinci Baskı, Ankara, 2002
47. Dünya Sağlık Örgütü, Alma Ata Bildirgesi, Kazakistan, SSCB, 2 Eylül 1978, http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=521:temel-saik-hmetleruluslararası-konferansi-bdalma-ata&catid=6:uluslararasıylge&Itemid=36, 1.09.2015
48. Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Sağlıklı Kentler Konferansı, Atina Bildirgesi, Atina, Yunanistan, 22-25 Ekim 2014, <http://www.skb.org.tr/wp-content/uploads/2014/11/Atina-Uluslararası-Sağlıklı-Şehirler-Deklarasyonu-2014.pdf>, 30.08.2015
49. Dünya Sağlık Örgütü, Sağlık Okur Yazarlığı (2015), Çeviri: Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), Bursa, 2015, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi tarafından 2013 yılında “Health Literacy: The Solid Facts” adı ile İngilizce yayınlanmıştır.
50. Dünya Sağlık Örgütü, Sağlık 2020 Vizyonunu Uygulamak: 21. Yüzyılda Sağlık Yönetişimi: Sonuca Ulaşmak (2013), Çeviri: Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), Bursa, 2015, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi tarafından 2013 yılında “Implementing a Health 2020 Vision: Governance for Health in the 21st Century: Make It Happen” adı ile İngilizce yayınlanmıştır.
51. Dünya Sağlık Örgütü, Sağlığın Sosyal Belirleyicileri: Somut Gerçekler (1998), Çeviri: Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Temsilciliği, 1998, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi tarafından 1998 yılında “Social Determinants of Health: The Solid Facts” adı ile İngilizce yayınlanmıştır.
52. Dünya Sağlık Örgütü, DSÖ Avrupa Bölgesi Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağları, Avrupa’da Sağlık ve Refahın Desteklenmesi (2016), Çeviri: Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), Bursa, 2016, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi tarafından 2015 yılında “National Healthy Cities Networks in the WHO European Region, Promoting Health and Well-being Throughout Europe” adı ile İngilizce yayınlanmıştır.
53. Edwin Chadwick, <http://www.historylearningsite.co.uk/a-history-of-medicine/edwin-chadwick/>, 5.09.2015
54. Egli, A. Ernst, Genç Türkiye İnşa Edilirken, Atatürk’ün Mimarının Anıları, Çeviren: Güven Göktan Uçer, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Ocak 2015

55. Engels, Friedrich (1845), İngiltere’de Emekçi Sınıfın Durumu, Sol Yayınları, Ankara, 1997
56. Engels, Friedrich (1872), Konut Sorunu, Sol Yayınları, Ankara, 1996
57. Erdoğan, Şeref, Ankaram, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2250, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi 237, Ankara, 1999
58. Fişek, Kurthan, Burası Ankara, Phonenix Yayınevi, 3. Baskı, Ankara, Nisan 2012
59. Fişek, Nusret , <http://nusret.fisek.org.tr/> , 1.09.2015
60. Fişek, Nusret, Halk Sağlığında 50 Yıl, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun IV. Bilim Kongresine (Ankara 5-8 Kasım 1973) sunulan bu tebliğ, Prof. Dr. M. Rahmi Dirican’la birlikte hazırlanmıştır. (<http://nusret.fisek.org.tr/halk-sagliginda-50-yil/1.09.2015>)
61. Fişek, Nusret, Halk Sağlığına Giriş, Hacettepe Üniversitesi–DSÖ Hizmet Araştırma ve Araştırmacı Yetiştirme Merkezi Yayını, No:2, Ankara, 1983
62. Gemisiz Çapa Ankara, Toplumcu Gerçekçi Belgesel Fotoğrafçılar Atölyesi, Yayına Hazırlayan: Mehmet Özer, Çankaya Belediyesi Yayını, Ankara, 2017
63. Güler, Çağatay ve Akın, Levent (2015), Halk Sağlığı Temel Bilgiler, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 3 Cilt Kitap Seti, 3. Basım, Ankara, 2015
64. Harvey, David (1989), Post Modernliğin Durumu (Kültürel Değişimin Kökenleri), Metis Yayınları, Tarih, Toplum, Felsefe Dizisi, İstanbul, 2003
65. Hindemith Raporları, 1935-1936-1937, Yayına Hazırlayan: Şefik Kahramankaptan, Çeviri: Elif Damla Yavuz, Sevda Cenap And Vakfı. Yayınları, 1. Basım, Ankara, Ekim 2013
66. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, Ankara: Kara Kalpaklı Kent 1923-1938, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Katalogları 6, İstanbul, Ekim 2009
67. Karababa, Ali Osman (Editör), Kalıcı Organik Kirleticiler ve Sağlık (2014), Çevre İçin Hekimler Derneği Yayını, İkinci Baskı, İzmir, 2014
68. Karakütük, Kasım (Editör), İkinci Vatan ve Ankara Üniversitesi 1933-1970, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 506, Ankara, 2016
69. Keleş, Ruşen, Hamamcı Can ve Çoban Aykut (2012), Çevre Politikası, İmge Kitapevi Yayını, Genişletilmiş 7. Baskı, Ankara, Nisan 2012
70. Keleş, Ruşen, Kentleşme Politikası, Genişletilmiş Güncelleştirilmiş 10. Baskı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2008
71. Keleş, Ruşen, İnsan Çevre Toplum (1997), İmge Kitapevi Yayını, 2. Baskı, Ankara, Ağustos 1997
72. Leopold, Aldo (1949), Bir Kum Yöresi Almanağı, İngilizceden Çeviri: Ufuk Özdağ, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2013
73. Last, John M. (2007), John M. Last’tan Sözler; “Quotations from John Last, Çeviri: Çağatay Güler, Yazıt Yayıncılık, Ankara, 2007
74. Mamboury, Ernest, Ankara Gezi Rehberi, (Fransızca 2. Basımı, Güncellenmiş Baskı, Ağustos 1934, Türkçe Çeviri: Prof. Dr. M. Emin Özcan danışmanlığında A.Ü. D.T.C.F. Fransızca Dil ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlileri), Ankara Üniversitesi Yayınları No: 412, Ankara Çalışmaları ve Uygulama Merkezi (ANKAMER) Yayın No:1, Ankara, 2013
75. Marmot Micheal, Wilkinson Richard, Social Determinants of Health: The Solid Facts, Regional Office for Europe of the World Health Organization (WHO), Copenhagen, Denmark, 1998
74. Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim Verileri, Ankara 2016-2017
75. Milli Kütüphane Verileri, Ankara, 2017
76. Möckelmann, Reiner, İkinci Vatan Türkiye, Ernst Reuter’in Ankara Yılları, Çeviren: Ahmet Arpad, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, İstanbul, Eylül 2016
79. Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Düştün Kabusa Ankara, Kış 2008, Cilt: XXXII, Sayı:261, Mülkiyeliler Birliği Genel Merkezi Yayın Organı, Ankara, 2008
80. Nicolai, Bernd, Modern ve Sürgün, Almanca Konuşan Ülkelerin Mimarları Türkiye’de, Almandan Çeviren: Yüksel Pöğün Zander, TMMOB Mimarlar Odası Yayını, Birinci Baskı, Ankara, Temmuz 2011
81. OECD, Education at a Glance, 2016, http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2016_EN.pdf Erişim Tarihi 16.02.2018
82. OECD, Health Statistics, 2014, <http://www.oecd.org/els/health-systems/Table-of-Content-Metadata-OECD-Health-Statistics-2014.pdf> Erişim Tarihi 13.12.2017

83. Ogulturk Nilay, Gulsun Bor Guner, "Gender Equality in Local Authorities and Participation: Local Equality Action Plan of The Municipality of Cankaya". Book of Abstracts Page 27, WHO European Healty Cities Network Annual Business and Technical Conference Building Healty Cities: Inclusive, Safe, Resilient and Sustainable, Pecs, Hungary, 1-3 March 2017
84. Oğultürk Nilay, "Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler ve Aile Destek Hizmeti Gereksinimleri" Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı Doktora Programı, Ocak, 2012, Ankara
85. Oğulturk, Nilay, Karakuş Candan, Tezcan, Torunoglu, Ethem, Çankaya Municipality and The Scientific and Technological Research Council of Turkey: "Sharing Experience Between Two Capital of Cultures and Two Cities, 2010 İstanbul and 2011 Turku: Health and Culture for All", International Congress on Culture, Health and Well-being, 21–24 Eylül 2011, Bildiriler Kitabı, University of Turku, Turku–Finlandiya (Herkes İçin Sağlık ve Kültür: İki Kültür Başkenti Arasında, İstanbul ve Turku, Bilgi ve Deneyim Paylaşımı, Çankaya Belediyesi ve TÜBİTAK katkısı ile)
86. Organize Sanayi Bölgesi Bilgi Sitesi 2017 <https://osbbs.sanayi.gov.tr/> Erişim Tarihi: 17.09.2017
87. Ölüm Bildirim Sistemi, 2016, www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24572 Erişim Tarihi:15.03.2018
88. Özdemir, Rıfat, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998
89. Öztoprak, İ., Atatürk Orman Çiftliği'nin Tarihi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006
90. Reuter, Ernst, Komün Bilgisi, Şehirciliğe Giriş, T.C. Maarif Vekilliği Siyasal Bilgiler Okulu Yayını No:13, Tercüme Edenler: Dr. Niyazi Çıtakoğlu ve Dr. Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, 1940
91. Sagan, Carl (2015), Kozmos Evrenin ve Yaşamın Sırları, Çeviri: Reşit Aşçıoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2015
92. Suna ve İnan Kırar Vakfı, Türkiye'nin Kalbi Ankara, DVD, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010
93. Şenyalpı, Önder, Kentleşemeyen Ülke, Kentleşen Köylüler, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Ara Yayınları, R-I 0981, Ankara, Mayıs 1981
94. Şenyalpı, Önder, Ankaralama, Yapım Beyla A.Ş., Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayını, Ankara, 1992
95. Şenyalpı, Önder, Ne demek Ankara; Balga! Niye Balgat?, ODTÜ Yayıncılık, 1.Basım, Aralık, 2004
96. Temel Sağlık İstatistikleri Modülü (TSİM), 2016, <https://www.personelsaglikhaber.net/arsiv/temel-saglik-istatistikleri-modulu-tsim-h17391.html> Erişim Tarihi: 11.12.2017
97. Temel, F. , Sevcen, E. , Vaizoğlu, S.A. (2008), Sağlıkta Büyük Uyanış: Edwin Chadwick, Özgür Doruk Güler Çevre Dizisi:19, Yazıt Yayıncılık, Ankara, 2008
98. Tekeli, İlhan, Ortaylı, İlber, Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi, Editör: Ergun Türkcan, Belediyecilik Araştırma Projesi 1, Türk idareciler Derneği Bilimsel Araştırma Dizisi-2, Ankara, Şubat 1978
99. TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, Çocuklar İçin Sağlıklı Çevreler, TMMOB ÇMO Yayını, Çeviri, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 2002'de "Healthy Environment for Children" başlığıyla basılmıştır. WHO/SDE/PHE/02.05, Ankara, 2003
100. Toplum Ruh Sağlığı Merkezi (TRSM) ve Ruh Sağlığı Programları Şubesi Verileri, Ankara 2016
101. Tunç, Güven, Bir Aşk, Bir Hayat, Bir Şehir, Ankara'nın Mekânları, Zamanları, İnsanları, Dipnot Yayınları, Ankara, 2011
102. Tunçer, Mehmet, Çevresini Arayan Ankara, Alter Yayınları, Ankara, 2015.
103. TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Verileri, 2016-2017
104. TÜİK, Bölgesel İstatistikler, 2017
105. TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Veritabanı, 2017
106. TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Ankara, 2013
107. TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri tabanı, 2015
108. TÜİK, Yapı İzin İstatistikleri, 2017
109. Türkiye Kent Sağlık Göstergeleri 2013, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, Bursa, 2014

110. Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Bursa, 2017
111. Uluslararası Sağlık Tüzüğü, T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayın No: 75, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973
112. University Ranking by Academic Performance (URAP), 2013
113. Yavuz, Aysıl Tükel (Derleyen), Tarih İçinde Ankara, ODTÜ, Ankaralılar Vakfı, Ankara, 2000
114. Yavuz Fehmi, Ankara'nın İmarı ve Şehirciliğimiz, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını No: 21-3, Ankara, 1952
115. Yavuz Fehmi, Şehircilik, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 148- 125, İskan ve Şehircilik Enstitüsü No: 12, Sevinç Matbaası, Ankara, 1962
116. Yıldırım, Selahattin, Türkiye'de Toplumcu Belediyecilik 1973-1980, Çankaya Belediyesi Yayını, Ekim 2013
117. Yiğit, Şükran, Ankara Mon Amour!, İletişim Yayınları 870, Çağdaş Türkiye Edebiyatı 121, 1.Baskı, İstanbul, 2003
118. Yüksek Öğretim Bilgi Sistemleri, 2016, <https://istatistik.yok.gov.tr/> Erişim Tarihi:15.03.2018
119. Zafer Park Dosyası, Mülkiyeler Birliği Vakfı Yayınları, No: 6, Ankara,1988

GÖRÜŞME YAPILAN KURUM VE KURULUŞLAR

1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Bakanlığı, 2017
2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017
3. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 2017
4. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2017
5. Ankara Kalkınma Ajansı, 2017
6. Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017
7. ASKİ Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018
8. Başbakanlık ASPB,Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2016
9. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2014
10. Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2017
11. Çankaya İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2017
12. Çankaya İmar A.Ş., 2017
13. Çankaya Toplum Sağlığı Merkezi, 2015-2016
14. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017
15. EGO Genel Müdürlüğü, 2013
16. Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu, 2016
17. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2017
18. Harita Genel Komutanlığı, 2014
19. ITC Entegre Katı Atık Yönetimi Sistemleri, 2016
20. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2017
21. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017
22. Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2017
23. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2017
24. Sağlık Bakanlığı, 2017
25. TSİM, Halk Sağlığı Yönetim Sistemi (HSBS) ve Koordinasyon Merkezi, 2016
26. Türk Eczacılar Birliği, 2017
27. Türk Patent Enstitüsü, 2017
28. Türkiye İstatistik Kurumu, 2017

